

THE ROYAL NORWEGIAN MINISTRY
OF DEVELOPMENT COOPERATION

Evaluation Report 5.84

**U - landsinformasjon
til organisasjons - Norge**

U-LANDSINFORMASJON TIL ORGANISASJONS-NORGE

En rapport om tolv norske organisasjoners informasjonsvirksomhet om u-land og u-hjelp finansiert av offentlige midler over NORADs budsjett.

Av Tertit von Hanno Aasland
med assistanse av Heidi Johnsen

Oslo desember 1984

The views and interpretations expressed in this report are those of the authors and should not be attributed to the Ministry of Development Cooperation.

Forord

Da vi tok på oss dette evalueringsoppdraget visste vi at det ville bli en vanskelig oppgave. Allikevel har arbeidet vært langt mer omfattende og komplisert enn vi forutsatte.

Vi hadde ikke regnet med å kunne gi Departementet for utviklingshjelp klar anvisning på ressursanvendelse og organisasjonene pålitelige oppskrifter på u-landsinformasjon. Vi hadde imidlertid håpet å nå noe lenger i evaluering av resultater mot målsetting. Det vi gjør er å presentere en oversikt over og analyse av målsettinger og virksomhet, fremsette en del forslag til endringer og oppfordre til nærmere evaluering av flere av aktivitetsformene.

Under vår kontakt med organisasjonene har vi også fått inntrykk av stor interesse, innsats og kunnskap om u-land og u-hjelp. Disse inntrykk har vært til glede i et nødvendigvis langdrygt arbeid.

Oslo, 15. januar 1985

U-LANDSINFORMASJON TIL ORGANISASJONS-NORGE

Innhold:

	side
INNLEDNING	11
0.1 Bakgrunn	11
0.2 Oppdraget og formålet	13
0.3 Metoder og materiale	15
0.4 Disposisjon	17
KAPITTEL 1	
GENERELT OM ORDNINGEN MED RAMMEAVTALER MELLOM NORAD OG ORGANISASJONENE	19
1.1 Innføring av ordningen med rammeavtaler	19
1.2 Hovedinnholdet i rammeavtalene	27
1.3 Bevilgninger og fordeling av tilskuddene til organisasjonene med rammeavtale	29
1.4 Planer og rapportering fra organisasjonene, saks behandling i NORAD	39
1.5 Forslag og endringer i rapportering og saks- behandling	43
KAPITTEL 2	
MÅLSETTING FOR U-LANDSINFORMASJONEN	48
2.1 Målsetting og retningslinjer formulert av myndighetene	48
2.2 Målsetting formulert av organisasjonene	68
2.3 Sammendrag og anbefalinger	72
KAPITTEL 3	
DE ENKELTE ORGANISASJONENE MED RAMMEAVTALE MED NORAD OG SOM INNGÅR I UNDERSØKELSEN	74
3.1 Politiske opplysnings- og studieforbund	74
3.1.1 Arbeidernes Opplysningsforbund	

3.1.2	Høyres Studieforbund	
3.1.3	Venstres Opplysningsforbund	
3.1.4	Senterpartiets Studieforbund	
3.1.5	Kristelig Folkepartis Studieforbund	
3.1.6	Sosialistisk Opplysningsforbund	
3.2	Paraplyorganisasjonene	78
3.2.1	Det Kongelige Selskap for Norges Vel	
3.2.2	Landsorganisasjonen	
3.2.3	Norges Frikirkeråd	
3.2.4	Norske Kvinners Nasjonalråd	
3.2.5	Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner	
3.2.6	Kirkens U-landsinformasjon	
3.3	Sammendrag og anbefalinger	81
KAPITTEL 4	ORGANISASJONENES ADM. AV U-LANDSINFORMASJONEN	82
4.1	U-landsinformatorer	82
4.2	Utvalg for u-land eller u-landsinformasjon	90
4.3	Kontakt- og samarbeidsformer i egen og tilsluttede organisasjoner	92
4.4	Kontakter med andre organisasjoner i Norge og utenfor	98
4.5	Sammendrag og anbefalinger	100
KAPITTEL 5	ORGANISASJONENES INFORMASJONSAKTIVITET	103
5.1	Utgifter til lønn og administrasjon	103
5.2	Informasjonstiltak	108
KAPITTEL 6	ORGANISASJONENES ØVRIGE U-LANDSAKTIVITET	118
KAPITTEL 7	NORAD SOM TJENESTEYTER OVERFOR ORGANISASJONENE	122
KAPITTEL 8	ORGANISASJONENES EGENVURDERING AV U-LANDS-	

	INFORMASJONEN	129
KAPITTEL 9	KORT SAMMENFATNING AV RESULTATER, REFLEKSJONER OG ANBEFALINGER	138
DOKUMENTER		
Dokument 1	Avtalen mellom organisasjonene og NORAD	etter s. 143
Dokument 2	Følggebrev spørreskjema til organisasjonene	" " 143
Dokument 3	Spørreskjema til organisasjonene	" " 143

VEDLEGG	1	ORGANISASJONENES PUBLIKASJONSVIRKSOMHET	144
DOKUMENTER			
Dokument	4	Følgebrev publikasjonsskjema til org. etter s.	169
Dokument	5	Publikasjonsskjema til org. " "	169
VEDLEGG	2	ORGANISASJONENES PRESSE- OG ARTIKKELTJENESTE	170
	2.1	Det Kongelige Selskap for Norges Vel	171
	2.1.1	Bo	
	2.1.2	Bondebladet	
	2.1.3	Me'a	
	2.1.4	Vårt Blad	
	2.1.5	Sammenfatning	
	2.2	Kirkens U-landsinformasjon	184
	2.3	Landsorganisasjonen	186
	2.3.1	Befalsbladet	
	2.3.2	Fengselsmannen	
	2.3.3	Norske Hotell- og Restaurantarbeiderforbunds fagblad	
	2.3.4	Norsk Kommuneforbunds fagblad	
	2.3.5	NOPEF-Nytt	
	2.3.6	Norsk Sjømannsforbunds medlemsblad	
	2.3.7	Teletjenesten	
	2.3.8	Trearbeideren	
	2.3.9	Sammenfatning	

	2.3.10 Vi i Bekledning	
	2.3.11 Fabrikkarbeideren	
	2.3.12 Sammenfatning	
	2.3.13 Fri fagbevegelse	
	2.3.14 Stofftilgang og leserundersøkelser	
2.4	Anbefalinger	201
VEDLEGG 3	STUDIETURER	207
DOKUMENTER		
Dokument 6	Spørreskjema i forbindelse med studieturer etter s.	225
VEDLEGG 4	KURS, SEMINAR, KONFERANSER OG MØTER	227

TABELLER

KAPITTEL 1

Tabell 1.3.1	Bevilgninger over kap. 62 (i 1984 kap. 0162, fra 1985 kap. 1203), <u>Opplysningsarbeid</u> , post 72 <u>Andre organisasjoners opplysningsarbeid</u> , underpost 72.2 <u>Samarbeidsavtaler</u>	30
Tabell 1.3.2	Bevilgninger 1982-1984 til de 12 organisasjonene som inngår i undersøkelsen	35
Tabell 1.3.3	Økning i tilskuddene 1982-1984	37

KAPITTEL 4

Tabell 4.1.1	Organisasjonens u-landsinformatorer. Stillingens omfang	83
Tabell 4.1.2	Organisasjonenes u-landsinformatorer. Stillingskombinasjoner	85

KAPITTEL 5

Tabell 5.1.1	Fordeling av NORAD-midlene på administrasjon og på informasjonsaktivitet	104
--------------	--	-----

VEDLEGG 1

Tabell 1.1	Antall publikasjoner produsert av organisasjonene selv.	146
Tabell 1.2	Organisasjonenes utgifter til produksjon av trykt materiell og lignende	148

Tabell	1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982-1984	154
VEDLEGG	2	
Tabell	2.1 U-landsstoff i samvirkeorganisasjonenes medlemsblad	177
Tabell	2.2 Tallet på Norges Vels artikler og pressemeldinger som er brukt av aviser og fagblad	182
Tabell	2.3 U-landsstoff i LO-forbundenes fagblad	192
Tabell	2.4 U-landsstoff i LO-forbundenes fagblad	193
VEDLEGG	3	
Tabell	3.1 Antall studieturer arrangert av organisasjonene 1980-1984	208
Tabell	3.2 Land besøkt av studieturer fra organisasjonene 1980-1984	222
VEDLEGG	4	
Tabell	4.1 Syv kurs med u-landstema i 1984	246

Organisasjonenes navn med de forkortelser som er brukt i rapporten (i alfabetisk rekkefølge).

Arbeidernes Opplysningsforbund	AOF
Det Kongelige Selskap for Norges Vel	NV
Høyres Studieforbund	HS
Kirkens U-landsinformasjon	KUI
Kristelig Folkepartis Studieforbund	KrFS
Landsorganisasjonen i Norge	LO
Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner	LNU
Norges Frikirkeråd	Frikirkr.
Norske Kvinners Nasjonalråd	NKN
Senterpartiets Studieforbund	SpS
Sosialistisk Opplysningsforbund	SO
Venstres Opplysningsforbund	VO

INNLEDNING

0.1 Bakgrunn

Etter en prøveordning i 1976 har det fra 1977 vært inngått avtaler mellom NORAD (1) og en rekke paraplyorganisasjoner og partipolitiske opplysnings- og studieorganisasjoner om støtte til organisasjonenes opplysningsvirksomhet om utviklingsland, utviklingshjelp og utviklingsproblemer.

Innenfor rammen av underpost 2, under Kap. 0162, post 2, (2) har NORAD fordelt bidragene til organisasjonene etter organisasjonenes størrelse og deres virksomhetsplaner. Disse generelle bidragene, som altså ikke er knyttet til spesifikke informasjonstiltak, utbetales hvert halvår forskuddsvis. I avtalene mellom NORAD og organisasjonene er det fastsatt tidspunkter for utbetaling, rapportering, regnskapsoversikter og endelig regnskap attestert av organisasjonens revisor.

NORADs innsyn i virksomheter som blir støttet av disse midlene er begrenset til de opplysninger NORAD mottar gjennom halvårs- og årsrapporter, og gjennom budsjett- og regnskapskontroller. Dessuten holdes løpende kontakt mellom den i organisasjonen som er ansvarlig for u-landsinformasjonen og NORADs Informasjonskontor.

Siden 1976 er det inngått avtale med i alt 14 organisasjoner, og det er fra 1977 til 1983 utbetalt i alt omlag 19,4 mill. kr. gjennom disse avtalene. Dette beløp utgjør omlag 84 pst. av de samlede utbetalinger under underpost 72, Andre organisasjoners opplysningsarbeid. Beløpet utgjør samtidig omlag 24 pst. av de samlede utgifter til opplysningsarbeid i den samme perioden.

På grunnlag av den rapportering som gis, er det vanskelig for NORAD å danne seg noe egentlig bilde av hvordan organisasjonene driver u-landsinformasjonen, og i Informasjonskontoret skjer det idag bare i

beskjeden utstrekning noen bearbeiding og sammenfatning av de innsendte opplysninger.

Samtidig gir avtalene med organisasjonene liten anvisning på organisering av opplysningsarbeidet, aktivitetsformer og innhold.

På bakgrunn av

- at en betydelig del av offentlige midler til u-landsinformasjon disponeres av disse organisasjonene,
- at organisasjonene står svært fritt i anvendelsen av midlene,
- at rapporteringen gir utilstrekkelig grunnlag for å vurdere organisasjonenes opplysningsvirksomhet,

fant NORAD det ønskelig å foreta en spesiell undersøkelse av organisasjonenes u-landsinformasjon.

På denne måten er bakgrunnen for evalueringsoppdraget formulert i mandatet for oppdraget.

1)

Disse avtalene har vært administrert av Informasjonskontoret, Direktoratet for utviklingshjelp (NORAD) og dette er fortsatt ordningen etter opprettelsen av Departementet for utviklingshjelp, DUH, fra 1. januar 1984. Av denne grunn og også fordi denne rapporten hovedsaklig behandler tiden før 1. januar 1984 benyttes oftest benevnelsen NORAD, også i tilfeller hvor det i fremtiden kanskje vil være mer naturlig å skrive DUH.

2)

I 1984, Kap. 0162, post 72.2 og i 1985 kap. 1203, post 72.2.

0.2 Oppdraget og formålet

I sitt svar på forespørsel fra Evaluerings- og forskningskontoret (EVALFO) i NORAD, (nå 2. plankontor, DUH) om ønsker for evaluering i 1984, førte Informasjonskontoret opp blant annet følgende forslag:

"FN-Sambandet og 15 andre organisasjoner mottar årlige tilskudd til sin virksomhet. Bevilgningen i år er på ca. 7,6 mill.kr. Siden ordningen med rammebevilgningen til informasjonstiltak ble innført i 1976, er det i alt bevilget 43,8 mill.kr. til denne delen av informasjonsvirksomheten.

Vår kunnskap og innsikt i effekten av hvordan midlene brukes, effektiviteten m.m. er begrenset. Vi har følgelig et klart behov for mer kunnskap om og innsikt i denne delen av virksomheten. Vi har foruten drøftinger internt i Info og med repr. fra Evalfo, også hatt drøftinger med forsker Tertit Aasland, som er interessert i å lede et evalueringsarbeid om temaet".

Dette ble så ført opp på 2. Plankontors plan for evalueringsoppgaver i 1984.

Til å gjennomføre evalueringsoppdraget ble engasjert fil.dr. Tertit von Hanno Aasland for en periode på 21 uker inklusive forarbeid, og for å bistå med innsamling og bearbeiding av materialet og utskriving av rapporten, Heidi Johnsen for en periode av 28 uker.

I mandatet for oppdraget er formålet med undersøkelsen formulert slik:

"Formålet med en slik undersøkelse er å skaffe et bedre grunnlag for å vurdere anvendelse av informasjonsbevilgningen gjennom avtaler og rammebeløp slik ordningen nå er utformet og slik den

praktiseres.

Det er derfor behov for mer kunnskap om hvordan organisasjonene driver denne virksomheten. Det gjelder organisering, omfang, aktivitetsformer og innhold. Opplysninger om disse forhold må samles inn mer systematisk og slik at de kan danne grunnlag for en analyse av organisasjonenes aktivitet på dette området.

Hovedformålet med en evaluering vil være å vurdere innsatsen mot målsetting og virkninger.

Som utgangspunkt må en derfor søke å klarlegge målsettinger for den statlig støttede u-landsinformasjon som helhet, og for de enkelte organisasjoners virksomhet.

På dette området vil det være særlig vanskelig å måle virkninger, men det må være et siktemål for undersøkelsen å finne frem til ulike metoder for på enkelte områder å studere effekten av virksomheten. Såvel innholdet av informasjonen som informasjonstyper må studeres i forhold til målsetting og virkning. Det vil være viktig å søke å klarlegge hvilke forutsetninger informasjonsvirksomhetene bygger på, i de enkelte organisasjoner og hos offentlige myndigheter."

0.3 Metoder og materiale

Vi har dels basert rapporten på eksisterende skriftlig materiale, dels har vi selv innhentet opplysninger på ulike måter. Uforholdsmessig meget tid har gått med til å søke etter materiale, til å gjennomgå materiale som har vist seg lite egnet for formålet, til gjentakende ganger å skjekke opplysninger o. likn.

Det har for det første vist seg at meget av virksomheten omkring opprettelsen av rammeavtalene og den senere administrering av dem har etterlatt seg forholdsvis få skriftlige spor. Når det gjelder det vi antok skulle danne selv basismaterialet, dvs. planer og budsjetter, rapporter og regnskaper fra organisasjonene til NORAD, viste de seg stort sett å være utilstrekkelige som grunnlag for den alminnelige beskrivelse av organisasjonenes u-landsinformasjon med hensyn til organisering, omfang, målgrupper, aktivitetsformer, materialbruk, materialproduksjon og innhold (jfr. mandatets omtale av fremgangsmåte). Vi har derfor selv måttet innhente materiale også til den mer alminnelige beskrivelsen av organisasjonenes informasjonsvirksomhet. Den foreliggende rapport er således basert på følgende typer av materiale:

- a. Eksisterende skriftlig materiale, som dels finnes i NORAD, dels er innhentet fra organisasjonene.
- b. Samtaler med: Tidl. informasjonssjef Leif Vetlesen
Tidl. formenn i Det rådgivende fagutvalg for informasjonsvirksomheten, Tim Greve og Valter Angell.
Saksbehandlere i NORAD, særlig de som nå har ansvaret for kontakten med de organisasjonene som har rammeavtale.
De som er ansvarlige for u-landsinformasjonen i de enkelte organisasjoner (u-landsinformatorer).

Den muntlige kontakt med disse omfatter et felles orienteringsmøte, en lengre samtale med hver enkelt og hyppige telefonsamtaler.

- c. Spørreskjemaer; ett omfattende spørreskjema (18 sider) for kartlegging av informasjonsvirksomheten besvart av organisasjonene, og ett skjema for hver trykt publikasjon som er produsert av organisasjonene i årene 1982-84.
- d. Spørreskjemaer i form av forundersøkelser
 - 1) i forbindelse med undersøkelse av kurs, konferanser og seminar ble det ved et kurs prøvet ut et kunnskaps- og et holdningsskjema,
 - 2) i forbindelse med undersøkelse av studieturer ble det prøvet ut et spørreskjema til deltakere før avreise.
- e. Deltakende observasjon ved kurs, seminar og konferanser, i alt syv.
- f. Enkel innholdsanalyse. Gjennomgåelse av et antall fagblad med hensyn til omfanget av u-landsstoff.

0.4 Disposisjon

En gjennomgang av 12 svært ulike organisasjoner, hver enkelt med en rekke varierte aktiviteter - gjennom flere år - er i seg selv et vanskelig overskuelig emne. Materialets art har gjort bearbeidelsen enda mer uhandterlig. Disse forhold har påvirket rapporten, som både er blitt oppsvulmet og ofte repetitiv.

Som hoveddisposisjon har vi ikke valgt å behandle hver enkelt organisasjon for seg, dens administrasjon, aktiviteter osv. Hovedstrukturen er tematisk og begynner med en sammenfattende fremstilling av selve ordningen med utgangspunkt på myndighetenes side (kap. 1), etterfulgt av fremstillinger av målsettingen, igjen på myndighetenes side (avsn. 2.1) og målsettingen hos organisasjonene (avsn. 2.2). I kap. 3 gis en meget kort, generell presentasjon av de tolv organisasjonene. Dersom man ikke kjenner disse fra tidligere, kan det være hensiktsmessig å lese dette kapitlet før avsnitt 2.2 eller endog før kap. 1. Kjenner leseren dem, kan de med fordel hoppes over. I det ene hovedkapitlet, kap. 4, behandles organisasjonenes administrasjon av ordningen, herunder en side av forholdet til NORAD, nemlig tilskudds- og kontrollfunksjonene. NORAD som tjenesteyter overfor organisasjonene behandles først i kap. 7. Det andre hovedkapitlet, kap. 5, redegjør for de ulike former for informasjonsvirksomhet. Fire av disse formene er undersøkt nærmere, nemlig publikasjonsvirksomheten, presse- og artikkeltjeneste, studieturer og kurs, konferanser og seminarer. Resultatene av disse undersøkelsene er det redegjort for i vedleggene 1-4, men hovedtrekkene er innlemmet i fremstillingen i kap. 5.

Selv om organisasjonenes eventuelle u-landsengasjement utover informasjonsvirksomheten ikke ligger innen vårt mandat, er det gitt en kort fremstilling av dette i kap. 6 fordi vi tror det har betydning for organisasjonenes informasjon. I kap. 8 reises spørsmålet om organisasjonenes egen vurdering.

Selv om hovedstrukturen i rapporten således ikke har vært presentasjon av den enkelte organisasjon har vi i enkelte sammenhenger, både i kap. 5 og i vedleggene, søkt kort å skissere den enkelte organisasjons profil på ulike områder.

I det avsluttende kap. 9, med sammenfatning foruten enkelte refleksjoner og anbefalinger, har vi imidlertid holdt oss på det generelle plan. Endel tanker og forslag er imidlertid presentert også underveis. Det gjelder blant annet administrative endringer, allerede i kap. 1, og i de enkelte vedlegg.

KAPITTEL 1. GENERELT OM ORDNINGEN MED RAMMEAVTALER MELLOM NORAD OG ORGANISASJONENE

1.1 Innføring av ordningen med rammeavtaler.

Fra 1977 har NORAD hatt en ordning med støtte til informasjonstiltak iverksatt av norske private organisasjoner. I 1971 var budsjettposten på kr. 200.000,-, og i årene 1972 til 1974 på kr. 400.000,-. I budsjettforslaget for 1975 ble dette beløpet under post 72, Andre organisasjoners opplysningsarbeid under kap. 162 foreslått økt til kr. 700.000,-. Denne virksomheten ble beskrevet slik:

"En rekke organisasjoner driver i egen regi en omfattende og allsidig opplysningsvirksomhet om utviklingsland, utviklingshjelp og utviklingsproblemer. Denne opplysningsvirksomheten er lagt opp i første rekke med sikte på egne medlemmer. Under denne post gis det på grunnlag av søknader tilskott til de organisasjoner som driver slik virksomhet. Tilskottene gis til konkrete informasjons- prosjekter." (St.prp. nr. 1 (1974-75), s. 26).

Den foreslåtte økning ble begrunnet slik:

"Det er registrert økende interesse blant og en økning i antallet søknader fra organisasjoner om støtte under denne tilskottsordning."

Og i NORADs årsmelding for 1975 hadde man også en omtale av formålet med den eksisterende ordningen:

"I de senere år er en stadig økende del av informasjonsmidlene blitt stilt til disposisjon for informasjonstiltak i regi av private organisasjoner. På denne måten søker en å legge forholdene til rette for at den offisielle og statlige form for opplysnings-

virksomhet kan følges opp og suppleres av frittstående organisasjoner som på eget initiativ har tatt utviklingssamarbeid opp som programsak, og som kan gi opplysningsvirksomheten en form som er tilpasset organisasjonenes formål og medlemsstokk. Dermed oppnår en også en større spredning av informasjonsvirksomheten på de forskjellige målgrupper og befolkningslag.

Informasjonkontorets oppgave blir i denne sammenheng å fremskaffe de fakta og produsere det materiale som kan danne grunnlaget for organisasjonenes aktiviteter på dette området."

Det het videre at denne støtten til organisasjonene blir "gitt etter søknad og til gjennomføring av konkrete, avgrensede informasjonsprosjekter som forutsettes gjennomført innen rammen av bevilgningsåret." (s. 105)

I årsmeldingen dette året annonserte man også den nye ordningen med rammeavtaler som skulle komme i gang i 1976:

"Fra 1976 tar en i tillegg sikte på å introdusere en ny støtteordning beregnet på de store og landsomfattende såkalte "paraplyorganisasjoner" som vil gi disse mulighet for å planlegge og drive en fortløpende u-landsinformasjon som en integrert del av den samlede opplysningsvirksomhet blant medlemsorganisasjonene. I november ble det som en prøveordning inngått en avtale med Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) om en slik programstøtte, foreløpig over en treårsperiode, og ved årsskiftet var det også tatt kontakt med Kirkerådet, Nasjonalkomiteen for Internasjonalt Ungdomsarbeid og Norske Kvinners Nasjonalråd om tilsvarende avtaler."

Allerede i budsjettforslaget for 1976 (St.prp. nr. 1, (1975-76)) var det igjen foreslått en økning av bevilgningen til "andre organisasjoners opplysningsvirksomhet", nå fra kr. 700.000,- til kr. 900.000,-, og med den samme begrunnelse som året før. Noen ny støtteordning ble ikke nevnt der.

I mai 1975 hadde imidlertid Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) sendt NORAD "Redegjørelse for og betenkning om u-landsinformasjon" hvor NORADs tildeling av støtte til organisasjonenes informasjonsvirksomhet ble kritisert, blant annet for ikke å stå i forhold "hverken til organisasjonenes medlemstall eller virksomhet." AOF la fram en plan for sterk økning i u-landsinformasjon til sine medlemsorganisasjoner, særlig Landsorganisasjonen, og søkte om en årlig bevilgning på kr. 350.000 - 500.000,- foruten dekning av lønnsutgifter til en sekretær samt nødvendig kontorhjelp. I et styredokument fra september 1975 vises det til ordningen i Sverige med "programstøtte" til faglige landssammenslutninger og til opplysningsorganisasjoners u-landsinformasjon og til liknende ordninger i Danmark (SD-71/75 Dato: 17. sept. for styremøte 9/75). Det ble også vist til tidligere norske komiteinnstillinger og stortingsdokumenter hvor viktigheten av å engasjere de store og folkelige organisasjoner var blitt betonet. På denne bakgrunn ønsket NORADs direktør å inngå en samarbeidsavtale på prøvebasis for en treårsperiode på nærmere angitte betingelser med hensyn til virksomhetsplan, regnskap og løpende kontakt samt forpliktelse til å ansette en person som utelukkende skulle arbeide med u-landsinformasjon. Videre ble det forutsatt i styredokumentet at dersom prøveordningen viste seg å fungere tilfredsstillende burde den allerede i løpet av 1977 utvides til andre "paraplyorganisasjoner" som Nasjonalkomiteen for internasjonalt ungdomsarbeid (NIU), Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) og Kirkenes Fellesråd. Avtalen med AOF ble undertegnet 18. november, og gjort gjeldende fra 1. januar 1976.

Forslag om omdisponering ble tatt opp i St.prp. nr. 1, Tillegg nr. 15 (1975-76) datert 14. november 1975, for å få dekning for tilskuddet til AOF. Utenrikskomiteen utsatte imidlertid behandlingen av denne saken fordi man ønsket ytterligere opplysninger om de foreslåtte endringer (Innst. S. nr. 254 (1975-76)). Da komiteen avga innstilling i april 1976 hadde den fått seg forelagt både avtalen med AOF og en uttalelse fra Det rådgivende utvalg for informasjonsvirksomheten (senere kalt Informasjonsutvalget) som hadde behandlet saken i august 1975. Etter en lengre diskusjon hvor alle utvalgets medlemmer og informasjonssjefen

deltok, summerte formannen, Tim Greve, opp utvalgets syn:

"Det må anses som meget positivt at en opplysningsorganisasjon av AOFs størrelse, og som har kollektiv tilslutning fra en rekke store og landsomfattende yrkes- og interesseorganisasjoner, vil ta opp u-landsinformasjon som en integrert del av sin opplysningsvirksomhet. Siden det dreier seg om landets i særklasse største opplysningsorganisasjon som på denne måten selv har kommet til NORAD for å få i stand et mer omfattende og forpliktende samarbeide om opplysningsvirksomheten, finner utvalget at det vil være forsvarlig å inngå en avtale om en slik programstøtte som er skissert i informasjonssjefens utredning, og som gjøres gjeldende fra 1. januar 1976.

Utvalget tar her i betraktning at med den budsjettmessige løsning informasjonssjefen har lagt opp til i 1976, vil det være mulig å imøtekomme AOFs andmodning samtidig som det støttebeløp som stilles til disposisjon for øvrige søkerorganisasjoner økes.

Utvalget mener imidlertid at det er viktig at en avtale med AOF betraktes som en prøveordning, og at det gjøres klart at dersom prøveordningen gir de forventede resultater, er det hensikten å åpne for tilsvarende avtaler med andre landsomfattende organisasjoner som på samme måte vil gjøre u-landsinformasjon til en del av sin løpende virksomhet.

Prøveperioden bør etter utvalgets mening ikke være lenger enn at det i tilfelle forventningene oppfylles og forutsetningene er til stede, kan inngås avtaler med andre organisasjoner fra 1. januar 1977. Dette vil forutsette at avtalen med AOF inkluderer rapportering av virksomheten og ellers en løpende kontakt mellom AOF og NORADs Informasjonskontor.

Utvalget ser det som ønskelig at det snarest oppstilles kriterier for hvilke organisasjoner som kan komme i betraktning dersom prøveordningen med AOF faller heldig ut."

Utvalget knyttet således flere betingelser til sin tilslutning til avtalen med AOF, særlig at det skulle være en prøveordning, at avtalen skulle inkludere rapportering, og at andre organisasjoner kunne få tilsvarende avtaler dersom prøveordningen viste seg vellykket. Videre ønsket man kriterier for valg av organisasjoner.

Under Utenrikskomiteens behandling av forslaget om omdisponering i april 1976 delte komiteen seg. Et flertall (Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkepartis medlemmer) ga sin tilslutning til den foreslåtte omdisponering mens Høyres og Senterpartiets medlemmer i komiteen gikk imot. Komiteflertallet bygget sin tilslutning på den forutsetning at retningslinjer måtte "gi de øvrige politiske opplysningsorganisasjoner og andre landsomfattende organisasjoner rett til å inngå avtaler med NORAD om opplysningsvirksomhet etter de samme retningslinjer som AOF har oppnådd." En utvidelse av ordningen skulle komme senest i 1977. Komiteens mindretall hevdet på sin side at de problemer som reiser seg når man tildeler organisasjoner med politiske formål offentlige midler til å drive informasjon om spesielle spørsmål ikke hadde vært utredet. Komiteens mindretall uttalte videre:

"Bruk av offentlige midler til støtte for slike organisasjoners virksomhet må forutsette klare regler både når det gjelder hvilke organisasjoner som kan komme i betraktning, fordelingen av midlene mellom dem, og innholdet av informasjonen. Man må nemlig regne med at organisasjoner som får anledning til å bygge ut sin kapasitet ved hjelp av blant annet offentlige informasjonsmidler, derved også vil få styrkede muligheter for sin politiske virksomhet. Det må videre tas i betraktning at det som noen regner som informasjon, kan omfatte oppfatninger som etter andres mening er agitasjon for bestemte politiske syn. Dette understreker kravene til en rimelig fordeling av midlene mellom organisasjoner med ulike politiske oppfatninger, dersom man først vil satse offentlige midler på informasjon gjennom slike organisasjoner. Myndighetene må påse meget nøye at de ikke bruker offentlige midler på en måte som begunstiger enkelte politiske retninger fremfor andre."

På denne bakgrunn fant Høyre og Senterpartiet det betenkelig å innlede et samarbeid av denne art med AOF, og mente at en prøveordning burde ha vært knyttet til en ikke-partipolitisk opplysningsorganisasjon.

Etter Stortingets behandling av omdisponeringen søkte Kristelig Folkepartis Studieforbund (KrFS) om en tilsvarende avtale. Etter godkjenning av NORADs styre ble det søkt om tilleggsbevilling. Imidlertid fant KrFS at man allikevel ikke maktet å komme i gang samme år, og søknaden ble trukket tilbake. Forhandlinger pågikk imidlertid mellom NORAD og de "paraplyorganisasjoner" som var nevnt i styredokumentet fra september 1975, nemlig NIU, NKN og Kirkenes Fellesråd.

I slutten av 1976 ble det inngått avtaler med det nyopprettede Kirkens U-landsinformasjon (KUI) og NIU.

I overenstemmelse med ønsket i Informasjonsutvalget om kriterier for hvilke organisasjoner som kunne komme i betraktning, ble retningslinjer for denne formen for støtte til organisasjonenes informasjonsvirksomhet forelagt først Informasjonsutvalget og deretter styret i september, og endelige retningslinjer godkjent av styret i november. Når det gjelder hvilke organisasjoner som kunne komme inn under prøveordningen var dette formulert slik i retningslinjenes punkt 1:

" a. Landsomfattende og etablerte "paraplyorganisasjoner" som i sin opplysningsvirksomhet henvender seg til sentrale målgrupper for u-landsinformasjon, slik som fagbevegelsen, kirken, kvinne- og ungdomsorganisasjoner.

b. De partipolitiske opplysningsorganisasjonene.

Når det gjelder de siste, bør støtte i denne form forbeholdes opplysningsorganisasjoner til de partier som er representert på Stortinget. Det bør videre være en forutsetning at det dreier seg om etablerte og aktive opplysningsorganisasjoner."

I løpet av 1977 fulgte så avtaler med Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) og de øvrige politiske partiers studie- og opplysningsorganisasjoner (NORADs årsmelding 1977). Mot slutten av året inngikk man også avtale med Frikirkerådet, slik at i alt 10 organisasjoner var kommet inn under nyordningen.

I desember 1978 ble det inngått en treårsavtale med Landsorganisasjonen (LO) med virkning fra 1. januar 1979. Bakgrunnen var at etter den opprinnelige avtalen med AOF skulle informasjonsvirksomheten først og fremst rettes mot fagbevegelsen mens de avtaler som ble inngått med de øvrige fem partipolitiske opplysningsorganisasjonene "etter tilskynding fra Stortingets utenrikskomite," rettet sin informasjon til sine respektive partiorganisasjoner. Samtidig som det således ble inngått en avtale med LO med de fagorganiserte som målgruppe, ble AOF gruppert sammen med de øvrige partipolitiske opplysningsorganisasjoner, det vil si den skulle få støtte etter samme fordelingsnøkkel som disse og bruke støtten i sin helhet til informasjon innenfor Arbeiderpartiets organisasjoner (SD-124/78).

Avtale med de øvrige partipolitiske opplysningsorganisasjonene var inngått for stortingsperioden 1978-81. De første avtalene med "paraplyorganisasjonene" utløp i 1978 og ble fornyet for treårsperioden 1979-81. Den siste av denne typen avtaler ble inngått i desember 1979 med Selskapet for Norges Vel (NV), som ble samlepunkt for samvirkebevegelsens u-landsengasjement.

Det vil bli gjort nærmere rede for avtalens innhold under det neste avsnitt, 1.2 og i kap. 2, Målsetting.

Kriteriene for utvalg av organisasjoner som kan komme i betraktning under ordningen med rammeavtaler er ikke særlig presist utformet. Antakelig har de vært tilstrekkelige fordi man i praksis har funnet fram til en balanse som er politisk akseptabel. Når dessuten organisasjoner som er tilsluttet paraplyorganisasjoner som har rammeavtaler kan søke NORAD om tilskudd til konkrete

informasjonstiltak, har man i vesentlig grad redusert pågangen fra nye organisasjoner. Denne adgangen ble slått fast allerede i retningslinjene fra 1976, punkt 6. Det kan imidlertid ikke utelukkes at ikke andre organisasjoner vil ta opp spørsmålet om å komme inn under ordningen med rammeavtaler. En slik sak var tidligere forutsatt behandlet i NORADs styre og det er uklart hvilken behandlingsmåte som nå vil være påkrevet. Under enhver omstendighet må avgjørelsen i stor grad hvile på skjønn fordi gjeldende kriterier ikke er særlig presise.

1.2 Hovedinnholdet i rammeavtalene

De rammeavtaler som er inngått mellom NORAD og de tolv organisasjoner er - bortsett fra beløp og tidsrom - likelydende. Avtalene er formet i syv punkter og utgjør snaut to sider (se dokument nr. 1).

Hovedinnholdet er at NORAD påtar seg å yte et tilskudd til organisasjonenes opplysningsvirksomhet om utviklingsland, utviklingshjelp og utviklingsproblemer for et beløp som for det første året angis i avtalen, og som NORAD forplikter seg til å yte også for avtalens følgende år under forutsetning av de nødvendige bevilgninger.

Tilskuddene knytter seg til en "kostnadsberegnet virksomhetsplan". Avtalens punkt 5 gir nærmere anvisninger med hensyn til frister. En rammeplan for virksomheten det påfølgende år skal legges fram for NORAD før 1. november. Planen skal settes opp halvårsvis med kostnadsoverslag og tidsramme for gjennomføring av de eventuelle tiltakene.

Støttebeløpet skal overføres forskuddsvis 15. februar og 15. september, i to like deler. Innen 1. september skal det så sendes rapport med regnskapsoversikt over virksomheten det første halvåret. Innen utgangen av januar skal det sendes "en uttømmende beretning om den samlede virksomhet i det foregående år." Denne skal omfatte en regnskapsoversikt for hele året. Derneft skal det innen utgangen av mars sendes "et regnskapsutdrag som er bekreftet, stemplet og undertegnet av organisasjonens revisor."

Når det gjelder planer og rapporter, budsjett og regnskapsoversikter inneholder ikke avtalen noen retningslinjer eller krav med hensyn til innhold eller oppsetning. Når det gjelder det reviderte regnskapsutdraget heter det at det "skal vise hvordan støtten fra NORAD er brukt, fordelt på de opplysningstiltak som er gjennomført i løpet av året." (Jfr. avtalens punkt 5.3 og 5.4).

Avtalene inneholder ikke noe nærmere om godkjenning av planer eller rapporter. Under punkt 4 i avtalen heter det bare at "partene er enige om at virksomheten skal skje i kontakt og samarbeid med NORAD."

Når det gjelder organisering av informasjonsvirksomheten, målgrupper og innhold viser vi til omtale av det under kap. 2, Målsetting for u-landsinformasjonen.

Til slutt i avtalen mellom NORAD og organisasjonene omtales adgang til å oppta forhandlinger om justeringer og tilføyelser i avtalen, oppsigelse og fornying (jfr. avtalens punkt 6 og 7).

1.3 Bevilgninger og fordeling av tilskuddene til organisasjonene med rammeavtale

For å skaffe midler til den første rammeavtalen, den som ble inngått med AOF for en treårsperiode, ble det inkludert forslag til en omdisponering under kap. 162, Opplysningsarbeid i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 15 for 1975-76. Behandlingen av dette endringsforslaget ble utsatt fra høsten 1975 til våren 1976 hvor post 72, Andre organisasjoners opplysningsarbeid ble økt med kr. 300.000,-, det vil si fra kr. 900.000,- til kr. 1.200.000,-, samtidig som post 26, Eget opplysningsarbeid ble redusert med samme beløp. Bidraget til AOF for 1976 var satt til kr. 450.000,-.

Fra 1977 har post 72 under kap. 162 (i 1984, kap. 0162, fra 1985 kap. 1203) vært delt i to underposter hvorav post 72.2, Samarbeids- avtaler gjelder bidragene til organisasjoner som NORAD har inngått rammeavtaler med. Fra budsjettforslaget for 1977 på kr. 1.150.000,- til budsjettforslaget for 1985 på kr. 4.440.000,- er det skjedd nærmere en firedobling i løpende priser.

Bevilgningene har utviklet seg slik gjennom det snaue ti-året ordningen med rammeavtaler har eksistert (se tabell 1.3.1):

Tabell 1.3.1 Bevilgninger over kap. 62. (i 1984 kap. 0162, fra 1985 kap. 1203) Opplysningsarbeid, post 72. Andre organisasjoners opplysningsarbeid, underpost 72.2 Samarbeidsavtaler.

	Regnskap	S III	St. prp. nr. 1
1977			1.150.000
1978			2.400.000
1979			2.865.000
1980	3.224.000		3.000.000
1981	3.550.000		3.600.000
1982	3.518.000	3.900.000	3.600.000
1983	3.620.000	3.950.000	4.165.000
1984		4.260.000	4.260.000
1985			4.440.000

I AOFs henvendelse til NORAD i mai 1975 hvor organisasjonen la fram sin plan for økt u-landsinformasjon, søkte de om en årlig bevilgning på kr. 350 000 - 500 000, foruten dekning av lønnsutgifter til sekretær og nødvendig kontorhjelp. Ifølge den første treårsavtalen skulle AOF motta inntil 1,5 millioner kr i løpet av avtaleperioden og tilskuddet det første året ble fastsatt til 450 000 kr. Da styret året etter vedtok retningslinjer for samarbeidsavtalene inneholdt de også retningslinjer for beregning av tilskuddenes størrelse. Det het i punkt 3:

"når det gjelder paraplyorganisasjonene, vil disse rammeprogrammer /her menes de kostnadsberegnete virksomhetsplaner som omtales i avtalen/ sammen med mottakerorganisasjonens medlemstall, administrative kapasitet og geografiske utbredelse danne grunnlaget for støttebeløpets størrelse.

For de partipolitiske opplysningsorganisasjonene vil også /vår understr./ partienes stemmetall ved stortingsvalgene legges til grunn. Beløpene bør imidlertid for alle de aktuelle organisasjonene fastsettes slik at de gir mulighet for kontinuerlig virksomhet under fast ledelse".

I et styredokument fra september 1978 hvor det ble redegjort for hvordan ordningen med samarbeidsavtaler hadde vært praktisert, het det imidlertid:

"de politiske opplysningsorganisasjonene først får en "minstelott" på kr. 50.000,- hver for å sikre alle et arbeidsgrunnlag. Deretter fordeles resten av de disponible midler på grunnlag av moderpartiets stemmetall ved siste stortingsvalg".

Denne formuleringen tyder på at man har gått over til en enklere og mer automatisk virkende fordelingsnøkkel med en kombinasjon av fast "minstelott" og stemmetall, og har sett bort fra 1976-retningslinjenes

omtale av rammeprogram, administrativ kapasitet osv. Etter stortingsvalget 1981 ble det utarbeidet et forslag til fordeling av tilskudd til de partipolitiske opplysningsorganisasjonene som bygget på et fast tilskudd på kr. 50 000 til hver av de seks organisasjonene og dertil et varierende tilskudd basert på kr. 0,46 pr. stemme ved valget.

Vi har ikke funnet nyere retningslinjer når det gjelder beregning av tilskudd og fordeling av bevilgningen på de enkelte organisasjoner.

Når det gjelder behandlingsmåten synes den å begynne med at saksbehandlerne i NORADs Informasjonskontor som har ansvaret for rammeavtalene utarbeider et forslag til fordeling på et tidspunkt hvor de har fått inn virksomhetsplanene fra organisasjonene (fristen er 1. november), og de kjenner størrelsen av posten i Regjeringens budsjettforslag. Det synes noe uklart hvilken videre behandling forslaget får på dette stadium, men organisasjonene får en telefonisk meddelelse om hva de omtrentlig kan regne med å få i tilskudd det følgende år. I januar eller februar foreligger et forslag fra saksbehandlere til Informasjonssjefen om fordelingen på organisasjonene. Informasjonssjefen fremmer sitt forslag til direktøren i februar eller mars og direktørens vedtak får uttrykk i påtegning på dette (1). I avtalene berøres ikke spørsmålet om eventuell godkjenning av planer og budsjett før bidrag kan utbetales. I NORADs årsmeldinger for 1980 og for 1981 heter det imidlertid at organisasjonenes virksomhetsplaner og budsjett må forelegges NORAD til godkjenning hvert år. Vårt inntrykk er at det ikke foretas noen formell godkjenning i form av vedtak.

Forut for fornyelse av avtalene med de partipolitiske opplysningsorganisasjonene har representanter for disse på forhånd vært orientert om fordelingsnøkkelen og har hatt anledning til å diskutere denne på et møte med Informasjonskontoret. (I desember 1977 for avtalene 1978-81 og et møte i oktober 1981 forut for fornyelse av avtalene 1982-85) (2). Noen tilsvarende orientering ser ikke ut til å ha vært instituert når det gjelder paraplyorganisasjonene.

Som nevnt ovenfor behandlet Det rådgivende fagutvalg for informasjonsvirksomheten ordningen med rammeavtaler da den først ble etablert og er også blitt forelagt utvidelser av ordningen til å omfatte nye organisasjoner.

Mens Informasjonsutvalget behandler søknadene fra organisasjonene om støtte til nærmere angitte informasjonstiltak, er spørsmålet om fordeling av støtten til organisasjoner med rammeavtale bare forelagt Informasjonsutvalget til orientering. Det foreligger ikke spor i referatet av eventuelle anmodninger fra Informasjonsutvalget eller fra medlemmer av utvalget, men Informasjonssjefen opplyser at det er kommet fram synspunkter som han eventuelt kan ta hensyn til når han utarbeider sin innstilling til NORADs direktør.

I retningslinjene for samarbeidsavtaler fra 1976 heter det, som sitert ovenfor, at beløpene for alle de aktuelle organisasjonene bør fastsettes slik at de gir mulighet for kontinuerlig virksomhet under fast ledelse. Ordningen med "minstelott" kan tolkes som et forsøk på å realisere denne målsettingen. Beløpet på kr. 50 000 som har vært uendret siden 1978, er imidlertid i seg selv ikke tilstrekkelig. (Det rekker for eksempel ikke til halv stilling i lønnstrinn 18, og de fleste u-landsinformatorene er antakelig plassert høyere). De to organisasjoner med lavest støttebeløp, Venstres Opplysningsforbund (VO) og Sosialistisk Opplysningsforbund (SO), har da også bare lønnet et kvart årsverk ved NORAD-midler og SO har ikke hatt noen fast u-landsinformatør, men en kampanjesekretær ansatt for noen få måneder. (Se forøvrig under kap.4, tab. 4.1 og 4.2 nedenfor).

Det beløp som organisasjonene får til bruk for u-landsinformasjon er svært ulike. F.eks. fikk tre av organisasjonene i 1984 over en halv million hver, mens VO og SO bare fikk noe over kr. 100 000 hver. Enten man legger bevilgningene i 1984 til grunn eller summen av bevilgningene de tre siste årene, så får man følgende rangering fra de med største til de med laveste beløp: KUI, AOF, LO, HS, NKN, LNU, NV, Frikr., Kr.FS, SpS, SO, VO. (Se tabell 1.3.2)

Fordi det i avtalene er stipulert et minimumsbeløp for hele avtaleperioden, er det fordelingen av "overskuddet" på bevilgningen på underpost 72.2. i forhold til summen av de stipulerte beløp som reelt sett er gjenstand for avgjørelse det enkelte år innen avtaleperioden.

1)

Det har ikke lyktes oss å finne originaldokumentet med påtegning, og bare for de to siste år har vi funnet kopi av informasjonssjefens innstilling til direktøren.

2)

Vi har ikke funnet referat fra disse møtene som bare er kjent ved at det er henvist til det første i SD-124/78 og det siste gjennom en innkalling til møtet oppbevart hos daværende formann i Informasjonsutvalget.

TABELL 1.3.2 Bevilgninger til de 12 organisasjonene som inngår i undersøkelsen 1982-1984

	1982	1983	1984	I alt
3.1	<u>Paraplyorganisasjonene</u>			
3.1.1	310.000	+ 325.000	+ 345.000	980.000
3.1.2	460.000	+ 500.000	+ 575.000	1.535.000
3.1.3	410.000	+ 450.000	+ 500.000	1.360.000
3.1.4	310.000	+ 325.000	+ 355.000	990.000
3.1.5	200.000	+ 218.000	+ 240.000	658.000
3.1.6	310.000	+ 320.000	+ 365.000	995.000
3.2	<u>Politiske opplysnings- og studieforbund</u>			
3.2.1	465.000	+ 480.000	+ 515.000	1.460.000
3.2.2	405.000	+ 410.000	+ 440.000	1.255.000
3.2.3	155.000	+ 167.000	+ 180.000	502.000
3.2.4	127.500	+ 137.000	+ 145.000	409.500
3.2.5	110.000	+ 118.000	+ 125.000	353.000
3.2.6	97.500	+ 100.000	+ 105.000	302.500
SUM	3.360.000	3.550.000	3.890.000	10.800.000

Det viktigste beslutningsgrunnlaget synes imidlertid ikke å være det avtalefestede minimumsbeløp, men størrelsen på foregående års tilskudd. Den årlige avgjørelse blir da ytterligere redusert til en eventuell jevn prosentvis økning eller en ujevn fordeling. Den nominelle økningen i det samlede tilskudd til de 12 organisasjonene var fra 1982 til 1983 5,7 pst. og fra 1983 til 1984 9,6 pst.

Tallene fra de par siste år viser at påplussingen har variert sterkt både i absolutte tall og i prosent av organisasjonenes tilskudd. I 1983 fikk f.eks. Høyre en påplussing på bare kr 5 000 dvs. 1,2 pst. i forhold til året før, mens KUI, Frikrirk. og LO økte med mellom 8,7 og 9,7 prosent. Fra 1983 til 1984 var det variasjoner i økningen fra kr 5 000 til VO til kr 75 000 til KUI, eller fra vel 6 pst økning for NV og 15 pst. for KUI.

Foretar man en sammenlikning av tilskuddene i 1984 med tilskuddene i 1982, får man dette bildet:

Tabell 1.3.3. Økning i tilskuddene 1982-1984

	abs.tall	prosent
LO	90.000	22,0
KUI	115.000	25,0
Frik.	40.000	20,0
NKN	55.000	17,7
LNU	45.000	14,5
NV	35.000	11,3
AOF	50.000	10,8
HS	35.000	8,6
Kr.FS	25.000	16,1
SpS	17.500	13,7
SO	15.000	13,6
VO	7.500	7,6
Samlet økning 1982-84	530.000	15,8

Fordelingen av økningen i tilskuddene de siste par år viser imidlertid ikke bare variasjoner organisasjonene imellom, men det er også slik at paraplyorganisasjonene i gjennomsnitt har fått nærmere en halv gang så høy prosentvis økning som de partipolitiske opplysningsorganisasjonene. Det samlede tilskudd til paraplyorganisasjonene steg med 19 pst. fra 1982 til 1984, mens det samlede tilskudd til de partipolitiske opplysningsorganisasjonene bare økte med 11 pst. Det finnes ikke noen retningslinjer for fordeling av underpost 72.2. på de to typer av organisasjoner.

I en situasjon hvor det knapt har vært noen reell stigning i det samlede tilskudd til de tolv organisasjonene, betyr fordelingen av den nominelle stigning eller "overskuddet" at noen organisasjoner kan opprettholde aktiviteten eller endog øke den, mens andre må skjære kraftig ned, eller øke egenandelen. Selv om "overskuddet" er beskjedent kan derfor fordelingen av det få stor betydning for organisasjonenes virksomhet.

Vi har ikke gjort noe forsøk på å overprøve det skjønn som er utøvet ved NORADs beslutning om fordeling.

Vi vil imidlertid peke på at de nåværende retningslinjer gir rom for vidt skjønn og at det ikke er mulig å se av de foreliggende saksdokumenter hvordan man har brukt skjønnet innen retningslinjenes rammer.

1.4 Planer og rapportering fra organisasjonene, saksbehandling i NORAD

Som omtalt ovenfor under avsnitt 1.2 Rammeavtalens innhold, skal organisasjonene både sende inn rammeplaner for virksomheten med kostnadsoverslag for det kommende år innen 1. november (nedenfor referert til som planer og budsjett) og halvårsrapporter og helårsrapporter med regnskapsoversikter (nedenfor kalt rapporter og regnskap). Dessuten skal det sendes inn reviderte regnskapsutdrag. Det siste er i mange tilfeller identisk med den tidligere innsendte regnskapsoversikt, bortsett fra revisors påtegning. I andre tilfeller er regnskapsoversikten svært foreløpig, og etterfølges av et mer solid regnskapsutdrag. Disse siste er imidlertid ofte preget av å være utdrag av organisasjonenes samlede regnskap og er lite egnet til å belyse informasjonsvirksomheten.

Det finnes ikke komplette sett av planer, rapporter og regnskap i Informasjonskontoret. For årene fram til 1. september 1983 da EDB ble tatt i bruk i arkivet, må man søke i det alfabetiske register på de enkelte organisasjoner. Dette har vært gjort i forbindelse med evalueringsoppdraget i den utstrekning vi har hatt behov for å bruke disse dokumentene som underlagsmateriale. Vi har imidlertid ikke gjort noen fullstendig og systematisk gjennomgang av registeret for å kartlegge i hvilken utstrekning rapporteringspliktene har vært overholdt, bortsett fra vår egen bruk av materialet fra de siste år. På dette punktet baserer vi oss derfor hovedsaklig på opplysninger fra de saksbehandlerne i NORADs Informasjonskontor som har ansvaret for kontakt med organisasjonene og kontroll med dem.

Det er på det rene at ikke alle organisasjonene til enhver tid overholder samtlige frister. Enkelte gir telefonisk eller skriftlig beskjed om forsinkelsen, fra andre kommer det ingen underretning. Det er mulig at enkelte rapporter ikke har vært sendt inn. Det har hendt at saksbehandler har holdt tilbake utbetaling av tilskuddet i påvente av halvårs- eller helårsrapporter. (Frist for innlevering av rapporter

er 1. september og 1. februar, utbetaling av forskuddsvis tilskudd 15. september og 15. januar). Det er ukjent om noen tilsvarende reaksjon har vært gjort dersom plan og budsjett ikke synes tilfredsstillende. Som nevnt under avsnitt 1.3 ovenfor synes det ikke å gis noen formell godkjenning av planer og budsjett i form av vedtak. Det finnes imidlertid ikke alminnelige retningslinjer eller fastlagte rutiner for å purre på rapporter eller holde tilbake utbetalinger.

Når det gjelder kravet om reviderte regnskapsutdrag har vi ikke undersøkt om dette har vært tilfredsstillende oppfylt, og har bare antatt at disse blir undergitt den nødvendige kontroll i NORADs Informasjonskontor og Riksrevisjonen.

I forbindelse med evalueringen har vi gått gjennom regnskap og rapporter med et annet siktemål: hva forteller de om organisering av u-landsinformasjonen, om aktivitetsformer, målgrupper og innhold? Utover de tidsfrister som er nevnt ovenfor, inneholder avtalene med organisasjonene ingen retningslinjer for hvordan budsjett og regnskap skal settes opp eller hvordan planer og rapporter skal utformes. Det foreligger således ingen mal som alle organisasjonene må anvende. Resultatet er at såvel planer som rapporter som sendes inn fra organisasjonene er svært ulikt utformet. Disse ulikheter er ikke bare en refleks av at organisasjonene har ulik aktivitetsprofil. Noen sender nokså omtrentelige redegjørelser, andre er langt mer detaljerte og presise i såvel planer som rapporter.

Det blir derfor vanskelig å foreta noen sammenlikning organisasjonene imellom direkte på basis av planer og rapporter. Disse danner heller ikke noe godt grunnlag for å tegne et sammenfattende bilde av den informasjonsvirksomhet som organisasjonene som helhet driver med støtte av midler over NORADs budsjett.

Enkelte organisasjoner endrer også oppsetting og utforming fra år til annet, og dermed blir det også vanskelig å foreta sammenlikninger over tid. Det er heller ikke helt uvanlig at en organisasjon har en annen oppsetting av regnskap enn av budsjett og en utforming av rapporten som

skiller den fra den tidligere innsendte plan. Så lenge organisasjonene ikke har fått retningslinjer for rapportering kan de ikke klandres for ikke å følge en felles mal. Bedre intern overensstemmelse når det gjelder den enkelte organisasjons dokumenter skulle man imidlertid tro ville være i organisasjonens egen interesse.

Under de rådende forhold danner den samlede rapportering fra organisasjonene et dårlig beslutningsgrunnlag for NORAD ved oppsetting av budsjett og fordeling av tilskudd. Den danner også et svakt grunnlag for redegjørelse oppover på myndighetssiden og for presentasjon utad av den virksomhet organisasjonene driver. Saksbehandlerne i NORADs Informasjonskontor har dessuten, i alle fall i de senere år, hatt liten tid til dette arbeidet. (Den ene av saksbehandlerne som nå har ansvaret for ni av de tolv organisasjonene antyder at et tiendedels arbeidsår brukes på denne oppgaven, den andre saksbehandleren med ansvar for de resterende tre synes det er vanskelig å tallfeste arbeidsmengden). I forbindelse med dette evalueringsoppdraget har vi ikke gjort noe forsøk på å vurdere den samlede saksmengde i Informasjonskontoret eller prioritering av ulike arbeidsoppgaver. Vi har imidlertid ikke kunnet unngå å observere at arbeidstiden for enkelte synes å være uforsvarlig lang.

En vesentlig del av den tid saksbehandlerne i NORAD bruker på organisasjonene med rammeavtaler er kontakt over telefon for å oppklare uklarheter, supplere ufullstendige opplysninger, gi organisasjonene forhåndsorientering om budsjettet og foreta purringer når frister er oversittet. Det drives også servicevirksomhet i form av formidling av innledere til kurs og konferanser, utsending av informasjonsmateriell fra NORAD, bistand i forbindelse med organisasjonenes egen produksjon av informasjonsmateriell o.a.

I alle fall når det gjelder formidling av foredragsholdere og muligens også ellers er organisasjonene blitt mer selvhjulpne. Etterhvert som disse har opparbeidet egne erfaringer og kontakter er belastningen på Informasjonskontoret på dette området redusert, hvilket var ment å være en av hensiktene ved å opprette ordningen med rammeavtaler.

Organisasjonene gir imidlertid uttrykk for at de har behov for tjenester ytet av Informasjonskontoret, at de finner det naturlig at NORAD er instrumentell i organisering av kontakten organisasjonene imellom når det gjelder u-landsinformasjon og at de ønsker mer tid og anledning til å diskutere selv informasjonsvirksomheten med saksbehandlerne i NORAD og få reaksjoner på den virksomhet de driver (se forøvrig kapittel 7).

Selv om saksbehandlerne søker å holde seg orientert om virksomheten i de enkelte organisasjoner tar det mest form av gjennomtitting av en ny publikasjon, deltakelse som innleder på enkelte kurs og seminar, gjennomlesing av rapport fra en studietur. Noen bred, systematisk gjennomgang av organisasjonenes virksomhet ligger langt utenfor rammen for nåværende praksis. En omfattende, permanent detaljoppfølging av organisasjonenes virksomhet ville da heller ikke være i tråd med intensjonene bak ordningen med rammeavtaler. Det synes imidlertid å være behov for at det skapes ordninger som muliggjør begrenset, men meningsfull effektiv kontroll, og et system som danner bedre beslutningsgrunnlag for avgjørelser om økonomiske forhold.

Man bør fra NORADs side bli klar over hva som er formålet med rapportering, og dernest angi retningslinjer for rapportering i overensstemmelse med dette og med de administrative ressurser Informasjonskontoret kan bruke på denne sektoren. Fra flere organisasjoner er det dessuten kommet ønske om å få bedre kjennskap til de andres planer og virksomhet. Dersom disse ønsker skal imøtekommes ved medvirkning fra NORAD, bør dette hensynet vurderes samtidig. I det følgende avsnitt vil vi imidlertid sette fram endel forslag til overveielse.

1.5 Forslag til endringer i rapportering og saksbehandling

Klarere retningslinjer for organisasjonenes plikter og for NORADs saksbehandlere synes ønskelig fordi det dreier seg om betydelige beløp og en formalisering vil sikre likebehandling av organisasjonene og kontinuitet i kontrollen. Kravet til planer og rapportering bør være utformet slik at organisasjonene ikke belastes unødige, samtidig som NORAD får nødvendige opplysninger og i en form som øker informasjonsverdien og letter saksbehandlingen.

Vanligvis ligger ansvaret for u-landsinformasjonen på en person innen organisasjonen. Ordningen er derfor svært sårbar med hensyn til sykdom, reiser og annet fravær. Fastholdelse av frister med hensyn til planer og rapportering vil kunne bidra til at u-landsinformatorenes arbeidsfelt ikke blir helt isolert fra organisasjonens øvrige virke. Med anvendelse av et fast mønster for planer og rapporter skulle dette arbeidet etterhvert forenkles. Det synes også viktig at organisasjonene for sin egen del skaffer seg god oversikt over planoppfyllelse o.likn.

Som det vil gå frem av kap. 8 nedenfor har organisasjonene i beskjedent utstrekning tatt sin virksomhet opp til kritisk vurdering. Det synes viktig at NORADs krav til rapportering utformes slik at organisasjonenes egen gjennomgang og evaluering av u-landsinformasjonen lettes og oppmuntres.

1. Fristen for innsending av virksomhetsplaner med kostnadsoverslag bør fortsatt være 1. november. En senere frist, (en organisasjon ønsker årsskiftet) er ikke ønskelig fordi planene er forutsatt å utgjøre en del av beslutningsgrunnlaget for fordeling av midler til organisasjonene det følgende år.
2. Organisasjonene pålegges å bruke en felles mal for oppsetting av plan og budsjett. Forslag til et slik mønster utarbeides av NORAD i kontakt med Riksrevisjonen og forelegges organisasjonene til

uttalelse. Hensikten er å få et grunnlag for å sammenlikne aktivitetene over år og organisasjonene imellom og særlig for at NORAD skal kunne danne seg et bilde av den samlede aktivitet og de ulike aktivitetsformer. Et viktig formål må være at det skjelnes mellom administrasjonsutgifter på den ene siden og informasjonstiltak på den annen. Administrasjonsutgiftene bør fordeles på lønn, sosiale utgifter og posten for andre ulike formål. Når det gjelder virksomhetsplaner og budsjett bør det skjelnes mellom ulike hovedtyper av informasjonstiltak som blir nærmere definert (kurs, seminar, konferanser, studieturer, utstillinger, produksjon av trykt materiell, produksjon av AV-materiell o.a.). Det bør komme fram hvilke målgrupper de enkelte tiltak tar sikte på, hva som er hovedinnholdet av det som formidles, om det er en kombinasjon med annen u-landsvirksomhet, om tiltaket er integrert i eller adskilt fra organisasjonens øvrige virke.

I budsjettet og regnskapet bør såvel totalutgifter ved et tiltak som NORAD-tilskudd til tiltaket oppgis.

3. Organisasjonene anmodes om å sende inn virksomhetsplaner og budsjett i to eksemplarer. Disse må registreres i arkivet ved mottak i NORAD, det ene eksemplaret arkiveres, mens det annet går til saksbehandler i Informasjonskontoret.
4. Kravet om innsending av halvårsrapporter med regnskapsoversikt bortfaller. Dette er forøvrig et ønske fremsatt av fire av de tolv organisasjonene i det spørreskjemaet de har fylt ut.
5. Organisasjonene pålegges imidlertid å sende inn underretning om vesentlig endringer i de innsendte planer eller ajourføring av disse, normalt 1. februar og 1. september. Ved en slik ordning vil man kunne imøtekomme ønsket om bibehold av en viss fleksibilitet i henhold til virksomhetsplanen, samtidig som NORAD holdes orientert.
6. Kravet om helårsrapport med regnskapsoversikt og frist 1. februar

oppretholdes. Rapportene og regnskapsoversiktene skal settes opp på samme måte som planen og budsjettet etter et mønster utarbeidet av NORAD.

7. Også rapportene sendes NORAD i to eksemplarer og disse registreres og arkiveres som nevnt under punkt 3. ovenfor.
8. Organisasjoner som ikke overholder fristene for innsending av virksomhetsplaner og for rapporter får skriftlig påminnelse etter to uker, det vil si 15. november og 15. februar. Tilskudd bør ikke utbetales før tilfredsstillende rapport med regnskapsoversikt over virksomheten det foregående år er mottatt av NORAD.
9. Dersom man beholder ordningen med avtaleperiode av tre eller fire års lengde, bør organisasjonene pålegges å utforme en mindre detaljert, men mer vurderende rapport noe før utgangen av avtaleperioden. Et slikt krav vil forhåpentligvis stimulere organisasjonenes reflekterende holdning til egen virksomhet underveis og oppmuntre til ulike former for gjennomgang av virksomheten og mer systematisk evaluering. Et slikt krav vil kanskje også være et middel til at organisasjonenes ledelse (administrasjon og tillitsvalgte) føler et sterkere ansvar for u-landsinformasjonen og at denne ikke overlates til u-landsinformatoren i ensomhet.
10. Organisasjonene bør også ha "avleveringsplikt" vis a vis NORAD, det vil si at organisasjonen skal automatisk og uten spesiell oppfordring sender inn to eksemplarer av alt materiale som publiseres med tilskudd fra NORAD. NORADs Informasjonskontor på sin side må lage rutiner for registrering av slikt materiale. Dette kan antakelig mest hensiktsmessig gjøres av Biblioteket, med en egen registrering slik at man til enhver tid kan ha oversikt over hva den enkelte organisasjon har produsert.
11. Organisasjonene bør oppfordres til å lage materiellister dersom de ikke allerede har slike, og til å sende slike til NORADs Bibliotek

og til de andre organisasjonenes u-landsinformatorer.

Rammeavtalenes krav om budsjett og plan, regnskap og rapport er antakelig forutsatt å skulle tjene flere formål. Budsjettet og planen skal danne grunnlaget for NORADs fordeling av tilskudd. Disse skal, sammen med rapporter og regnskap muliggjøre kontroll med at midlene er anvendt i overensstemmelse med forutsetningene. For det tredje utgjør plan og budsjett grunnlagsdokumentene for den bistand NORADs Informasjonskontor yter organisasjonene under gjennomføringen av deres informasjonsvirksomhet. Dette er tjenester som delvis ytes av Informasjonskontoret som sakkyndig (formidling av materiale, foredragsholdere, tilbud om seminardeltakelse o.likn.) og dels som kontaktledd inn til NORADs og DUHs tjenester, ikke minst uterepresentasjonenes bistand i forbindelse med studieturer.

Det er ikke uvanlig i norsk offentlig administrasjon at kontroll- og servicefunksjonene utøves av samme organ. En sammenblanding av disse funksjonene er imidlertid ikke problemfri. Når kontrollgrunnlaget i form av retningslinjer fra det offentlige er svakt utformet, vil kontrollfunksjonene i stor utstrekning måtte hvile på skjønn hos saksbehandleren. Det er tilfellet når det gjelder rammeavtalene med organisasjonene om informasjonsvirksomhet. Når så kontroll- og servicefunksjonene legges til den samme saksbehandler, synes det å være en uheldig ordning.

Skal det ytes god service kreves det god kjennskap til "klienten" eller "kunden". Det er viktig at den offentlige tjenestemann kjenner organisasjonen og dens arbeidsmåte i praksis; styrke og svakheter, målgrupper og ledelse. Kontrollfunksjonene derimot krever en viss distanse.

Dersom såvel kontroll som servicefunksjonene begge i fortsettelsen må ligge i Informasjonskontoret, vil det etter vår mening være et minimumskrav at kontroll- og servicefunksjonene skilles. Arbeidet med samtlige organisasjoners budsjett og planer som grunnlag for fordeling

av midler, og med etterkontroll på grunnlag av rapport og regnskap bør legges til en saksbehandler og ikke fordeles på flere. Det bør unngås å gi dette arbeidsområdet til en saksbehandler som umiddelbart har arbeidet i eller for noen av de organisasjoner som har rammeavtale. Servicefunksjonene overfor organisasjonene bør ivaretas av andre saksbehandlere enn den som har kontrollfunksjonene og gjerne fordelt på flere, avhengig av hva slags tjenester det dreier seg om (foredragsholderformidling, samarbeid om produksjon av informasjonsmateriell o.likn.).

Det vil være naturlig at Det rådgivende fagutvalg for informasjonsvirksomheten får eventuelle endringer i ordningen med rammeavtaler til uttalelse. Å trekke Informasjonsutvalget sterkere inn ved vurderingen av fordeling av tilskuddene synes imidlertid ikke hensiktsmessig blant annet fordi flere av organisasjonenes u-landsinformatorer selv har sittet eller sitter som medlem eller endog som formann av utvalget.

KAPITTEL 2 MÅLSETTING FOR U-LANDSINFORMASJON

Når oppgaven er å evaluere et prosjekt eller et program er tanken nettopp å ta utgangspunkt i målsettingen for prosjektet eller programmet, studere de tiltak som er realisert og eventuelle virkninger av den, og holde dette opp mot målsettingen.

2.1 Målsetting og retningslinjer formulert av myndighetene.

Når det gjelder evaluering av den informasjonsvirksomhet organisasjonene har drevet med økonomisk støtte fra NORAD i henhold til rammeavtalene, vil vi ta utgangspunkt i disse avtalene. NORADs styre har også godkjent retningslinjer for ordningen. Disse kilder er gjennomgått med sikte på angivelse av målsetting for virksomheten, målgrupper, virkemidler osv. Fordi vi har funnet nokså lite om målsetting m.v. i disse dokumentene, har vi også gått gjennom bemerkninger til posten i de årlige budsjettforslag, relevante avsnitt i NORADs årsmeldinger, foruten de mer omfattende stortingsmeldinger om Norges forhold til utviklingslandene, og enkelte utvalgsinnstillinger. Det samlede kildetilfang er nokså begrenset og spredt. Den følgende fremstilling er derfor temmelig omstendelig til tross for at bare korte utdrag av dokumentene er hentet fram for vårt formål.

Som målsetting for informasjonsvirksomheten har vi først og fremst søkt etter utsagn om formålet med denne. Videre har vi søkt å kartlegge om det er gitt retningslinjer for hva som skal være innholdet i informasjonen, hva som skal være målgrupper, hvem skal informere, hvordan det skal informeres og hvordan informasjonsarbeidet skal organiseres. Fremstillingen følger først en gruppering av de ulike typer dokumenter, dernest kommer en fremstilling basert på stikkordene ovenfor.

Først tar vi for oss avtalen mellom NORAD og den enkelte organisasjon. Vi bruker avtalen av 16. november 1978 med AOF som eksempel. (Avtalene

er, bortsett fra angivelsen av støttebeløpet, nærmest identiske. Den någjeldende avtalen som er datert desember 1981 og som gjelder til utgangen av 1985 viser bare til tidligere avtaler og bekrefter forlengelsen. Den fornyete avtalen med AOF datert 8. des. 1981 viser til den tidligere avtalen angitt som av 14. februar 1978, men som øyensynlig faktisk er av 16. november 1978). Formålet med informasjonsvirksomheten blir ikke berørt i avtalen og det skjer heller ikke noen henvisning til målsetting formulert andre steder.

Hva skal det informeres om, hva skal være innholdet av informasjonen? Det skal gis faktisk opplysning om norsk utviklingshjelp, Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene, forholdet mellom utviklingsland og industriland generelt og med vekt på FNs innsats, jfr. pkt. 4.

Hvilken målgruppe skal organisasjonenes opplysningsvirksomhet rettes mot? Informasjonstiltakene skal være "beregnet på Det norske Arbeiderparti og dets medlemsorganisasjoner", iflg. pkt. 3, og organisasjonen selv skal avgjøre "hvilke målgrupper som skal prioriteres", jfr. pkt. 4.

Hvem er aktør, hvem skal informere? I dette tilfellet AOF, men NORAD kommer inn forsåvidt som "virksomheten skal skje i kontakt med og i samarbeid med NORAD", jfr. pkt. 4. Bortsett fra at en person i organisasjonen skal pålegges ansvaret, står den fritt til å beslutte hvordan opplysningsvirksomheten skal organiseres. Det overlates også eksplisitt til organisasjonen å avgjøre om denne personen skal ansettes særskilt eller oppgavene pålegges et medlem av den regulære stab, jfr. pkt. 4.

Hvordan skal det informeres? Det overlates helt til organisasjonen å bestemme hvilke former informasjonsvirksomheten skal ha, idet det heter i punkt 4 "Organisasjonen legger selv opp sin virksomhetsplan, avgjør hvilke tiltak.....". (Krav i avtalen med hensyn til rapportering o. likn. er ellers omtalt i avsnitt 1.4 foran).

Som nevnt inneholder ikke avtalen noe om virkemidler i informasjonsvirksomheten og da heller ikke hverken eksplisitt eller implisitt noe om sammenheng mellom virkemiddel og budskap eller mellom virkemiddel og/eller innhold på den ene siden og formål på den annen.

Avtalen inneholder ikke noe om evaluering av virksomheten.

Selve avtalen mellom NORAD og organisasjonene er altså lite detaljert og har ingen egentlig angivelse av formålet. Vi har derfor søkt tilbake til dokumenter som lå til grunn for vedtaket om den første prøveavtalen med AOF. Som nevnt under avsn. 1.1 ovenfor kom det et initiativ fra AOF i form av et brev hvor man pekte på at fordelingen av støtten slik den hittil var blitt praktisert ikke tar hensyn til organisasjonenes medlemstall og aktivitet, at man hadde planer om økt egenvirksomhet innen egne medlemsorganisasjoner, og konkluderte med søknad om tilskudd. I styredokumentet (SD 71/75 dato: 17. sept. 1975 for styremøtet 9/75) redegjøres det kort for NORADs nåværende støtte til opplysningstiltak i organisasjonene, for ordninger i Danmark og Sverige og det vises til tidligere omtale av informasjonsvirksomheten i innstillinger m.v. Det slås fast: "En ytterligere utvidelse og institusjonalisering av samarbeidet med organisasjonene etter svensk og dansk mønster vil være i nøye samsvar med de retningslinjer og prinsipper som ligger til grunn for NORADs informasjonsvirksomhet".

Heller ikke i styredokumentet er det noen nærmere presisering av formålet, men flere andre sider av den påtenkte virksomheten tas opp. Når det gjelder valg av samarbeidspartnere under den nye ordningen forutsettes det i styredokumentet at gjennom et slikt samarbeid kan den statlige opplysningsvirksomheten suppleres "av frittstående organisasjoner som på eget initiativ har tatt utviklingssamarbeide opp som programsak".

Selv om prøveperioden for AOF skulle løpe fra 1976 til 1978 ble det forutsett at det allerede fra 1977 skulle kunne åpnes adgang til å inngå tilsvarende samarbeidsavtaler på prøvebasis "med andre landsomfattende organisasjoner som på samme måte vil påta seg å drive

en løpende u-landsinformasjon blant tilsluttede organisasjoner og medlemmer". Angående samarbeidspartnere het det videre at man i første rekke tenkte "på andre paraplyorganisasjoner av typen Nasjonalkomiteen for internasjonalt ungdomsarbeid (NIU), Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) og Kirkenes Fellesråd. Det forutsettes utarbeidet retningslinjer for hvilke organisasjoner som skal kunne komme i betraktning, og de vil bli forelagt styret".

Den presisering av informasjonens innhold som kom i avtalen (se ovenfor) ble ikke nevnt nærmere, men i argumentasjonen for nyordning het det at disse organisasjonene vil kunne "gi opplysningsvirksomheten en engasjerende og mobiliserende form, tilpasset organisasjonens formål og medlemssammensetning." Ellers nevnes kort administrasjon og forholdet til NORAD, som reguleres i avtalen.

Allerede året etter behandlet styret på nytt ordningen med rammeavtaler, denne gang i forbindelse med retningslinjer for støtte til organisasjonenes opplysningsarbeide. I styredokumentet til møtet (SD 73/76 dato: 17. sept. 1976, for styremøte 10/76) ble formålet nå angitt:

"Den nye støtteordningen har som hovedmål å skape større kjennskap blant det norske folk til Norges samarbeide med utviklingslandene, og det internasjonale utviklingssamarbeide, samt til de målsettinger og vurderinger dette samarbeidet baserer seg på."

Også innholdet i opplysningsvirksomheten ble angitt relativt utførlig:

"Hovedinnholdet i opplysningsvirksomheten skal være faktisk og saklig informasjon om norsk utviklingshjelp, om vårt lands forbindelse med utviklingslandene, om situasjonen i utviklingslandene og om forholdet mellom utviklingsland og industriland generelt. Videre skal det informeres om FNs og andre internasjonale organisasjoners virksomhet og innsats på dette felt".

I den innledende omtalen i styredokumentet av avtalen med AOF kaller

man det "et løpende informasjonsprogram om utviklingsland, utviklingshjelp og utviklingsproblemer".

Spørsmålet om samarbeidspartnere var berørt allerede i styredokumentet fra året før som behandlet prøveavtalen med AOF. I styredokumentet fra september 1976 og selve retningslinjene vises det først til de samme eksemplene og så pekes det på tre forhold som gjør disse egnet:

- solid organisasjonsapparat
- generell opptatthet av u-landsproblemene
- omfatter sentrale og opinionsdannende målgrupper som fagbevegelsen, kirken og kvinne- og ungdomsorganisasjonene.

Disse forhold "gjør det rimelig å anta at støtten vil resultere i en aktiv innsats for å øke u-landsinformasjonen i landsmålestokk." Forøvrig stilles organisasjonene eksplisitt fritt når det gjelder hvilke målgrupper i og blant medlemsorganisasjonene som skal prioriteres. Det samme gjelder hvilke typer av opplysningstiltak det skal satses på, valg av medier og virkemidler.

Ellers er det de samme krav som stilles med hensyn til organisering og rapportering til NORAD. Retningslinjer for fordeling av midlene kommer til (se avsn. 1.1, 1.4 og 1.3 ovenfor).

I september 1978 behandlet så styret et forslag om å inngå avtale med LO med de fagorganiserte som målgruppe, samtidig som midlene til AOF, som inntil da var blitt benyttet til opplysningsarbeid innen fagbevegelsen, i fremtiden i sin helhet skulle benyttes til informasjonstiltak beregnet på Det norske Arbeiderparti og dets medlemsorganisasjoner. AOFs målgruppe kom derved på linje med målgruppene for de andre partipolitiske opplysningsforbund. Bortsett fra denne presisering av målgrupper, inneholdt styredokumentet til dette møtet (SD-124/78 dato: 18. sept. 1978, for styremøte 10/78) ikke noe mer med hensyn til formål eller informasjonsinnhold.

Videre har vi gått gjennom bemerkningene i post 72 under kap. 162

Opplysningsarbeid under NORAD i St. prp. nr. 1. Som vist i avsn. 1.1 og 1.3 argumenterte man i de siste årene før rammeavtalene kom i stand bare med å vise til økning i søknader fra organisasjonene under den allerede eksisterende ordning. I omdisponeringsprp. i forbindelse med prøveavtalen med AOF sies det intet om formål, men ved den utsatte behandling uttalte Utenrikskomiteen (Innst. S.nr. 254 - 1975/76) at den var "klar over betydningen av opplysningsarbeid når det gjelder å skape forståelse for u-landenes problemer og vilje til sterkere norsk innsats for å lette byrdene for disse land".

I St.prp. nr. 1 (1976-77) heter det at man har søkt å legge forholdene til rette for at den offisielle og statlige form for opplysningsvirksomhet kan følges opp og suppleres av frittstående organisasjoner som på eget initiativ har tatt utviklingssamarbeidet opp som programsak, og som kan gi opplysningsvirksomheten en form som er tilpasset organisasjonenes oppgaver og medlemsstokk.

I St.prp. nr. 1 (1977-78) gjentas formuleringen, dog med den endring at på eget initiativ er satt i parentes. I St.prp. nr. 1 (1978-79) er parentesene, men ikke innholdet, falt bort i en forøvrig uendret formulering, som gjentas til og med i St.prp. nr. 1 (1981-82). Da ansees ordningen tydeligvis så innarbeidet at det ikke er behov for å angi formålet, og istedet gis det plass til begrunnelsen for å føre bevilgninger til enkelte andre organisasjoner over til den samme underpost 72.2 som gjelder rammebevilgningene til de organisasjoner som behandles i denne rapporten. I budsjettforslaget for 1984 fra Statsråden for utviklingshjelp og for 1985 fra Departementet for utviklingshjelp finnes heller ingen omtale av formål el.likn.

Heller ikke gjennomgåelsen av NORADs årsmeldinger gir særlig bidrag til kartlegging av målsetting. I årsmeldingen for 1975 heter det at den nye støtteordningen er "beregnet på de store og landsomfattende såkalte "paraply"-organisasjoner som vil gi disse mulighet for å planlegge og drive en fortløpende u-landsinformasjon som en integrert del av den samlede opplysningsvirksomhet blant medlemsorganisasjonene."

I de følgende år nøyer man seg med å rapportere om inngåelse av nye avtaler. I årsmeldingen for 1978 viser man til fornyelse av avtalene som forplikter organisasjonene til "å drive en løpende informasjon om norsk utviklingshjelp, Norges økonomiske samkvem med utviklingsland, forholdet mellom utviklingsland og industriland generelt og med vekt på FNs innsats."

I 1980 og 1981 er formuleringen om informasjonens innhold noe endret, idet med vekt på FNs innsats er falt ut. Senere er hele formuleringen om informasjonens innhold utelatt.

Det er således nokså begrenset hva vi har funnet av retningslinjer spesielt for den informasjonsvirksomhet organisasjonene skal drive med tilskudd fra det offentlige. Det er sagt litt om hva det skal informeres om og hvem som skal gjøre det med sikte på brede målgrupper. Det er intet om hvordan det skal informeres eller hvilke mer spesielle målgrupper den enkelte organisasjon skal vende seg til. Endelige er det svært lite om formålet med informasjonsvirksomheten. Vi har derfor funnet det nødvendig å søke etter uttrykk for formål med den offentlig finansierte informasjonsvirksomheten om u-land og u-hjelp i sin alminnelighet.

Først til to styredokumenter som behandler retningslinjer for støtten til organisasjonenes opplysningsarbeid. Disse daterer seg fra tiden før ordningen med rammeavtaler ble etablert. Formålet kommer fram i retningslinjene for såvidt som tilskuddet skal gis til opplysnings- og informasjonstiltak "som gir økt forståelse for utviklingslandenes situasjon og skaper en opinion for et utvidet samarbeid med utviklingslandene." (SD 40/70, dato: 20. mai 1970, for styremøte 4/70, jfr. SD 34/79 for styremøte 23. april 1970). Informasjonens innhold indikeres ikke positivt, men avgrenses negativt for såvidt som tiltakene bare i mindre grad bør "ta sikte på å gi opplysninger om organisasjoners egen virksomhet eller bistandsprosjekt." Det heter videre at "slik informasjon skal på en naturlig måte søkes integrert i en videre u-landssammenheng." Innholdet blir også negativt avgrenset ved at "støtte er betinget av at vedkommende tiltak ikke blir brukt til

å fremme politiske eller religiøse særformål."

Det er brede målgrupper man har i tankene når det heter at ved samarbeidet med organisasjonene "vil man kunne nå fram til store samfunnsinteresserte grupper i hele landet." Under punktet Retningslinjer for fordelingen heter det at opplysningstiltakets spredningseffekt skal tillegges stor vekt.

Noen klar anvisning på typen av informasjonstiltak gis det ikke, bare at støtte skal gis til "godt planlagte og konkrete opplysningstiltak", og negativt ved at støtte ikke kan gis til administrasjonsutgifter.

I februar 1973 behandlet styret på nytt retningslinjer for støtte til organisasjonenes opplysningsarbeid og gjorde enkelte endringer i de som var blitt vedtatt i 1970. For det første er man noe forsiktigere med å trekke slutninger med hensyn til virkningen av informasjonstiltak, og vil støtte " tiltak som antas å gi økt forståelse for utviklingslandenes situasjon osv." (SD 28/73, dato: 22. febr. 1973 for styremøte 4/73). I den negative avgrensningen av informasjonsinnholdet er henvisningen til "politiske eller religiøse særformål" utelatt. Derimot kom en tilføyelse som gjør det klart at etablerte bladforetak som drives på forretningsmessig grunnlag med tegning av abonnement og løssalg skal falle utenom støtteordningen. Videre burde det være et hovedprinsipp at det materiell som gis ut med støtte under denne ordningen, distribueres gratis til brukerne.

Forsåvidt gjelder mulige samarbeidspartnere var det skjedd en avgrensning i forhold til de opprinnelige retningslinjer ved en tilføyelse i annet punkt under generelle retningslinjer vedtatt 30. juni 1972 som utelukker statlige organisasjoner og organisasjoner som får årlige tilskudd av u-hjelpsbevilgninger.

Høsten 1973 ble det så, etter anbefaling av Det rådgivende fagutvalg for informasjonsvirksomheten, vedtatt nye retningslinjer for støtte til organisasjonenes informasjonsvirksomhet. (SD 80/73, dato: 19. sept. 1973, for styremøte 9/73). Formålet ble angitt som tidligere, men

innholdet ble nå mer positivt fastsatt ved at dersom formålet var å spre informasjon om egen virksomhet til fordel for utviklingslandene, egne utviklingsprosjekter m.v., måtte den integreres i generell opplysning om utviklingsland, utviklingssamarbeide og utviklingsproblemer. Dessuten kom det inn et nytt punkt i retningslinjene om at NORAD ved hver utlysning ville søke å prioritere visse hovedmål og tema som spesielt ønskes belyst i perioden. I utlysningen i 1979 ga man for eksempel preferanse for tiltak som hadde sammenheng med Det internasjonale barneåret og med NØV, i 1982 var hovedvekten på funksjonshemmedes år og kvinners og barns situasjon i utviklingslandene, i 1984 på kvinner i utviklingsland.

Noen egentlig presisering av målgrupper inneholdt heller ikke de nye retningslinjene, men under avsnittet Retningslinjer ved fordelingen ble punktet om at spredningseffekten av tiltaket skal tillegges stor vekt opprettholdt. Videre ønsket man spredning av støtten til ulike organisasjoner, til forskjelligartede opplysningstiltak samt god geografisk fordeling.

For valg av mulige samarbeidspartnere ble den negative avgrensning med hensyn til statlige organisasjoner m.fl. opprettholdt, men forøvrig kan man ane en oppmykende utvidelse idet Direktørens innstilling i 1970 omtalte "organisasjoner som driver opplysningsvirksomhet om utviklingsland og utviklingshjelp", mens det i retningslinjene fra september 1973 dreiet seg om "organisasjoner som driver eller vil drive opplysningsvirksomhet som nevnt ovenfor."

For første gang inneholdt retningslinjene et forsøk på positivt å indikere støtteverdige former for opplysningstiltak:

- utarbeidelse, produksjon og spredning av trykt og audiovisuelt materiale,
- kurs-, seminar- og foredragvirksomhet.

Den tidligere negative avgrensning mot løpende subsidiering av etablerte bladforetak ble opprettholdt. I et nytt punkt skjedde ytterligere en negativ avgrensning idet reise- og studievirksomhet i

utviklingsland henvises til NORADs støtte- og stipendordninger for slike formål. Når det gjelder den negative avgrensning til administrasjonsutgifter skjedde det en presisering eller en oppmyking idet administrasjons- og lønnsutgifter knyttet til prosjektet kan godtas, men ikke slike løpende utgifter.

Retningslinjene for ordningen med støtte til konkrete opplysningstiltak gjelder selvfølgelig formelt sett ikke ordningen med rammeavtaler. Enkelte av bestemmelsene, blant annet den som gjelder dekning av administrasjonsutgifter, er overhodet ikke relevante. På den annen side sprang ordningen med rammeavtaler ut av ordningen med støtte til konkrete tiltak, og formuleringen angående formål, målgrupper, innhold og virksomhetsformer kan neppe hevdes å være uten relevans. Særlig vil man kunne hevde dette på områder som er lite regulert spesielt for organisasjoner med rammeavtaler.

NORADs råd har ikke særskilt behandlet ordningen med rammeavtaler, men et heldags møte 26. oktober 1972 var viet informasjonsvirksomheten. I sitt innledningsforedrag omtalte Informasjonssjef Leif Vetlesen Informasjonskontorets oppgaver: "Generelt kan det dessuten sies at NORAD ved sitt informasjonskontor ikke har sett det som sin oppgave å drive propaganda for utviklingshjelp og å verve tilhengere for den politikk som våre myndigheter legger opp på dette området.

En slik virksomhet ville stått i skarp motstrid til det statlig informasjonsvirksomhet tradisjonelt står for i vårt land. Oppgaven har vært å gi faktisk informasjon om de politiske retningslinjer og målsettingen for vår utviklingshjelp og den virksomhet som drives av vårt eget og andre land, samt de internasjonale organer på dette område. Videre å gi informasjon om forholdene i utviklingslandene, i første rekke våre samarbeidsland, og om den innsats disse land sely yter for å få i stand en økonomisk og sosial utvikling. Forøvrig skal NORADs informasjonskontor være et serviceorgan for våre massemedia, og for de organisasjoner og foreninger som ønsker å ta opp informasjonsvirksomhet om utviklingslandenes problemer og forholdet mellom den fattige og den rike verden i egen regi og på sitt eget

grunnlag."

Informasjonssjefen omtalte også målgruppene og presiserte "at NORADs informasjonsvirksomhet alltid meget bevisst har rettet seg mot det vi kaller de brede befolkningslag. Riktigheten av en slik målsetting synes også å bli bekreftet av opinionsundersøkelsen. Vi skal også huske at det er disse befolkningslag som utgjør tyngden i det vi kaller folkeopinionen, og en videre opptrapping av de offentlige bevilgninger til utviklingshjelp vil i sterk grad være avhengig av hvordan industriarbeideren, bonden og fiskeren og ikke minst husmoren stiller seg til dette samarbeidet med utviklingslandene."

I den etterfølgende debatt ble en rekke temaer berørt: følelser og engasjement, nøktern informasjon, problemrettet informasjon, virkemidler i informasjonsarbeidet og målgrupper. Synspunktene var tildels sprikende og ingen uttalelse ble vedtatt. Et forslag fra et av medlemmene om en utredning av forskning, undervisning og informasjon ble uten realitetsbehandling oversendt NORADs styre.

Det var også ulike meninger om organisasjonenes rolle i informasjonsarbeidet. Et av medlemmene spurte: "Når man selv ikke driver propaganda, bør man da ikke føre et visst tilsyn med organisasjoner slik at støtten til dem ikke blir brukt til ren propaganda med slagside. Jeg mener ikke sensur, men et visst tilsyn så den opplysning som drives, ikke blir ren og ekstrem propaganda". Et annet medlem repliserte: "En kan ikke kreve nøytralitet i forbindelse med de private organisasjoners egen opplysningsvirksomhet. Derimot er det nødvendig å engasjere og ta opp problemer på det kontroversielle plan. Nøytralitet og saklighet kan forøvrig være så mangt".

Rådets ordfører pekte på nødvendigheten av å finne fram til opinionsdannere, og at det da ville være riktig å satse på organisasjonene. I sin sluttreplikk sa informasjonssjefen at staten i sin informasjonsvirksomhet "bør tilstrebe en størst mulig grad av saklighet." Og han la til: "Den virkelige engasjerte debatten vil en få i samband med den virksomhet som de enkelte private organisasjoner

driver - innad overfor sine medlemmer og utad overfor det store publikum. Og til denne virksomheten får organisasjonene støtte av NORAD, både i form av finansiering og materiell. Denne støtten vil disse organisasjonene kunne få uavhengig av hvordan de stiller seg til de retningslinjer utviklingshjelpen i dag drives etter. Vi vil ikke drive noen kvalifisering i meninger, og selv om enkelte organisasjoner og tiltak i ungdommelig iver og engasjement av og til begår noen feilskjær, bør ikke reaksjonen bli altfor streng. På den annen side er det klart at en ikke kan godta og støtte en systematisk forvrenging av rene fakta."

Endelig har vi tatt for oss spesielle utvalgsutredninger og de stortingsmeldinger som har hatt karakter av mer omfattende presentasjon av Norges forhold til utviklingslandene eller noe snevrere, utviklingshjelpen. Vi har ikke gått helt tilbake til Engen-utvalgets innstilling og den St.meld. og Innst.St. (1961-62) som kom på det grunnlaget. Vi begynner med Onarheimutvalgets innstilling, det vil si "Innstilling om den videre utbygging av Norges bistand til utviklingslandene," som ble avgitt 9.des. 1966. Her finnes det et eget kapittel om Informasjonsvirksomheten. Etter en kort beskrivelse av den daværende virksomheten, følger utvalgets konklusjoner og anbefalinger. Utvalgets anser det "sterket ønskelig å styrke informasjonsarbeidet om disse spørsmål", og gir som begrunnelse "utviklingslandenes problemer er et av de viktigste internasjonale spørsmål." Ved siden av den vanlige nyhetsformidling er det behov for "direkte informasjonsarbeid" fordi utvalgets inntrykk er at den alminnelige opinion gjennomgående er for lite orientert om disse spørsmål". Angående informasjonens innhold heter det: "I tillegg til den direkte informasjon om utviklingsproblemer og utviklingshjelp" anses det også av betydning at "folk i høyere grad får kjennskap til hovedtrekkene i de tilbakeliggende samfunn". Man forutsetter virkninger, idet med "bredere fundert kjennskap ... vil man kunne håpe å få en større toleranse overfor sosiale og politiske styresett osv." Når det gjelder hvem som skal drive u-landsinformasjon mente utvalget at det nye bistandsorganet, som altså ble Direktoratet for utviklingshjelp, "bør ha ansvaret for hele den statlige og statlig finansierte

informasjonsvirksomhet på dette området, både når det gjelder virksomheten i de internasjonale organisasjoner og den direkte norske innsats". Videre ble det forutsatt at NORAD "i den praktiske gjennomføring av virksomheten ... baserer seg på et omfattende samarbeid med de interesserte organisasjoner." Her ville FN-Sambandet innta en særstilling, men det ble tilføyet: "Det finnes en rekke større organisasjoner som har de nødvendige forutsetninger for å drive informasjonsvirksomhet". Som eksempler nevnes ungdoms- og kvinneorganisasjoner, fagbevegelsen og lærerorganisasjoner.

Samarbeidet med "de interesserte organisasjoner" "må omfatte både utarbeidelse av informasjonsmateriale og alle former for distribusjon av dette, kurser, konferanser m.v." Under omtalen av en rekke større organisasjoner med nødvendige forutsetninger for å drive informasjonsarbeid, nevnes behovet for kontaktkonferanser med tillitsmenn. Videre spesielle kurser og utnyttelse av de muligheter som foreligger i medlemsblad og andre opplysningsmidler organisasjonene allerede har. Det heter også at det i praksis kan "vise seg hensiktsmessig at bistandsorganet /NORAD/ gjennomfører visse av sine informasjonstiltak ved et samarbeid med en eller flere organisasjoner." Det anbefales at "bistandsorganet /NORAD/ bør få utbygget sin informasjonstjeneste slik at organisasjonen kan få støtte og veiledning om arbeidet med sin egen opplysningsvirksomhet på dette område." Det foreslås også "at det nye bistandsorganet /NORAD/ i samråd med de interesserte organisasjoner trekker opp retningslinjer for dette samarbeid om informasjonsvirksomheten."

I St.prp. nr. 109 (1966-67) ga Regjeringen uttrykk for at den delte "Utvalgets syn på betydningen av å styrke og utbygge informasjonsvirksomheten om disse spørsmål og er enig i de retningslinjer som Utvalget har foreslått for tilretteleggelsen av virksomheten." Videre het det angående organisasjonenes rolle: "Et utvidet samarbeid med de større organisasjoner på de forskjellige områder må betraktes som særlig verdifullt og nyttig, idet man på denne måte vil kunne nå fram til store samfunnsinteresserte grupper i hele landet." Etter således å ha fått "ansvaret for hele den statlige og statlig finansierte

informasjonsvirksomheten på dette området" nedsatte Direktoratet for utviklingshjelp i juli 1969 et utvalg (Okkenhougutvalget) til å se på de organisasjonsmessige og økonomiske spørsmål i forbindelse med denne virksomheten. Utvalget la fram sin innstilling "Organisering av informasjonsvirksomheten ved Direktoratet for utviklingshjelp," i desember 1969.

For vurdering av behovet for informasjon støttet utvalget seg på tidligere uttalelser blant annet fra Onarheimutvalget og i stortingsdokumenter. Det samme gjelder organisasjonenes plass, og Okkenhougutvalget anbefalte nær kontakt med Samnemnda for studiearbeid og ønsket større økonomiske tilskudd til organisasjonenes informasjonsarbeid og regler for tildeling. Det som betegnes som hjelpemidler i informasjonsarbeidet blir svært kort omtalt og anbefalt, særlig film. Det meste har idag en større eller mindre plass i informasjonsarbeidet. Ønsket om et eller flere dokumentasjons- og informasjonssentra er imidlertid neppe oppfylt.

Okkenhougutvalgets innstilling behandler således knapt de mer grunnleggende spørsmål som formål og innhold. Den er mer praktisk rettet, men behandlingen av virkemidlene er såpass generell og kortfattet at den blir lite veiledende. Etter 15 år virker også omtalen av virkemidlene mer foreldet enn de mer prinsipielle uttalelser om informasjonen som finnes i andre kilder.

Den neste stortingsmeldingen som behandlet disse spørsmål på bredere grunnlag er St.meld. nr. 29(1971-72) "Om enkelte hovedspørsmål vedrørende Norges samarbeid med utviklingslandene." Også her finnes et eget avsnitt om opplysningsvirksomheten.

Formålet med opplysningsvirksomheten blir ikke nedfelt i noen samlet formulering, men stortingsmeldingen kommer inn på formålet i flere forbindelser. For det første vises det til, og vel implisitt gis tilslutning til, at FNs handlingsprogram for utviklingstiåret understreker nødvendigheten av å mobilisere folkeopinionen i alle land til støtte for programmets målsettinger og retningslinjer. Et annet

utgangspunkt er at "meningsmålinger i Norges tyder på at betydelige deler av opinionen stiller seg skeptisk til størrelsen av de norske bevilgninger til utviklingslandene" samtidig som det forutsettes økende bevilgninger til disse formål i de følgende år. Derfor "er det nødvendig å overveie på ny hvordan informasjonsvirksomheten kan effektiviseres." Det heter også i stortingsmeldingen at "forholdene må legges best mulig til rette for en åpen, bred og allsidig debatt om utviklingsproblematikken og om den norske bistandsvirksomheten."

Hva skal så innholdet være i informasjonen? "Det saklige innhold i virksomheten bør i første rekke ta sikte på å klargjøre utviklingslandenes situasjon og problemer. Videre bør det legges vekt på å vise hva disse land gjør for selv å løse sine problemer og få utviklingen i gang i sine land. Endelig bør Norges nåværende og fremtidige muligheter for å bistå utviklingslandene i denne prosess tydeliggjøres. Hovedvekten bør legges på å klargjøre at vi står overfor en langvarig samarbeidsprosess mellom parter med felles hovedinteresser. I lys av de store norske bevilgninger til multilaterale organer bør informasjonen om disse gis bred plass og ganske særlig bør innholdet og gjennomføringen av FNs handlingsprogram for annet utviklingstiåret gis stor vekt i årene fremover."

Når det gjelder hvem som skal informere, gjentas formuleringen fra St.prp. nr. 109(1966-67) som legger ansvaret for hele den statlige og statlig finansierte informasjonsvirksomheten på dette området til Direktoratet for utviklingshjelp. Men NORAD skal samarbeide med andre. For det første skal det skje "i nært samarbeid blant annet med Norsk Samband for De Forente Nasjoner." Men det heter også at "det må legges stor vekt på et samarbeide med de store folkeorganisasjoner, med ungdomsorganisasjonene, med kirken og med våre massemedia."

Om opplysningsformer og virkemidler sies det intet i stortingsmeldingen utover henvisning til skole og undervisning, organisasjonene og massemediene.

Forsåvidt gjelder målgrupper for opplysningsvirksomheten nevner

stortingsmeldingen ungdommen først. Men det heter videre: "Opplysningsvirksomheten må ellers som nevnt rette seg mot bredest mulig befolkningslag i vårt land."

Spørsmålet om virkningen av økt informasjon tas bare opp i forbindelse med anbefalinger for innsats i skole og undervisning. Der heter det nemlig: "Undersøkelser i andre land har vist at det generelt er sammenheng mellom folks kunnskaper om internasjonale forhold og innstillingen til samarbeid med utviklingslandene. Det er grunn til å tro at det også vil gjelde vårt land. Skole og undervisning spiller en særlig viktig rolle når det gjelder ungdommens holdning til utviklingslandenes problemer."

Innstillingen fra Utenrikskomiteen, Innst. S.nr. 135, bringer ikke inn noen nye elementer når det gjelder opplysningsarbeidet. Komiteen nøyer seg med å ta utgangspunkt i den skepsis som synes å herske i norsk opinion vedrørende størrelsen av norske bevilgninger til samarbeid med utviklingslandene, sier seg enig i at det må treffes særskilte tiltak med sikte på å nå ut til bredest mulig befolkningslag, og at det er naturlig med nært samarbeid med organisasjoner og skole.

Den neste i rekken av brede fremstillinger om vår u-landspolitikk kom i St.meld. nr. 94(1974-75) "Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene." Hverken i stortingsmeldingen eller i Utenrikskomiteens innstilling til denne ble imidlertid informasjonsvirksomheten behandlet.

Den foregående fremstilling er ordnet omkring de enkelte typer av dokumenter og kronologisk innen disse grupper. Først de som direkte berører ordningen med rammeavtaler med NORAD, dernest de Stortingsdokumenter o.a. som behandler informasjonsvirksomheten mer generelt. Nedenfor følget et sammendrag knyttet til de stikkord som ble lansert i begynnelsen av dette kapitlet.

Alt i alt sies det forholdsvis lite om hva som er formålet og hva man venter å oppnå, men enkelte elementer kan hentes fram. Onar-

heimutvalget har inntrykk av at den alminnelige opinion er for lite orientert, og nevner i en forbindelse behovet for å skape større forståelse for u-hjelpen. Det heter også at hvis man kan nå så langt at det etter hvert blir et bedre fundert kjennskap til forhold i utviklingslandene som er annerledes enn vår del av verden, så vil man kunne håpe å få en større toleranse overfor sosiale og politiske styresett osv.

I Okkenhougutvalgets innstilling heter det at "en positiv innstilling til utviklingsarbeidet /den betegnelse utvalget velger å bruke i stedet for utviklingshjelp/ er avhengig av en godt informert offentlighet."

St.meld. nr. 29(1971-72) viser til meningsmålinger om u-hjelpen og mener at opinionen er skeptisk, og har tro på en positiv virkning på holdninger via mer kunnskap.

I følge St.meld. nr. 29 blir formålet å mobilisere opinionen til støtte for FNs utviklingsbistand, å oppnå mer utbredt støtte for økende norske bevilgninger, men også å åpne for debatt om utviklingsproblemer og utviklingshjelp. I Utenrikskomiteens innstilling i forbindelse med omdisponeringsproposisjonen i 1976 sa komiteen seg å være klar over betydningen av opplysningsarbeid når det gjelder å skape forståelse for u-landenes problemer og vilje til sterkere norsk innsats.

I retningslinjer fra begynnelsen av 1970-årene for støtte til organisasjonene, skal støtte gis til tiltak "som gir økt " eller "antas å gi økt" forståelse. I styredokumentet fra 1976 hvor retningslinjer for rammeavtalene ble behandlet heter det at "hovedmålet er å skape større kjennskap "osv. Men i selve avtalen berøres som nevnt ikke formålet.

Når innholdet av informasjonen omtales er det to aspekter som særlig tas opp - den tematiske bredden og formen for budskap.

Bredden i temaspektet varierer, og omfatter maksimalt:

1. norsk u-hjelp

2. forholdet Norge/u-landene
3. forholdet u-land/i-land
4. u-hjelp via FN og andre internasjonale organisasjoner
5. situasjonen i u-land, utviklingsproblemer
6. hva u-landene selv gjør for å overvinne fattigdommen

Allerede i følge Onarheimutvalgets innstilling fra 1966 skulle informasjonen omfatte utviklingshjelp og utviklingsproblemer og - med den tids formulering - "hovedtrekkene i de tilbakeliggende samfunn".

Mest omfattende er den tematiske rammen i St.meld. nr. 29(1971-72), og informasjonen skal først og fremst klargjøre utviklingslandenes situasjon og problemer og legge vekt på hva landene selv gjør for å løse sine problemer, men også Norges bistandsmuligheter skal med, og også FNs rolle skal gis bred plass.

Ingen av de øvrige dokumenter vi har gått gjennom har med u-landenes egen innsats; situasjonen i u-land er nevnt i retningslinjer for rammeavtalene godkjent av styret i september 1976, men ikke i selve avtalen og ikke i NORADs årsmeldinger når temaene for organisasjonenes informasjonsvirksomhet er omtalt (1978, 1980, 1981).

At informasjonen skal omfatte FN og andre internasjonale organisasjoners rolle i bistandsarbeidet er tatt med i oppregningen av temaer i retningslinjene fra 1976 og i avtaleteksten og i årsmeldingen i 1978, men altså ikke i 1980 og 1981. Forholdet Norge/u-land og forholdet u-land/i-land generelt er imidlertid med i disse sistnevnte dokumentene.

En negativ avgrensning av innholdet har vi bare funnet i retningslinjene for støtte til organisasjonenes konkrete informasjonstiltak. I reglene fra 1970 at de "ikke blir brukt til å fremme politiske eller religiøse særformål", og at de bare i mindre grad skal informere om egne bistandsprosjekter; reglene fra 1973 at slik informasjon om egen u-landsvirksomhet må integreres i generell opplysning om u-land, utviklingssamarbeid og problemer. Samtidig er det en erkjennelse av at

informasjonen skal tilpasses organisasjonens formål og medlemsstokkens sammensetning (St.prp. nr. 1(1976-77) og styredokument som presenterer prøveavtalen med AOF). I årsmeldingen fra 1975 omtales u-landsinformasjon som en integrert del av den samlede opplysningsvirksomhet blant medlemsorganisasjonene. Her anbefales forøvrig "en engasjerende og mobiliserende form", men ellers er det betegnelser som "faktiske opplysninger" (i avtalene) og "faktisk og saklig informasjon" (retningslinjene for rammeavtaler fra 1976) som oftest benyttes.

Når det gjelder målgrupper er det betegnelsen som "de brede (eller de bredest mulig) befolkningslag" som brukes i forbindelse med u-landsinformasjonen generelt i Stortingsmeldinger o.a. Når det gjelder organisasjonenes informasjonsarbeid nevnes "de store samfunnsinteresserte grupper" og i rammeavtalene presiseres målgruppen som egne og medlemsorganisasjonenes medlemmer, samtidig som organisasjonene stilles fritt med hensyn til prioritering av spesielle målgrupper innen denne rammen. Nødvendigheten av å nå ungdommen blir nevnt i enkelte av dokumentene.

Organisasjoner med rammeavtale stilles også eksplisitt fritt med hensyn til aktivitetsformer og virkemidler. I styredokumenter og retningslinjer for støtte til organisasjonenes enkelttiltak er anvisningene generelle: godt planlagte og konkrete, tiltak med spredningseffekt, forskjelligartede tiltak og tiltak med geografisk spredning. Bare Okkenhougutvalget nevner de enkelte virkemidler.

På spørsmålet om hvem som skal informere blir ansvaret tidlig lagt på NORAD, men i samarbeid med andre, og herunder kommer interesserte organisasjoner tidlig med (Onarheimutvalget). Okkenhougutvalget foreslo større bidrag til organisasjonenes informasjonsarbeid og anbefalte spesielt Samnemnda for Studiearbeid som samarbeidspartner. De etterfølgende Stortingsdokumenter omtaler "større organisasjoner" og "de store folkelige organisasjoner". Der samarbeidet med organisasjonene behandles mer utførlig kommer det inn et kvalifiserende element: "frittstående organisasjoner som på eget initiativ har tatt

utviklingssamarbeide opp som programsak (styredokumentet september 1975), prøveavtalen med AOF m.m. og i St.prp. nr. 1(1976-77)). I det følgende budsjettforslag er "eget initiativ" kommet i parentes. De to styredokumentene fra 1973 som behandler støtte til konkrete informasjonstiltak, omtaler "organisasjoner som driver opplysningsvirksomhet om utviklingsland og utviklingshjelp", senere også "eller vil drive."

2.2 Målsetting formulert av organisasjonene

Organisasjonenes u-landsinformasjon har to forankringer, den ene knyttet til anvendelsen av offentlige midler og dermed de målsettinger som er formulert fra de bevilgende myndigheters side. Den annen forankring er på den utøvende side, i organisasjonene selv.

I våre henvendelser til organisasjonene har vi derfor spurt om det finnes noen formulerte målsettinger for u-landsinformasjonen, eventuelt mandat for u-landsinformasjonsutvalg, stillingsbeskrivelse for u-landsinformator eller målsetting for organisasjonenes samlede u-landsengasjement eller liknende.

Det viser seg at bare få av organisasjonene har noen egentlig formålsparagraf eller annen autorativ formulering som angir målsetting for u-landsinformasjonen. Av paraplyorganisasjonene har NV i et "Policy-dokument for u-landsinformasjon i samvirkeorganisasjonene" fra september 1984 og LNU i sin "Arbeidsramme for 1984" nokså utførlige retningslinjer, mens NKN har en formålsparagraf i sine vedtekter for u-landsinformasjon, og KUI enkelte korte utsagn i en introduksjonsfolder. Frikirk. og LO har ikke noen autorative formuleringer.

Tre av disse organisasjonene har et eksplisitt ideologisk fundament for sin u-landsvirksomhet; NV bygger på solidaritet, likeverd og hjelp til selvhjelp, KUI skal informere "ut fra en kristen etisk bevissthet" og LNU bygger på erkjennelsen av at det er sammenheng mellom u-landenes materielle fattigdom og i-landenes velstand og på alminnelige solidaritetshensyn, rettferdighetsprinsipper, den kristne brorskaps-tanken og hensynet til verdensfreden. At man finner et så vidt spekter hos LNU avspeiler nok ulike ideologiske fundament hos de høyst ulike ungdomsorganisasjoner som paraplyorganisasjonen samler.

NKN er helt kortfattet når det gjelder formål, nemlig "drive

informasjonsarbeid", mens NV vil vekke bevissthet som kan lede til konkret engasjement og LNU formulerer seg i liknende baner: stimulere organisasjonenes arbeid på u-landsområdet og stimulere til aktiviteter og oppmuntre til debatt. LNU vil bidra til å skape økt forståelse for u-landenes politiske, sosiale og økonomiske problemer, for hva som kan gjøres for å fremme utviklingen i landene i den tredje verden og for et styrket og konsekvent norsk u-landsengasjement. KUI-folderen uttaler seg ikke i ordelag som en formålsparagraf, men inkluderer Norges ansvar som et av verdens rikeste land, viser til u-landsinformasjonens innhold og anbefaler økte overføringer til u-land og norsk støtte til NØV samt en kritisk innstilling til inntektsfordeling, reallønnsøkninger og ressursforbruk i Norge.

Når det gjelder målgrupper for organisasjonenes u-landsinformasjon gir denne seg i store trekk selv, tillitsvalgte i egen organisasjon og tillitsvalgte og medlemmer i de tilsluttede organisasjoner. LNU nevner også spesielt at målsettingen er å utdanne "u-landsopplysere i medlemsorganisasjonene". Norges Vel har medlemmer og tillitsvalgte i samvirkebevegelsen foruten potensielle u-landsarbeidere som målgruppe, og nevner dessuten skole, massemedier og andre organisasjoner.

Når det gjelder informasjonens innhold avspeiler naturlig nok de enkelte organisasjoners egenart seg. NKN skal drive informasjonsarbeid om u-landsspørsmål med hovedvekt på kvinnens situasjon i den tredje verden. NV på sin side vil fremheve samvirke som organisasjonsmodell og samvirkebevegelsen som en av flere mobiliseringsbevegelser. Men NVs informasjon skal ha et bredere innhold, den skal også få fram de positive sidene ved livet i mange u-land, viktigheten av NØV og klasseforhold i u-land som øker problemene for de fattige. LNU vil informere medlemsorganisasjonene om hvilke hindringer u-landene møter i bestrebelsene på å oppnå utvikling og om tiltak som tar sikte på å fremme utvikling i disse landene, foruten informasjon om DUH, NORAD og Fredskorpset, FN-Systemet og de frivillige organisasjoner. KUI trekker opp tre hovedområder for sin informasjon, foruten Norges ansvar som er nevnt ovenfor, er det mest mulig objektiv informasjon om tilstanden i u-landene, sosiale, kulturelle og økonomiske forhold og dernest

forholdet mellom rike og fattige land med vekt på gjensidig avhengighet, kulturelt og økonomisk.

Av de partipolitiske opplysningsorganisasjonene er det få som har autorative utsagn om formål o.likn. HS har en "Innstilling fra plankomiteen for samarbeid med NORAD" fra november 1979 som har mange relevante avsnitt, og KrFs har instruks for u-hjelpssekretær og mandat for u-hjelpsutvalg, mens SO, VO og SpS hr gitt mer eller mindre utførlige svar på våre spørsmål i spørreskjemaet og disse bygger vi også på i den følgende sammenfatning.

Mens man fra SpS nøyer seg med å skulle informere, og fra VO å gi kunnskap, går de andre lengre i sine formuleringer. HS skal ikke bare informere, men også skolere, virke holdningsskapende og bringe folk over en forståelseskløft. Også SO tar sikte på økt forståelse med sin informasjon foruten å aktivisere til solidaritetsarbeid, til kamp for frigjøring og sosial rettferdighet. Og KrFS skriver at hensikten er å være med å påvirke opinionen.

Også når det gjelder disse organisasjonene gir målgruppene tildels seg selv; tillitsvalgte og medlemmer i partiet, i kvinne- og ungdomsorganisasjonene. Men også enkelte spesielle grupper nevnes. SO vender seg til solidaritets- og aktivistorganisasjoner og til skolen, HS viser til resultatet av opinionsundersøkelsen som viser at Høyre-velgere ligger under gjennomsnittet når det gjelder oppslutning om u-hjelp og at det burde tilsi en særlig informasjons/skoleringsutfordring for HS. Man retter seg også mot opinionsdannere, for eksempel som deltakere i studieturer, og har ønske om å påvirke innad og delta i programarbeidet.

De partipolitiske opplysningsorganisasjoner viser et bredt spekter når det gjelder innholdet av informasjonen. HS nevner u-hjelp og annet økonomisk samarbeid med u-land, norsk næringsliv og u-land, NØV, FN og private organisasjoner. Det skal gis faktiske opplysninger såvel som momenter til forståelse. Også Høyres syn på u-landsspørsmål skal det naturlig nok informeres om.

De øvrige organisasjoner har litt ulike variasjoner i sine stikkord fra "situasjonen i u-land" og "forholdet u-land/i-land" (KrFS) til "utviklingsproblemer" og "krefter som bidrar til å skape og opprettholde en urettferdig verdensordning" (SO). Noen nevner NØV, de fleste norsk u-hjelpspolitik, KrFS også de private organisasjoner, ingen av disse nevner FN.

2.3 Sammendrag og anbefalinger

Med utgangspunkt i dokumenter på myndighetenes side kan man sammenfattende si at formålet skal være å skape større forståelse for u-landenes situasjon og positiv oppslutning om norsk u-hjelp, det vil si det at Norge gir offentlig bistand, prinsippene for denne og støtter økende bevilgninger samtidig som det oppmuntres til debatt om hvordan u-hjelpen drives i praksis. I enkelte grunnleggende dokumenter er samtlige seks temaer som er listet opp ovenfor kommet med i innholdet, og i dokumentene med direkte relevans for rammeavtale-ordningen er også temabredden stor. Målgrupper for organisasjonenes informasjonsvirksomhet skal være egne medlemmer. Det er organisasjoner som på eget initiativ vil drive u-landsinformasjon og som kan gi løpende informasjon, som kan komme inn under avtalen.

Fordi langt fra alle organisasjonene har retningslinjer for u-landsinformasjonen med angivelse av formål etc., er det vanskelig fullt å kartlegge om det er sammenfall eller avvik mellom målsettinger på myndighetssiden og hos organisasjonene.

På det foreliggende grunnlag kan man dels konstatere sammenfall i målsettinger o.likn., men også avvik forsåvidt som enkelte organisasjoner angir målgrupper utenfor sine egne, mens på den annen side det tematiske innhold gjøres mer begrenset enn forutsatt på myndighetssiden. På flere områder stilles forøvrig som nevnt organisasjonene eksplisitt fritt.

Vi vil anbefale at målsetting og enkelte andre retningslinjer utformes mer presist i avtalene, og at organisasjonene selv oppfordres til å utarbeide sine egne retningslinjer for u-landsinformasjonen, hvis de ikke allerede har slike. Selv vil vi anbefale at organisasjonenes målgrupper også i praksis begrenses til egne og de tilsluttede organisasjoners medlemmer, samt andre nærstående grupper, men at skolene o.a. almene målgrupper holdes utenfor. Organisasjonene bør vurdere om enkelte informasjonstiltak bør rettes mot mer avgrensede

grupper blant egne medlemmer.

Innholdsmessig vil vi anbefale en prioritering av u-landenes situasjon, problemer og egeninnsats på bekostning av hjelpeaspektet. Vi finner det naturlig at organisasjonenes informasjon om u-land spesielt retter oppmerksomheten mot befolkningsgrupper, næringslivsgrener o.a. som kan skape interesse og forståelse i tilsvarende grupper i den norske befolkning. Vi finner det også naturlig og i noen utstrekning også ønskelig at organisasjonenes u-landsinformasjon knyttes an til organisasjonenes øvrige u-landsengasjement dersom de har noe. Igjen bør imidlertid u-landenes egen innsats ta hovedplassen. Informasjon om bistand må omfatte offentlig bistand, og herunder den som formidles gjennom FN-organer like fullt som den bilaterale bistanden.

Vi finner det naturlig at organisasjonenes u-landsengasjement vil ha noe ulik ideologisk forankring. Vi tror det er ønskelig at informasjonen i større utstrekning retter seg mot årsaker til underutvikling, strukturelle problemer og strategier for utvikling. Man må da antakelig akseptere at organisasjonenes ideologi vil avspeile seg i informasjonen.

KAPITTEL 3 DE ENKELTE ORGANISASJONENE MED RAMMEAVTALE MED NORAD OG SOM INNGÅR I UNDERSØKELSEN

Som redegjort for foran i avsnitt 1.1 ble den første såkalte rammeavtale om informasjonsvirksomheten inngått mellom NORAD og Arbeidernes Opplysningsforbund i 1976, og den siste i rekken av de tolv med Det kgl. Selskap for Norges Vel i 1979. Det har vært vanlig å plassere de tolv i to grupper, de partipolitiske opplysnings- eller studieforbund og de såkalte paraplyorganisasjoner.

3.1 De partipolitiske opplysnings- og studieforbund

De partipolitiske studieforbundene har flere fellestrekk enn paraplyorganisasjonene, selv om det også er ulikheter mellom de første. AOF er eldst og størst, Sosialistisk Opplysningsforbund yngst og minst. På "venstre-siden" inklusive Venstre kaller man seg nå opplysningsforbund, på "høyre-siden" studieforbund. (Når vi har omtalt dem samlet har vi brukt betegnelsen opplysningsorganisasjoner eller studieforbund). De fleste er bygget opp som samarbeidsorganer for partiene og deres kvinne-, ungdoms- og studentorganisasjoner, mens AOF og SO favner noe videre.

3.1.1 Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) ble stiftet i 1931 og har tilslutning fra ialt 49 landsomfattende organisasjoner. Foruten Arbeiderpartiet, Arbeidernes Ungdomsfylking, LO og fagforbundene, har flere andre organisasjoner sluttet seg til AOF, blant annet Framfylkingen, Arbeidernes Avholdslag, Norsk Folkehjelp, Norges Kristne Arbeiderforbund og Norsk Arbeidersangforbund. Gjennom sine tilsluttede organisasjoner har dermed AOF mellom 1,5 og 2 millioner medlemmer.

De styrende organer er et representantskap på 55 medlemmer og et forretningsutvalg på 9 medlemmer. AOF har ca. 80 ansatte, hvorav ca. 55 ved hovedsekretariatet.

AOFs formål er å dyktiggjøre medlemmene for arbeiderbevegelsen og samfunnet i samsvar med den sosiale og økonomiske utvikling og demokratisering i vårt land og gjøre kulturverdiene tilgjengelig for alle. (1)

Rammeavtalen med NORAD om u-landsinformasjonen ble - som den første - inngått i 1976.

3.1.2 Høyres Studieforbund (HS) ble stiftet i 1952 og er en sammenslutning for Høyre, Høyrekvinneres Landsforbund, Unge Høyres Landsforbund og Norges Konservative Studentforbund. Gjennom disse organisasjoner har HS tilslutning fra ca. 176.000 medlemmer. HS ledes av et styre på 7 medlemmer.

HS har til formål å spre politisk opplysning ved å organisere forelesnings- og studievirksomhet og å fremme organisasjonsmessig og politiske skolering. Studieforbundet har dessuten til oppgave å organisere fagkurser og almindannende fritidsstudier gjennom sin Aftenskolevirksomhet som er åpen for alle.

HS har hatt rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon siden 1978.

3.1.3 Venstres Opplysningsforbund (VO) ble stiftet i 1961 for Venstre, Unge Venstre, Norges Venstrekvinnelag og Norges Liberale Studentforbund. Gjennom disse har VO et samlet medlemstall på ca. 20.000. Opplysningsforbundet ledes av et styre på 7 medlemmer.

Hovedformålet er å skolere medlemmer og tillitsvalgte i politiske og organisasjonsmessige emner. Også VO inngikk første gang rammeavtale med NORAD i 1978.

3.1.4 Senterpartiets Studieforbund (SpS) ble stiftet i 1962 som studieorganisasjon for Senterpartiet, Senterungdommen og Senterkvinnene. Derigjennom har SpS ca. 55.000 medlemmer. Studieforbundet ledes av et styre på 5 medlemmer.

Ifølge statuttens formålsparagraf skal SpS "gjennom utvikling og gjennomføring av voksenopplæringstiltak bygget på Senterpartiets idesyn, fremme den enkeltes mulighet til et aktivt samfunnsengasjement. Gjennom studiearbeidet skal medlemmene i Senter-bevegelsens organisasjoner og andre interesserte, gis politisk og organisasjonsmessig skolering. SpS skal dessuten være et redskap for medlemsorganisasjonenes opplysnings- og programarbeid og formidle voksenopplæringstilbud."

Også SpS-rammeavtalen med NORAD er av 1978.

3.1.5 Kristelig Folkepartis Studieforbund (KrFS) ble stiftet i 1968 med tilslutning fra Kristelig Folkeparti, Kristelig Folkepartis Ungdom og Kristelig Folkepartis Kvinner. Dermed har KrFS ca. 70.000 medlemmer. KrFS har et styre på 5 medlemmer.

Formålet er å arrangere kurs for medarbeidere, organisere studievirksomhet og kurspregete konferanser.

Som for de fleste andre partipolitiske studieorganisasjonene ble rammeavtale med NORAD om informasjonsvirksomheten inngått første gang i 1978.

3.1.6 Sosialistisk Opplysningsforbund (SO) er den yngste av de partipolitiske studieorganisasjonene som har rammeavtale med NORAD. SO ble stiftet i 1975 og har tilslutning fra Sosialistisk Venstreforbund og Sosialistisk Ungdom. Dessuten organiserer en rekke kor, teatergrupper, bokkafeer o.a. sin virksomhet gjennom SO. Samlet er medlemstallet ca. 12.000. SO har et representantskap med 11 representanter fra SV, 2 fra SU og 1 fra hver av de andre som er tilsluttet SO. SO ledes ellers av et styre på 14 medlemmer valgt av representantskapets årsmøte.

Hovedformålet er å utvikle og organisere det sosialistiske opplysningsarbeidet og kulturarbeidet som er en del av arbeidet for et sosialistisk samfunn. SO skal arbeide for at alle lokallag og

organisasjonsledd i de tilsluttede organisasjoner driver systematisk studie- og skoleringsvirksomhet i samsvar med sine programmer.

Også SO inngikk første gang rammeavtale med NORAD i 1978.

De retningslinjer for rammeavtaler med organisasjonene som NORADs styre godkjente i november 1976, omtalte også hvilke organisasjoner som kunne komme inn under prøveordningen (se avsn. 1.1 foran). Når det gjelder de partipolitiske opplysningsorganisasjonene het det at støtte i denne form bør "forbeholdes opplysningsorganisasjoner til de partier som er representert på Stortinget. Det bør videre være en forutsetning at det dreier seg om etablerte og aktive opplysningsorganisasjoner." Av de partiene som nå er representert på Stortinget har ikke Fremskrittspartiet gjennom sin studieorganisasjon, Fremskrittspartiets Opplysningsorganisasjon, rammeavtale med NORAD.

De partipolitiske studieorganisasjoner som har rammeavtale med NORAD er alle eldre enn ordningen med denne form for støtte.

3.2 Paraplyorganisasjonene

Av de såkalte paraplyorganisasjonene er det egentlig bare fire, LO, NKN, LNU og Frikirk. som med rette kan bære betegnelsen. Disse er samarbeidsorganer for de tilsluttede organisasjoner, men forholdet "paraply"-medlemsorganisasjoner arter seg nokså ulikt. Norges Vel har andre hovedoppgaver og er bare kontaktorgan for samvirkeorganisasjonene på et begrenset område. Kirkerådet er et offisielt organ.

3.2.1 Det Kgl. Selskap for Norges Vel (NV) ble stiftet i 1809 og skulle arbeide for Norges Vel i "litterær og økonomisk henseende" Fra 1829 ble NV sentalorganisasjon for landbruksselskaper. NV har nå til formål å arbeide for fremme av norsk landbruk og virksomhet i tilknytning til det. Fra midten av 1970-årene har NV gjennom sitt samvirkeutvalg og sitt u-landsutvalg samordnet u-landsengasjementet på vegne av Norges Kooperative Landsforening (NKL), Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL), Norges Bondelag og Norges Fiskarlag.

Med NKLS ca. 525.000 medlemmer gjennom tilsluttede samvirkelag, NBBLs ca. 600.000 gjennom boligbyggelag, Bondelagets ca. 60.000 medlemmer og Fiskarlagets ca. 20.000, blir dette over 2.1 millioner.

NV får støtte av NORAD for sine aktiviteter i u-land og som den siste av de såkalte paraplyorganisasjonene inngikk NV rammeavtale med NORAD om informasjonsvirksomhet med virkning fra 1980.

3.2.2 Landsorganisasjonen i Norge (LO) ble stiftet i 1899 og har tilslutning fra 37 fagforbund. Dermed omfatter LO ca. 750.000 medlemmer.

Foruten Kongressen ledes LO av et representantskap på 134 medlemmer og et sekretariat på 15. Blant sine mange formål skal LO også drive opplysningsvirksomhet i samarbeid med AOF. LO inngikk avtale med NORAD

om informasjonsvirksomhet med virkning fra 1979, samtidig som AOFs u-landsinformasjon ble begrenset til Arbeiderpartiets organisasjoner.

3.2.3 Norges Frikirkeråd (Frikirk.) ble stiftet i 1902. Frikirkerådet har tilslutning fra Metodistkirken, Baptistsamfunnet, Pinsevevnenene, Det Norske Misjonsforbund, De Frie Evangeliske Forsamlinger, Guds Menighet på Vegårdshei, Vennenes Samfunn og et assosiert medlem; Frelsesarmeen. Gjennom disse samler Frikirk. således ca. 100.000 medlemmer. Rådet har 7 medlemmer, og ifølge formålsparagrafen er oppgaven først og fremst å ivareta medlemssamfunnenes interesse overfor offentlige myndigheter. Frikirk. u-landsinformasjon ble startet i forbindelse med at rammeavtalen med NORAD ble inngått med virkning fra 1978.

3.2.4 Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) ble stiftet i 1904 og har nå tilslutning fra følgende landsomfattende organisasjoner: Norges Bondekvinnelag, Norske Folkehelselag, Frelsesarmeen, Norsk Hjelpepleierforbund, Norges Husmorforbund, Norsk Faglærerlag, Det Hvite Bånd, Den Norske Jordmorforening, Norske Kv. Juristers forening, Norges Katolske Kvinneforbund, Norges KFUK, Kv. Telegraf- og Telefonfunksjonærers landsforening, Norges Lotteforbund, Norsk Lærerlag, Mosaisk Kvinneforening, Metodistkirkens Kvinneforening, Lærerinnenenes Misjonsforbund, Norske Kvinners Sanitetsforening, Norgesunionen av soroptimistklubben, Norsk Sykepleierforbund, NKNS Venner, Blå Kors Kvinneforeninger, Zonta International. Gjennom disse samler NKN ca. 400.000 medlemmer. Dessuten har NKN lokale kvinneråd i 31 byer og tettsteder.

Blant aktuelle arbeidsoppgaver for NKN nevnes det å få flere kvinner aktivt med i samfunnsutviklingen slik at samfunnet blir sterkere preget av myke verdier. NKN ledes av et arbeidsstyre og et råd mellom årsmøtene. Også NKN har hatt rammeavtale med NORAD fra og med 1978.

3.2.5 Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner (LNU) ble stiftet i 1958 og har tilslutning fra ca. 50 barne- og ungdomsorganisasjoner. Derigjennom samler de ca. 900.000 medlemmer. LNU har både representantskap på 100 medlemmer, et styre på 13 og et arbeidsutvalg

på 5, og dessuten et nasjonalt og et internasjonalt utvalg. Blant de mange arbeidsoppgaver skal LNU representere norske ungdomsorganisasjoner internasjonalt.

Rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon har LNU hatt gjeldende fra og med 1977.

3.2.6 Kirkens U-landsinformasjon (KUI) er knyttet til Kirkerådet eller egentlig Bispedømmerådenes Fellesråd. Kirkerådet er et offisielt organ inne Den norske kirke og er opprettet ved stortingsvedtak i 1969. Kirkerådet har en rekke faste råd og utvalg, herunder utvalg for Kirkens Informasjonstjeneste. Kirkens U-landsinformasjon ble opprettet i forbindelse med at rammeavtalen med NORAD ble inngått i 1976.

(1) Hvis ikke annet er nevnt er opplysninger om formålet og enkelte andre fakta hentet fra organisasjonenes u-landsinformatorer eller fra Norske Organisasjoner, Oslo 1983.

3.3 Sammendrag og anbefalinger

De tolv organisasjonene som er behandlet i denne rapporten er høyst ulike med hensyn til alder, formål, medlemsstokkens sammensetning og størrelse m.m. De såkalte paraplyorganisasjonene samler gjennom sine tilsluttede organisasjoner mellom ca. 100.000 (Frikirkr.) og over 2 mill. (samvirkeorganisasjonene i Norges Vel). Blant de øvrige seks er variasjonene ennå mer utpreget fra 12.000 (SO) til 1,5-2 mill. (AOF).

Det synes å være behov for å se nærmere på organisasjonenes administrative kapasitet og økonomiske styrke. Tanken bak rammeavtalene var opprinnelig at man med offentlige midler ønsket å støtte en virksomhet som organisasjonene selv hadde tatt initiativ til. Dersom en organisasjon synes for svak til å bære oppgaven med fortløpende u-landsinformasjon samtidig som den omfatter viktige målgrupper, bør man på nytt vurdere den beste måten å nå disse målgrupper på.

KAPITTEL 4 ORGANISASJONENES ADMINISTRASJON AV U-LANDSINFORMASJONEN

4.1 U-landsinformatorer

I de rammeavtalene NORAD har inngått med organisasjonene forutsettes at en bestemt person skal ta seg av denne virksomheten. Det heter i avtalens punkt 4 blant annet:

"En bestemt person innenfor organisasjonen skal pålegges ansvaret for oppfølging og gjennomføring av virksomhetsplanene, sørge for at organisasjonens forpliktelser etter avtalen blir overholdt innenfor de angitte frister og ivareta kontakten med NORAD generelt. Organisasjonen avgjør selv om denne personen skal ansettes særskilt eller om oppgaven skal pålegges et medlem av den regulære staben."

I samtlige organisasjoner er dette punktet oppfylt. Personen som er pålagt dette arbeidet har imidlertid ulike titler: tre u-lands-konsulenter (hvorav en tidligere informasjonssekretær), tre u-lands-sekretærer (hvorav en tidligere u-hjelpssekretær), en sekretær (AOF), en kampanjesekretær (SO), en opplysningssekretær (VO) og en daglig leder (NKN). For enkelthets skyld vil vi her vanligvis bruke fellesbetegnelsen u-landsinformatør eller u-landskonsulent.

Flere av de som er ansvarlige for u-landsinformasjonen i organisasjonene arbeider med dette i mindre enn full stilling. I 1984 er fire i full stilling som u-landsinformatør, fire har ca. 3/4 stilling, to har halv og to har kvart stilling. Ser man på utviklingen fra 1982 har det vært en tendens til å øke stillingens omfang i flere organisasjoner.

- I Frikirk. fra 0,4 til 0,5 og nå 0,8
- I LO og NV fra 0,5 til 0,75

I LNU har det tidligere vært økning fra mellom 1/4 og 3/4 stilling i årene 1977 til 1980, til full stilling fra 1981.

(Se tabell 4.1.1.)

Tabell 4.1.1 Organisasjonenes u-landsinformatorer. Stillingens omfang.

		1982	1983	1984
Frikirk.		0,4	0,5	0,8
KUI		1	1	1
LO		0,5	0,5	0,75
LNU		1	1	1
NV		0,5	0,75	0,75
NKN		0,8	0,8	0,8
AOF		1	0,5	1
HS		0,5	0,5	0,5
KrFS		1	1	1
SpS		0,5	0,5	0,5
SO		0,2	0,2	0,25
VO		0,25	0,25	0,25
Total	1,0 st.	4	3*	4
	0,8 st.	1	1	2
	0,75 st.	0	1	2
	0,5 st.	4	5	2

0,4 st.	1	0	0
0,25 st.	1	1	2
0,2 st.	1	1	0

*) Egentlig hel stilling, men 6 mndr. permisjon uten vikar.

Av de u-landsinformatorene som ikke har full stilling i denne virksomheten, er det tre som utelukkende arbeider deltid (NKN og HS, foruten SO tidligere). Når deltidsstillingen som u-landsinformatør er kombinert med annen virksomhet er studie- og opplysningsarbeidet det vanligste (det gjelder LO, SpS, VO, Frikirk. og i en periode også SO). I årene 1980 og 1981 gjaldt det også NV, NKN og HS. Bare i ett tilfelle, NV fra 1981, arbeider u-landsinformatøren med annen u-landsvirksomhet. Også i bare ett tilfelle, Frikirk., har u-landsinformatøren i en periode drevet vanlig organisasjonsarbeid ved siden av u-landsinformasjon. (Se tabell 4.2)

Tabell 4.1.2 Organisasjonenes u-landsinformatorer. Stillingskombinasjoner.

		Total*)
Hel stilling	KUI, LNU, AOF, KrFS	4
Arbeider bare delt stilling	NKN, SO, HS	3
Kombinert med annet studie- og opplysningsarbeid	LO, SpS, VO, SO, LNU, Frikirk., NV, NKN, HS	9
Kombinert med annen u-landsvirksomhet	NV	1
Kombinert med organisasjonsarbeid annet enn studie- og oppl. arbeid	Frikirk.	1

*) Totalen er høyere enn 12 fordi flere organisasjoner har praktisert ulike ordninger.

Imidlertid opplyser flere av organisasjonene at totalt årsverk anvendt til u-landsinformasjon er noe høyere, gjerne fordi noe kontorsekretær-virksomhet også følger med. Noen organisasjoner har ikke tallfestet omfanget av slik virksomhet, av de øvrige har KUI beregnet den til et halvt årsverk og HS og Frikirk. 1/10 årsverk, mens AOF og SpS ligger mellom disse ytterpunkter.

For fem organisasjoner dekkes lønnsutgiftene både for u-landsinformatoren og kontorsekretæren av bevilgningen fra NORAD (Frikirk., KUI, NKN, AOF og HS). I tre tilfeller dekker organisasjonen selv kontorsekretærarbeidet, mens NORAD-bevilgningen fullt ut dekker u-landsinformatorens lønn (LO, LNU og SpS, og NV fra 1983). KrFS får dekket 9/10 av sine lønnsutgifter ved NORAD-bevilgningen og SO ca. 3/4.

Fra 1977, da de første u-landsinformatorene kom i virksomhet, er det ialt 38 personer som har innehatt slik stilling. Det har vært hyppig personskifte i enkelte organisasjoner. I SO og LNU har gjennomsnittlig ansettelsestid vært 1,0 og 1,3 år. I SO har dette sannsynligvis sammenheng med at man operer med kampanjesekretærer som er ansatt for en kortere periode, 3-4 mndr. I to organisasjoner, AOF og VO, har samme person innehatt stillingen gjennom hele perioden. Gjennomsnittlig ansettelsesperiode i organisasjonene sett under ett er 3,15 år.

Av de 38 personene som har vært u-landsinformatorer er det 24 menn og 14 kvinner, det vil si henholdsvis 63 og 37 prosent. I NKN har samtlige u-landsinformatører vært kvinner, i SO, HS og NV er fordelingen 1:1 og i LNU 2:1 i menns favør og i SpS omvendt, 1:2. I Frikirk., KUI og KrFS har samtlige u-landsinformatorer vært menn. Det samme gjelder LO, AOF og VO, men i de to siste har samme person sittet i hele perioden.

Vi har sendt et spørreskjema til nåværende og tidligere u-landsinformatorer med spørsmål om alder, utdanning og tidligere yrkeserfaring. Videre spurte vi om de hadde noen u-landserfaring, og i tilfelle hvor, omtrent hvor lenge og i hvilket øyemed (turistbesøk, delegasjonsbesøk, arbeidserfaring for NORAD, FN eller frivillige organisasjoner). Endelig stilte vi spørsmål om hva som hadde gjort vedkommende interessert i u-landsspørsmål og hvordan man eventuelt ellers ville engasjere seg i u-landsspørsmål. Vi har fått svar fra 34 av de 38 spurte, det vil si snaut 90 prosent.

De som blir ansatt som u-landsinformatorer er yngre, men sjelden helt unge mennesker og enda sjeldnere eldre. 72 prosent var ved ansettelsen mellom 24 og 33 år, et par var 20-21 år, (begge kampanjesekretærer i SO), fire var midt i 30-årene, to var over 40 og en var 67 år. (Dette bygger på svar fra 32 av ialt 38, eller på 11 av ialt 12 nåværende innehavere av stillingen. Av de 34 som har besvart spørreskjemaet er det to som ikke har oppgitt alder). De elleve som nå sitter i stillinger som u-landsinformatør og som vi har opplysning om, fordeler seg slik: seks er mellom 25 og 30 år, fem er mellom 34 og 38 år.

Da de ble ansatt i stillingen som u-landsinformatør var det bare seks som på forhånd var ansatt i organisasjonen, fire i mindre partiers studieforbund, de to andre i HS og Frikirkerådet. De øvrige 23 kom utenfra da de ble ansatt i stillingen. Noen av disse fikk samtidig ansvar for annen informasjonsvirksomhet i organisasjonen.

Svært mange av u-landsinformatorene har meget høy utdanning. Hele 281 har helt eller delvis gjennomført et akademisk studium. (Omtrent en tredjedel har kandidateksamen varierende fra cand. theol., forstkandidat, cand. sociol., mag.art., m.fl.; omtrent like mange er cand.mag., oftest med samfunnsfag og/eller historie; nesten like mange har enten bare fullført endel fag, eller var studenter da de ble ansatt i stillingen). Fire har lærerutdanning, hvorav en som husstellærer. Bare en har yrkesskole og en har teknisk skole samt bibelskole, en har gymnas og en har ikke gitt opplysninger om utdanning. Av særlig relevans i forbindelse med stillingen som u-landsinformatør kan på den ene siden nevnes at fire av de med samfunnsfaglig utdanning har spesialer som utviklings sosiologi og afrikansk historie, forstkandidaten har tropisk skogbruk som spesialfelt. Et par tre har utdanning som journalist eller annen medieutdanning, litt flere har pedagogiske kurs eller fag. Bare en synes å ha noen utdanning innen voksenpedagogikk.

Som nevnt ovenfor er det stor sett yngre mennesker som blir ansatt i stillingene samtidig som svært mange av dem har lang utdanning. Det er

derfor neppe å vente at de har lang yrkeserfaring. Den vanligste yrkeserfaringen er som rektor, lektor eller lærer (11 personer), men enda flere oppgir erfaring fra organisasjonsarbeid, eventuelt kombinert med annen yrkeserfaring. Ni har kortere eller lengre erfaring som journalist, noen færre som informasjonssekretær eller studieseekretær. To har virket som misjonær. To har vært forskningsassistenter. Tre har arbeidet i primærnæringene (jordbruk, skogbruk, fiske), en har seilt i utenriksfart og et par har arbeidet i håndverk eller industri. Mange har ganske variert yrkeserfaring.

På bakgrunn av at langt de fleste som er blitt ansatt i stilling som u-landsinformatør kom utenfra spesielt til stillingen, og at bare få som allerede var ansatt i organisasjonen har fått overdratt dette ansvarsområdet, er deres u-landserfaring tilsynelatende forholdsvis beskjeden. Få har direkte arbeidserfaring fra u-land. Imidlertid har et par arbeidet som misjonærer, en har 3/4 år med flyktningearbeid i u-land, (men etter å ha blitt ansatt som u-landsinformatør), tre har studieopphold el. likn. av 1/2 - 1 års varighet, et par har kortvarige opphold i forbindelse med forprosjekter eller evaluering, og en har sett u-land som sjømann i utenriksfart. Omtrent halvparten av u-landsinformatorene har imidlertid besøkt u-land en eller flere ganger som medlem av delegasjoner til kongresser, som deltakere på studieturer, på reportasjereiser o.likn. Mange av disse reisene er imidlertid gjennomført først etter at de ble tilsatt som u-landsinformatør. Enkelte av disse har også vært på turistbesøk i u-land. Fem av u-landsinformatorene har ikke hatt direkte kontakt med u-land, hverken før tilsettelsen eller senere. Enkelte har imidlertid vært engasjert i u-landsspørsmål gjennom solidaritetsorganisasjoner o.likn. Delegasjons- og studieturene har gått til alle de tre u-landskontinenter, det er stor spredning på land, og ikke noen konsentrasjon om norske hovedsamarbeidsland selv om også mange av disse er besøkt.

Vi spurte også om hva som hadde gjort vedkommende interessert i u-landsspørsmål. To av u-landsinformatorene er født og oppvokst i Afrika og anga dette som grunn til u-landsinteresse. Mange (10) svarer at interesse for u-landsspørsmål er sprunget ut av alminnelig politisk

interesse, enkelte viser til generell interesse for internasjonale spørsmål (3) og til arbeid i solidaritetsorganisasjoner (4). For fem har veien til u-landsengasjement gått gjennom misjonen. Fem nevner studie- og delegasjonsreiser som interessevekker, en nevner kontakt med innvandrere i Norge, en påvirkning fra venner og fra massemedier. Enkelte gir en ideologisk begrunnelse, eventuel i tillegg til andre grunner.

For å få inntrykk av om u-landsinteressen kunne tenkes å vare utover engasjement som u-landsinformatør, spurte vi om hvordan vedkommende eventuelt ville engasjere seg i u-landsspørsmål hvis man ikke satt i stilling som u-landsinformatør eller i annen u-landspreget stilling. For enkelte er dette et hypotetisk spørsmål, mens andre tidligere u-landsinformatører kunne vise til hva de gjør. De fleste nevner ulike former for engasjement i disse spørsmål i Norge; være aktiv i politiske partier, i organisasjonslivet, blant annet i solidaritetsorganisasjoner og misjonsorganisasjoner. Et par-tre kunne tenke seg å arbeide med u-landsstoff som journalist. Seks nevnte muligheten av å arbeide i u-land hvorav et par nevnte bistandsadministrasjon. (På grunn av noe uheldig spørsmålsformulering er det mulig at flere har tenkt seg denne muligheten, men samtidig var det lite av konkrete planer om u-landsarbeid). Et par nevnte at de av og til holdt foredrag om u-landsspørsmål og en ønsket å engasjere seg i kulturaktiviteter for å anskueliggjøre u-landsproblemene. En tidligere u-landsinformatør arbeider nå i bistandsadministrasjonen, en annen har bredt politisk og organisasjonsengasjement som også omfatter u-land.

4.2 Utvalg for u-land eller u-landsinformasjon.

I fire av de 12 organisasjonene finnes u-landsinformasjonsutvalg. Dette gjelder to av paraplyorganisasjonene, KUI og NV, og to av de partipolitiske opplysningsorganisasjonene SO og VO. Utvalgenes størrelse varierer fra fire til åtte medlemmer. Tre av organisasjonene, nemlig Frikirk., LNU og NKN har en u-landskomite eller et u-landsutvalg med seks til åtte medlemmer. Tidligere hadde også KrFs et slikt utvalg. Sammensetningen varierer forsåvidt som medlemmene dels er utpekt dels valgt av de tilsluttede organisasjonene eller av hovedorganisasjonen.

Når det gjelder de tre partipolitiske studieforbundene er det i SpS styret, i AOF arbeidsutvalg og styre, og i HS samarbeidsutvalg som u-landsinformasjonsvirksomheten hører inn under. I de to første finnes det imidlertid uformelle grupper til støtte for u-landsinformasjonen, tydeligvis et forsøk på å bøte på mangelen av et organ som særlig er engasjert i u-landsspørsmål.

I LO er det heller ikke noe eget organ til støtte for denne virksomheten som imidlertid koordineres med LOs informasjonskontor og med den internasjonale avdeling. LOs u-landsinformator er også medlem av den uformelle gruppen nevnt under AOF.

De personer som sitter i de ulike u-landsutvalg o. likn. har en rekke forskjellige yrker. Ulike former for organisasjonssekretær, herunder også misjonssekretærer, synes å utgjøre den mest tallrike gruppen. Dessuten er det en rekke informasjonsmedarbeidere (informasjonsleder, informasjonskonsulent, informasjonssekretær o. likn.).

Blant de utvalgsmedlemmer som ikke er ansatt i organisasjonene er det flere lærere, en rektor og en bibliotekar, en rekke studenter og journalister, noen husmødre foruten en pastor, en diakon, en markedssjef og en stortingsrepresentant. Kjønnfordelingen er 57 pst.

menn og 43 pst. kvinner.

Medlemmene av disse utvalgene får ingen godtgjørelse, men i flere organisasjoner dekkes reiseutgifter.

4.3 Kontakt- og samarbeidsformer i egen og tilsluttede organisasjoner.

En rekke av de spørsmålene vi rettet til organisasjonene i det omfattende spørreskjemaet gjaldt kontakt- og samarbeidsformer og samarbeidsforhold innen egen organisasjon og i relasjon til de tilsluttede organisasjoner. En slik kartlegging kunne antas å bli nyttig ved en eventuell vurdering av hvilke organisasjoner NORAD bør samarbeide med og hensiktsmessigheten av å gå gjennom paraplyorganisasjoner. Skal man få et virkelig inntrykk av hvordan slike forhold arter seg i praksis, trengs imidlertid langt mer inngående studier av de enkelte organisasjoner. Beskrivelsen av disse forhold må derfor bare betraktes som en nokså overflatisk skisse.

De tolv organisasjonene som NORAD har opprettet rammeavtale med skiller seg ikke bare fra hverandre når det gjelder medlemsstokk, målgruppe og virkeområde, men også når det gjelder organisasjonsstruktur.

Ser vi først på de egentlige paraplyorganisasjonene er de nettopp karakterisert ved å være samarbeids- og samordningsorganer for eksisterende, selvstendige organisasjoner. Det gjelder Frikirkerådet, LNU, NKN og LO som samler frikirkemenigheter, ungdoms-, kvinne- og faglige organisasjoner, selv om de to siste langt fra omfatter alle i sin sektor.

LNU eksisterer bare på det nasjonale plan og agerer bare gjennom de tilsluttede organisasjoner. Kontakten med disse skjer hovedsakelig gjennom LNUs styre. Et forsøk på å bygge ut et spesielt kontaktnett for u-landsspørsmål i medlemsorganisasjonene førte ikke fram, og isteden har man siden 1983 hatt et u-landsutvalg hvor imidlertid langt fra alle de tilsluttede organisasjoner er representert. Fra LNUs side gis det uttrykk for at man har utilstrekkelig kontakt med medlemsorganisasjonene på dette området.

NKN har et eget kontaktnett, men det er langt fra fullt utbygd over

hele landet. I dag finnes det ca. 30 kvinneråd (dvs. lokale samarbeidsorgan for de medlemsorganisasjoner som finnes på stedet), men bare 11 av disse har oppnevnt en internasjonal kontakt eller et u-landsutvalg. Det er gjennom disse at medlemsorganisasjonene hovedsakelig engasjeres til deltakelse i regionalseminarer eller lokale arrangementer. Kontakten med medlemsorganisasjonene på nasjonalt nivå skjer hovedsakelig gjennom kontaktperson for u-landsspørsmål eller egne u-landsutvalg i seks av de større tilsluttede organisasjoner. Det er imidlertid også noe kontakt direkte til medlemsorganisasjonenes fylkesorganisasjoner, det gjelder bl.a. utsendelse av informasjonsmateriell.

LO har et bredt utbygd eget nettverk, men det er uklart hvor meget LOs distriktskontorer og de lokale samorganisasjoner har vært engasjert i u-landsaktiviteter. Kontakten til fagforbundene går hovedsakelig gjennom fagbladredaktørene og forbundenes studiesekretærer.

Hverken NV, eller Kirkerådet kan egentlig betegnes som paraplyorganisasjoner. Kanskje heller ikke Frikirkerådet fullt ut fyller betegnelsen. Snarere opptrer de som serviceorganer på sine sektorer, Kirkerådet og vel også Frikirkerådet har spesielt opprettet organisasjonsenheter for formålet u-landsinformasjon i forbindelse med inngåelse av rammeavtale med NORAD.

I NV er u-landsinformasjonen knyttet til Selskapets øvrige u-landsengasjement, samlet i samvirkeutvalget, igjen et samarbeidsorgan for organisasjoner innen samvirkesektoren. NV har ikke noe eget nettverk for disse formål og all aktivitet går gjennom de tilsluttede organisasjoner, Norges Boligbyggelags Landsforbund, Norges Fiskarlag, Norges Kooperative Landsforening og Norges Bondelag/Landbrukssamvirke, og hovedkontakten skjer gjennom informasjonssjefene i disse organisasjonene. Det er da også disse som er representert i NVs u-landsinformasjonsutvalg.

KUI er et service-organ for offisielle og frivillige organer innen Den norske kirke. Kontakten i distriktene foregår dels gjennom

bispedømmene, og tre av 11 bispedømmer har egne u-landsutvalg, og dels direkte til menighetene hvor vel 400 av ca. 1300 menigheter har egen kontaktperson. Det blir nærmere en tredjedel av menighetene. Dette skjuler store variasjoner bispedømmene i mellom, fra 70 prosent dekning i Oslo og over halvparten av menighetene i Stavanger bispedømme, til rundt en fjerdedel eller lavere i andre. Man bygger også i stor utstrekning på personlige kontakter. På nasjonalt nivå er det kontakt med Kirkens Informasjonstjeneste (informasjonssekretær og informasjonsutvalg), med Kirkens Nødhjelp, Mellomkirkelig Råd og Det norske misjonsselskap.

Heller ikke Frikirk. har noe eget nettverk. Den har heller ikke stor aktivitet rettet direkte mot de frikirkelige menighetene og har heller ingen kontaktpersoner i disse. Kontakten til de syv frikirkene tilsluttet Norges Frikirkeråd skjer gjennom disses deltakelse i u-landskomiteen. Kontakten er ellers hovedsaklig med frikirkelige skoler, folkehøgskoler, bibelskoler og teologiske seminar.

De partipolitiske studie- og opplysningsorganisasjonene synes organisatorisk å ha større likhetspunkter. I alle har u-landsinformatoren kontakter i distriktene. I de fleste tilfeller med studiesekretærer (i SpS med fylkessekretær) og i fire (HS, KrFS, SO og VO) også med studieutvalg. I alle bortsett fra SpS er det også kontakt med studiesekretærer eventuelt også studieutvalg på kommunenivå. Det er heller ikke uvanlig at studieorganisasjonen kan ha direkte kontakt med de samarbeidende organisasjoner, det vil si parti-, kvinne- og ungdomsbevegelse på fylkesnivå.

På nasjonalt nivå synes hovedkontaktene å være noe varierende, studiesekretærer i de samarbeidende organisasjoner, informasjonssekretær, utredningssekretær eller utenrikspolitiske utvalg. Ellers er gjerne studieforbundenes styrever sammensatt med representanter fra organisasjonene. SO nevner også kontakt med utenforstående, nærmere bestemt sosialistiske kor og bokkafeer.

Vi ønsket også å danne oss et inntrykk av om u-landsinformatoren selv

reiser rundt i Norge blant annet for å opprettholde kontakt innen organisasjonen. Både i AOF og HS var slike "organisasjonsinterne" reiser alltid kombinert med foredrag og innledninger på kurs og konferanser. SO har sendt medlemmer av sitt u-landsutvalg på foredragsturne i forbindelse med sin u-landskampanje og VOs u-landsinformatør, som også er opplysningssekretær, inkluderer u-land i sine reise- og møteopplegg. Mens SpS u-landsinformatør ikke reiser, har kollegaen i KrFS tydeligvis utstrakt reiseaktivitet hovedsaklig knyttet til skolebesøk. Bare AOF bruker utelukkende NORAD-midler til slik reisevirksomhet.

Flere av de såkalte paraplyorganisasjonene har få eller ingen "organisasjonsinterne" reiser, hvilket har sammenheng med at de ikke har egne distriktsorganisasjoner. Når u-landsinformatøren reiser er det hovedsaklig i forbindelse med avviklingen av konkrete informasjonstiltak. NVs u-landsinformatør reiser til noen få informasjonstiltak mens kollegaen i KUI reiser ofte i samarbeid med andre organisasjoner til lokale tiltak. Også Frikirk. u-landsinformatør reiser hyppig, hovedsaklig skolebesøk. LNU-informatøren reiser ikke, og NKNs u-landsinformatør har bare besøkt et lokalt kvinneråd pr. år de siste årene. U-landsinformatøren i LO holder kontakt både med egne distriktsorganer og med forbundenes gjennom reiser. NKNs sjeldne og Frikirk. hyppige reiser dekkes helt av NORAD-midler, ellers skyter organisasjonene selv til noen midler, mens LO betaler slike reiser helt ut selv.

I vårt omfattende spørreskjema spurte vi også om man hadde organisasjonsinterne møter i egne eller tilsluttede organisasjoner for å orientere om studieopplegg, informasjonsmateriell o. likn. Særlig i de politiske opplysningsorganisasjonene er det eksempler på at det gis slik "indirekte" u-landsinformasjon, men dette er kombinert med direkte u-landsinformasjon og oftest også med annen, det vil si ikke u-landsrelatert aktivitet. Også KUI benytter slike kombinasjoner, og i enkelte tilfeller også NV og NKN.

I samme spørreskjemaet hadde vi også et spørsmål om u-landsinforma-

sjonens plass i organisasjonens alminnelige virksomhet. Det ble presisert at vi ønsket kommentarer angående organisasjonens interesse for og arbeid med u-landsspørsmål, u-landsinformatorens arbeidsforhold og integrering i organisasjonen. Til tross for svar fra samtlige, og til dels meget utførlige svar, føler vi at det særlig for utenforstående er vanskelig å skaffe seg riktig inntrykk av slike forhold. Svarene begrenset seg ofte til redegjørelse for representasjonsordninger og kontaktrutiner og ga mindre inntrykk av forståelse for og prioritering av u-landsspørsmål i organisasjonens alminnelige virke.

Når det gjelder de partipolitiske opplysningsforbundene vil nok u-landsinformasjonens betydning og status i noen grad avspeile den vekt moderpartiet legger på denne sektor av politikken. Et par av de mindre partiene illustrerer høy prioritering ved at u-landsinformasjonen ble startet før NORAD-støtten kom, og at det ytes stort frivillig gratisarbeid, at saksfeltet har stor plass i programarbeid o. likn. I de større partienes studieforbund synes disse spørsmål å ha lavere prioritet, men en peker på at avtalen med NORAD har gitt saksfeltet posisjon og innpass i organisasjonen, en annen peker på at virkningsfull innsats får man først og fremst i de strøk hvor det finnes en engasjert sekretær. Det partiet som tradisjonelt har vært lite engasjert i utenrikspolitiske spørsmål, viser selv langt mindre interesse enn partiets kvinne- og ungdomsorganisasjon. Flere av u-landsinformatorene føler seg nok noe alene eller isolert i sin organisasjon. Men der u-landsinformatoren er godt integrert i organisasjonen behøver selvfølgelig ikke det å være noen garanti for at organisasjonen er opptatt av u-landsinformasjon.

Også når det gjelder paraplyorganisasjonene ligger hovedtyngden av deres virksomhet på andre områder. Allikevel synes det klart at det er forskjell med hensyn til hvor høyt prioritert saksområdet er og hvordan arbeidet er integrert i den alminnelige virksomhet. Samtlige paraplyorganisasjoner har enten et u-landsinformasjonsutvalg eller et u-landsutvalg, unntaken LO. Der er det imidlertid kontakt på det administrative plan med organisasjonens internasjonale kontor og

dessuten deltakelse i Arbeiderbevegelsens Internasjonale Støttekomite (AIS). Bare i ett tilfelle, (NV), arbeider u-landsinformatoren imidlertid direkte med andre u-landssaker. U-landsinformasjonen er som nevnt knyttet til NV gjennom organisasjonens samvirkeutvalg.

4.4 Kontakter med andre organisasjoner i Norge og utenfor

Vi mente at det ville være nyttig å kartlegge hvilket nettverk u-landsinformatoren og vedkommende organisasjon er en del av. Den følgende redegjørelsen gir bare en skisse av hovedtrekkene, hvem som har kontakter hvor, og kan bare unntaksvis nevne formene for kontakt og antyde omfanget.

For det første var det nærliggende å spørre om det er kontakt mellom de 12 som har rammeavtale med NORAD. Kontakten er uformell og utviklet bilateralt eller i mindre grupper, som mellom KUI og Frikirk., mellom AOF og LO og mellom mellompartienes studieforbund, VO, SpS og KrFS. For flere er kontakten med andre enn de 12 mer utviklet. Det gjelder SOs kontakt med solidaritetsorganisasjoner som Chileaksjonen og Namibiaforeningen m.fl., NKN med andre kvinneorganisasjoner og AOFs og NVs samarbeid med Norsk Folkehjelp. Forøvrig treffes u-landsinformatorene først og fremst i forbindelse med konferanser og seminar arrangert av NORAD (se kap. 7).

Samtlige 12 organisasjoner har kontakt med FN-Sambandet, og alle, om enn i varierende utstrekning, bruker materiell derfra. HS har også fått laget materiell. LO, NKN og LNU er medlemmer, NV har arrangert kurs i samarbeid med FN-Sambandet, mens NKN og enkelte andre har medlemmer på FN-Sambandets egne kurs. LNU og flere av de partipolitiske studieorganisasjonene (AOF, KrFS, VO) har benyttet foredragsholdere derfra.

Alle, bortsett fra Frikirk., har også kontakt med Idegruppen for NØV, det vil si de deltar i møter arrangert av Idegruppen og/eller mottar materiell derfra.

Vi stilte også spørsmål om kontakten med de tre forskningsinstituttene som er aktive i dette saksfeltet, DERAP, PRIO og NUPI. Den sistnevnte har informasjon utad som en vesentlig oppgave, og har i flere år hatt

en seminarserie om utviklingsspørsmål og publiserer en serie med hefter under navnet "Forum for utviklingsstudier".

Allikevel har ikke samtlige organisasjoner kontakt med NUPI og for enkeltes vedkommende (SO, NV, Frikirk.) innskrenker kontakten seg til mottaking av litt materiell. Heller ikke med PRIO har alle tolv kontakt (ikk HS, NV og Frikirk.), og med DERAP enda færre. Det kan ha både geografiske årsaker (beliggenhet i Bergen) og at DERAPs produksjon av direkte egnet materiell er relativt beskjeden.

Ved siden av FN-Sambandet, som tydeligvis står sentralt når det gjelder u-landsinformasjonen, synes Idegruppens klipp- og artikkeltjeneste og seminarer å være et tilbud som når de fleste. Dette betyr at støtte til disse og til forskningsinstituttene, indirekte kommer organisasjonenes informasjonsvirksomhet til gode.

Vi stilte også organisasjonene spørsmål med hensyn til deres internasjonale tilknytninger. På det nordiske plan er kontaktene særlig utbygget, enten direkte til søster- eller parallellorganisasjoner og/eller via nordiske organisasjoner. Dette gjelder alle unntatt KrFS og SO. For de partipolitiske studieforbundene begrenser kontaktnettet seg til de nordiske land, mens flere av paraplyorganisasjonene har tilknytninger blant vestlige land/europeiske land. På verdensbasis har KUI kontakt med det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes Verdensråd, NKN er medlem av International Council for Women, LO av den Frie Faglige Internasjonale (FFI) og NV har tilknytning til International Cooperative Alliance. Kontakt med organisasjoner i u-land skjer dels gjennom den internasjonale organisasjonen, og særlig da for NV og LO, eller i mindre grad og sporadisk i forbindelse med studieturer, som for LNU.

4.5 Sammendrag og anbefalinger

I flere organisasjoner har u-landsinformatorens stilling fått større omfang til tross for stagnerte eller reduserte ressurser til u-landsinformasjon. Dette synes å være en betenkelig utvikling. En organisasjon har til nå ikke hatt noen permanent u-landsinformatør. Selv om de fleste u-landsinformatører er blitt direkte ansatt i denne stillingen er det få som har arbeidserfaring fra u-land. De fleste kjenner u-land fra studieturer og delegasjonsreiser, men i mange tilfeller først etter at de er ansatt i stillingen, flere har u-landsinnslag i sin akademiske utdanning, noen har ingen u-landserfaring. Denne tilsynelatende svakhet kan forsterkes ved at u-landsinformatører som sitter i delt stilling oftest kombinerer denne med annet studie- eller informasjonsarbeid og bare i ett tilfelle med annet u-landsarbeid. Selv om enkelte har utdanning eller erfaring fra media og enkelte har pedagogisk erfaring vil vi anta at u-landsinformatorene har behov for videreutdanningstilbud.

Skal man forsiktig generalisere på grunnlag av de opplysninger som kom inn gjennom spørreskjemaet foruten gjennom intervjuer og enkelte andre inntrykk, må det være følgende:

- U-landsinformasjonen er nokså marginal i forhold til hovedområdet for organisasjonenes aktivitet
- Den organisatoriske løsning man har funnet for å kunne administrere NORAD-midlene varierer
- Det synes selvfølgelig at denne må variere på grunn av organisasjonenes ulike organisatoriske oppbygging og relasjoner til sine samarbeidende organisasjoner
- Vi kan ikke på grunnlag av det foreliggende materiale vurdere hvilke andre hensyn som har vært utslagsgivende for den organisatoriske løsning man har funnet slik som:
 - a. Å rydde passende nisje for u-landsinformasjonen og skaffe u-landsinformatøren brukbare arbeidsforhold

- b. Å etablere ordninger for u-landsinformasjonen som gir potensiale for å mobilisere større deler av organisasjonens ressurser for u-landsengasjement i en eller annen form
- c. Å anvende midlene fra NORAD slik at de (også) best styrker organisasjonens alminnelige virksomhet

Uansett hvilken organisatorisk løsning man har funnet fram til for kontakten med tilsluttede organisasjoner og til distriktene, synes meget å avhenge av om det finnes folk som er personlig engasjert i disse spørsmålene. Opprettelse av u-landskontakter og u-landsutvalg i de enkelte organisasjonsledd bør ofte sees som forsøk på å skape kontinuitet der det finnes grunnlag i et eksisterende personlig engasjement. Er dette situasjonen, synes det svært viktig å få bedre kunnskap om hvordan slikt personlig engasjement oppstår, hvordan det kan vedlikeholdes og hvordan organisasjoner med oppgaver innenfor u-landsinformasjonen kan oppspore slike personer. Viktigst synes å være egen arbeidserfaring fra u-land, - selv om det i seg selv ikke lager en god "u-landsopplyser". For mange andre har studietur til u-land hatt en slik virkning. I begge tilfeller har det vel imidlertid allerede forut eksistert en u-landsinteresse.

U-landsinformatoren kan ha hel eller delt stilling, og vedkommende er, bortsett fra noe kontorhjelp, alene på sitt saksområde innen organisasjonens administrasjon. Om ikke det er blitt eksplisitt uttalt av alle, er det grunn til å tro at de ikke har stimulerende fagmiljø på sin egen arbeidsplass og derfor finner arbeidet noe ensomt. Noen gir uttrykk for ønske om mer utstrakt kontakt med u-landsinformatorer i andre organisasjoner, i NORADs Informasjonskontor og i FN-Sambandet. Andre har kunnet finne støtte i et u-landsutvalg eller en u-landsinformasjonskomite, men dette kan ikke erstatte daglig samarbeid med kolleger. Det ligger også en fare i at organisasjonen på denne måten "setter bort" saksområdet "u-land" slik at de styrende organer og administrasjonen forøvrig ikke behøver å engasjere seg i dette problemområdet.

Det må også være vanskelig stadig å skulle være inspirerende informator

om en virkelighet man sjelden har kontakt med. Dette savnet vil i noen utstrekning kunne bøtes på ved kontakt med organisasjonens u-landsarbeid der slikt finnes, ved studieturer og ved veksling mellom informasjonsjobb og u-landsjobb.

Organisasjonene har - om enn i varierende grad - gjort bruk av materiell og tjenester som ytes av institutter som driver informasjon- og/eller forskning omkring u-landsspørsmål. Dersom informasjonen i stigende grad skal sikte inn mot forholdet i-land/u-land, mot u-land mer enn bare u-hjelp, og mot strukturelle problemer og forklaringer og ikke bare gi situasjonsbeskrivelser, vil vi anta at organisasjonenes behov for og nytte av disse instituttene tilbud vil øke.

Støtte til u-landsforskning vil indirekte kunne komme informasjonsvirksomheten til gode. Et aktivt forsknings- og utredningsmiljø rundt utviklingsproblemer er etter vår mening et selvfølgelig grunnlag for all informasjonsvirksomhet om u-land.

KAPITTEL 5 ORGANISASJONENES INFORMASJONSAKTIVITET

5.1 Utgifter til lønn og administrasjon

Et første grunnlag for å kunne vurdere organisasjonenes u-landsinformasjon og anvendelsen av NORAD-midler er oversikt over administrasjonsutgiftenes størrelse og forholdet mellom disse og de utgifter som er mer direkte knyttet til informasjonstiltakene.

Som påpekt foran i avsnitt 1.4 er imidlertid budsjett- og regnskapsoppstillingene ikke laget over samme lest og dette vanskeliggjør sammenlikning og sammenfatning. Vi tror imidlertid at vi har kunnet trekke ut de postene som gjelder lønn og andre administrasjonsutgifter, selv om det gjør seg gjeldende noe usikkerhet. På grunnlag av de innsendte regnskaper for 1982 og 1983 har vi laget tabell 5.1.1.

Tabell 5.1.1 Fordeling av NORAD-midlene på administrasjon og på informasjonsaktivitet

1982

1983

	abs. tall			prosent			abs. tall			prosent		
	Lønn + adm.	Info	Lønn + adm.	Info	Lønn + adm.	Info	Lønn + adm.	Info	Lønn + adm.	Info	Lønn + adm.	
Frikirk.	102.300	91.300	53	47	143.800	81.600	64	36	295.000	183.400	62	38
KUI	83.600	240.900	26	74	104.900	200.400	34	66	122.900	246.900	33	67
LNU	(122.500)	(210.000)	(37)	(63)	168.900	268.600	39	61	158.600	177.000	47	53
NKN	135.900	337.000	29	71	128.400	411.400	24	76	160.000	20.900	88	12
AOF	72.500	55.000	57	43	64.500	42.700	60	40	622.800	622.800	14	86
HS	46.100	47.900	49	51	44.700	105.500	30	70	160.000	20.900	88	12
KrFS	9.000	103.600	8	92	15.200	80.400	16	84	72.500	55.000	57	43
SpS									46.100	47.900	49	51
SO									9.000	103.600	8	92
VO												

De absolutte tall er rundet av til nærmeste hundre

*) Det er ikke mulig å bruke regnskapstallene for 1982 fordi de er basert på samtlige tilskudd til u-landsinformasjonen, det vil si også det som kommer fra samvirkeorganisasjonene. Vi har derfor benyttet budsjettall for 1982. Også i 1983 er disse tilskuddene tatt med i regnskapet, men fordi de er relativt små, forandres ikke bildet så meget, og vi har benyttet regnskapstallene.

Det er store variasjoner organisasjonene imellom med hensyn til den andel av NORAD-midlene som benyttes til lønn og administrasjon. På den ene ytterkant finner man KrFS med ca. 90 prosent til slike utgifter. Noe av forklaringen skyldes utvilsomt at studieforbundet har en u-landsinformatør i heldagsstilling til tross for relativt beskjeden NORAD-bevilgning, ca. kr. 160.000,-. Dessuten går nærmere 15 prosent av tilskuddet til kontorhold.

De tre øvrige organisasjoner som har u-landsinformatør i heldagsstilling får langt større tilskudd til sin u-landsinformasjon (KUI: kr. 460-500.000,-, AOF: kr. 465-480.000, LNU: kr. 310-325.000,-). De to siste benytter således mellom 25 og 40 prosent av tilskuddet til lønn og administrasjon. Organisasjoner som bruker forholdsvis lite på denne posten er både organisasjoner med store tilskudd (HS: kr. 405-410.000, LO: kr. 410-450.000,-) og som allikevel har u-landsinformatør i halvstilling, og det er organisasjoner med små tilskudd (SO: kr. 110-118.000,-, VO: kr. 98-100.000,-), men som har u-landsinformatør bare i kvart eller femtedels stilling. Organisasjoner som har omtrent fordelingen 60/40 på lønn og administrasjon/informasjonsstiltak er KUI, Frikirk. og SpS. NKN og NV har hatt en fordeling nærmere 50/50.

En slik oppsplitting av utgiftene til lønn og administrasjon på den ene side og informasjonsaktivitet på den annen formidler imidlertid ikke et helt korrekt bilde. En u-landsinformatør vil for eksempel bruke noe av sin arbeidstid på å organisere et kurs, og noe av tiden til å forberede og holde et foredrag på det samme kurset. Den siste arbeidsoppgaven er i virkeligheten et bidrag til et informasjonsstiltak og ville blitt postert annerledes dersom foredragsholderne kom utenfra. Det samme forhold gjør seg gjeldende ved utarbeidelse av informasjonsmateriell, dersom u-landsinformatøren skriver teksten i kontortiden eller det settes bort som oppdrag til utenforstående. Det er også klart at organisasjonenes ulike profil med hensyn til aktivitetsformer vil avspeile - eller påvirke - fordeling av utgifter på disse hovedposter.

Regnskapstallene for 1982 og 1983 viser imidlertid en gjennomgående tendens, det vil si en stigning i den andel av tilskuddet fra NORAD som går til lønns- og administrasjonsutgifter. Mens organisasjonene i 1982 brukte gjennomsnittlig 44 prosent på denne posten var gjennomsnittet økt til 47 prosent i 1983. Denne tendensen vil antakelig fortsette i 1984, blant annet er enkelte stillinger økt i omfang (Frikirk. fra 0,5 til 0,8, LO fra 0,5 til 0,75).

Det er flere faktorer som ligger bak og former denne tendensen. Tilskuddene til organisasjonene har utviklet seg slik: (regnskapstall)

	Endring i tilskudd fra foregående år		Prisstign.
	abs.tall	pst.	pst.
1980: 3,22 mill. kr.			
1981: 3,55 mill. kr.	+ 0,33	+ 10,2	+ 13,6
1982: 3,52 mill. kr.	- 0,03	- 0,8	+ 11,3
1983: 3,62 mill. kr.	+ 0,10	+ 2,8	+ 8,4

Denne reduksjonen av tilskuddene har ikke ført til noen reduksjon av administrasjonsutgifter og parallelt informasjonsutgifter. Tvert i mot har det vært en tendens til å øke omfanget av stillingen som u-landsinformator (i fem av 12 organisasjoner) og dermed har man fått en sterkere binding av utgifter til lønn og administrasjon. Man kan muligens her lese ut flere organisasjoners problemer med å holde sine sekretariater gående i økonomisk vanskelige tider. Man kan utvilsomt vise til den viktige virksomhet disse driver, en virksomhet det sikkert kan argumenteres for at det offentlige bør støtte. Det kan imidlertid ikke være grunn til å formidle offentlig støtte til norske organisasjoners alminnelige administrasjon over bistandsbudsjettet.

Med forbehold om tallenes usikkerhet, synes det klart at en svært stor del av tilskuddene til informasjonsvirksomhet går til administrasjon og at det, kombinert med reelt synkende bevilgninger, reduserer innsatsen på informasjonstiltak.

Når det gjelder paraplyorganisasjonene kunne man tenke seg at DUH/NORAD søker å vurdere hvilke organisasjoner som har styrke og kapasitet til å bære denne virksomheten. Man må så peke på behovet for tilstrekkelig midler på denne budsjettposten slik at disse organisasjoner kan få mulighet til å yte et reelt bidrag til u-landsinformasjon. Dersom viktige målgrupper etter en slik gjennomgang skulle falle utenfor, må man enten erkjenne at det faktisk må gis administrasjonsstøtte av betydelig omfang hvis de skal kunne påta seg u-landsinformasjon. Alternativet må være at man finner andre former for å nå de samme målgrupper.

Når det gjelder de partipolitiske studieforbundene er situasjonen noe annerledes. Man opererer fortsatt med en såkalt minstelott på kr. 50.000,- som idag rekker til 1/3 stilling i lønnstrinn 22. Tilskuddet forøvrig regnes ut på basis av stemmetallene ved siste stortingsvalg. Med et beskjedent beløp pr. stemme blir tilskudd til små og mellomstore partier forholdsvis lave (VO, SO, SpS og KrFS i 1984: kr. 105.00,-, kr. 125.000,-, kr. 145.00,-, og kr. 180.000,-). Slike tilskudd er ikke tilstrekkelige til å holde en permanent aktivitet igang, hvilket forsåvidt SO tidligere har trukket konsekvensen av når de bare har hatt kampanjesekretær ansatt i noen måneder og ellers i stor utstrekning basert seg på frivillig innsats. Skjer det ikke noen økning i tilskuddene fra NORAD vil man enten måtte akseptere meget høye andeler til lønn og administrasjon, eller må også andre studieforbund legge om til mer kortvarig, kampanjepreget aktivitet.

5.2 Informasjonstiltak

A gi en sammenfattende framstilling av hva slags informasjonstiltak organisasjonene satser på og i hvilket omfang, er ikke mulig på grunnlag av innsendte rapporter og regnskap. Årsaken er som nevnt at det ikke foreligger noen mal for rapportering. Den samme betegnelse kan brukes på ulike realiteter og oppsplitting på poster er ulik. Enkelte organisasjoners regnskap er så lite spesifisert at det er vanskelig på dette grunnlag å tegne en "aktivitetsprofil". Vi fant det derfor nødvendig å innhente mer sammenliknbare og spesifiserte opplysninger om de ulike aktivitetsformer, deres plass i organisasjonens virksomhet og utgifter forbundet med dem. I alt stilte vi vel 20 spørsmål om ulike aktivitetsformer som vi prøvet å definere for å få sammenliknbare svar. Vi ønsket å få vite om den enkelte aktivitetsform (kurs, utstilling, artikkeltjeneste m.v.) overhodet blir benyttet av organisasjonen. Vi ba om antall der det var mulig å angi, og spurte om det dreide seg om rene u-landstiltak eller om u-landsinformasjonen var integrert i annen virksomhet. Vi ønsket også opplysninger om totalkostnader og bruk av NORAD-midler. Fordi spørsmålene var omfattende ba vi bare om opplysninger for ett år, 1982.

Fra enkelte organisasjoner fikk vi svært fullstendige opplysninger som gjør det mulig å danne seg et godt bilde av aktiviteten. For andre manglet tallfesting og/eller utgiftsopplysninger helt eller delvis, eller vi fikk ikke svarene til å stemme med andre opplysninger. Det sammenfattende bilde vi søker å tegne blir derfor ikke så presist som vi skulle ønske.

Når det gjelder kurs, konferanser, seminar og møter brukes ikke disse betegnelse entydig av organisasjonene. Ser vi disse ulike typene under ett, er dette en aktivitetsform samtlige organisasjoner benytter seg av. Vi har ikke maktet å tallfeste omfanget av kursvirksomhet m.m., men utgiftene kan variere mellom rundt kr. 18.000 pr. år i enkelte organisasjoner opptil det ti-dobbelte i andre. Noen organisasjoner bruker mellom 10 og 20 prosent, andre 40-60 prosent til

dette formålet. Det arrangeres både rene u-landskurs (særlig av paraplyorganisasjonene) og integrerte kurs (oftest av de partipolitiske).

I tillegg til forsøket på å kartlegge all kursvirksomhet m.m. i løpet av et år i samtlige organisasjoner, har vi selv fulgt enkelte kurs og seminar som er arrangert i 1984. På grunnlag av syv kurs er det vanskelig å generalisere, og vi må nøye oss med å sammenfatte inntrykkene: Kursene legges til helger og strekker seg over 2-3 dager, deltakertallet ligger gjerne rundt 25, dog med klare avvik både opp og ned. Det er noe flere kvinnelige enn mannlige deltakere, men langt flere mannlige enn kvinnelige innledere. De fire kurs arrangert av partipolitiske studieorganisasjoner var alle integrerte og mellom 10 og 50 prosent av tiden ble brukt til u-landsspørsmål. Vi har registrert presentasjons- og aktivitetsformer benyttet på kurset, bruk av AV-midler, tilbud av trykt materiell, deltakeraktivitet og temaer som er behandlet. (Denne virksomheten er mer utførlig behandlet i vedlegg 4).

Produksjon av trykt info-materiell og av AV-materiell varierer tydeligvis ganske mye fra år til år. Særlig gjelder dette de små organisasjonene som for eksempel et år utarbeider en omfattende studiehåndbok som så er i bruk en rekke derpå følgende år. Opplysninger om produksjon ett år, her 1982, gir derfor bare et nokså tilfeldig "snapshot". Dette året var det fem av 12 organisasjoner som produserte AV-materiell. Større omfang hadde denne virksomheten bare i AOF og NV som begge laget lysbildeserier dette året, og de kostet ca. kr. 40.000,-. Dessuten fikk AOF overført filmer til video, som kostet ca. kr. 10.000,-. Disse organisasjonene brukte omkring 10 prosent av NORAD-bevilgningen til AV-midler i 1982. Også KrFS laget lysbildeserie, men utgiftene er ikke kjent, HS dekket utgiftene selv og SpS laget bare foredragstransparenter. Alle de partipolitiske studieforbundene bortsett fra SO, men ingen av paraplyorganisasjonene bortsett fra NKN gjør bruk av AV-materiell som andre har laget.

Fordi produksjonen av publikasjoner tydeligvis er mer omfattende, laget

vi en nærmere undersøkelse av disse, basert på egne spørreskjemaer for hver enkelt publikasjon organisasjonene har laget i 1982-1984. Resultatene av denne undersøkelsen er det nærmere redegjort for i Vedlegg 1. Her skal vi bare kort omtale hovedtrekkene.

Ikke alle organisasjonene publiserer slikt materiell hvert år, men alle laget noe i løpet av 1982 og 1983. Samlede utgifter til publikasjonene var i 1982 ca. kr. 360.000,- som i 1983 steg til ca. kr. 630.000,-. I noen organisasjoner blir utgiftene fullt ut dekket av NORAD-midler, ellers varierer dekningsprosenten fra 20 til 100 prosent for de enkelte publikasjoner. Totalt sett ble det i 1982 brukt ca. kr. 280.000,- av NORAD-midler til publikasjoner, og i 1983 var beløpet steget til ca. kr. 490.000,-. Disse beløpene tilsvarer ca. 8 prosent av samlede tilskudd til organisasjonene fra NORAD i 1982 og ca. 14 prosent i 1983.

Sekkebetegnelsen "publikasjoner" omfatter høyst varierte produkter, fra løpesedler og plakater, foldere og brosjyrer til reiserapporter, gudstjenestehefter, sanghefter og studiehåndbøker. Hertil kommer periodiske skrifter (for fullstendig opplysninger se vedlegg 1, spørreskjemaets punkt 8.1 og 8.2).

Omkostningen for den enkelte publikasjon er da også sterkt varierende. Gjennomgående er "u-landsavisene" dyre, kr. 20.000 - 50.000,-. Studiehefter og bøker varierer sterkt med hensyn til omkostninger, fra kr. 20.000 til kr. 190.000,-.

Også opplagene varierer selvfølgelig, med u-landsavisene det høyeste, opp til 40.000 eksemplarer, mens reiserapporter kanskje kommer i bare 50 eksemplarer.

Målgruppene er hovedsaklig medlemmer og tillitsvalgte i egen og tilsluttede organisasjoner, og mye distribueres gjennom posten. Enkelte trykksaker har en videre målgruppe, som besøkende ved en stand eller på en utstilling. En god del materiell sendes ut etter bestilling og noen organisasjoner tar betaling.

Organisasjonene har ikke selv foretatt noen egentlig evaluering av det de produserer (se forøvrig kap. 8 nedenfor).

Flere organisasjoner har ønske om bedre kjennskap til de andres publikasjoner og planer, enkelte kan også tenke seg samordning eller samarbeid i enkelte tilfeller (se forøvrig kap. 7 nedenfor). De fleste organisasjoner opplyser at de bruker materiell produsert av andre, særlig gjelder det trykt materiell som alle benytter (det vil si LO og SO svarer ikke, men i en annen forbindelse oppgir begge å bruke materiell fra såvel NORAD som FN-Sambandet).

I 1982 arrangerte ni av de tolv organisasjonene studieturer til u-land eller til internasjonale organisasjoner som arbeider med utviklingsproblemer. Bare tre av de partipolitiske opplysningsorganisasjonene (HS, AOF og SpS, de to siste egentlig i Ungdomsorganisasjonenes regi) hadde studieturer, HS hele tre turer og samtlige var gruppereiser. HS brukte ca. kr. 95.000,- eller ca. 1/4 av NORAD-midlene til studieturer det året, AOF bare kr. 10.000,- eller ca. 2 prosent, SpS fikk utgiftene dekket av en bevilgning fra Utenriksdepartementet.

Samtlige paraplyorganisasjoner arrangerte studieturer i 1982, men Frikirk. og KUIs turer og NKNs ene tur hadde bare en deltaker hver. De øvrige, LOs, LNUs, NVs og NKNs andre tur var alle gruppereiser. LNUs tur var mest kostbar, kr. 165.000,- og krevet vel halvparten av NORAD-tilskuddet. NVs tur kostet totalt kr. 125.000,-, men bare kr. 95.000,- ble dekket av NORAD-midler, det vil si snaut 30 prosent av disse. Heller ikke LO dekker alle utgiftene på sine turer av NORAD-midler. I 1982 gikk det med ca. kr. 80.000,- og det utgjør ca. 1/4 av tilskuddet. NKN brukte totalt kr. 95.000,- eller 1/4 av NORAD-midlene og ingen egne midler til sine to turer. Vi har bare ufullstendige opplysninger fra KUI og Frikirk.. Vi har imidlertid sett nærmere på organisasjonenes studieturer på basis av innsendte rapporter og redegjør for det i vedlegg 3.

På grunnlag av opplysninger om de fleste av studieturene i perioden 1980-84 kan vi tegne dette bildet:

Samtlige paraplyorganisasjoner arrangerer studieturer, Norges Vel hyppigst, 6 turer i perioden, KUI sjeldnest, bare en. HS har hatt mange studieturer, de øvrige partipolitiske studieorganisasjonene få eller ingen.

Av ialt 36 studieturer har vel halvparten gått til land i Afrika, og vel en fjerdedel til land i Asia. Bare noen få turer har gått til land i Latin-Amerika. Endelig har fire studieturer hatt internasjonale organisasjoner i Geneve, New York og Washington som reisemål foruten UNCTAD IV. Alle hovedsamarbeidslandene i Afrika er besøkt (Mosambik bare en gang) og alle i Asia (Pakistan bare en gang), men her går også mange turer til de kommersielt sett interessante land.

Studieturenes lengde varierer, enkelte varer bare en uke, med seks uker som maksimum. De fleste holder seg mellom 2 og 3 uker.

Også deltakertallet varierer. Størst delegasjoner har LNU og NV hatt, med 12 og 18 som de høyeste deltakertall. Ca. en fjerdedel av turene har bare hatt en deltaker, det gjelder blant annet Frikirkr. og KUI. To tredjedeler av studieturdeltakerne er menn.

Planlegging og deltakernes forberedelse til turen varierer sterkt og særlig LNU gjør grundige forberedelser. Det er også denne organisasjonen som har mest systematisk etterarbeid og oversikt over deltakernes informasjonsinnsats etter turen.

Noen turer baseres mest på kontakt gjennom nordmenn i besøkslandet, i andre er det innlagt samtaler med vertslandets myndigheter og andre lands og internasjonale bistandsorganisasjoner. Også graden av grasrotkontakt synes varierende.

Vi har ikke materiale til å angi hva studieturene koster samlet. Det er imidlertid ikke uvanlig at studieturene legger beslag på mellom en

femtedel og en fjerdedel av tilskuddet fra NORAD, for enkelte organisasjoner i enkelte år over en tredjedel.

Bortsett fra KrFs driver alle de partipolitiske opplysningsorganisasjonene studiesirkler, men ingen av paraplyorganisasjonene. Dels er u-lands- og u-hjelpsspørsmål behandlet i egen sirkler, det gjelder ca. 1/3 av SpS-sirklene og av AOF-sirklene, mens de øvrige 2/3 behandler u-landsspørsmål blant andre politiske spørsmål. HS synes hovedsaklig å ha hatt rene u-landssirkler i 1982. Øyensynlig kan dette variere fra år til annet. Studiesirklene får vanlig statsstøtte og belaster ikke bevilgningen fra NORAD.

Vi har også søkt å kartlegge om organisasjonene prøver å formidle u-landsinformasjon gjennom massemedier. I det omfattende skjemaet som inneholdt spørsmål om aktiviteten i 1982, spurte vi blant annet om organisasjonen holdt pressekonferanser eller hadde annen kontakt med presse- eller etermedia.

Denne kanalen var lite brukt av de partipolitiske studieorganisasjonene, bare AOF og SpS nevner en pressekonferanse hver. Av paraplyorganisasjonene noterer KUI og NKN at de benytter pressekonferanser og NV oppgir at de holdt fire pressekonferanser i 1982.

Utsendelse av pressemeldinger, notiser og artikler er en noe mer utbredt virksomhet. HS forteller at de sender ut mye, SpS noterer fem utsendelser i 1982 og KrFS "sporadisk". Av paraplyorganisasjonene sendte LNU ut tre pressemeldinger i 1982, NV hadde syv utsendelser, LO en rekke og også KUI benyttet denne aktivitetsformen.

Vi har gjort en nærmere undersøkelse av denne virksomheten hos de tre paraplyorganisasjonene hvor dette er en ikke ubetydelig del av u-landsinformasjonen, nemlig NV, KUI og LO. Denne undersøkelsen er det redegjort for i vedlegg 2, hvor også resultatene av en gjennomgang av et antall medlemsblad presenteres. Her skal bare omtales omfang av utsendelser og bruken av stoffet.

NV har hatt rammeavtale med NORAD siden 1980, men begynte først å sende ut artikler, pressenotiser o.likn. med u-landsstoff i 1982. Vi har sett på året 1983, og da sendte NV ut fem pressemeldinger og ni artikler. Atte av artiklene bygget på stoff fra Latin-Amerika, men hovedvekt på kooperative prosjekter og sendt ut i tilknytning til en NRK-støttet innsamlingsaksjon til fordel for Norsk Folkehjelps prosjekter. Vi har gått gjennom medlemsbladene til de fire store samvirkeorganisasjonene som er engasjert i samvirkerettet u-landsengasjement gjennom NV.

Norske Boligbyggelags blad BO, som har et opplag på 15.000, tok inn to av de ni artiklene NV sendte ut, det vil si de to som hadde boligspørsmål som tema.

Bondebladet som er et fellesorgan for Norges Bondelag og landbrukets økonomiske organisasjoner kommer ut med ca. 110.000 eks. I 1983 brakte Bondebladet den ene artikkelen fra Latin- Amerikaserien som utelukkende handlet om jordbrukssamvirke. To andre artikler som delvis behandlet jordbruksspørsmål ble ikke benyttet av Bondebladet som heller ikke tok inn noe annet av det u-landsstoff som NV sendte ut i 1983.

Norges Fiskerlags hovedorgan Me'a har et opplag på ca. 26.000. I 1983 brakte Me'a bare en forkortet versjon av en av NVs pressemeldinger, og ingen av artiklene til tross for at to av artiklene i serien på åtte fra Latin-Amerika tok opp temaer fra fiskerisektoren.

Vårt Blad som utgis av Norges Kooperative Landsforening har et opplag på rundt 305.000. Vårt Blad trykket en av de fem pressemeldingene NV sendte ut i 1983 og en av de åtte Latin-Amerika artiklene.

I tillegg til vår egen gjennomgang av samvirkebevegelsens medlemsblad har vi sett på Argusklipp som NV abonnerer på. På dette grunnlag fremgår det at de to artiklene som ble sendt ut i 1982 ble trykt i tilsammen tre aviser og tre fagblad, mens de fire pressemeldingene samme år kom i fem aviser og i syv fagblad, hvorav fire tok inn to meldinger. Av de åtte artiklene i 1983 ble bare to brukt av aviser,

mens seks fagblad tok inn en eller to. De fem pressemeldingene dette året ble totalt brukt av 14 aviser, nesten alle tok bare inne en melding. Tolv fagblad tok inn pressemeldinger, bare et par mer enn en. (Se tab. 2.2 a) og b) i vedlegg 2).

Kirkens U-landsinformasjon formidler stoff til Kirkens Informasjonstjeneste som sender ut pressemeldinger gjennom NTB. Vi har gått gjennom meldingene sendt ut i 1983 og har funnet at snaut 11 prosent av samlet sidetall behandler u-land. Vi har ikke undersøkt i hvilken utstrekning mediene benytter pressemeldingene.

Kirkens Informasjonstjeneste utgir også bladet Kirkeaktuelt i et opplag på 6.000-7.000. I 1981 utgjorde u-landsstoffet ca. fire prosent og i 1983 åtte prosent av sidetallet.

Landsorganisasjonen sender ut pressemeldinger og notiser og i 1983 var det ialt 11 som helt eller delvis behandlet forholdene i u-land. Dette året sendte også u-landsinformatoren ut en pakke med fem artikler laget på grunnlag av en studiereise for fagbladredaktører. LO har ikke selv noen oversikt over i hvilken utstrekning stoffet blir benyttet. Vi har gått gjennom åtte tilfeldig valgte fagblad og flere av disse brakte ikke noe av det u-landsstoffet som LO sendte ut. Sjømannsforbundets blad brakte imidlertid tre av artiklene og Trearbeideren og Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets fagblad en hver. Det samme gjorde Vi i Bekledning som vi også har gjennomgått. Imidlertid trykket Fri fagbevegelse samtlige artikler fra studieturen, dels i 1982 og dels i 1983.

Kurs og konferanser, produksjon av informasjonsmateriell, studieturer og utsendelse av pressemeldinger og artikler er de mest utbredte aktivitetsformer, selv om ikke alle organisasjonene bruker alle aktivitetsformene hvert år. Imidlertid inngår en rekke andre tiltak i organisasjonenes u-landsinformasjon. Her dreier det seg imidlertid om et så vidt spekter av aktivitetsformer som samtidig ikke er alminnelig utbredt, så det er enda vanskeligere å gi en sammenfattende fremstilling. I det store spørreskjemaet stilte vi en rekke spørsmål om

utstillinger, "stands", "dager", kulturkvelder, teaterforestillinger, kor, o.a. På grunnlag av svarene på dette og innsendte rapporter nøyer vi oss derfor med noen spredte eksempler på ulike aktivitetsformer.

AOF har de siste årene hatt to vandreutstillinger, en om u-hjelp som har vært satt opp i AOFs distriktskontorer og en kunstutstilling med portretter av en sør-afrikansk gruvearbeider. AOF har dessuten bestilt manuskript til et skuespill om u-landsspørsmål hvor oppsettingen planlegges til 1984.

HS har i samarbeid med Høyrekvinnene laget billedstoff o.a. til bruk ved stands i forbindelse med innsamling til et prosjekt i Bostwana. SpS har også vært engasjert i innsamling. SO har lagt vekt på kulturkvelder.

Av mer spesielle aktiviteter må markering av u-landssøndagen nevnes for både Frikirkr. og KUI, som også har arrangert utstillinger. LO har en vandreutstilling som går til bedriftsklubber og har også brukt stands. NKN har markert kvinnedagen med en stand og har hatt utstilling ikke bare med bilder og plakater, men også med bruksgjenstander samlet på studieturer. LNU og NV har ikke noen aktivitetsformer utover de vanlige.

Som det fremgår av avsnitt 4.1 foran har bare noen av u-landsinformatorene arbeidserfaring fra u-land, og de som ellers har hatt direkte kontakt med u-land, har hovedsaklig fått det gjennom studieturer o.likn. Besøk fra u-land er imidlertid en form for kontakt som kan tenkes å ha betydning både direkte og indirekte for organisasjonenes u-landsinformasjon.

På spørsmål i skjemaet om aktiviteten i 1982 nevner flere av organisasjonene at de har hatt slike besøk, dels planlagte, dels mer tilfeldige. Dette gjelder KUI, LO, NV og NKN blant paraplyorganisasjonene og AOF og SpS blant de partipolitiske. Bare NV kvantifiserer denne aktiviteten - fire planlagte besøk i 1982, hvor utgiftene beløp seg til ca. kr. 30.000 og utgjorde snaut 10 prosent av

tilskuddet fra NORAD.

Det er som nevnt vanskelig å tegne de enkelte organisasjoners aktivitetsprofil. Man kan imidlertid peke på enkelte særtrekk ved organisasjonenes valg av aktivitetsformer.

HS legger hovedvekten på konferanser ved siden av studieturene. Kurs og konferanser dominerer også den mer begrensede aktivitet i SpS og VO. Den nokså begrensede aktivitet i KrFS har for en stor del bestått av u-landsinformatorens besøk i lokallag og skoleklasser, SO har tatt i bruk ulike aktivitetsformer i sin samlede virksomhet, og det samme har AOF - og da nødvendigvis i større omfang.

Forberedelser til u-landssøndagen og utgivelse av u-landsavisen står som nevnt sentralt i virksomheten til Frikirkr. og KUI, og den siste satser også meget på egne publikasjoner og oppbygging av et kontaktnett.

LO har et nokså bredt virksomhetsområde med egen produksjon av studiemateriell, noe kurs og konferansevirksomhet samt studietur. Det samme gjelder NV selv om tyngdepunktet kanskje er noe annerledes og også her omfatter artikkeltjeneste. Heller ikke i NKN er enkelte aktivitetsformer dominerende. LNUs virksomhet er derimot konsentrert, med seminar som forberedelse og etterarbeid til studieturen og materiellproduksjon på grunnlag av denne.

KAPITTEL 6 ORGANISASJONENES ØVRIGE U-LANDSAKTIVITET

Det er utelukkende organisasjonenes informasjons- og opplysningsvirksomhet som inngår i vårt oppdrag. Dersom organisasjonene på annen måte er involvert i aktivitet i eller til fordel for u-land, vil det imidlertid få innvirkning på informasjonens innhold. Også på andre måter antar vi at ulike former for u-landsengasjement vil øve gjensidig påvirkning. Muligens vil interesse lettere kunne vekkes der informasjonen kommer i tilknytning til et organsisasjonsengasjement. Hos mennesker som allerede har interesse for u-landsproblemer og en positiv holdning til bistandsspørsmål, melder spørsmålet seg raskt: "Hva så?". For mange synes det utilfredsstillende bare å få et tilbud om mer informasjon. I formuleringer av den offentlige målsetting for u-landsinformasjonen brukes formuleringer som; "..... positiv holdning til norsk u-hjelp". Hvis en slik positiv holdning bare forventes å få uttrykk ved at man svarer "ja" dersom man blir trukket ut som respondent i en meningsmåling eller ved å unnlate å gi sin stemme ved stortingsvalg til parti som stiller seg negativt til norsk u-hjelp, da er dette neppe tilfredsstillende for alle. For de som er medlem av og aktive i et politisk parti, vil det være mulig å delta i utformingen av partiets u-landspolitikk. Samfunnsborgeren med positiv holdning og noe kunnskap om u-landsspørsmål kan dessuten spille en rolle i opinionsdannelsen ved å snakke om disse spørsmålene med kolleger, venner og familie. En vekket u-landsinteresse og en positiv holdning til u-hjelp fører nok imidlertid hos mange til et ønske om å gjøre noe, yte et bidrag selv for å bedre kanskje særlig enkeltmenneskers kår. Det er på denne bakgrunn man kan se de mange ulike tiltak som fjernadopsjon, innsamling av klær eller briller, de store resultater av innsamlingsaksjoner og den lille lokale forenings ønske om eget prosjekt i u-land.

I vårt omfattende spørreskjema har vi med en rekke spørsmål med sikte på enkel kartlegging av organisasjonenes eventuelle virksomhet i eller

til fordel for u-land. Den mest direkte og krevende form for u-landsengasjement er egne utviklingsprosjekter i u-land. Det er naturlig at ingen av de partipolitiske studieorganisasjonene selv driver prosjekter, men en av de HS-tilsluttede organisasjoner, Høyrekvinnenes Landsforbund, driver et barnehageprosjekt i Botswana og har årlige innsamlinger til dette.

Flere har imidlertid vært involvert i innsamlingsaksjoner, KrF for et landbruksprosjekt i Sør-Sudan (Kirkens Nødhjelp), Senterkvinnene og Senterungdommen har deltatt i en rekke innsamlingsaksjoner - også med merkesalg, og det samme har SV, Sosialistisk Ungdom og de solidaritetsorganisasjoner som samarbeider med SO gjort. Organisasjonene tilsluttet SO er også de eneste som har vært engasjert i innsamling av naturalia, som yter frivillig bidrag i form av kontingent og bevilger penger til u-landsvirksomhet.

Paraplyorganisasjonene har gjennomgående et bredere u-landsengasjement enn de partipolitiske studieforbundene. LO og NV både direkte og indirekte, LNU og NKN mer indirekte. LO har en rammeavtale med NORAD om faglig opplærings- og opplysningsvirksomhet i u-land. I henhold til den någjeldende tre-årsavtalen (1983-85) skal NORAD bidra med 20 mill. kr. til slike prosjekter. I enkelte land (blant annet Jamaica, Egypt og Portugal) er LO direkte prosjektansvarlig, i langt de fleste tilfeller benytter LO seg av sin internasjonale organisasjon, FFI. LO får også støtte til enkeltprosjekter utenfor den faglige rammen, og da etter spesiell søknad. Gjennom AIS drives innsamlingsaksjoner og dessuten bevilger LO og forbundene tilskudd, i noen tilfeller i form av et vedtatt kronebeløp pr. medlem.

Under den sistnevnte NORAD-ordningen får NV støtte til det prosjekt de selv driver i Sør-Sudan i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og til prosjekt andre steder som administreres av International Cooperative Alliance. Både NV og de tilsluttede organisasjoner bevilger penger til dette arbeidet, og i NKL har det også vært innsamling til et solidaritetsfond. NV driver dessuten opplysningsarbeid i u-land om samvirke.

Også NKN er involvert i prosjektvirksomhet om enn i praksis mer indirekte fordi gjennomføringen ligger i organisasjonen i mottakerlandet og pengeinnsamlingen drives av de lokale kvinnerådene og av de tilsluttede organisasjoner.

For LNU er situasjonen noe tilsvarende, og LNU har dessuten fått tildelt den TV-støttede innsamlingsaksjonen i 1985.

KUI og Frikirk. er ikke engasjert i u-landsaktivitet hverken direkte eller indirekte. Innen disse sektorer ivaretas det direkte u-landsengasjement tydeligvis av Kirkens Nødhjelp og mange misjonsorganisasjoner, et par med rammeavtaler med NORAD, en lang rekke med støtte til konkrete prosjekter.

Bare to av tolv organisasjoner driver rekruttering til u-landsarbeid, LO til egne og til FFI-administrerte prosjekter, NV ikke bare til egne prosjekter, men også av NORAD-fagfolk og fagfolk utsendt av Norsk Folkehjelp.

Uansett hvilken innsats som den enkelte organisasjon gjør i u-land, er det Norges offisielle politikk som vil ha den største virkning. Vi spurte derfor organisasjonene om de gjorde noe for å påvirke offentlige myndigheter og/eller politiske partier i u-landsspørsmål, og nevnte spesielt offentlige uttalelser eller resolusjoner, henvendelser til Stortinget eller Utenrikskomiteen, henvendelser til DUH eller NORAD.

HS legger stor vekt på slik virksomhet, både gjennom kontakt med Regjering og Stortingsgruppe og andre ledende politikere, og ved å få ledende tillitsmenn med på konferanser, studiereiser o.likn. Også de andre borgerlige studieforbundene legger vekt på denne virksomheten, mens det i SO er mer enkeltmedlemmers aktivitet, og fra AOF ingen. Heller ikke KUI og Frikirk. søker å påvirke utformingen av norsk politikk på dette området, mens de andre fire paraplyorganisasjonene er aktive, og gir eksempler på bruk av alle kanaler som er nevnt under dette punkt i spørreskjemaet.

Sammenfattende kan man si at de tolv organisasjonene i denne undersøkelsen er u-landsaktive også på andre måter enn å drive informasjon. Flere av paraplyorganisasjonene har vært direkte eller indirekte engasjert i u-landsprosjekter. Andre, også et par av de partipolitiske, har vært med i innsamlingsaksjoner, mens bare et par bistår i rekruttering av personell til u-landsarbeid. I mange foregår det pressgruppevirksomhet innad i egen organisasjon og utad overfor offentlige myndigheter.

KAPITTEL 7 NORAD SOM TJENESTEYTER OVERFOR ORGANISASJONENE

I kap. 1 er forholdet mellom NORAD og organisasjonene allerede berørt, og det er redegjort for avtalenes hovedinnhold (avsn. 1.2), for fordelingen av tilskuddene (avsn. 1.3), for rapporteringspliktene (avsn. 1.4) og i kap. 2 er målsettingen behandlet. Det er pekt på at relasjonene mellom NORAD og organisasjonene er av to typer, på den ene siden kontroll og tildeling av tilskudd, på den annen side NORAD som tjenesteyter. (At noen av organisasjonene også har en tredje type relasjon til NORAD, som administrator av u-landsprosjekter med offentlig støtte over NORADs budsjett, angår ikke informasjonsvirksomheten direkte, og holdes utenfor her). I avsn. 1.5 ovenfor foreslår vi blant annet at de to typer av relasjoner så vidt mulig bør behandles atskilt. I dette avsnittet skal vi se på hva organisasjonene sier de bruker av NORADs service og hva de eventuelt har av ønsker og forslag. Igjen er vårt grunnlagsmateriale hovedsaklig de svarene vi har fått på en rekke spørsmål i skjemaet vårt, men også muntlig informasjon. Noen systematisk gjennomgang av bruken av NORADs tjenester med utgangspunkt i Informasjonskontoret har vi ikke foretatt.

Vi ba ikke om noen nærmere spesifisering av omfang og typer, men alle organisasjonene opplyser at de bruker trykt materiell laget av NORADs Informasjonskontor og da gjerne i forbindelse med kurs og konferanser. Bare seks av organisasjonene sier de bruker AV-materiell fra NORAD, og to av disse presiserer at det bare er sjelden.

Av de syv arrangementene vi fulgte, var det tre organisasjoner som hadde NORAD-materiell som et tilbud til deltakerne, da som oftest sammen med annet materiell (FN, UNICEF). Det var ikke noen aktiv markedsføring av materialet overfor deltakerne. En av u-landsinformatorene opplyste at han hadde brukt NORAD-materiell som bakgrunnsstoff for sin innledning.

Atte av organisasjonene benytter seg av NORAD for å få foredragsholdere

til sine kurs og konferanser. AOF nevner at dette skjer i mindre utstrekning enn tidligere, og det er et generelt inntrykk i Informasjonskontoret at organisasjonene er blitt langt mer selvhjulpne enn i rammeavtalenes første tid. HS understreker at man benytter folk fra DUH/NORAD i det hele, ikke bare fra Informasjonskontoret. VO sier at det kan være vanskelig å få foredragsholdere fra NORAD, særlig i helgene. På et åpent spørsmål om bruk av andre tjenester nevner tre av respondentene biblioteket, men vi vil ikke utelukke at også andre benytter seg av det.

NORADs Informasjonskontor har tidligere vanligvis hvert år arrangert et kontaktmøte med representanter for organisasjonene med rammeavtaler. I 1983 ble det ikke holdt slikt fellesmøte. Samtlige organisasjoner opplyser at de deltar på disse kontaktmøtene og alle ønsker at de skal fortsette. Alle får også invitasjon til andre arrangementer.

Vi spurte videre om kontaktmøtene eventuelt burde gis en annen form eller et annet innhold, og dessuten ba vi om eksempler på andre tiltak som ble ansett nyttige, og eventuelt eksempler på tiltak som hadde liten verdi. Når det gjelder kontaktmøtene presiserer en av u-landsinformatørene at den tidligere ordning med dagsmøter ble for hektisk og ustrukturert. Vedkommende foretrekker derfor kontaktmøtene i form av seminar over flere dager som gir bedre faglig utbytte og mer anledning til fordypelse i temaene. Det første av denne typen, som ble avviklet i Sarpsborg i januar 1984, ble arrangert av NORADs Informasjonskontor i samarbeid med FN-Sambandet over temaet bilateral bistand.

Halvparten av organisasjonene velger selv å nevne dette seminaret som et tiltak til etterfølgelse og allerede høsten 1984 ble et liknende seminar avviklet i samarbeid med FN-Sambandet, denne gang i Tønsberg og med multilateral bistand som hovedtema. En vurdering av dette siste seminaret har ikke kunnet komme med i organisasjonenes svar på spørreskjemaet. Det ble imidlertid gitt adgang til en muntlig vurdering fra deltakerne i plenum ved seminarets avslutning, men bare en av representantene for organisasjoner med rammeavtale hadde ordet.

Vedkommende priste tiltaket, men savnet plass til spørsmålet om hvordan stoffet skal formidles videre.

Våre konklusjoner er at det i seg selv kan være verdifullt å bringe sammen ulike grupper som alle har utviklingsspørsmål som arbeidsfelt nemlig ansatte i DUH/NORAD, de som arbeider med u-landsprosjekter og u-landsinformasjon i private organisasjoner og FN-Sambandets sekretærer og forskere fra NUPI, DERAP, og PRIO, dels som deltakere, dels som forelesere. Fordi deltakertallet er høyt og sammensetningen heterogen, bør ikke hele seminaret avvikles som en plenarkonferanse, men ta i bruk ulike former, som dels tillater de ulike gruppene å bruke hverandre, dels gir mulighet for fordypning i aspekter av særlig interesse innen gruppene, herunder formidlingsproblemer for u-landsinformatorer. Selve u-landsinformasjonen og formidling som "fag" nevnes av mange som ønskelig tema for kurs og konferanser (NV: kurs i informasjonsteknikk, nye media, LNU: kurs for u-landsinformatorer, LO: trening i ulike informasjonsmetoder).

Fra mange av organisasjonene kommer det også i ulike sammenhenger fram ønske om bedre kjennskap til hverandres materiell, ikke minst publikasjoner. I forbindelse med et kontaktmøte i november 1982 mellom Informasjonsutvalget og organisasjonene ble de sistnevnte invitert til å presentere sin virksomhet og spesielt sine publikasjoner. Flere nevner dette som et tiltak som bør gjentas, og noen regner med at det kan bli aktuelt med utveksling av materiell organisasjonene i mellom. NV ønsker at NORAD plukker ut materiell fra organisasjonene som er godt, og utarbeider en materielliste med beskrivelse og anvisning på hvor man kan få det.

Flere tar også opp tanken om et forum for u-landsinformatorer; et "åsted" for utveksling/utklekking av nye ideer, samt for diskusjon av felles informasjonsproblemer (LNU). Fast månedlig (eventuelt to-månedlig) treffdag til utveksling av erfaringer ideer, presentasjon av nye publikasjoner, drøfting av aktuelle bistandsproblemer etc., uformelt i NORADs bibliotek eller kanskje på rundgang slik at man får besøkt hverandre (KUI). Fra NKN kommer liknende tanker. Fra NV

kommer ønske om noe mindre møter enn kontaktmøtene som kan samle deltakere som arbeider med samme land eller sektor.

De eksempler på nyttige tiltak som informatorene nevner faller naturlig nok ikke helt sammen, men noen typer går igjen hos mange. Foruten flerdagsseminaret i Sarpsborg og tilbud med vekt på formidlingsproblemer og teknikk, er det flere som nevner pressekonferanser og møter med gjester utenfra, særlig fra u-land understreker enkelte, "ressurspersoner fra FN, andre organisasjoner og land" nevner en respondent.

Det kommer få eksempler i svarene på spørsmålet om tiltak av liten verdi, men to organisasjoner nevner at innbydelser med kort varsel er lite nyttige. Fra HS lyder svaret slik: "De invitasjoner vi mottar som ikke fatter vår interesse lar vi avvikles uten vår deltagelse. Vi forutsetter at interessene er ulike hos de ulike organisasjoner og vil derfor ikke uttale oss negativt om arrangement vi ikke har deltatt på".

Vi spurte organisasjonene til slutt om de hadde spesielle ønsker om ytelser, tjenester eller tiltak fra NORADs side. NKN ønsker å få nytt informasjonsmaterieill tilsendt automatisk, og savner også informasjon om hva som ellers foregår innen bistands- administrasjonen. Som eksempel nevnes arbeidet med handlingsplanen for kvinnetiltak som man er svært interessert i, men som det er vanskelig å få informasjon om. KUI ønsker god adgang til et skikkelig klipp- og billedarkiv, foruten at biblioteket også må være en dokumentasjonssentral og at det gis gode muligheter til bruk av biblioteket. SpS synes at informasjonspakken om verdens befolkningsproblem som ble sendt organisasjonene i juli 1984 var et utmerket tiltak med mange utnyttelsesmuligheter og ønsker at dette gjentas på andre aktuelle problemområder. SO ønsker blant annet tilbud på videoprogram og hjelp til å redigere egne program.

Noen av organisasjonene har også gitt uttrykk for at de ønsker mer kontakt og råd fra NORADs Informasjonskontor i forbindelse med sin informasjonsvirksomhet. De ønsker blant annet reaksjoner på planer og

rapporter, såvel positive som negative, og diskusjon på grunnlag av de planer og rapporter som organisasjonene skal sende NORAD. Organisasjonenes ønsker er forøvrig også nevnt ovenfor i tilknytning til spesielle tiltak.

En rekke av disse ønskemålene er ikke nye. Etter beslutning i Informasjonsutvalget på møte i september 1982 ble det, som nevnt ovenfor, holdt et kontaktmøte mellom Informasjonsutvalget og representanter for organisasjonene. Under temaet "Utfordringer for NORADs informasjonsvirksomhet og samarbeid med organisasjonene" innledet formannen i Informasjonsutvalget og Informasjonssjefen, og deretter diskuterte deltakerne i tre arbeidsgrupper. I referat fra møtet heter det:

"I oppsummeringen etter gruppesamtalene kom det fram en del praktiske forslag for å fremme samarbeid og samordning mellom NORAD og organisasjonene og mellom organisasjonene, blant annet utsending av materielliste fra organisasjonene, utveksling av materiell. Seminar for informasjonsmedarbeiderne i organisasjonene, mer prosjektinformasjon, felles møter om høsten for å informere om planer.

Det ble lagt vekt på behovet for mer samarbeid om materiellproduksjon. Felles materiellgruppe kan motvirke overlapping. Det bør være innleveringsplikt til NORAD av nytt materiell, slik at NORAD kan lage en oversikt og sende ut liste til organisasjonene.

Det er behov for studieplaner som kan spres gjennom Samnemnda for Studiearbeid. Debattopplegg om bistandspolitikken ble foreslått".

Dette møtet omtales i årsmeldingen for 1982 og der heter det videre:

"Det tas sikte på bedre gjensidig informasjon om hverandres materiell. Samtidig har man drøftet muligheten for samarbeid om produksjon av felles materiell og andre felles og landsomfattende informasjonstiltak".

De foreslåtte tiltak synes å være realisert i svært liten grad. Vi har ikke grunnlag for å anta at NORADs Informasjonskontor stiller seg negativt til forslagene og vi antar derfor at det ikke har tilstrekkelig ressurser til å oppfylle ønskemålene. Fordi vi ikke har sett på Informasjonskontorets samlede virksomhet, har vi ikke grunnlag for å bedømme om Informasjonskontoret kunne eller burde prioritere arbeidsoppgavene annerledes.

Sammenfattende kan man si at organisasjonene er fornøyd med tiltak som kontaktmøter og invitasjon til andre møter og arrangementer og ønsker at dette skal fortsette med enkelte endringer og med preferenser som referert ovenfor. Jevnt over ønsker imidlertid organisasjonene også mer service fra NORADs side. Dels som arrangør og katalysator for kontakten organisasjonene i mellom, men ikke minst i form av tjenester fra NORADs Informasjonskontor i dets egenskap av sakkyndig u-landsinformatør.

At det er et utbredt ønske om kontakt, informasjon, utveksling av ideer og planer, diskusjon av problemer og tiltak synes svært naturlig når man tar i betraktning at organisasjonenes u-landsinformatører er svært alene i sine organisasjoner. Hvor behovet er sterkest og hvilke tiltak som best imøtekommer disse vil nødvendigvis ikke bare variere med organisasjonen og u-landsinformatørens plassering, men også med den enkeltes bakgrunn og arbeidsoppgaver.

Om støtte og koordineringstiltak fra NORADs side ikke får full uttelling i første omgang, betyr det ikke nødvendigvis at det ikke er noen interesse for tiltaket. Riktignok kan ønsket om mer samarbeid og flere tilbud fra NORAD i noen grad være preget av ønsketenkning, det vil si tiltak som man gjerne vil benytte dersom man har tid. Med en understreking av kvalitet og ikke kvantitet i u-landsinformasjonen skulle imidlertid tiltak for å dyktiggjøre u-landsinformatøren og bedre informasjonen prioriteres høyt. Dessuten skulle det ligge en effektiviseringsgevinst i større kjennskap til hverandres aktivitet og publikasjoner og større tjenester fra NORADs side. Når det gjelder den budsjettmessige fordeling av ressurser bør man også vurdere den

indirekte styrkelse av organisasjonenes informasjonsvirksomhet som ligger i et bedre og mer omfattende tilbud fra Informasjonskontorets side.

KAPITTEL 8 ORGANISASJONENES EGEN VURDERING AV U-LANDINFORMASJONEN

Det spørsmål som umiddelbart melder seg ved begynnelsen av et slikt evalueringstiltak er om organisasjonene selv har gjort noen systematisk forsøk på å gjennomgå sin informasjonsvirksomhet eller deler av den, eller har engasjert utenforstående til en evaluering. Eller om de har ønsker eller planer i så måte. Dette spørsmålet ble tatt opp allerede i den orienterende konferansen som ble holdt med representanter for organisasjonene ved oppdragets begynnelse, og vi tok opp spørsmålet igjen i de individuelle intervjuene og i en serie med spørsmål i spørreskjemaet. Sammenfattende kan det sies at noen egentlig evaluering av virksomheten eller deler av den ved et systematisk opplegg gjennomført av utenforstående ikke har skjedd. Enkelte organisasjoner har gjort forsøk på mer systematisk innsamling av vurderinger eller grunnlag for vurderinger, og enkelte har en nokså utførlig gjennomdrøfting etter gjennomføring av enkelte tiltak. Enkelte organisasjoner har ikke gjort noe i denne retning og har hverken planer eller ønsker.

Gjennomgående synes det å legges lite vekt på egen gjennomgang og vurdering av verdien av den aktivitet som drives. Gjennom spørreskjemaet søkte vi også å kartlegge om det forelå enkel registrering eller mål på oppslutning om ulike tiltak.

Når det gjelder kurs, seminar og konferanser var vi interessert i påmelding i forhold til plasser. AOF, HS og SpS blant de politiske og dessuten kvinne- og ungdomssammenslutningene var enten svært godt eller ganske godt fornøyd. Forfall i siste øyeblikk kan imidlertid skape problemer. Frikirk. vender seg hovedsaklig til skoleklasser hvor spørsmålet om deltakelse ikke reiser seg. Når det gjelder arrangerte seminarer mener Frikirk. at det er vanskelig å samle folk til slike hvis de er felles for flere av frikirkemenighetene.

Bare NV bruker skjema til deltakervurdering av et kurs ved siden av muntlig kurskritikk, og det hender at NKN og VO ber om skriftlig vurdering. Ellers bruker disse og AOF, SpS, LNU og LO muntlig kursvurdering. Fra kursledelsen krever såvel AOF som HS skriftlig rapport, om enn førstnevnte peker på at kvaliteten av denne kan være noe varierende. I SpS ledes alle kursene av u-landsinformatoren og også i NKN er alltid ledelsen for u-landsinformasjonen til stede, slik at erfaringer samles på denne måten. Enkelte organisasjoner mener at responsen er positiv uten at det egentlig går fram hva inntrykket er basert på. En nevner at foredragsholderens evne til å engasjere er en viktig faktor (HS), en annen at det er ønske om tips om hvordan man skal formidle u-landsinformasjon (SO).

Samtlige partipolitiske opplysningsforbund, bortsett fra KrFS, har studieringer og forteller om 90 prosent fullføring eller "de fleste", mens SpS kan være nede i ca. 50 prosent. Ingen av paraplyorganisasjonene driver med studiesirkler eller ringer.

Spørsmålet om interesse for studieturer er ikke relevant for alle, idet hverken AOF, SO eller VO har arrangert studieturer i de senere år. SpS kan bare melde om stor interesse hos Senterungdommen som har hatt turer. I KUI og Frikirk. er det bare de som selv er direkte engasjert i u-landsinformasjonen som har reist og da på individuelle reiser. I HS og i de fire paraplyorganisasjonene som arrangerer studieturer er det de tilsluttede organisasjoner som peker ut eller fremmer søknader. I HS og NV er ordningen slik at man kan konstatere fullt hus, i LO har det vært flere fagbladredaktører som har ønsket å være med enn det har vært plass til, NKN melder om tre ganger så mange søkere som det er plass til, og også i LNU er det overskudd på interesserte. Her som ved kurs kan frafall i siste liten skape problemer, og da med større konsekvenser. Enten blir delegasjonen ikke fulltallig eller alternative deltakere må stille opp på kortere varsel og med mindre tid til forberedelse.

Endel av organisasjonene sender ut artikler, notiser og pressemeldinger, de fleste formidler foredragsholdere og sender ut trykt materiell de selv har laget. Enkelte kan også tilby AV-materiell. Våre spørsmål har dels tatt sikte på å få vite om organisasjonene selv gjør noe forsøk på å skaffe oversikt over bruk av og interesse for sine tilbud, dels om det foregår noen registrering som kan danne grunnlag for en slik oversikt.

Som den eneste foretar NV en registrering av etterspørsel etter foredragsholdere. Fra NVs side har man begynt å bygge opp - i de enkelte samvirkeorganisasjonene - en stab av foredragsholdere som kan holde foredrag om "Samvirke i u-land" og gjøre bruk av AV-serien og annet materiell i et tilbud til organisasjonene. Oppbyggingen av en slik stab er kommet lengst i landbruket hvor alle fylker nå er dekket, og registreringen av bruk av foredragsholdere er begrenset til denne sektor og til ansatte i NV. Blant annet fordi man har langt færre nordmenn med u-landserfaring innen de andre samvirkesektorene, er arbeidet med oppbygging av foredragsholderstab der gått tregere.

Ingen av de øvrige organisasjoner registrerer etterspørselen etter foredragsholdere, men enkelte betegner den som "god", en annen mener å ha konstatert at interessen er størst i forbindelse med innsamlingsaksjoner, en annen nevner etterspørselen fra studieringer etter forfattere av studiemateriell.

Det er heller ikke vanlig at organisasjonene har oversikt over etterspørselen etter trykt materiell, og dette skyldes delvis at slikt materiell for en del distribueres gjennom de tilsluttede organisasjoner. For KUI er produksjon av trykt materiell en viktig del av virksomheten, og her foregår systematisk registrering av etterspørselen.

I tillegg til å spørre om trykt materiell blant de andre evalueringsspørsmålene i det store spørreskjemaet, ba vi som nevnt organisasjonene også fylle ut skjemaer for hver enkelt publikasjon de har laget i årene 1982-84. Her stilte vi en rekke spørsmål om

organisasjonens eventuelle vurdering av egne publikasjoner. Organisasjonene foretar ikke noen egentlig evaluering av de publikasjoner de lager. KUI sender imidlertid en forespørsel til sine kontaktpersoner i menighetene for å få inntrykk av mottakelsen av studiehefter og gudstjenestehefter. Når det gjelder nye publikasjoner sender KUI manus til høring hos sakkyndige. LO opplyser forøvrig at det foregår en grundig forhåndsdrøfting av publikasjonene de lager. Organisasjonenes publikasjonsvirksomhet redegjøres det nærmere for i Vedlegg 1.

Bare få av organisasjonene har eget AV-materiell og også her skjer det knapt noen registrering. NKN opplyser at det bare er etterspørsel etter lysbildeserier i forbindelse med foredrag, SO foretar ikke noen systematisk registrering, men forteller at det har vært stor etterspørsel etter lysbildeserier de har laget fra en rekke u-land. AOF registrerer utleie av film, og i HS er det planer om å lage en lysbildeserie.

Selv om flere organisasjoner sender ut pressemeldinger, artikler og notiser til bruk i aviser og blad, skjer det bare i liten grad noen registrering av bruken. SpS forteller at Senterpressen bruker 60-70 prosent av det stoffet de sender ut og HS nøyer seg med å si at deres stoff blir godt mottatt. De andre partipolitiske opplysningsorganisasjonene sender enten ikke ut slikt stoff eller registrerer ikke bruken av det. Fire av paraplyorganisasjonene, NKN, LO, KUI og NV sender ut stoff, men bare den siste registrerer bruken ved hjelp av Argusklipp. De konstaterer på dette grunnlag at det har skjedd en markert økning i antall artikler tatt inn i pressen med mer enn en tredobling av antall sider av "deres" u-landsstoff i 1983 sammenliknet med 1982. Dette tilskrives blant annet at representantene i kontaktgruppen for u-landsinformasjon har til oppgave å søke å tilpasse pressestoffet til de ulike fagområdene. Som ledd i evalueringsoppdraget har vi sett nærmere på bruken av det stoff som sendes ut av NV, KUI og LO, (se vedl. 2). Bruken synes gjennomgående å være såvidt beskjedent at organisasjonene bør vurdere også denne del av sin aktivitet.

I forbindelse med dette evalueringsoppdraget har vi begrenset oss til kontakt med de partipolitiske opplysningsforbundene og paraplyorganisasjonene og har ikke hatt kontakt direkte til de tilsluttede organisasjonene. Vi spurte imidlertid de tolv organisasjoner som inngår i evalueringsoppdraget om det var foretatt undersøkelser av de tilsluttede organisasjoners bruk av og syn på informasjonstilbudet. Bare to organisasjoner har mer systematisk undersøkt dette. LNU foretok i 1981 en kartlegging av sine medlemsorganisasjoners samlede u-landsaktiviteter og stilte derunder også to spørsmål angående u-landsinformasjon:

1. Dersom deres organisasjon har vært representert på noen av LNUs studieturer til u-land: Hvordan har oppfølgingen foregått fra sentralt hold, og hvilke inntrykk har dere av oppfølgingen generelt?
2. Er det spesielle områder eller virkemidler dere mener LNU særlig bør prioritere i sin u-landsinformasjon i forhold til i dag?

I sin sammenfatning av tendensene i svarene skriver LNU slik:

1. "Organisasjonene sentralt var generelt lite involvert i oppfølgingsarbeidet, og hadde begrenset oversikt over hvordan organisasjonenes representanter drev oppfølging. I den grad organisasjonene hadde oversikt, ble oppfølgingen betegnet som god.
2. Den gjennomgående tendensen var at mange organisasjoner hadde en formening om hvilke temaer som LNU bør belyse gjennom sin u-landsinformasjon, mens svært få hadde meninger om hvilke virkemidler som var best egnet for å nå fram med u-landsinformasjon."

NKN henvendte seg i 1983 til sine tilsluttede organisasjoner, men ikke til de lokale kvinnerådene, med et spørreskjema med 15 spørsmål som dreiet seg om nytten av og ønsker med hensyn til den u-landsinformasjon

NKN driver. Det var videre spørsmål om distribusjon videre i organisasjonene, om synet på seminarvirksomhet, studieturer og informasjonsavisen. Spørsmålene omfattet også ønsker om spesielle tema, om kontakt med søsterorganisasjoner i u-land og om opprettelse av spesielle u-landsgrupper på ulike nivå i organisasjonen. NKN fikk svar på sin forespørsel bare fra 8 av de 21 tilsluttede organisasjoner og selv disse besvarte ikke alle spørsmål. Å dømme etter sammendraget som NKN laget for internt bruk synes interessen for disse spørsmål sterkest i Norsk Husmorforbund og i Norgesunionen av Soroptimist-klubber, men at det også er interesse i Norsk Lærerlag og noen interesse i Norges Bondekvinnelag, Lærerinnenenes Misjonsforbund og Norges Kvinneforbund. Også Norsk Faglærerlag og Norsk Sykepleierforbund besvarte forespørselen.

Disse to undersøkelsene synes å vise at interessen for u-landsinformasjon er varierende og ofte liten i medlemsorganisasjonene. For det annet at disse spørsmål generelt synes å være enda mer marginale i forhold til organisasjonenes hovedinteressesfelt enn de er i paraply- og opplysningsorganisasjonene. Mange av de tilsluttede organisasjoner har også svake organisasjonsstrukturer og liten eller ingen administrasjon. Informasjon fra paraplyorganisasjonen blir lett for generell, det vil si målgruppen for vid. Overfor de medlemsorganisasjoner som har et sterkt u-landsengasjement blir det mer et spørsmål om koordinering og supplement, overfor de øvrige vanskeligheter med overhodet å vekke interesse.

Et viktig informasjonstiltak er den såkalte "u-landssøndagen". Til bruk for denne utarbeider KUI plakater, klebemerker, gudstjenestehefter til ulike typer gudstjeneste og annet materiell. Orientering om arrangering av u-landssøndagen med materiell og bestillingslister sendes kontaktpersoner i menighetene (jfr. avsn. 4.3 foran). I de senere år har KUI ønsket å få en oversikt over i hvilken utstrekning og hvordan u-landssøndagen arrangeres i menighetene, og har sendt ut et spørreskjema for dette formål. Forespørselen sendes ikke samtlige ca. 1300 menigheter, men bare kontaktpersonene i de vel 400 menighetene hvor det finnes slik. I 1983 var det imidlertid bare 62 som returnerte

spørreskjemaet, det vil si omtrent bare hver sjettede av de som fikk det tilsendt. Av disse 62 hadde 42 arrangert u-landssøndag høsten 1983, mens ytterligere to menigheter ville gjøre det våren 1984.

KUI har laget et fire siders sammenfatning av svarene på spørsmålene som omfattet når og på hvilken måte (gudstjeneste/temakveld/kirkekaffe osv.) u-landssøndagen ble markert, hvordan oppslutningen var, om arrangementet var i samarbeid med en organisasjon utenfor, om det ble tatt opp offer/kollekt, bruk av materiell, synspunkter på gudstjenesteheftet og på u-landsavisen som ble sendt ut samtidig, og andre kommentarer til u-landssøndagen. Hvis man antar at samtlige som hadde arrangert u-landssøndagen har besvart skjemaet, vil det si at vel tre prosent av menighetene eller vel 10 prosent av de som har kontaktperson, markerte søndagen. Hvis vi antar at det var like mange som arrangerte søndagen, men ikke besvarte skjemaet ville altså vel seks prosent av menighetene og over 20 prosent av de som har u-lands-kontaktperson ha markert søndagen.

Endelig spurte vi organisasjonene om de har noen planer eller ønsker med hensyn til evaluering. Noen planer om egentlige evalueringer kom ikke fram. Flere organisasjoner har imidlertid til hensikt å fortsette den løpende vurdering de allerede driver. I NKN er det en gjennomgang i u-landsutvalget etter at hvert informasjonstiltak er avsluttet. SO vil fortsette sin vurdering såvel i styret som i det spesielle u-landsinformasjonsutvalget. Dessuten ønsker de i fremtiden å foreta en mer systematisk innsamling av opplysninger ved at delegatene til landskonferansen redegjør for hvordan materiell og virksomhet ellers blir mottatt i de enkelte fylker. Også SpS vil ned på fylkesnivå med forespørsler til fylkesstudielederne i SP, Senterungdommen og Senterkvinnene. I VO vil man sette av mer plass til en vurdering på den årlige konferansen for tillitsvalgte. KUI vil fortsette med sin evaluering av u-landssøndagen og også den praksis som er etablert med å sende ut materiell til høring før det trykkes.

Som svar på spørsmålet om man ønsker spesielle ytelser eller tjenester fra NORADs side, nevner KUI at det er ønskelig med en mer kontinuerlig

evalueringssprosess hvor ulike sider av informasjonsarbeidet kan etterprøves.

"Det er en rekke tema som jeg skulle ønske å drøfte i en slik sammenheng: Verdi- og normspørsmål i u-hjelpen, forståelsen av begrep som rettferdighet og solidaritet, forholdet mellom positiv og negativ informasjon, pedagogikk og metodikk i informasjonen, elite og masse som målgrupper for informasjonsarbeidet etc. etc....."

Når det ellers gjelder ønsker om evaluering nevner LO sine studieturer for fagbladredaktører, og HS ville gjerne ha en undersøkelse av de holdningsmessige virkninger av sine tiltak overfor "medlemmer og opinion". AOF ønsker seg evaluering av det norsk-svenske studieprosjekt hvor Hedmark og Oppland deltar på norsk side og hvor teamet er Nicaragua.

Sammenfattende må man slå fast at egentlig evaluering på systematisk vis av personer utenfor organisasjonen selv ikke er tatt i bruk i forbindelse med de tolv organisasjoners u-landsinformasjon. Enkelte organisasjoner har imidlertid satt i verk registreringer eller systematisk innhenting av informasjon for å skaffe seg et bedre grunnlag for egen vurdering av virksomheten. Hos enkelte andre skjer tydeligvis en reell drøfting av tiltakene uten at dette bygger på systematisk innsamlede opplysninger. Videre må det konstateres at det i beskjeden grad skjer registreringer eller systematisk datainnsamling som ville kunne nyttes i fremtidige evalueringer. Enkelte synes å ha liten eller ingen drøftelse av virksomheten.

Under henvisning til kap. 1 om rapportering m.m. synes en bedre oversikt over virksomheten med hensyn til akvititetsformer, omkostninger og anvendelse av midler å være det første skritt for å skape grunnlag for en vurdering av virksomheten, der slik oversikt i dag ikke er tilfredsstillende. Vi antar at det først og fremst er i organisasjonenes egen interesse å foreta såvel egne vurderinger som evalueringer av utenforstående av sin virksomhet. Særlig vil slike

tiltak være av interesse dersom de kan munne ut i anbefalinger til organisasjonene når det gjelder bedring av virksomheten. Det må videre være viktig at organisasjonene ikke får inntrykk av at avtaleoppfyllelse i forbindelse med anvendelse av NORAD-midler demonstreres best ved kvantitet. Telling av kurs og kursdeltakelse, av pressemeldinger som er kommet på trykk, og antall publikasjoner trykt og eksemplarer spredd kan bare være en første kartlegging. Etter vår mening bør organisasjonene oppmuntres til mer systematisk registrering av ulike aktivitetsformer og til å gjennomføre visse rapporteringer som rutine. En obligatorisk skriftlig rapport fra kurs- og seminarledelse med visse standardopplysninger såvel som en personlig vurdering er ett eksempel. En kursvurdering fra deltakere et halvt års tid etter kursavslutning kunne kanskje gi mer informasjon enn umiddelbare reaksjoner i plenum. En oppfølging i form av tilbud om mer materiell kunne tenkes til særlig interesserte kursdeltakere. Videre bør organisasjonene ta initiativ til egenvurdering eller bortsetting av evalueringsoppdrag for utvalgte deler av sin virksomhet. NORAD bør se med velvilje på at slike tiltak føres opp. Hovedresultatene av slike evalueringer bør kunne komme andre organisasjoner til gode.

KAPITTEL 9 KORT SAMMENFATNING AV RESULTATER, REFLEKSJONER OG ANBEFALINGER

I 1976 ble de første rammeavtalene om informasjonsvirksomhet inngått mellom NORAD og norske frivillige organisasjoner. Fra 1980 har ordningen omfattet seks partipolitiske studieorganisasjoner og seks såkalte paraplyorganisasjoner. Avtalene er inngått for en bestemt periode og er blitt fornyet. Senere er enkelte andre avtalepartnere kommet med som ikke er inkludert i denne undersøkelsen. Avtalene er kortfattet og omhandler først og fremst rapport- og regnskapsplikter. Bevilgningen til dette formålet har økt fra 1,15 mill. kr. i 1977 til 4,44 mill. kr. i 1985. I de senere år har det vært en reell reduksjon av bevilgningen.

Det finnes lite av retningslinjer for fordeling av støttebeløp til den enkelte organisasjon. Overfor de partipolitiske studieorganisasjonene har man praktisert en ordning med et likt grunnbeløp supplert med et tilskudd beregnet på grunnlag av stemmetall ved siste stortingsvalg. Tilskuddsbeløpet er for avtaleperioden fastlagt i avtalen, men vil normalt ligge nominelt høyere i den senere del av perioden.

Tilskuddene til den enkelte organisasjon har i de senere år variert mellom ca. kr. 100.000 og nærmere kr. 600.000. Vi kan ikke se at fordelingen av økningen i tilskuddene i løpet av de siste årene har fulgt noe bestemt mønster.

Vårt inntrykk er at organisasjonene stort sett, om ikke fullt ut, har oppfylt krav om rapportering og innsending av regnskaper. Fordi dokumentene fra organisasjonene nå gir dårlig grunnlag for en samlet vurdering og saksbehandling i NORAD, setter vi fram en rekke forslag til endringer i rapportering fra organisasjonene og i saksbehandlingen i NORAD. (Se avsn. 1.5)

I de dokumentene som spesielt gjelder ordningen med rammeavtaler, finnes enkelte angivelser av formål m.m., men det har vært nødvendig også å gå gjennom annet materiale for å kartlegge målsettingen på

myndighetssiden. Langt fra alle organisasjonene har utarbeidet målsetting og andre retningslinjer for sin u-landsinformasjon. Dels er det sammenfall i målsetting mellom myndigheter og organisasjoner, på enkelte punkter avvik. Vi anbefaler noe mer presise målsettinger på myndighetssiden og oppfordrer organisasjonene til å utarbeide egne retningslinjer. Vi ønsker en forskyvning av innholdet mot u-landene på bekostning av hjelpeaspektet, og sterkere tilpasning til egne målgrupper og mindre grupper blant disse. (Se avsn. 2.3)

De tolv organisasjonene som inngår i undersøkelsen er høyst ulike, også når det gjelder medlemsstokkens størrelse. Vi anbefaler at man vurderer om de har administrativ kapasitet og økonomisk styrke til å bære oppgaven med løpende u-landsinformasjon.

Alle de tolv organisasjonene som inngår i denne undersøkelsen har oppfylt avtalens krav om at en bestemt person skal være ansvarlig for u-landsinformasjonen. I en organisasjon er dette bare tilfelle for en del av året, i de andre finnes en heltids- eller en deltidsansatt. Fordi de synes ikke bare å administrere, men selv å være u-landsinformatorer tror vi at mange har behov for sterkere u-landskontakt og videreutdannig som u-landsinformatør. Vårt inntrykk er at informasjonsvirksomheten om u-land ofte er marginal i forhold til organisasjonenes øvrige virke og at det kan være behov for bredere engasjement, mer støtte og sterkere integrasjon i forhold til organisasjonene. (Refleksjoner og enkelte anbefalinger finnes i avsn. 4.5.)

Den andel av tilskuddene fra NORAD som går til lønn og andre administrasjonsutgifter er generelt økende til tross for reell stagnasjon i tilskuddene. Med forbehold om usikkerhet omkring regnskapstallene har vi konstatert store ulikheter organisasjonene mellom når det gjelder fordeling av midler på lønn/administrasjon og informasjonsaktivitet. En har en fordeling 90-10, noen har en fordeling rundt 60-40, andre 50-50, og flere bruker mindre til lønn/administrasjon. Vi anbefaler som nevnt at man vurderer hvilke organisasjoner som har administrativ styrke til å drive fortløpende

u-landsinformasjon med rimelige tilskudd. Kravet om en fast ansvarlig i organisasjonen må sees i relasjon til tilskuddenes størrelse, herunder den såkalte "minstelott" til de partipolitiske studieorganisasjonene. (Se sist i avsn. 5.1).

Organisasjonene stilles eksplisitt fritt med hensyn til virkemidler og kanaler i informasjonsarbeidet. Det er da også høyst varierte aktiviteter som er tatt i bruk og organisasjonene har ulike aktivitetsprofiler. Enkelte aktivitetsformer synes så utbredte, så ressurskrevende eller potensielt betydningsfulle at vi har gjennomført mer omfattende undersøkelser av disse enn det som går fram av den generelle kartleggingen. (Se nærmere avsn. 5.2).

Omfanget av publikasjonsvirksomheten varierer organisasjonene mellom og fra år til annet. En ikke ubetydelig del av tilskuddet fra NORAD brukes imidlertid til produksjon av trykt materiell. Vi anbefaler at det lages materiellister der slike ikke finnes, innføres avleveringsplikt til NORAD, at samarbeid organisasjonene mellom og med NORAD overveies samtidig som organisasjonene bør overveie om flere publikasjoner bør ha mer spesifikke målgrupper. Organisasjonene bør oppfordres til evaluering av egne publikasjoner og DUH bør foreta en egen evaluering av et utvalg av publikasjoner ikke minst med hensyn til tematisk bredde og pedagogisk egnethet. (Se forøvrig anbefalinger sist i vedlegg 1).

Slår man sammen de aktivitetsformer som går under betegnelser som kurs, seminar, konferanser og møter, er dette en virksomhet alle organisasjonene driver. Omfanget av kursvirksomhet o.likn. varierer både absolutt og relativt i organisasjonene. Paraplyorganisasjonenes kurs, seminar m.v. er vanligvis rene u-landskurs. De partipolitiske studieorganisasjonene derimot ser ut til å inkorporere enkelte u-landsinnslag blandt andre internasjonale spørsmål, eller oftere blant innenrikspolitiske temaer og organisasjonsspørsmål.

På grunnlag av inntrykk fra det fåtall kurs som vi selv har fulgt synes opplegget å være preget av tradisjonelle innledninger med adgang til

spørsmål og diskusjon, beskjeden deltakeraktivitet ellers, lite bruk av AV-midler, noe tilbud av trykt materiell, sjelden utstillingsinnslag.

Vi anbefaler at flere organisasjoner legger mer vekt på kurskritikk i egnete former, vurderer oppfølgingstilbud til kursdeltakerne, legger til rette for mer deltakeraktivitet, satser mer på å gi en u-landsrelatert ramme omkring u-landsinnslagene. Det synes å være behov for opplæringstilbud til innledere og arrangører. Fordi kursvirksomhet o.likn. er en så utbredt aktivitet ville det være ønskelig å evaluere den nærmere. Monitoring av et større antall kurs også med hensyn til temabredde og pedagogisk utforming er imidlertid svært ressurskrevende. (Se forøvrig avsn. 5.2 og vedl. 4).

Ikke alle organisasjonene arrangerer studieturer til u-land, men flere gjør det sporadisk og for noen er det en sentral virksomhet som tar en betydelig del av ressursene. Det synes også å være betydelige forskjeller organisasjonene mellom når det gjelder forberedelsesarbeid og oppfølging. Vi tror at studieturene kan ha en nyttig funksjon for å vekke interesse, øke kunnskaper og skape forståelse dersom en rekke betingelser er oppfylt: grundig forberedelse for deltakerne og av arrangører og organisert etterarbeid, integrering av det spesifikke i mer generelle u-landsproblemer, oppmerksomhet på strukturelle trekk og årsaks- og strategiproblemer ved siden av det situasjonsbetingete og opplevelsesaspektet hos deltakerne. Blant annet fordi studieturer er en kostbar aktivitet i forhold til det antall personer som direkte berøres, anbefaler vi at DUH gjennomfører en egen evaluering av studieturer og at organisasjonene oppfordres selv til å vurdere det opplegg som har vært fulgt. (Se forøvrig anbefalinger sist i vedlegg 3).

Flere av organisasjonene sender sjelden eller aldri ut pressemeldinger og artikkelstoff, men dette er et ikke uvesentlig innslag i andres virksomhet. For tre av organisasjonene har vi ikke bare sett på utsendelse av stoff, men har også gått gjennom i alt 17 medlems- og fagblad for å registrere omfanget av u-landsstoff. Selv om det er store variasjoner bladene mellom er det generelle inntrykk at det

presenteres lite egentlig u-landsstoff. På bakgrunn av våre inntrykk også når det gjelder temaer, antyder vi ulike tiltak for å øke redaktørens interesse og bedre tilgangen på stoff av høy kvalitet som er tilpasset de spesielle leserkretser. Vi anbefaler også at organisasjonene søker å registrere bruken av det stoff som sendes ut. (Se forøvrig avsn. 4 Anbefalinger i vedl. 2).

Mange av organisasjonene er engasjert i annet u-landsarbeid enn informasjon (innsamlingsaksjoner, prosjektadministrasjon, rekruttering, pressgruppevirksomhet). Vi tror at det eksisterer et umettet behov for engasjement hos de som har fått kunnskap og forståelse for u-landsproblemer, samtidig som vi tror at forflering av organisasjonsadministrerte prosjekter og fokusering på innsamling som virkemiddel vil være uheldig. (Se forøvrig sammenfattende bemerkninger sist i kap. 6).

Organisasjonene benytter seg - om enn i varierende utstrekning - av de ulike tjenester NORAD og da særlig Informasjonskontoret tilbyr (materiell, foredragsholderformidling, bibliotek, kontaktmøter o.a.). Gjennomgående ønskes mer omfattende tjenester fra Informasjonskontorets side, også i dets rolle som sakkyndig i u-landsinformasjon. Dessuten forventes det at NORAD har rolle som kontaktformidler samtlige organisasjoner mellom. Flere av ønskemålene har vært fremsatt tidligere uten at Informasjonskontoret antakelig har hatt ressurser til å imøtekomme dem. (Se forøvrig sammenfattende bemerkninger sist i kap. 7).

Organisasjonene har ikke selv tatt initiativ for å evaluere sin u-landsinformasjon. Vi kjenner endel forsøk på registrering av virksomhet og systematisk innhenting av opplysninger, blant annet fra tilsluttede organisasjoner, for å skaffe seg grunnlag for egen vurdering. Vårt generelle inntrykk er imidlertid at det legges nokså liten vekt på såvel fortløpende som periodisk gjennomgang av virksomheten. Vi mener at organisasjonene bør oppmuntres til å foreta såvel evalueringer som egenvurderinger, og at man fra DUHs side bør si seg interessert i undersøkelser av kvaliteten så vel som kvantiteten av

virksomheten. (Se også sammenfattende bemerkninger sist i kap. 8).

Utkast til avtale
mellom
og NORAD
om støtte til opplysningsarbeid

1. Under forutsetning av at det foreligger konkrete årlige virksomhetsplaner (jfr. § 4) og med forbehold om myndighetenes godkjenning av NORADs budsjettframlegg, påtar NORAD seg i toårsperioden 1977-78 å yte et samlet tilskott på inntil 350.000 kroner til NKNs opplysningsvirksomhet om utviklingsland, utviklingshjelp og utviklingsproblemer.
2. For 1977 settes beløpet til kr. 150.000 og for 1978 til kr. 200.000.
3. Beløpene overføres halvårsvis på grunnlag av slike rapporter, m.v. som det er gjort rede for i § 4.2.
4. Til gjengjeld for støtten og innenfor rammen av de beløp som stilles til disposisjon, påtar NKN seg:
 - 4.1 i god tid foran hvert årsskifte og senest innen utgangen av oktober måned å legge fram for NORAD en rammeplan og et budsjett for virksomheten det følgende år. Rammeplanen skal angi beregnede kostnader og tidsrammen for gjennomføring av de planlagte tiltak. Det forutsettes at rammeplanen sikrer en hensiktsmessig spredning av aktivitetene, slik at det kan foregå en jevn og løpende virksomhet gjennom hele budsjettåret.
 - 4.2 å oversende NORAD halvårsvis rapporter og regnskapsoversikter som viser virksomheten i det forløpne halvår. Disse rapporter og regnskapsoversikter vil av NORAD bli lagt til grunn for overføring av støtte midler, jfr. § 3.
 - 4.3 hvert år innen utløpet av januar måned å gi en uttømmende beretning om den samlede virksomhet i året som gikk. Beretningen skal omfatte en regnskapsoversikt for hele året. Innen utløpet av mars måned skal NORAD dessuten forelegges et regnskapsutdrag som er stemplet og bekreftet av NKNs revisor. Utdraget skal vise forbruket av den støtten som er gitt av NORAD, fordelt på de opplysningstiltak som er gjennomført i løpet av året.

5. NORADs støtte gis under forutsetning av at en person ved NKNs kontor står ansvarlig for gjennomføringen av virksomhetsplanene og sørger for at NKNs forpliktelser etter avtalen blir overholdt innenfor de angitte tidsfristene.
6. Den u-landsinformasjon som drives innenfor rammen av denne avtale og med støtte fra NORAD, skal gi faktisk informasjon om Norges utviklingshjelp, Norges økonomiske samkvem med utviklingslandene og forholdet mellom industriland og utviklingsland generelt, og med vekt på FNs innsats.

Forøvrig legger NKN selv opp sine virksomhetsplaner, avgjør hvilke tiltak det skal satses på og hvilke målgrupper innenfor organisasjonen som skal prioriteres.

Partene er enige om at virksomheten bør skje i nær kontakt og fortrolig samarbeide med NORAD, som i tillegg til den finansielle støtten, også stiller sitt informasjonsmaterieil fritt til disposisjon for NKNs virksomhet.
7. Denne avtalen er inntil videre å anse som en prøveordning. Foran utløpet av hvert år er det adgang for begge parter til å ta opp forhandlinger om justeringer og tilføyelser i avtalen. Oppsigelse av avtalen skal foretas med minst tre måneders varsel innen utløpet av kalenderåret.
8. Forhandlinger om fornyelse av avtalen skal opptas minst 4 måneder før utløpet av topårsperioden.

Oslo, 1976.

NORAD

Landsorganisasjonen i Norge
Norske Kvinners Nasjonalråd
Det Kongelige Selskap for Norges Vel
Kirkens U-landsinformasjon
Norges Frikirkeråd
Landsrådet for Norske Ungdomsorg.
Arbeidernes Opplysningsforbund
Høyres Studieforbund
Kristelig Folkepartis Studieforbund
Senterpartiets Studieforbund

Sosialistisk Opplysningsforb.
Venstres Opplysningsforbund

Deres ref.
Your ref.

Vår ref.
Our ref.

Dato:
Date:

—
EVAL/84 TvHAa/hmj

14. juni 1984

SPØRRESKJEMA ORGANISASJONENES U-LANDSINFORMASJONSVIRKSOMHET

Vi viser til møte med organisasjonene av 24/5 d.å., samt til møte med deg av

Vedlagt sendes 2 eksemplarer av skjemaet Organisasjonenes u-landsinformasjonsvirksomhet. Skjemaet er utarbeidet delvis på grunnlagt av de rapporter og planer som foreligger, og delvis ut fra de møter vi har hatt med hver enkelt av organisasjonene.

Opplysninger gjelder u-landsinformasjon, om mulig skal det skilles ut fra annen informasjonsvirksomhet og fra eventuell annen u-landsvirksomhet.

Normalt ønsker vi opplysninger fra 1982 og 1983. Der hvor vi ønsker opplysninger for et lengre tidsrom, blir det spesielt angitt i spørreskjemaet.

Vi ønsker opplysninger om den virksomhet som paraplyorganisasjonene utfører. Vi inkluderer i dette paraplyorganisasjonenes kontakt med de tilsluttede organisasjonene på nasjonalt nivå og eventuell kontakt direkte på lavere nivå, fylker el. likn.

Vi ber ikke om opplysninger om den informasjonsvirksomhet som de tilsluttede organisasjoner/medlemsorganisasjoner driver på eget initiativ og med egen finansiering. I spørreskjemaet har vi imidlertid noen spørsmål som angår forholdet mellom paraplyorganisasjonene og de tilsluttede organisasjoner på dette området.

2/..

Formålet er ikke å tegne noe portrett av hver enkelt organisasjon, men snarere å gi et sammenfattende bilde.

Det blir selvfølgelig spørsmål om å få fram om noen organisasjoner satser mer på en aktivitetstype enn andre organisasjoner osv. Dessuten vil vi prøve å samholde organisasjonenes målsettinger for u-landsinformasjonen med aktivitetstyper.

Når vi ber om mer utfyllende kommentarer og refleksjoner i tilknytning til skjemaet er det ment først og fremst som bakgrunnsinformasjon til oss. Dersom det synes nyttig å gi spesielle referanser eller sitere vil det ikke bli gjort i rapporten uten tillatelse fra den som har fylt ut skjemaet.

På grunn av den tidsforskyvningen som har skjedd i evalueringsoppdraget, blir fristen for retur til oss først 15. august d.å. Skulle det imidlertid oppstå noen uklarheter kan undertegnede kontaktes på telefon i Departementet for Utviklingshjelp, tlf. 314055 i store deler av juli og august, og Heidi Johnsen fra 16. august på telefon 314491, Informasjonskontoret NORAD.

Med vennlig hilsen

Tertit Aasland

Vedlegg

1. ADMINISTRASJON

1.6 Avtale med NORAD

Når inngikk din organisasjon første gang rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon?
For hvilken periode gjelder den nåværende avtale?

1.1 Sekretariat, sekretær, u-landskonsulent o.lign.
(Her tas sikte på lønnet arbeid. Dersom det utføres meget ulønnet administrativt arbeid, noter det til slutt under hovedpunktet.)

1.1.1 Hvor mange årsverk eller deler av årsverk bruker din organisasjon på administrering av u-landsinformasjon?

1982
1983
1984 (anslag)

1.1.2 Hvor mange årsverk eller deler av årsverk av disse finansieres av NORAD over rammeavtalen:

1982
1983
1984 (anslag)

1.1.3 Navn, tittel og stillings"omfang" for den ansvarlige for u-landsinformasjonen som har hatt kontakt med NORAD iflg. avtalen:

<u>Navn</u>	<u>tittel</u>	<u>stilling</u>
(eks. Eva Lie	u-landskonsulent	50%)

1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984

1.1.4 Dersom den u-landsansvarlige ikke har hatt full stilling som u-landsinformator,

- arbeider bare delt stilling
- arbeider dessuten med annet opplysningsarbeid
- arbeider dessuten med annen u-landsvirksomhet
- arbeider dessuten med annen virksomhet (spesifiser)

1.2 U-landsutvalg el. lign.

- 1.2.1 a) Finnes det et eget u-landsinformasjonsutvalg?
Hvis ikke,
- b) Finnes det et u-landsutvalg?
- c) Finnes det et informasjonsutvalg?
- d) Annet utvalg eller styre som u-landsinformasjonen hører inn under?
- e) Eventuell uformell gruppe til støtte for arbeidet?

1.2.2 Sammensetning av u-landsinfoutvalg:
(Hvis a) ikke finnes, oppgi sammensetning b, c, d eller e)

Følgende koder brukes: Utpekt av hovedorg. (UH)
Valgt av hovedorg. (VH)
Utpekt av tilsluttet org. (UT)
Valgt av tilsluttet org. (VT)

<u>Navn</u>	<u>Yrke</u>	<u>Organisasjon</u>	<u>Valgt/Upekt</u>
-------------	-------------	---------------------	--------------------

1.2.3 Får utvalgsmedlemmene godtgjørelse?

1.3 Organisasjonsinterne reiser

(Når det gjelder studieturer til u-land se punkt 2.17 og 2.18 nedenfor, og når det gjelder reise til søsterorg. i Norden og utenfor, se punkt 3.)

- 1.3.1 Foretar u-landskonsulentene/informatoren reiser som helt el. delvis angår u-landsinformasjonsvirksomheten til avdelinger, sekretærer, kontaktpersoner el. likn.

Egen organisasjon

Tilsluttede organisasjoner

1982

1983

- 1.3.2 Finansieres slike reiser:

- helt av organisasjonen selv
- delvis av organisasjonen selv og delvis av NORAD-midler og evt. delvis av andre
- utelukkende av NORAD-midler

1.4 Organisasjonsinterne møter

(Her tenkes ikke på kurs, seminar o.lign. for å gi u-landsinformasjon direkte, men på møte for å orientere andre ledd i organisasjonen eller i de tilsluttede org. om studieopplegg, opplysningsmaterieell o.lign., her kalt indirekte info).

Bruk følgende bokstavbetegnelser:

Indirekte u-land + direkte u-landsinformasjon: In+D
Indirekte u-land + direkte u-landsinfo + annet: In+D+A
Indirekte u-landsinfo + annet : In+A

Møter Egne organisasjonsledd Tilsluttede org.

1982

1983

1.5 Kontakter i egen organisasjon på lavere enn nasjonalt nivå

(Her tenkes på slike personer, ledd el.a. som u-landskons./informatoren har kontakt med i sitt arbeid med u-landsinfo)

1.5.1 Fylke: u-landssekretær
u-landsutvalg
informasjonssekretær
informasjonsutvalg
studiesekretær
studieutvalg

1.5.2 Kommuner: u-landssekretær
u-landsutvalg
informasjonssekretær
informasjonsutvalg
studiesekretær
studieutvalg

1.5.3 Andre nivåer: (spesifiser)

1.6 Kontakter i tilsluttede organisasjoner

(Her tenkes på slike personer, ledd o.a. som u-landskonsulenten/informatoren har kontakt med i sitt arbeid med u-landsinformasjon).

1.6.1 På nasjonalt nivå:

Organisasjonsnavn

U-landssekretær
Informasjonssekretær/sjef
Studiesekretær
Annen (spesifiser)
U-landsutvalg
Informasjonsutvalg
Studieutvalg

1.6.2 Dersom det er kontakt direkte til lavere nivåer i de tilsluttede organisasjoner, beskriv den her:

1.7 Forholdet mellom egen organisasjon - tilsluttede organisasjoner

1.7.1 Beskriv hvorledes forholdet mellom paraplyorganisasjonen og de tilsluttede organisasjoner og mellom studieforb. og moderpartiet, kvinnebevegelse o.a. som er tilknyttet studieforbundet, er ordnet. Noter spesielt om det skjer noen form for arbeidsdeling mellom organisasjonene.

1.7.2 Gi noen kommentarer til hvordan dette forholdet arter seg i praksis, pek på eventuelle ulemper og fordeler.

1.8 U-landsinformasjonens plass i organisasjonens alminnelige virksomhet

(Her ønskes kommentarer angående organisasjonens interesse for og arbeid med u-landsspørsmål, u-landskonsulentens arbeidsforhold og integrering i organisasjonen).

2. FORMER FOR INFORMASJONSAKTIVITET

Her ønsker vi å vite om organisasjonene overhodet anvender de enkelte aktivitetsformer. Dernest vil vi gjerne vite noe om omfanget og om ressursfordeling.

Her tenkes på tiltak organisasjonene selv tar initiativ til og gjennomfører alene eller i samarbeid med andre. Dersom det siste er tilfelle, bør det noteres (eks. helgekurs ved Norges Vel i samarbeid med FN-Sambandet). Det er u-landsinformasjonen som skal registreres, men oversikten bør også inkludere seminar, konferanser, studiesirkler, utstillinger osv. hvor u-landsinformasjonen utgjør en del av det samlede innhold, ved siden av andre temaer.

Det er kanskje vanskelig eller umulig å angi omfang og kostnader ved enkelte aktivitetsformer. Der man må bruke anslag, bes tallene satt i parentes.

Når det gjelder punkt 2.13 , egen produksjon av trykt o.a. mangfoldiggjort materiale, vises det til et spesielt spørreskjema som også bes fylt ut.

Når det gjelder kurs, seminar o.lign. og studieturer, vil vi antagelig komme tilbake og be om mer detaljerte opplysninger. Formålet her er å få et første inntrykk av omfanget av og ressursfordeling på de enkelte aktivitetsformer.

Når det gjelder å skjelne mellom ulike former for møte- og kursvirksomhet vil vi be om at følgende klassifisering benyttes uavhengig av hvilke betegnelser org. selv benytter i sine planer o.lign.

Kurs

Vanligvis begrenset deltakerantall til rundt 25-30, kunnskaps-overføring som formål, innledere utenfor deltakernes rekke, begrenset deltakeraktivitet, varighet minst 2 dager.

Seminar

Vanligvis begrenset deltakerantall til rundt 25-30, større deltakeraktivitet, mer basert på gjensidig utveksling av erfaring og kunnskap eller på innledninger og rapporter lagt fram av enkelte deltakere.

Konferanse

Vanligvis store deltakerantall - fra ca. 50 og oppover, 1 dags varighet eller lenger.

Møter

Varierende deltakerantall, ikke over en dags varighet.

1 Aktivitets- form	2 Antall med utelukkende u-landsinfo	3 Totalkostnad for aktivitets- formen - bare u-landsinfo NOK	4 § av org. totale kostnader til u-landsinfo	5 Bruk av NORAD-midler til aktivitetsformen NOK	6 § av det org. mottok av NORAD for u-landsinfo
.1 Kurs					
.2 Seminar					
.3 Konferanser					
.4 Møter					
.5 Studie- sirkler					
.6 Utstilling "stands" på uts. stands ellers					
.7 "Dager"					
.8 Kulturkvelder teaterforest. korvirksomhet					
.9 Prod. og utsending av infopakker, idéhefter, foredragsdisp. c.lign.					

1 Hvilke delene av aktivitetsformene benyttes av org. i 1982? (for mulig sett innfyll)	2 Inntell med utelukkende u-landsinfo	3 Totalt kostnad for aktivitetsformene - bare u-landsinfo NOK	4 3 av org. totale kostnader til u-landsinfo	5 NOK	6 Bruk av NORAD-midler til aktivitetsformene 3 av det org. mottok av NORAD for u-landsinfo
Aktivitetsformer forts.					
2.10 Formidling av foredrags- holdere, paneldelt. o.lign.					
2.11 Skrivning og utsending av artikler, notiser, pressemeld.					
2.12 Pressekonf. o.a. kontakt med presse og etermedier					
2.13 Prod., bruk og utsending av trykt o.a. mangfoldiggj. materiale					
2.14 Utsending og bruk av slikt materiale prod. av andre					
2.15 Prod. og bruk av AV-materiale					
2.16 Bruk av AV-materiale prod. av andre					

1 Navn på aktivitetsskemaet Bruk av NORAD-midler til aktivitetsskemaet NOK	2 Antall med utelukkende u-landsinfo	3 Totalt kostnad for aktivitetsskemaet - bare u-landsinfo NOK	4 Av org. totale kostnader til u-landsinfo	5 Bruk av NORAD-midler til aktivitetsskemaet NOK	6 Mottok av NORAD for u-landsinfo
7 Studie-reiser til u-land, enkeltpers.					
8 Studiereise til u-land, gruppe					
9 Besøk fra u-land av inviterede pers. eller delegasjoner					
0 Besøk fra u-land arr. av andre					
1 Andre aktiviteter (spesifiser)					

3. KONTAKT MED ANDRE ORGANISASJONER

(Her tenkes på andre organisasjoner enn de som er tilsluttet din egen organisasjon, generelt, eller for spesielle formål, altså ikke f.eks. LO-Norsk Kommuneforbund, Høyres Studieforbund-Høyre, Norske Kvinners Nasjonalråd-Norges Husmorforbund.

Spørsmålet er begrenset til kontakter som helt eller delvis gjelder u-landsinformasjon).

3.1. Har organisasjonen kontakt med paralellorganisasjoner, søsterorganisasjoner, direkte, og i tilfelle hva slags?

3.1.1 I Norden

3.1.2 I vestlige land

3.1.3 I u-land

3.1.4 Annen (spesifiser)

eller gjennom

3.1.5 Nordisk organisasjon

3.1.6 Europeisk organisasjon

3.1.7 Verdensomspennende organisasjon

3.2. Har organisasjonen kontakt med andre norske organisasjoner,

3.2.1 som har tilsvarende rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon

3.2.2 andre og i tilfelle hva slags?

3.3 Har organisasjonen kontakt med FN-Sambandet?

Hvis ja, hva slags?

Bruker organisasjonen materiell produsert eller formidlet av FN-Sambandet?

3.4 Har organisasjonen kontakt med Idégruppen for Ny Økonomisk Verdensordning?

Hvis ja, hva slags?

3.5 Har organisasjonen kontakt med

NUPI?

PRIO?

DERAP?

3.6 Mener du at det ville være ønskelig å bygge ut kontakten med noen av disse organisasjonene?

Eventuelt hvilke?

På hvilken måte?

4. KONTAKT MED INFORMASJONSKONTORET, NORAD

4.1 Kommentarer til den nåværende ordning med innsending av planer og budsjett.

Eventuelle forslag til forbedringer.

4.2 Kommentarer til den nåværende ordning med innsending av rapporter og regnskap.

Eventuelle forslag til forbedringer.

4.3 Gjør din organisasjon bruk av Informasjonkontorets tjenester, eventuelt hvordan, i hvilken forbindelse?

- Trykt materiell
- AV-materiell
- Formidling av foredragsholdere
- Annet (spesifiser)

4.4 Har din organisasjon deltatt på årlige kontaktmøter arrangert av Informasjonkontoret?

4.4.1 Bør kontaktmøtene fortsette?

Bør de eventuelt gis en annen form eller annet innhold?

4.5 Bli din organisasjon invitert av Informasjonskontoret til andre arrangementer?

4.5.1 Hvis ja, nevnt eksempel(er) på nyttige tiltak.

4.5.2 Hvis ja, nevnt eksempel på tiltak som har liten verdi.

4.6 Har du noen forslag til kontaktformer mellom NORAD og organisasjonene angående informasjonsvirksomheten?

4.6.1 Har du noen ønsker om ytelser, tjenester, tiltak fra NORADs side?

5. MÅLSETTINGER FOR ORGANISASJONENS U-LANDSINFORMASJON

Forutsatt besvart tidligere, hvis ikke må også de følgende spørsmål besvares.

- 5.1 Målsetting for u-landsinformasjon
 - 5.1.1 Mandat, arbeidsoppgaver for eventuelt u-landsinformasjonsutvalg eller u-landsutvalg el.lign.
 - 5.1.2 Stillingsbeskrivelse, instruks eller liste over arbeidsoppgaver pålagt u-landskonsulent eller annen ansvarlig for u-landsinformasjon
 - 5.1.3 Målsetting for organisasjonens samlede u-landsengasjement
 - 5.1.4 Eventuelle relevante formuleringer i organisasjonens statutter, lover, retningslinjer, arbeidsprogram, handlingsprogram.

6. ORGANISASJONERES REGISTRERING, INNTRYKK OG EVALUERING AV EGEN VIRKSOMHET

(Her ønskes opplysninger ikke bare om organisasjonenes evaluering av egen virksomhet, men også registrering, oversikter o.likn. som - eller etter bearbeidelse - kan si noe om bruk og virkning av enkelte informasjonstiltak. Det nedenstående er nærmest ment som eksempler).

6.1 Kurs, seminar o.likn.

6.1.1 Påmelding i forhold til plasser

6.1.2 Skjema utfyllt av kurs- og seminardeltakere til vurdering

6.1.3 Rapporter fra kurs- og seminarledere med vurdering

6.2 Studieringer

6.2.1 Antall studieringer påbegynt

6.2.2 i forhold til fullført

6.3 Søknad om deltakelse i studieturer i forhold til plasser

6.4 Registrert bruk av artikler, notiser og pressemeldinger i forhold til det som er sendt presseorganer.

6.5 Registrert forespørsel etter foredragsholdere

6.6 Registrert etterspørsel etter trykt materiale

- 6.7 Registrert etterspørsel etter AV-materiell
- 6.8 Annet (som er brukt eller kan brukes ved evaluering, spesifiser)
- 6.9 Planlagt evaluering
- 6.10 Ønsker med hensyn til evaluering
- 6.11 Undersøkelser av de tilsluttede organisasjoners bruk av og syn på informasjonstilbudet

7. ORGANISASJONENES ØVRIGE U-LANDSAKTIVITET

(Denne evalueringen utføres etter ønske fra NORADs Informasjonskontor og er begrenset til organisasjonenes u-landsinformasjon. Imidlertid antar vi at denne ofte er knyttet til annen u-landsaktivitet der det finnes slik, og det ønsker vi å registrere, men ikke studere nærmere. Når det gjelder innsamlinger o.lign. noter om det skjer for organisasjonens egen eller andres u-landsaktivitet).

7.1 Driver organisasjonen prosjekter i u-land?

- direkte
- via lokal søsterorganisasjon
- via internasjonal NGO

(angi type prosjekt og år)

7.2 Driver organisasjonen innsamling av penger til u-landsformål?

(angi formål og år)

7.3 Driver organisasjonen innsamling av naturalia til u-land? (angi vareslag f.eks. klær, symaskiner, briller, og angi også år).

7.4 Selger organisasjonen lodd, merker eller lignende til inntekt for u-landsarbeid?

7.5 Yter organisasjonens medlemmer frivillig "skatt", trekk, kontingent eller andre regelmessige bidrag til u-landsarbeid?

7.6 Bevilger organisasjonen bidrag til u-landsvirksomhet annet enn informasjonsarbeid til den norske befolkning?

7.7 Arbeider organisasjonen med rekruttering av personell til u-landsarbeid?

- utsendt av egen organisasjon
- utsendt av annen norsk organisasjon
- utsendt av NORAD
- utsendt av FN
- utsendt av internasjonal NGO

7.8 Annen aktivitet i u-land enn prosjektarbeid?

- informasjon
- opprettelse av kontaktnett

7.9 Søker organisasjonen å påvirke offentlige myndigheter og/eller politiske partier i u-landsspørsmål (vi tenker her på "vakhund"-funksjonen, pressgruppeaktivitet o.lign.)

- offentlige uttalelser eller resolusjoner
- henvendelse Stortinget eller Utenrikskomiteen
- henvendelse Departementet for Utviklingshjelp eller NORAD
- andre former

(Gi gjerne eksempler på aktivitet som nevnt over).

VEDLEGG 1 ORGANISASJONENES PUBLIKASJONSVIRKSOMHET

De organisasjoner som har rammeavtale med NORAD om informasjon om u-land, u-hjelp m.m bruker ulike virkemidler i sitt informasjonsarbeid. Ett virkemiddel er egen produksjon av informasjonsmidler. Når det gjelder audio-visuelle midler (AV-midler) er organisasjonenes egen produksjon temmelig beskjeden. Ifølge opplysninger om aktivitetsformer på det generelle spørreskjemaet hadde bare fem av organisasjonene produsert AV-midler i 1982.

NV laget en lysbildeserie med tale, ca. 20 min. varighet. Denne kostet kr. 40.000 hvorav kr. 32.000 eller 80 prosent ble dekket av NORAD-midler. Dette utgjorde snaut 10 prosent av NORAD-bevilgningen i 1982. AOF laget i 1982 en lysbildeserie med kommentarer som kostet ca. kr. 40.000. Dessuten ble tre filmer overført til video, hvor utgiftene beløp seg til ca. kr. 10.000. HS hadde produksjon av AV-midler i 1982, men dette ble ikke belastet NORAD-midlene. KrFS laget en lysbildeserie - kostnader og dekning ukjent. SpS laget foredragstransparenter.

Vårt inntrykk er at organisasjonenes produksjon av trykt og annet mangfoldiggjort materiell har større omfang og vi har derfor valgt å se nærmere på slikt informasjonsmateriell.

I en henvendelse av 14. juni ble organisasjonene bedt om å gi opplysninger om materiell produsert i tidsrommet 1982-84, dog slik at vi også gjerne ville ha opplysninger om materiell produsert tidligere dersom det fortsatt er i bruk. Organisasjonene fikk to måneders frist til å returnere skjemaene i utfylt stand, et skjema for hver publikasjon. (Skjemaet er gjengitt til slutt i dette vedlegget sammen med en orientering om klassifisering av publikasjonene).

I 1982 brukte ni av organisasjonene ca. kr. 360.000 til produksjon av trykt og annet mangfoldiggjort materiell. For mange av organisasjonene ble utgiftene til materiellproduksjon dekket helt ut av NORAD-midler.

For andre ble NORAD-midler bare brukt til å dekke endel av utgiftene, varierende fra 20 prosent til 100 prosent. (Se tabell 1.1). I 1982 ble således i alt ca. kr. 280.000 av de samlede NORAD-bevilgningene på kr. 3.360.000 brukt til produksjon av trykt materiell. Det svarer til 7,9 prosent. Samlet ble nærmere 80 prosent av utgiftene til denne materiellproduksjonen dekket av NORAD.

I 1983 brukte 11 av organisasjonene ca. kr. 630.000 til slik produksjon. Igjen brukte ikke NV, HS og SpS NORAD-midler til full dekning av utgiftene, slik at det totalt ble brukt nærmere kr. 490.000 av NORAD-midler til dette formålet som tilsvarer 13,5 prosent.

Det er betydelige forskjeller organisasjonene i mellom med hensyn til materiellproduksjonens plass innen informasjonsvirksomheten. Imidlertid er det også store variasjoner fra et år til et annet slik at sammenlikninger organisasjonene i mellom på basis av bare ett år, kan gi et feilaktig inntrykk.

For eksempel regner KUI produksjon av informasjonsmateriell som en prioritert oppgave. Allikevel laget de ikke noe nytt materiell i 1982, men det var laget meget i årene forut, og det er igjen laget en rekke publikasjoner i de aller siste år. I 1982 hadde heller ikke AOF og KrFS noen egen produksjon. I 1983 var det bare VO som ikke laget noen publikasjon, men de hadde året før brukt 1/3 av NORADbevilgningen til å lage et studiehefte. Det samme gjorde SO, som imidlertid også det følgende året laget studiehefte, som da tok over 40 prosent av bevilgningen. Dette er organisasjoner med små tilskudd og utgifter i størrelsesordenen kr. 35.000 til kr. 50.000 gjør store utslag. De øvrige organisasjonene bruker alle mindre andeler av NORAD-bevilgningen til publikasjoner, rundt 1/4 (Frikirk.), rundt 1/5 (LO og NV i 1983), rundt 1/6 (LO og LNU i 1982, NKN og HS i 1983), forøvrig under 10 prosent.

TABELL 1.1. Antall publikasjoner produsert av organisasjonene selv

	1982	1983	1984	Sum
3.1 <u>Paraplyorganisasjonene</u>				
3.1.1 Det Kongelige Selskap for Norges Vel		7	3	10
3.1.2 Kirkens U-landsinformasjon	0	2	4	6
3.1.3 Landsorganisasjonen	1	2	3	6
3.1.4 Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner	2	2	1	5
3.1.5 Norges Frikirkeråd	1	1	0	2
3.1.6 Norske Kvinners Nasjonalråd	2	6	3	11
3.2 <u>Politiske opplysnings- og studieforbund</u>				
3.2.1 Arbeidernes Opplysningsforbund	0	1	3	4
3.2.2 Høyres Studieforbund	11	6	0	17
3.2.3 Kristelig Folkepartis Studieforbund	0	1	2	3
3.2.4 Senterpartiets Studieforbund	4	2	2	8
3.2.5 Sosialistisk Opplysningsforbund	1	1	1	3
3.2.6 Venstres Opplysningsforbund	1			1

Endel publikasjoner ligger det svært mye arbeid bak, for eksempel studiebøker, og disse er i bruk gjennom flere år. Utgifter til trykking av nytt opplag kan så komme noen år senere enn de opprinnelige produksjons- og trykkingsomkostninger. Her, som når det gjelder organisasjonenes øvrige informasjonsaktivitet, er opplysningene tildels ufullstendige og tildels antakelig svært omtrentlige. En god del av publikasjonene skrives av u-landsinformatorene selv, og uten at publikasjonene belastes for forfatterhonorar. Den reelle verdi av publikasjonene vil derfor ofte ligge høyere enn de tall vi har fått.

Publikasjonene kommer i høyst varierende opplag. Reise- og seminarrapporter kommer kanskje i noen hundre eksemplarer eller enda færre. Størst opplag har de forskjellige u-landsavisene, blant annet Frikirk. (39.000) og KUI (35.000) som kommer som årlige bilag til Vårt Land, videre midtsidebilag til Unge Høyres avis Extra (30.000), AIS-bulletinen utgitt av LO (15.000). Løpesedler og enkelte brosjyrer og foldere (NV 10.000 og 20.000) kommer også i betydelige opplag. Et studiehefte fra LNU som ble benyttet i forbindelse med Operasjon Dagsverk kom i hele 38.000 eks. Studiehefter ellers kommer vanligvis ikke i over 3.000 eks. LOs hefte "Den globale utviklingskrise" kom imidlertid i to opplag på tilsammen 13.000.

Avisene er kostbare publikasjoner, det vil si fra kr. 20.000 til kr. 35.000 for NKNS u-landsavis til kr. 45.000 og kr. 50.000 for Frikirk. og KUIs bilag til Vårt Land. Også HS og SpS har laget midtsider, temainnslag o. likn. til blad og tidsskrifter med sikte på egne medlemmer og da til mer beskjedne beløp, kr. 5.000 til kr. 14.000.

En annen kategori dyre publikasjoner er studiehefter og studiebøker. Disse kan variere i sidetall mellom 24 og over 200 og har kostet fra kr. 20.000 til kr. 190.000, dog ikke slik at det synes å være noe klart forhold mellom sidetall og kostnader. Det har også vært laget folder til kr. 25 000 og brosjyre til kr. 46 000.

TABELL 1.2 Organisasjonenes utgifter til produksjon av trykt materiell og lignende

Organisasjon	1982			1983		
	Total- kostnad	Dekket av NORAD-midler	Prosent av NORAD-bevilgn.	Total- kostnad	Dekket av NORAD-midler	Prosent av NORAD-bevilgn.
Frikirk.	50.900	50.900	26	51.200	51.200	24
KUI	0	0		54.900	54.900	11
LO	56.400	56.400	14	97.500	97.500	22
LNU	38.000	38.000	12	25.000	25.000	8
NV	20.000	15.000	5	58.700	58.700	18
NKN	28.000	28.000	9	51.600	51.600	16
AOF	0	0		38.200	38.200	8
HS	77.800	20.500	5	139.200	60.700	15
KrFS	0	0		1.000	0	
SPS	18.500	3.700	3	21.000	1.400	1
SO	30.000	30.000	33	50.700	50.700	43
VO	40.000	36.500	32	0	0	
SUM	360.000	280.000		630.000	490.000	

Alle tall er rundet til nærmeste hundre.

Det har ikke vært gjort noe forsøk på å vurdere om organisasjonene selv og/eller NORAD "får valuta for pengene" når det gjelder disse publikasjonene. Vi har ikke studert innholdet og har ikke vurdert det som et trykt produkt i forhold til kostnader.

Målgruppene for det informasjonsmateriellet organisasjonene produserer er naturlig nok medlemmene i de tilsluttede organisasjonene eller de tillitsvalgte i disse. Distribusjonen er vanligvis gjennom posten. Enkelte publikasjoner er ment å favne videre, som besøkende på en landsbruksutstilling, eller ved en stand på åpen gate. Noe kommer til mottakere som abonnerer på en avis (Vårt Land) eller et organisasjonsblad (Extra, Dialog, Senit, Xantippe). En del materiell er laget for spesielle grupper og for spesielle formål, det gjelder studieheftene, og også konfirmant- og gudstjenestehefter. Her dreier det seg da gjerne om bestilling. Mesteparten av materiellet distribueres gratis, men flere organisasjoner tar betalt for sine mer omfangsrrike studiehefter og bøker. Det gjelder blant annet SO (62 og 69 kr.), VO (80 kr.), Sps (15 kr.). Den siste organisasjonen tar mindre beløp også for rapporter og annet. KUIs store publikasjoner koster kr. 25-35. Studiehefter fra LO og AOF er gratis til tross for at det kan dreie seg om dyre publikasjoner.

Det har ikke vært mulig å se nærmere på de enkelte publikasjoner, men organisasjonene selv ble anmodet om å klassifisere innholdet etter i hvilken utstrekning det dreier seg om en mer almen publikasjon eller den utelukkende behandler u-hjelp, eventuelt er tematisk enda mer snever. Både HS og SpS foruten KUI har integrert u-landsinformasjonen blant andre temaer. Det gjelder også nylig NKN hvor innslag i Nasjonalrådets blad Xantippe kommer i stedet for en egen u-landsavis. Det finnes også publikasjoner blant annet fra HS og fra SO og VO foruten KUI og LO hvor u-landsspørsmål blir behandlet i en mer generell sammenheng. Det overveldende flertall av de publikasjonene vi har registrert behandler imidlertid utelukkende u-lands- og u-hjelpsspørsmål. Mange behandler disse spørsmål mer i sin

alminnelighet, andre fokuserer på et bestemt land el. likn. Det gjelder blant annet LNUs publikasjoner som alle er knyttet til organisasjonens studieturer, men er også tilfelle for enkelte andre. Særlig i NVs publikasjoner men også i materiell laget av LO og NKN, behandles organisasjonens eget u-landsengasjement innen henholdsvis samvirke, fagbevegelse og kvinneprosjekter.

Organisasjonene er blitt spurt om de selv har gjort noe forsøk på å vurdere nytten av en eller flere av de publikasjoner som de har laget. Det skjer knapt noen systematisk evaluering av materiellproduksjonen. Lengst i den retning har KUI gått, idet de har sendt evalueringsskjema til sine kontaktpersoner i menighetene med spørsmål om studiehefter og gudstjenestehefte. Manus sendes også til høring hos sakkyndige. LO understreker at det foregår en grundig forhåndsdrøfting av publikasjonene.

Videre ble organisasjonene spurt om de hadde noe eksempel på en nokså mislykket publikasjon. NV nevner en løpeseddel som var for anonym og SpS en plakat som ikke var tilstrekkelig spesifikk. VO nevner et studieopplegg om NØV som i følge brukerne var for langt og pedagogisk dårlig utformet.

Alle ni organisasjoner nevner publikasjoner de mener har vært vellykkete. Det er ulike publikasjoner som nevnes, konfirmantopplegg (KUI), idebank for barneledere (LNU), brosjyre (NV) og folder (SpS). Frikirk. og NKN nevner sine u-landsaviser og SO og VO sine studie bøker. Disse vurderingene bygger dels på alminnelige inntrykk og positive kommentarer fra organisasjonene, men i en rekke tilfeller på stor etterspørsel, etterbestillinger o. likn. I mangel av mer systematisk evaluering er vel etterspørsel basert på bestillingsordningen det beste kriteriet man har. På spørsmål om ønsker og planer fikk vi svar fra bare noen av organisasjonene. SpS mener å ha et godt utgangspunkt i sin kontor offset-maskin som muliggjør billige og fleksible publikasjoner med forholdsvis profesjonelt utseende. LO viser til behovet i forbundenes fagblad og ønsket om å koordinere denne virksomheten med det som gjøres ellers innen arbeiderbevegelsen. NV

har et klart ønske om å koordinere materiellproduksjonen med andre organisasjoner innen samvirke, vil bedre markedsføringen av eget materiell og ellers revidere og forbedre.

Etter denne mer sammenfattende oversikt over publikasjonsvirksomheten skal vi kort omtale de enkelte organisasjoners publikasjoner.

Frikirk.s publikasjonsvirksomhet utgjøres av en årlig u-landsavis som sendes ut som bilag til Vårt Land, foruten at den sendes med post til frikirkelige menigheter og deles ut ved spesielle anledninger. Totalopplag er 39.000. Utgiftene er på vel kr. 50.000 og har fullt ut vært dekket av NORAD-bevilgningen. Omtrent en fjerdedel av bevilgningen har vært brukt til dette formålet i 1982 og 1983.

KUI har en ganske omfattende publikasjonsvirksomhet, og denne virksomheten blir vurdert som en hovedoppgave i KUI. Etter et par år med mange publikasjoner ble det imidlertid ikke laget noen i 1982. I 1983 laget man et gudstjenestehefte til bruk for menigheter og organisasjoner i Den norske kirke. Heftet ble sendt kontaktpersoner i menighetene og ellers sendt på forespørsel. Heftet var på 16 sider, kom i 2.000 eks. og kostet vel kr. 10.000. Samme år laget man også en u-landsavis som bilag til Vårt Land. Også den ble sendt u-landskontaktene i menighetene og ellers brukt til utdeling. Opplaget var på 35.000 eks. og avisen kostet nærmere kr. 45.000. Begge publikasjoner ble helt finansiert av NORAD-bevilgningen og 11 prosent av denne gikk således til publikasjonsformål. I 1983 laget KUI to studiehefter, hvorav det ene var spesielt beregnet på konfirmantlærere, foruten et lite u-landsleksikon (et hefte) og en aksjonsavis med det sørlige Afrika som tema. Utgiftene til publikasjonsvirksomhet dette året beløp seg til ca. kr. 165.000, det hele dekket av NORAD-bevilgningen, det vil si nærmere 30 prosent av denne.

I 1982 og 1983 brukte LQ henholdsvis ca. 14 og ca. 22 prosent av NORAD-bevilgningen til publikasjoner. Studieheftet "Den globale utviklingskrise" er kommet i to opplag på tilsammen 13.000 eks. og har totalt kostet ca. kr. 190.000, det hele dekket av NORAD-bevilgningen. I

perioden 1982-84 ble det gitt ut tre brosjyrer/studiehefter, hvorav to behandlet fagbevegelsen mens den tredje hadde generelt u-landsinnhold, og ble trykket i to opplag, tilsammen 13.000 eks. Dessuten dekkes AIS-bulletinen som kommer kvartalsvis av NORAD-bevilgningen.

LNU benytter forholdsvis lite av NORAD-bevilgningen til publikasjoner, vel 12 prosent i 1982 og snaut 8 prosent i 1983. Samtlige publikasjoner springer ut av LNUs studieturer til u-land, som er det viktigste u-landstiltaket for LNU. Publikasjonsformen har imidlertid variert, avis, aktivitetshefte, studiehefte. Det siste behandlet spesielt Zambia og kom i hele 38.000 eks. og ble også benyttet under Operasjon Dagsverk. De øvrige publikasjonene er kommet i mer beskjedent opplag og er hovedsaklig beregnet på medlemmer i de tilsluttede ungdomsorganisasjoner. Utgiftene til publikasjonene har helt ut vært dekket av NORAD-bevilgningen.

NV har en ganske betydelig publikasjonsvirksomhet. Først og fremst dreier det seg om brosjyrer, foldere, et omslag med diverse informasjonsmaterieil og en materielliste. Enkelte av publikasjonene behandler spesielt NVs eget u-landsengasjement, men også de øvrige publikasjonene er konsentrert om samvirkeprosjekter og tiltak i u-land. Målgruppen er medlemmer og tillitsvalgte i de tilsluttede organisasjoner, og dessuten potensielle u-landsmedarbeidere. Opplagene er ganske store, for enkelte publikasjoner opp til 20.000 til 30.000. I 1983 benyttet NV 18 prosent av NORAD-bevilgningen til syv ulike publikasjoner.

NKN har brukt 10-15 prosent av NORAD-bevilgningen til publikasjoner. Mange av publikasjonene er rapporter fra studieturer og fra seminar som er beregnet hovedsaklig på tillitsvalgte i egen og tilsluttede organisasjoner. De enkelte "nyhets-brevne" har samme målgruppe. Både i 1982 og i 1983 utga NKN en u-landsavis i 4.000 eks., men fra 1984 har man i stedet gått over til å inkorporere u-landsstoff i organisasjonens kvartalsblad, Xantippe. Bortsett fra Xantippe ble omkostningene fullt ut dekket av NORAD-midler.

I 1982 og 1983 brukte HS henholdsvis ca. 5 prosent og 15 prosent av NORAD-bevilgningen til publikasjoner. De fleste av publikasjonene er bare delvis finansiert av denne bevilgningen. Det gjelder blant annet den bistandspolitiske utredningen som kostet over kr. 55.000, og hvor 55 prosent ble dekket av NORAD-midlene. Løpeseddel, studieplan og svarskjema i tilknytning til utredningen er derimot i sin helhet finansiert av NORAD-midler. Mens reiserapportene har beskjedent opplag kommer spesialutgaven eller temainnslaget i de tisluttede organisasjonenes aviser og tidsskrift i store opplag - opptil 30.000.

KrFS har beskjeden publikasjonsvirksomhet. På grunn av manglende opplysninger er det imidlertid vanskelig å fastslå det nøyaktige omfang og bruken av NORAD-midler.

SpS har laget åtte ulike publikasjoner i årene 1982-84, men det dreier seg om rimelige trykksaker som tildels finansieres av organisasjonen selv. SpS har derfor brukt rundt 3 prosent eller mindre av NORAD-midlene til publikasjoner.

SO har produsert få, men mer kostbare publikasjoner, studiehefte og studiebok. Utgiftene har vært fullt dekket av NORAD-bevilgningen slik at ca. 33 prosent og 43 prosent er gått til dette formålet.

Også VO har gitt ut en større studiebok.

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

ARBEIDERNE OPPLYSNINGSFORBUND

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Den glob.rustning og militarisering Konsekv. for utv. og menneskerett.	2.000	7.000	100%	Int. spørsmål	Tillitsv. i tilsl. org. + medl. i tilsl. org.	Kursmatr.
1984	Mosambik - landet med de store ambisjonene	2.000	5.500	100%	U + S	Tillitsv. i tilsl. org. + medl. i tilsl. org.	Kursmatr.
1984	Kassaapparatet - et skuespill		25.000	100%	U + G	Medl. tilsl. org. + publ. utenfor org.	Turnèvirksomhet
1983	I-land/u-land - samarbeid eller sammenbrudd		38.200	100%	U + G	Medl. i tilsl. org.	Til utlån (lys- bildeserie m/ komm.hefte)

ABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

HØYRES STUDIEFORBUND

År	Tittel Type	Opplag	Total-kostnad	% dekket av NORAD-midler	Innhold/tema	Målgruppe	Distribusjon
1983	Utviklingshjelp (Brosjyre)	1.000	1.100	100	U + G	Egne tillitsv.	Posts. til tillitsv.
1983	Norsk bistandspol. (Utrekning)	4.000	56.600	56	U + G	Egne tillitsv., egne medl. publ. utenfor org.	Utdeling, posts. til tillitsv.
1983	Extra (Avis, månedl.)	30.000	41.300	34	U + S, U + G	Egne medl.	Posts. til medl.
1983	Dialog/temanr. (Bulletin)		30.000	17	Vidt saksomr.	Egne medl, publ. utenfor org.	Posts. til medl. Utdeling
1983	Rapp. studietur UNCTAD VI	50		0	U + S	Nøkkelpers. i partiet	Postsending
1983	Bistandsutv. innst. (Løpeseddel, stud kursopplegg)	1.500+ 2.400+ 3.400	10.100	100	U + G	Egne tillitsv. egne medl. publ. utenfor org.	Utdelt med innst.
1982	Har du glemmt menneskerettigh.? (Plakat + løpes.)	2.500+ 30.000	15.300	65	Int. spm.	Publ. utenfor org.	Utdeling
1982	Fakta om menneskerettighetene (Hefte)	1.000		0	Int. spm.	Egne tillitsv.	Posts. til tillitsv.
1982	Studietur til ZIM (Reiserapp.)	50			U + S	Nøkkelpers. i partiet	Postsending
1982	Studietur til Asia (Reiserapp.)	50		0		Nøkkelpers. i partiet	
1982	10. des.-menneskerettigheter (Løpeseddel)	10.000		0	Int. spm.	Publ. utenfor org.	Utdeling

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

HØYRE S STUDIEFORBUND

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1982	Extra (Avis, månedl.)	30.000	31.000	33	U+G, U+S vidt saksomr.	Egne medl.	Posts. til medl, abb.
1982	Bakgr.matr. til konf. om det sørl Afrika	200		0	U + S	Tillitsv.; HH, UHL, HKL, NKSF	Posts. til tillitsv.
1982	Dialog/spes.nr. (Bulletin)		36.800	22	Vidt saksomr.	Egne medl.	Posts. til medl., Utdeling
1982	Studietur til FN (Reiserapp.)	50		0	U + S	Ledende tillitsv.	Postsending
1982	Studietur til Genève (Reiserapp.)	50		0	U + S	Ledende tillitsv.	Postsending
1982	Fakta (Hefte)	1.000		0	U + S	Egne tillitsv.	Posts. til tillitsv.

KRISTELIG FOLKEPARTI

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Idéhefte om u-lands info (Håndbok)	500	6.000	68	Org. egen virksomhet	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org. medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Utdeling
1984	U-landsspm. (Studiehefte)	1.500			U + S	Samtlige (se skjema)	Abb., salg
1983	Kr.F. om u-hjelp (Brosjyre)	300	1.000	100	Org. egen virksomhet	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org., medl. i tilsl. org, publ utenfor org.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

SENTERPARTIETS STUDIEFORBUND

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Senit nr. 4/84 Temar.	1.700	20.000	25	U + G	Medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Abonnement
1984	Studieplan til pol. punktprogr.(st.hefte)	50	100	0	Vidt saksomr.	Egne medl., medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Bestilling
1983	Med ANC for et fritt Sør-Afrika (Folder)	3.000	3.000	47	Org. egen virksomhet	Egne medl., publ. utenfor org.	Posts. til tillitsv. utdeling
1983	Senit nr. 4/83 Temar.	1.700	18.000	0	Vidt saksomr.	Medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Abonnement
1982	Pol. punktprogr.	20.000	12.000	0	Vidt saksomr.	Egne medl., publ. utenfor org.	Posts. til medl. Utdeling
1982	Vapaus Frihet Frel- si (Plakat)	150	0	0	Org. egen virk- somhet	Egne tillitsv., egne medl. medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Posts. til tillitsv. Utdeling
1982	Rapport fra st.tun- til TAN/ANC		4.200	51	Org. egen virk- somhet	Egne tillitsvalgte	Posts. til tillitsv. Utdeling
1982	Hvorfor støtte ANC (Utredning)	500	2.200	69	Org. egen virk- somhet	Egne medlemmer	Posts. tillitsv., Abonn., utdeling

SOSIALISTISK OPPLYSNINGSFORBUND

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Brennpkt. Mell.- Amerika (Brosjyre)	10.500			Int. spm.	Egne medl., publ. utenfor org.	Spredning til skoler
1983	Mell.-Amerika, 80-åras Vietnam?	700	50.700	100%	Int. spm.	Egne medl., publ. utenfor org.	Salg
1982	Imperialisme eller frigjøring, 2. oppl. (Studiehefte)	1.000	36.000	100%	Int. spm.	Egne medl., publ. utenfor org.	Salg

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

VENSTRES OPPLYSNINGSFORBUND

Ar	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1982	Norge og den 3. verden (Studiehefte)	3.000	40.000	91	Int. spm.	Tillitsv. i tilsl. org. medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Salg

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

DET KGL. SELSKAP FOR NORGES VEL

År	Tittel Type	Opplag	Total-kostnad	% dekket av NORAD-midler	Innhold/tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Materiell-liste 1984	7.000	2.700		Org. egen virksomhet	Tillitsvalgte i tilsl. org. Medl. i tilsl. org. Publikum utenfor org.	Postsendning tillitsvalgte Postsendning medl. Utdeling, utsending gen.
1984	Samvirke i u-land (Perm, omslag info.-pakke)	3.000	8.800		U + S	Tillitsvalgte i tilsl. org. Medl. i tilsl. org.	Postsendning til tillits- Postsendning til medl.
1984	Forundersøkelse: Bistand fra lokal- samf. til lokal- samf. (Utredning)	100 foreløpig	200	100	U + S	NORAD, priv.org., andre gr. som driver denne type bistand	Utdeling, utsending
1983	Samvirke i u-land (Brosjyre)	10.000	45.800		Org. egen virksomhet. int. spmr.	Tillitsvalgte, medl. og ansatte i tilsl. org.	Utsending via tilsl. org. Utdeling
1983	Samvirke i Vest-Afrika (Reiserapport)	300	1.000		U + S	Tillitsvalgte i tisl. org. Medl. i tilsl. org.	Utsending via tilsl. org. Postsendning til tillitsvalgte Postsendning til medl. Utsending
1983	Samvirke for selv- hjelp I (Folder)	4.000	10.000		Org. egen virksomhet	Tillitsvalgte i tilsl. org. Medl. i tilsl. org. Publ. utenfor org.	Utsending via tilsl. org. Utdeling
1983	Samvirke for selv- hjelp II (Folder)	20.000	26.300		Org. egen virksomhet	Tillitsvalgte i tilsl. org. Medl. i tilsl. org. Publ. utenfor org.	Postsendning tillitsvalgte Postutsending til medl. Utdeling
1983	Samvirkeoppdrag i u-land (Annonser)	50+50+50	2.200		U + S	Potensielle u-landsmedarb.	Utsending via tilsl. org. til blader, aviser og tidsskrifter

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

DET KGL. SELSKAP FOR NORGES VEL

Ar	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1983	Jordbruk-Skogbruk- Bygdeutvikling (Løpeseddel)	30.000	14.500	100	Org. egen virks. U + S	Besøkende på Landbruksveka -83	Utdeling
1983	Samvirke i KEN og TAN (Brosjyre)	2.000	6.500		U + S	Pot. u-landsmedarb.	Postsendning tillitsv. og medl. Utdeling

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ.skjema som er fylt ut av organisasjonene

KIRKENS U-LANDSINFORMASJON

År	Tittel Type	Opplag	Total-kostnad	% dekket av NORAD-midler	Innhold/tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Før livet har tapt (studiehefte)	3.000	92.600	100%	Vidt saks-område	Konfirmantlære, studiegr. etc.	Abonnement
1984	Brev sørfra (studiehefte)	3.000	62.300	100%	Vidt saks-område	Medl. i tilsl. org.	Abonnement
1984	Et lite u-landsleksikon				U + G	Medl. i tilsl. org.	Abonnement
1984	For rettferdighet og fred i det sør-lige Afrika (Aksjonsavis)	20.000	10.200	100%	Int. spm.	Medl. i tilsl. org.	Abonnement, postsending til tillitsvalgte
1983	U-landsavisa (årlig)	35.000	44.600	100%	U + G	Medl. i tilsl. org., lesere av vårt land	Abonnement, utdeling tillitsvalgte i tilsl. org.
1983	La oss leve som søsken	2.000	10.300	100%	U + G	Medl. i tilsl. org.	Abonnement, tillitsvalgte i tilsl. org.

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

LANDSORGANISASJONEN

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Fagbevegelsen i El Salvador (Brosjyre, studiehefte)	3.000	32.000	100	U + S	Egne tillitsvalgte, tillitsvalgte i tilsl. org.	Postsending tillitsvalgte, Utdeling
1984	IO-journalister i Afrika (Reiserapporter)	1.500	6.000	100	U + S	Egne tillitsvalgte, tillitsvalgte i tilsl. org., medl. i tilsl. org.	Postsending tillitsvalgte og medl.
1983-84	AIS bulletin (Bulletin, kvartal)	15.000	24.000	100	Org. egen virksomhet Int. spmr.	Egne tillitsvalgte, tillitsvalgte i tils. org., publ. utenfor org.	Postsending til tillitsvalgte Abonnement
1983 (ny oppl.)	De int. fagl. org (Brosjyre)	6.000 2. oppl.	23.000	100	Org. egen virksomhet	Alle (samtlige pkt. 11.1 - 11.5. Se vedlagte publ. skjema).	Postsending tillitsvalgte + medl. samt utdeling
1982	Den globale utv. krise (Brosjyre, studiehefte)	5.000 + 8.000	192.000	100	U + G	Samtlige	Postsending medl. Utdeling

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

LANDSRÅDET FOR NORSKE UNGDOMSORGANISASJONER

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	Nicaragua - nytt norsk hovedsamarbeidsland? (Avis)	3.000	ca. 25.000	100	U + S	Medl. i tilsl. org. Publ. utenfor org.	Medlemsorg. sentralt
1983	Synspunkter på norsk u-landspol. (Avis)	7.000	15.000	100%	U + S	Medl. i tilsl. org. Publ. utenfor org.	Medlemsorg. sentralt Operasjon Dagsverk
1983	Idébank for barneledere - hvordan drive u-landsinfo? (Tips-aktivitetshefte)	2.500	10.000	100%	U + S	Medl. i tilsl. org.	Postsendning til medl. Medlemsorg. sentralt
1982	Zimbabwe - et info og aktivitetshäfte	3.000	19.000	100%	U + S	Medl. i tilsl. org.	Postsendning til tillitsvalgte Medl. org. sentralt
1982	Pamperi ne Zimbabwe (Studiehefte)	38.000	19.000	100%	U + S	Medl. i tilsl. org. Publ. utenfor org.	Postsendning til tillitsvalgte Videregående skoler (Operasjon Dagsverk)

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

NORGES FRIKIRKERÅD

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1982/83	Frikirkr. u- landsavis (årlig avis)	27.000 + 12.000	50.900/51.200	100	U + S	Medl. i tilsluttede org.	Postsending til medl. Utdeling

TABELL 1.3 Organisasjonenes publikasjoner 1982 - 1984.

Jfr. vedlagte publ. skjema som er fylt ut av organisasjonene

NORSKE KVINNERS NASJONALRÅD

År	Tittel Type	Opplag	Total- kostnad	% dekket av NORAD- midler	Innhold/ tema	Målgruppe	Distribusjon
1984	U-hjelp - hjelp til selvhjelp	200	1.400	100%	U + G	Delt. på seminar	Posts. til tillitsv.
1984	U-landsseminar på hotel IML, Oslo	200	1.400	100%	U + G	Egne tillitsv., seminar delt. alle NKNS ledd	
1984	Xantippe (Blad, Kvartal)	4.000	40.000	40-50	Vidt saksovr.	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org., medl. i tilsl. org., publ. utenfor org.	Posts. til tillitsv. og medl.
1983	Rapport fra en studietur til BOT	600	7.000	100%	U + S	Samtl. innenfor org.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling
1983	NKNS u-landsinfo (avis, årlig)	4.000	35.100	100%	U + S, U + G	Samtl. innenfor org.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling
1983	Rapport fra en studietur til Bangladesh og India	600	6.000	100%	U + S	Samtl. innenfor org.	Posts. til tillitsv.
1983	Kvinnen i u-land, angår det oss?	200	1.500	100%	U + G	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling
1983	Tre nyhetsbrev	200	2.000	100%	Org. egen virks., U+G	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org.	
1983	Div. bakgr. matr.	100			Org. egen virks., U+S	Delt. på kurs, seminarer	
1982	NKNS u-landsinfo (avis, årlig)	4.000	21.000	100%	Org. egen virks. U+S U + G	Egne tillitsv., tillitsv. i tilsl. org., medl. i tilsl. org., seminar delt.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling
1982	Mat og makt (studieopplegg)	500	7.000	100%	U + G	Egne medl., tillitsv. i tilsl. org., seminar delt.	Posts. til tillitsv. og medl., utdeling

Anbefalinger

Som nevnt er det store variasjoner organisasjonene i mellom og over år når det gjelder omfanget og omkostninger ved produksjon av mangfoldiggjort materiell. En aktivitet som koster opp mot 1/2 mill.kr. pr. år bør utvilsomt gjøres til gjenstand for evaluering. (Til sammenlikning har NORADs eget Informasjonskontor hatt et budsjett i de senere år på rundt 1/2 mill.kr. til nye publikasjoner og opptrykk av gamle. Da er imidlertid utgifter til faste, periodiske publikasjoner som årsmeldingen, Norkontakt o.a. ikke regnet med.)

Som vist ovenfor ble ca. 13 prosent av NORAD-bevilgningen til de 12 organisasjonene benyttet til denne materiellproduksjonen i 1983. Fordi så stor del av bevilgningene går til lønninger og administrasjon betyr det at materiellproduksjonen har et stort omfang i forhold til annen informasjonsvirksomhet. På denne bakgrunn bør organisasjonene anbefales å gjøre enkelte av sine publikasjoner til gjenstand for mer systematisk evaluering med hensyn til innhold, distribusjon og anvendelse. De som ikke allerede arbeider på en slik måte, bør oppmuntres til å legge opp til grundige rutiner ved forarbeidet, slik som forhåndsutprøving av innhold, alternative produksjonsmåter og bruk av anbud ved trykking.

DUH/NORAD bør selv velge ut et antall publikasjoner til nærmere vurdering. Det ville vært mest nærliggende at man fra DUH/NORADs side særlig søker å vurdere innholdet etter klassifisering som nevnt i forbindelse med vedlegg 2.

Det er også et viktig avveiningsspørsmål hva den enkelte organisasjon selv bør lage og i hvilken utstrekning organisasjonene kan og bør benytte materiell laget av NORAD, FN-Sambandet o.a. På den ene side bør materialet tilpasses de enkelte organisasjoners målgrupper. Imidlertid kan det synes som om disse favner så vidt at det kan være behov for å ta sikte på spesielle, mer avgrensede målgrupper; kvinner, unge, fagorganiserte er f. eks. svært vide målgrupper. Hvis stoffet i

liten grad er vinklet med hensyn til organisasjonenes "nedslagsfelt" er det grunn til å spørre om hensikten ved egenproduksjon.

Fra de enkelte organisasjoners side synes det ikke som om de utelukker samarbeid om produksjon i enkelte tilfeller. I alle tilfelle synes det å være et utbredt ønske om bedre kjennskap til andres materiell og planer.

Med forbehold om at man ikke har foretatt noen egentlig gjennomgang av organisasjonenes materiell med hensyn til innhold, vil vi antyde at organisasjonene overveier å lage materiell for mer avgrensede målgrupper innen sitt "nedslagsfelt". Organisasjonene bør utarbeide materiellister som ajourføres hvert år, og som sendes NORADs Informasjonskontor og biblioteket og de øvrige organisasjoner som får rammetilskudd til informasjonsvirksomhet. Organisasjonene bør pålegges "avleveringsplikt", det vil si at et eksemplar av hver publikasjon sendes NORADs bibliotek som katalogiserer publikasjonen også på utgiverorganisasjonen. Organisasjonene bør snarest anmodes om å sende NORADs bibliotek ett eks. av de publikasjoner som er produsert de to siste årene. Organisasjonens planer om større publikasjoner og nye, spesielle tiltak bør de kunne orientere hverandre om på den årlige konferansen (se kap. 7). De bør også inviteres til å presentere sine nye publikasjoner ved samme anledning.

Landsorganisasjonen i Norge
Norske Kvinners Nasjonalråd
Det kongelige Selskap for Norges Vel
Kirkens U-landsinformasjon
Norges Frikirkeråd
Landsrådet for Norske Ungdomsorg.
Arbeidernes Opplysningsforbund
Høyres Studieforbund
Kristelig Folkepartis Studieforbund
Senterpartiets Studieforbund

Sosialistisk Opplysningsforb.
Venstres Opplysningsforbund

Deres ref.
Your ref.

Vår ref.
Our ref.

EVAL/84 TvHAA/hmj

Dato:

Date

14. juni 1984

ORGANISASJONENES EGNE PUBLIKASJONER OM U-LAND, U-HJELP,
FORHOLDET U-LAND/I-LAND O.LIKN.

Vedlagt oversendes skjemaer for registrering av publikasjoner produsert av dere. Her er vi først og fremst interessert i materiell laget i tidsrommet 1982-84. Skulle det imidlertid foreligge noe materiell utarbeidet før 1982, og som fremdeles er i bruk, vil vi gjerne ha med det også.

Det skal fylles ut et skjema for hver publikasjon. Dersom det er behov for flere skjemaer, kan de fåes ved henvendelse til Heidi Johnsen, tlf. 314491 etter 15. juli.

Når det gjelder klassifisering av publikasjoner under spørsmål 8, Type, bruker vi betegnelsen

løpeseddel på en publikasjon som vanligvis er et enkelt ark, utdelt for hånd, med opplysning om et aktuelt arrangement el.likn.

folder på en vanligvis mindre, brettet trykksak, med opplysninger av mer varig verdi, om organisasjonen selv og dens aktivitet, eventuelt programvirksomhet for et år el. likn.

brosjyre på en publikasjon også med mer varige opplysninger, slik som en folder, men en noe større trykksak enn folderen

De øvrige betegnelsene håper vi er forholdsvis entydige.

Med publikasjoner tenker vi ikke på AV-materiell. I utgangspunktet er vi interessert i trykte publikasjoner, men da skillet mellom trykt og annet mangfoldiggjort materiell viskes ut, bør grensedragingen gå mot materiell som ikke distribueres og som bare går til organisasjonenes arkiv.

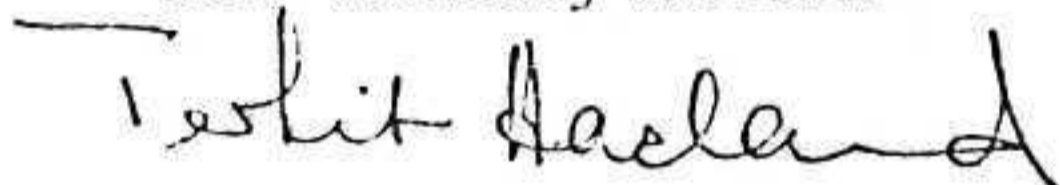
2/..

Vi legger også ved et skjema i 2 eksemplarer for organisasjonenes vurdering av publikasjonsvirksomheten, som vi ønsker utfylt i bare et eksemplar.

Fristen for innsendelse av disse skjemaene er også 15. august. Dersom det er mulig å få de innsendt tidligere, vil det lette vårt arbeid.

På forhånd takk, og god sommer.

Med vennlig hilsen

Tertit Aasland

Vedlegg

REGISTRERING AV PUBLIKASJONER OM U-LAND, U-HJELP, FORHOLDET
U-LAND/I-LAND O.LIKN.

UTGITT AV.....

I ÅRENE 1982 - 1984

1. Trykkår:
2. Navn på publikasjonen:
3. Evt. forfatter(e), red.:
4. Sidetall:
5. Format (ca. A4, A5):
6. Fremstillingsform:
7. Opplagstall (evt. tall for senere opplag):
8. Type:
 - 8.1 Periodisk skrift: (kryss av)
 - 8.1.1 Avis årlig
 - 8.1.2 Blad halvårlig
 - 8.1.3 Bulletin kvartal
 - 8.1.4 Annet (spesifiser) månedlig
ukentlig
annet (spesifiser)
 - 8.2 Ikke periodisk skrift: (kryss av)
 - 8.2.1 Plakat (aktuell)
 - 8.2.2 Plakat (varig)
 - 8.2.3 Løpeseddel
 - 8.2.4 Folder
 - 8.2.5 Brosjyre
 - 8.2.6 Studiehefte
 - 8.2.7 Kommentarhefte til lysbilder el.likn.
 - 8.2.8 Annet studie- eller kursopplegg
 - 8.2.9 Perm, omslag
 - 8.2.10 Håndbok
 - 8.2.11 Gudstjenestehefte
 - 8.2.12 Sanghefter
 - 8.2.13 Skuespill
 - 8.2.14 Reiserapporter
 - 8.2.15 Utredning, bistands-
pol. o.likn.
 - 8.2.16 Materiellister
 - 8.2.17 Annet (spesifiser)

- 9. Kostnad og finansiering
 - 9.1 Totalkostnad :
 - 9.2 Hvorav finansiert av NORAD :
 - 9.3 Hvorav finansiert av andre :
 - 9.4 Hvorav finansiert av org. selv:

- 10. Innhold/tema
 - 10.1 Organisasjonens egen u-landsvirksomhet
 - 10.2 Utelukkende og spesiell u-lands, u-hjelpsspørsmål
 - 10.3 Utelukkende og generelt u-land, u-hjelp
 - 10.4 Internasjonale spørsmål, herunder u-lands-, u-hjelpsspørsmål
 - 10.5 Vidt saksområde f.eks. innenrikspolitik, eller alminnelige organisasjonsspørsmål, men også u-lands-, u-hjelpsspørsmål

- 11. Målgruppe
 - 11.1 Egne tillitsvalgte (evt. særgrupper blant disse)
 - 11.2 Egne medlemmer (evt. særgrupper blant disse)
 - 11.3 Tillitsvalgte i tilsluttede org. (evt. særgrupper blant disse)
 - 11.4 Medlemmer i tilsluttede org. (evt. særgrupper blant disse)
 - 11.5 Publikum utenfor org. (evt. særgrupper blant disse)
 - 11.6 Annet (spesifiser)

- 12. Spredningsform
 - 12.1 Postsending til tillitsvalgte
 - 12.2 Postsending til medlemmer
 - 12.3 Abonnement (dvs. etter mottakerinitiativ)
 - 12.4 Utdeling ved spesielle anledninger (stands o.l.)
 - 12.5 Annet (spesifiser)

- 13. Pris
 - 13.1 Abonnement
 - 13.2 Stykkpris
 - 13.3 Gratis

ORGANISASJONERES VURDERING AV PUBLIKASJONSVIRKSOMHETEN

- 1.1 Har organisasjonen gjort noe forsøk på å vurdere nytten av en eller flere publikasjoner?
- 1.2 Eventuelt hvilke, og hvordan?

- 2.1 Har man noe eksempel på en publikasjon man tror har vært nokså mislykket?
- 2.2 I tilfelle, hvilken?
- 2.3 Hva bygger man denne vurderingen på?

- 3.1 Har man noe eksempel på en publikasjon man tror har vært nokså vellykket?
- 3.2 Hvis ja, hvilken?
- 3.3 Hva bygger man denne vurderingen på?

4. Andre kommentarer, ønsker, planer, reformer med hensyn til publikasjonsvirksomheten? (Bruk gjerne eget ark).

VEDLEGG 2 ORGANISASJONENES PRESSE- OG ARTIKKELTJENESTE

I følge opplysninger fra organisasjonene selv er det ialt åtte av de 12 organisasjonene som sender ut artikler, pressemeldinger og notisstoff i tilknytning til sin u-landsinformasjon. I sine svar på vårt omfattende spørreskjema er det bare enkelte organisasjoner som tallfester denne aktivitetens omfang, og bare en, NV, som gir opplysninger om hva virksomheten koster. Vi har ønsket å studere også denne formen for informasjon og har valgt ut tre av de organisasjonene som benytter den i sin u-landsinformasjon. De tre er Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Landsorganisasjonen og Kirkens U-landsinformasjon, alle altså såkalte paraplyorganisasjoner. Hensikten ved en nærmere undersøkelse av denne virksomheten skulle ideelt sett være å finne ut hvor meget og hva slags u-landsinformasjon som når hvilke mennesker. Foruten en undersøkelse av innholdet i det som formidles ville det være ønskelig å studere fire ledd i formidlingen og stille følgende spørsmål:

1. I hvilken utstrekning benytter organisasjonen denne form for informasjon?
2. I hvilken utstrekning benytter presseorganene det stoff de får tilsendt?
3. I hvilken utstrekning blir u-landsstoffet lest?
4. I hvilken utstrekning økes lesernes kunnskaper og forståelse av u-landsspørsmål?

Skal man spesielt vurdere virkningen på dette området av at organisasjonen får offentlig støtte til u-landsinformasjon, må man undersøke omfang og innhold av u-landsstoffet i en periode etter at rammeavtalen ble inngått og organisasjonen hadde tatt i bruk denne informasjonsformen, og en forutgående periode for sammenlikning. Innen rammen av denne undersøkelsen har det bare vært mulig å ta opp de to første av de fire ovenstående spørsmål.

1. Det Kgl. Selskap for Norges Vel

NV er samarbeidsorganet for samvirkebevegelsen når det gjelder u-landsvirksomhet. De fire organisasjonene man bygger på er Norges Boligbyggelags Landsforbund (NBBL), Norges Fiskarlag (NF), Norges Kooperative Landsforening (NKL) og Norges Bondelag/Landbrukssamvirke.

Siden 1980 har NV hatt rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon. Virksomheten med å sende ut artikler, pressenotiser o.likn. kom imidlertid først i gang fra 1982. Det året sendte man ut syv artikler som i sin helhet var viet u-landsspørsmål. Denne virksomheten er beregnet til å ha kostet kr. 5.000 i 1982, hvorav kr. 4.000 var NORAD-midler. Dette utgjør 1,2 prosent av NORAD-bevilgningen til informasjon i NV det året.

Vi har ønsket å se nærmere på u-landsstoffet for 1981, det vil si året før NV begynte å sende ut slikt stoff og for 1983, det siste året. NV har nå en såkalt presseliste u-land som omfatter de snaut 90 presseorganer og organisasjoner som får tilsendt u-landsstoff. Presseorganene og liknende kan deles inn i tre grupper:

1. De som direkte eller indirekte henvender seg til alminnelig publikum (dagspresse, pressebyråer, NRK), i alt ca. 40.
2. De som henvender seg til spesielle grupper av u-landsinteresserte, i alt 3.
3. De som henvender seg til de fire sektorene landbruk, fiske, boligsamvirke og forbrukersamvirke, eller til spesielle grupper innen disse (bl.a. Fjørfe, Fiskets Gang, Bo-inform og Vårt Marked), i alt ca. 40.

Norges Vels informasjonsarbeid om u-land går for en stor del gjennom de fire ovennevnte organisasjoner og er vendt mot de fire sektorer. Rammeavtalene bygger også på den forutsetning at organisasjonene bedre skal kunne tilpasse u-landsinformasjonens form og innhold til de grupper de representerer. Det synes derfor ønskelig å se nærmere på

u-landsstoffet i gruppe 3. Denne omfatter imidlertid hele 40 publikasjoner. Fordi vi bare kunne gjennomføre en begrenset undersøkelse fant vi det hensiktsmessig å se på de organene som best kan betegnes som de fire organisasjonenes medlemsblad, nemlig Bo (NBBL), Me'a (Norges Fiskarlag), Vårt Blad (NKL) og Bondebladet utgitt av Norges Bondelag.

Vi har undersøkt u-landsstoffet i disse fire organene for 1981, dvs. året før Norges Vel begynte å sende ut slikt stoff og for 1983, det siste året.

I 1983 sendte Norges Vel ut fem pressemeldinger og ni artikler om u-landsspørsmål. Atte av artiklene inngikk i en serie om kooperasjon i Latin-Amerika. Artiklene er skrevet av u-landskonsulenten i Norges Vel, Trond Norheim, og bygger på stoff fra en reise til Bolivia og Nicaragua i juli 1983. Artiklene ble sendt ut i september 1983 i tilknytning til årets innsamlingsaksjon som ble støttet av NRK. Innsamlingen gjaldt Norsk Folkehjelps internasjonale arbeid. Norsk Folkehjelp legger i sine prosjekter vekt på støtte til kooperasjonen, og norske samvirkeorganisasjoner ga derfor sin støtte til aksjonen. Samvirkeutvalget i Norges Vel sa seg positive til at aviser og tidsskrifter innen landbruk, fiskeri, boligsamvirke og forbrukersamvirke tok inn stoff om aksjonen.

- 1.1 BO utgis av Norske Boligbyggelags Landsforbund og kalles Tidsskrift for boligsak og boligsamvirke. BO kommer ut 5 ganger i året i A 4 format og med et sidetall på 48, inklusive for- og bakside. Opplaget er på 15 000 og distribueres til styrer i borettslag, boligbyggelag, kommunepolitikere, Storting, Regjering samt en liten gruppe abonnenter.

I 1981 bragte BO en lengre artikkel med u-landstema, skrevet av en nordmann som hadde vært rådgiver i Tanzania og ellers er informasjonssjef i Bergen og Omland Boligbyggelag. Artikkelen handlet om boligkooperasjon i fattige land. Dette var det eneste om u-land i BO dette året, dvs. et sidetall for 1981 på 4,4, som tilsvarer 1,8 pst. av totalt sidetall.

I 1983 hadde BO 6 artikler med u-landstema foruten en annonse og en notis. Totalt utgjorde u-landsstoffet i 1983 15,6 sider, hvilket tilsvarer 6,5 pst. av totalt sidetall. Bare ett av de fem numrene av BO i 1983 var således helt uten u-landsstoff. To av numrene hadde også u-landstema blant bildene på forsiden.

To av artiklene i 1983 var skrevet av Norges Vels u-landskonsulent og tilhørte serien på åtte om kooperasjon i Latin-Amerika sendt ut i tilknytning til Norsk Folkehjelps innsamlingsaksjon høsten 1983. Annonsen var rykket inn av Norges Vel og gjaldt rekruttering til u-landsoppdrag og notisen gjaldt et nytt hefte om samvirke og u-hjelp utarbeidet av Norges Vel.

Også en tredje av artiklene i 1983 er knyttet til Norsk Folkehjelps prosjekter i Latin-Amerika. To artikler i et annet nummer gjelder en konferanse arrangert av Habitat, FNs bosettingskommisjon.

En sammenlikning mellom 1981 og 1983 viser altså en kraftig økning av u-landsstoffet i BO. Bladet har tatt inn de to artiklene i Norges Vels serie som handler om boligspørsmål. De to artiklene fra Habitat er også knyttet til en spesiell begivenhet det året, men BO har dessuten i 1983 to andre artikler med tilknytning til u-land, og iallfall delvis u-landsmotiv på tre av fem forsider.

- 1.2 Bondebladet er et fellesorgan for Norges Bondelag og landbrukets økonomiske organisasjoner. Bladet har et opplag på ca. 110 000 og sendes til alle medlemmer av Bondelaget og til alle aktive medlemmer av Norske Melkeprodusenters Landsforbund, Norges Kjøtt- og Fleskesentral, Gartnerhallen, Norske Eggcentraler, NRF-avlslaget for Norsk Rødt Fe og Norske Potetindustrier. Bladet kommer ut en gang i uken, med unntak for en kort periode om sommeren og i forbindelse med jul og påske. Bondebladet trykkes i avisrotasjon og har tabloid-format.

I 1981 hadde Bondebladet 12 innslag om u-land. Redaksjonen behandlet u-landsproblemer to ganger på lederplass og oppfordret der til at en

større del av u-hjelpen burde siktes inn mot matproduksjon. Dette temaet tas også opp i en reportasje fra høgskoledagene på As, Som det året ble viet landbrukets plass i bistandspolitikken. Tre av innslagene behandlet samvirketiltak i Afrika som blir støttet av norske samvirkeorganisasjoner gjennom Norges Vel og brakte stoff skaffet av Selskapet. To av artiklene handlet om et jordbruksprosjekt og en om et handikappsenter, begge støttet av NORAD, og endelig en artikkel fra en flyktingeleir i Afrika. Gjennomgående bygges artiklene rundt en nordmann som er engasjert i prosjektet. De 12 innslagene i 1981 fylte tilsammen 5,82 sider, som utgjør 0,3 pst. av samlet sidetall i bladet det året.

Til sammenlikning brakte Bondebladet i 1983 15 innslag om u-land, som tilsvarer 6,55 sider, dvs. 0,33 pst. av totalt sidetall. U-landsstoffet i 1983 var imidlertid i enda sterkere grad selvcentrert enn i 1981. Fem av innslagene, deriblant den eneste u-landslederen, dreiet seg om import av hermetisk kjøtt fra Botswana som man stilte seg sterkt kritisk til. To andre innslag behandlet forslag om økt u-landsimport mer generelt. En melding underrettet om at bønder kunne melde på kvigekalver for levering til et NORAD-støttet prosjekt på Madagaskar og en gjaldt omtale av vanskelighetene med å rekruttere landbrukskyndige til oppdrag i u-land.

Jordbruksprosjektet i Sør-Sudan som støttes av Kirkens Nødhjelp blir omtalt også i 1983. Ett oppslag gjelder et PR-tiltak til støtte for misjonen, et annet dekker besøk på en norsk bondegård av en statsråd fra Sri Lanka, og en reklame-betont artikkel anbefaler Kenya som et egnet turistland for norske bønder. Også i 1983 var det en omtale av samvirkeprosjektet i Vest-Afrika og endelig brakte Bondebladet en artikkel om jordbrukssamvirke i Bolivia. Dette er den ene artikkelen i serien på åtte som Norges Vel sendte ut om samvirkeprosjekter i Latin-Amerika som utelukkende handlet om jordbruk. To andre artikler som delvis behandlet jordbruksspørsmål ble ikke benyttet av Bondebladet og heller ikke noen av de andre artiklene eller noen av de fem pressemeldingene med u-landsstoff som Norges Vel sendte ut i 1983.

1.3 Me'a er Norges Fiskerlags hovedorgan. Det kommer ut en gang i måneden i A 4 format og med gjennomsnittlig 42 sider. Det har et opplag på ca. 26.000 og distribueres til medlemmer av Norges Fiskarlag, rederorganisasjoner og andre innen fiskerinæringen.

I 1981 hadde Me'a ikke noe u-landsstoff. I 1983 hadde Me'a en artikkel skrevet av disponenten i et fiskesalgslag som hadde vært på delegasjonsbesøk i Elfenbenskysten og Sierra Leone med besøk i regionkontoret for samvirketiltak. Artikkelen tar utgangspunkt i samvirkebevegelsens historiske betydning i England og i Norge. Når det gjelder situasjonen i de to u-land nevnes "å legge forholdene bedre til rette for den oppvoksende generasjon på landsbygden" og mer allsidig kosthold som målsetting. Som egnete midler pekes på mer rasjonelle dyrkingsmetoder, bedre lagringsforhold, bedre transportforhold, tilgang på mer energi og nye landbruksprodukter. Artikkelen inneholder også en omtale av den økonomiske struktur, samvirketiltakene som egnet middel, de beskjedne ønsker om hjelp og at selv små midler vil gjøre nytte. Som begrunnelse for å yte hjelp vises til "de mennesker som så sårt trenger en hjelpende hånd" og at vi bør kunne hjelpe "for å vise vår taknemlighet for den økonomiske og sosiale utvikling vi har hatt de siste 100 år". Artikkelen er på en side og har ingen illustrasjoner.

Samme år hadde Me'a en meddelelse om at Samvirkeutvalget, hvor også Norges Fiskarlag er representert, har gitt sin støtte til Norsk Folkehjelps innsamlingsaksjon. Notisen utgjør 1/4 side og er en forkortet versjon av en pressemelding fra Norges Vel. Me'a hadde ikke annet u-landsstoff i 1983 til tross for at to av artikkelserien på åtte om kooperasjon i Latin-Amerika tok opp temaer fra fiskerisektoren. En av disse artiklene ble imidlertid gjengitt i Fiskaren, som også gjenga en pressemelding angående en delegasjonsreise til Tanzania for studiet av samvirkeprosjekter der.

Fiskaren kaller seg en avis for kyst-Norge og den kommer ut to ganger i uken med 16 sider i tabloidformat. Opplaget er på ca. 18 000. Fiskaren utgis i Bergen og er ikke et organisasjonsblad. I 1981 brakte

Fiskaren syv ganger u-landsstoff og i 1983 fire ganger, bl.a. artikkelen og pressemeldingen som er nevnt ovenfor.

- 1.4 Vårt Blad utgis av Norges Kooperative Landsforening og sendes medlemmene av samvirkelegene samt noen få abonnenter og har et samlet opplagstall på 305 000. Det kommer ut i A 4 format med et gjennomsnittlig sidetall på rundt 40. (1981: 40,7 sider, 1983: 41,4 sider).

I 1981 hadde Vårt Blad 22 artikler og andre innslag med u-landstema og dessuten to forsider med u-landstema. Tilsammen utgjorde dette u-landsstoffet 27,6 sider, hvilket tilsvarer 2,95 pst. av det totale sidetall det året.

I 1983 hadde bladet 21 u-lands innslag, som tilsammen fyllte 15,5 sider. Det tilsvarer 1,6 pst. av totalt sidetall i 1983. Denne nedgangen skyldes både at ingen forsider var viet u-land i 1983, og at en rekke av innslagene var korte notiser, bokomtaler o.lign. Vårt Blad brukte en av de åtte artiklene som Norges Vel sendte ut om kooperasjonen i Latin-Amerika, og en av de fem pressemeldingene som ble sendt ut det året.

Når det gjelder Vårt Blad kan man altså ikke konstatere noen økning i u-landsstoffet fra 1981 til 1983. Videre var det beskjeden utnyttelse av det stoffet som Norges Vel har sendt ut. Når det gjelder artikkelstoffet er det riktig å være klar over at de artiklene som behandlet boligspørsmål, jordbruk og fiske hadde klarere målgrupper. Forbrukerkooperasjon ble imidlertid ikke spesielt behandlet.

Tabell 2.1.

U-landsstoff i samvirkeorganisasjonenes medlemsblad.

	1981				1983		
	Antall u-lands- innslag	Totalt sidetall med u-landsstoff	Prosent u-landssider	Antall u-lands- innslag	Totalt sidetall med u-landsstoff	Prosent u-landssider	Stoff sendt ut av NV og benyttet
Bo (NBBL)	1	4.4	1.8	7	15.6	6.5	4 av 14
Bondebladet (Norges Bonde- lag m/fl.)	12	5.8	0.3	15	6.6	0.3	1 av 14
Me'a (Norges Fiskar- lag)	0	-	-	2	1.3	0.3	1 av 14
Vårt Blad (NKL)	22	27.6	3.0	21	15.5	1.6	2 av 14

1.5 Sammenfatning

Denne gjennomgangen av de fire samvirkeorganisasjonenes medlemsblad viser at de har svært lite u-landsstoff, bortsett fra Bo i 1983 (6,5 prosent) og eventuelt Vårt Blad i 1981 (3,0 prosent). I det siste tilfellet ser vi altså en reduksjon fra 1981 til 1983, mens det er en økning i Bo som imidlertid dels kan sies å stå i forbindelse med spesielle aktuelle boligspørsmål (Habitat- konferansen). Når det gjelder Me'a og Bondebladet er det ingen økning i forbindelse med at NV har begynt sin artikkeltjeneste og sender ut pressemeldinger. Dette stoffet får knapt nok innpass i de to bladene. Dette resultatet er kanskje mest bemerkelsesverdig fordi det skulle synes lett å finne og å tilpasse u-landsstoff til et fisker- og bondepublikum på grunn av disse sektorenes store betydning for u-land. Så vel støtte til fiskeriprosjekter som til landbruksprosjekter har også vært viktige i norsk utviklingshjelp.

Artikkelserien om samvirkeprosjekter i Latin-Amerika ble knapt nok benyttet av disse to bladene til tross for at tre av dem helt eller delvis behandlet jordbrukssamvirke (Bondebladet brukte en) og to behandlet fiskeriprosjekter (Me'a brukte ingen).

Denne gjennomgangen gir imidlertid ikke inntrykk av i hvilken utstrekning det stoff som NV sender ut blir brukt. Vi har som nevnt ikke funnet det mulig å gå gjennom et større utvalg av de organene som mottar u-landsstoff fra Norges Vel. NV abonnerer på Argus-klipp og har samlet disse i en utklippsbok. Fordi stikkordet er NV kan det selvfølgelig være mulig at artikler har vært brukt uten at det er blitt registrert. Det er også mulig at vi har oversett enkelte klipp. Med disse forbehold viser det seg at NVs u-landsstoff er blitt brukt slik i 1982 og 1983:

I 1982 sendte NV ut to artikler;

- Samvirkeorganisasjonene og u-landsengasjement, 22/10

- Kooperativt fiskeriprojekt i Elfenbenskysten, 3/12

Den første artikkelen ble benyttet i fem tilfeller (fire aviser og et fagblad, Bondevennen). Den andre artikkelen ble brukt i et medlemsblad, Vårt Blad, og i et av fagbladene, Fiskaren.

I 1982 ble det dessuten sendt ut fire pressemeldinger med u-landsinformasjon;

- Ekspertgruppe samlet i Norge, 26/8
- Samvirkeprosjekt i Sør-Sudan 15/9
- Peder Sjøiland ny formann i Nordisk samrådsgruppe, 13/10
- Rekrutteringsseminar for samvirkeoppdrag i u-land, 22/10

Disse meldingene ble gjengitt i henholdsvis åtte, fire, tre og ett organ. Den første kom i endel av dagspressen, og den siste i Aftenposten. Ellers var det først og fremst enkelte medlemsblad og andre fagblad som brakte meldingene.

I 1983 sendte NV den tidligere omtalte serien på åtte artikler om samvirke i Latin-Amerika, med referanse til Norsk Folkehjelps aksjon:

- Jordbruksutvikling sentralt i Norsk Folkehjelps Boliviaprojekt
- Boligforbedring forebygger sykdommer
- Bolivias boligsamvirke i startfasen
- Samvirke i Bolivia
- Fiskerikooperativ med framtidsoptimisme
- Behov for økt fiskeribistand til Nicaragua
- Boligprosjektet El Transfer
- Samvirke i Nicaragua

Artiklene ble presentert i henholdsvis fem, ett, ett, ett, to, null, ett og null presseorganer. Den første ble brukt av to aviser (Nationen og Dagbladet Rogaland), foruten av et medlemsblad og to andre fagblad. Den andre, tredje og syvende artikkelen ble hver trykket i et medlemsblad, den fjerde og femte bare i hvert sitt fagblad og den

sjette og åttende artikkelen ble ikke benyttet.

Det ble sendt ut fem pressemeldinger i 1983. Den første ble gjengitt i to aviser, den andre i en avis og fem fagblad, den tredje i en avis og syv fagblad, den fjerde i hele 12 aviser og to fagblad, mens den femte og siste ble brukt av fire fagblad. De pressemeldingene som ble benyttet av fire, fem og syv fagblader dreide seg om lysbildeserie om samvirkeprosjekter, Norsk Folkehjelps aksjon og den studieturen til Tanzania som NV arrangerte. Den pressemeldingen som slo an i avisene og ble brukt av 12 av dem, fortalte at det vill være en "afrikansk landsby" på NORAD/NVs "stand" under Landbruksveka '83.

Det større tilbudet av artikler fra NV i 1983 fikk ikke noen uttelling i avisene og også beskjedent gjennomslag i fagbladene (hvor hver artikkel ble brukt i gjennomsnitt en gang). Avisenes hyppige bruk av pressemeldinger i 1983 gjelder utelukkende den "afrikanske landsby". Fagbladene brukte pressemeldingene noe hyppigere i 1983 enn i 1982.

Av de fire bladene som er behandlet her står Bondebladet og Vårt Blad på den distribusjonslista som NORADs Informasjonskontor benytter for utsendelse av artikler og pressemeldinger. Bladet Bo er ikke ført opp på listen, men det er imidlertid Norske Boligbyggelags Landsforbund. Norges Fiskarlags hovedorgan Me'a er ikke på listen.

Vi har henvendt oss til de fire bladene med spørsmål om de har foretatt leserundersøkelser. Bondebladet har gjennomført fire leserundersøkelser, den siste i 1982. Resultatet av denne er presentert under tittelen "Som du sår skal du høste", som også gjengir de spørsmål som ble stilt. Imidlertid refereres ikke resultatet for de spørsmål som eventuelt kunne være av interesse i denne forbindelse, så vi har derfor fått supplerende opplysninger fra Norges Bondelag. Respondentene ble vist tre artikler med spørsmål om de hadde lest disse, men ingen av dem handlet om u-land (spørsmål 13). I forbindelse med spørsmål om hvilke stoffområder som ble lest, ble det listet opp en rekke stoffområder, men ingen gjaldt internasjonale spørsmål eller u-land (spørsmål 17). På det åpne spørsmål hvor respondenten blir bedt

om å nevne det stoffet vedkommende liker best i Bondebladet i 1982 var det enten ingen som nevnte u-landsstoff, eller så få at det ikke ble registrert (spørsmål 18).

Kategorien "gårdsreportasjer" rangerer høyest som svar både på spørsmål 17 og 18, og det stemmer med tidligere funn. Tidligere har noen nevnt "hvordan bonden har det i andre land" som en ønsket stoffkategori.

I Bondebladet vurderer man om de selv skal lage en leserundersøkelse våren 1985 eller bruke et firma. Da vil det eventuelt være mulig å ta med en u-landsartikkel og en u-landskategori i undersøkelsen.

De øvrige medlemsbladene vi har undersøkt, Me'a, Vårt Blad og Bo har ikke gjennomført leserundersøkelser.

TABELL 2.2.a) Tallet på Norges Vels artikler og pressemeldinger som er brukt av aviser og fagblad

<u>Aviser</u>	1982		1983	
	artikler (2)	pressemeld. (4)	artikler (8)	presse- meld. (5)
Aftenposten		1		
Agderposten	1			
Arbeiderbladet		1		1
Bergens Arb.blad				1
Bergens Tidende				1
Dagen	1	1		
Fædrelandsvennen				1
Gjengangeren				1
Glomdalen				1
Gula Tidend				1
Nationen	1	1	1	5
Dagbladet Rogaland			1	2
Romsdals Folkeblad				1
Romsdalsposten		1		
Sunnmørsposten				1
Toten og Raufoss blad				1
Varingen				1
Vest-Telemark				1
SUM	3	5	2	19

TABELL 2.2.b)

Fagblad	1982		1983	
	artikler (2)	presse- meld. (4)	artikler (8)	presse- meld. (5)
BBL-nytt		2		3
BO		1	2	
Bo-inform, Stavgr.				1
Bonde- og Små- brukeren				1
Bondebladet		2	2	
Bondevennen	1		1	
Fiskaren	1		1	1
Fiskets Gang				1
Fylket				2
Handelsbestyreren				1
Hellerudposten		2		2
Landbrukstidende		1		3
Me'a				1
Meieriposten				1
Samvirke		1		
Vestlandske Landbruk			1	
Vårt Blad	1	2	1	1
SUM	3	11	8	18

2. Kirkens U-landsinformasjon

KUI har hatt rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon siden 1977 og har hele tiden hatt en u-landskonsulent i hel stilling. KUI benytter tre kanaler for det stoffet de sender ut. Til NTB går det pressemeldinger, og dessuten går det stoff til Church of Norway News og Kirkeaktuelt.

Church of Norway News er en informasjonsbulletin om den norske kirke som utgis på engelsk. Den sendes til sjømannskirkene og til en rekke norske organisasjoner i utlandet samt institusjoner i utlandet som Kirkenes Verdensråd og Det Lutherske Verdensråd. Bulletinen utkommer 6-7 ganger pr. år i A4-format med 18-20 sider. Opplaget er på 560. Vi har ikke undersøkt Church of Norway News med henblikk på u-landsstoff.

Kirkens Informasjonstjeneste sender pressemelding gjennom NTB regelmessig en gang i uken. I denne utsendelsen vil det eventuelt bli tatt med stoff fra Kirkens U-landsinformasjon i den utstrekning det ifølge Kirkens Informasjonstjeneste har interesse.

Ordningen med utsendelser av pressemeldinger gjennom NTB kom i gang først fra 1982. Vi har derfor bare gått gjennom det stoffet som ble sendt ut av Kirkens Informasjonstjeneste i 1983. I alt var det 23 utsendelser dette året, varierende mellom en og syv maskinskrevne sider. Gjennomsnittlig var utsendelsene på 5,3 sider. I utsendelsene var det i alt 14 meldinger med tema i tilknytning til u-land. Imidlertid var det noen ganger flere "u-landsmeldinger" i samme utsendelse, slik at over halvparten av utsendelsene (14 av 23) hadde ikke noe u-landsstoff. De 14 meldingene utgjorde i alt 13,3 sider og det tilsvarer 10,8 prosent av det totale sidetall for pressemeldingsutsendelse fra Kirkens Informasjonstjeneste i 1983. Halvparten av u-landsmeldingene gjaldt Sør-Afrika med vekt på kirkens engasjement der, og også andre meldinger hentet sitt tema fra samme region (Zambia, SWAPO). Ellers var det blant annet en oppfordring fra

Kirkerådet om å støtte Aksjon Menneskeverd og et intervju angående en studietur til Sør-og Sør-Øst Asia hvor hovedvekten i den korte omtalen var mer lagt på utviklingsprosjekter enn på evangelisering. I hvilken utstrekning pressemeldingene fra Kirkens Informasjonstjeneste blir brukt, er ikke kjent. For vårt formål ville det bli en alt for omfattende oppgave å prøve å etterspore denne bruken, og herunder da også bruken av meldingene ved u-landstema.

Kirkeaktuelt utgis av Kirkens Informasjonstjeneste som et organ for Bibelselskapet, Kirkens Nødhjelp, Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd, og kom med første årgang i 1977. Fordi det er det samme året som u-landskonsulenten begynte sin virksomhet er det ikke mulig å gjøre en sammenlikning av u-landsstoff i denne publikasjonen "før og etter". Vi har gått gjennom to årganger, 1981 og 1983, som er valgt fordi de gir et inntrykk av situasjonen de senere år og dessuten er de samme år vi har benyttet for undersøkelsen av det stoff som NV har sendt ut. Kirkeaktuelt utkommer 4-6 ganger i året, er trykt i A4-format og har et opplag på 6.000 - 7.000. Det sendes til ansatte i de fire organisasjonene, til menighetsråd og til enkeltpersoner som abonnerer på publikasjonen. I de to årene 1981 og 1983 brakte Kirkeaktuelt 10-12 innslag med u-landstema. I det alt vesentlige dreier det seg om korte notiser med opplysninger om u-landssøndagen, om Kirkens Nødhjelp og kirkelige organers støtteuttalelser. Det var også enkelte artikler, blant annet om rasisme i det sørlige Afrika, omtale av barnebøker med u-landstema og et intervju med en utviklingsbistandadministrator. I 1981 fylte u-landsstoffet nærmere to sider eller snaut 4 prosent av samlet sidetall det året. I 1983 var omfanget litt høyere. 2,5 sider til tross for færre numre, slik at u-landssstoffet utgjorde nærmere 8 prosent. Kirkeaktuelt er ikke ført opp på den distribusjonslisten som NORADs Informasjonskontor benytter ved utsendelse av pressemeldinger og artikler.

3. Landsorganisasjonen

LO inngikk rammeavtale med NORAD om u-landsinformasjon i desember 1978. I årene 1980-81 var det i kortere perioder ansatt en person med ansvar for u-landsinformasjon. Først fra februar 1982 fikk man en mer fast ordning med en sekretær i halv stilling (1982 og 1983), senere i trekvart stilling (1984) som ansvarlig for u-landsinformasjonen og knyttet til LOs informasjonsavdeling.

Utsending av artikler, pressemeldinger med videre er en av LOs kanaler for u-landsinformasjon, men denne virksomheten dekkes over LOs ordinære budsjett og kostnadene ved den er ikke tallfestet. LO opplyser at man ikke har noen fullgod statistikk over pressemeldinger, artikler etc. om u-landsrelaterte emner. De har i flere år sendt ut dels egenproduserte og dels innkjøpte artikler til fagbladene, men dette har vært relativt sporadisk. I samband med AIS` virksomhet og andre støtteaksjoner har det også gått ut artikler om dette, foruten artikler i forbindelse med og om LOs faglige u-hjelpsaktivitet.

I 1982 og 1983 arrangerte LO egne u-landsturer for medarbeiderne i fagbladene. Fra disse ble det sendt ut "stoff-pakker". I 1982 (det vil si artiklene gikk ut ved årsskiftet 82/83) ble det ikke ført statistikk over hvilke blader som trykket hvor mange artikler.

I tillegg til disse fem artiklene har vi fått en liste over artikler og pressemeldinger om internasjonale spørsmål som ble sendt ut i 1983. Av i alt 23 meldinger og artikler er det 11 som helt eller delvis behandler forholdene i u-land, med hovedvekt på faglige rettigheter eller mer generelt om politiske forhold.

Dette stoffet sendes redaktørene for de fagblad som utgis av forbund tilsluttet LO. I alt dreier det seg om 33 fagblad, på mange måter svært ulike blad, blant annet når det gjelder format, sidetall og antall nummer i året. Vi ønsket å se på omfanget av u-landsstoff i 1983, etter at u-landsinformasjonen var blitt fast organisert i LO og

man dessuten hadde fått tilbudet på fem artikler fra studieturen til Asia. Til sammenlikning valgte vi 1981, det vil si vi har sett på de samme årganger som for organisasjonene tilsluttet NV. Da det ville være for stort arbeid å gå gjennom samtlige blads begge årganger, valgte vi å gjøre et tilfeldig utvalg. (1)

(1)

De 33 forbundene ble listet alfabetisk, ett forbund ble trukket på slump, og vi tok ut hvert fjerde forbund på begge sider. Et tilfeldig utvalg av nummer av samtlige blad ville vært en mer tungvint fremgangsmåte. De forbundene vi fikk med hadde et gjennomsnittlig medlemstall på over 26.000 mot et gjennomsnittlig medlemstall for alle på vel 26.233. Bladene i vårt utvalg kommer ut gjennomsnittlig 9,1 - 9,5 ganger pr. år, mot 10,2 for alle, de har et sidetall på 24 som tilsvarer totalt gjennomsnitt, eller et gjennomsnitt på sidetall x nummer på 265 mot 259 for alle. Til tross for at Norsk Sjømannsforbunds medlemsblad var med i utvalget, har vi sett på bladet til nok et forbund som er berørt av endringene i internasjonal arbeidsdeling, nemlig Bekledningsarbeiderforbundets Vi i bekledning. Redaktøren for dette bladet var også med på LOs studietur til Asia høsten 1982. Vi har også gått gjennom bladet til et av de store industriforbundene, Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbunds blad Fabrikkarbeideren. Når disse to inkluderes i utvalget skjer det lite endring i de ovennevnte karakteristika. Gjennomsnittlig medlemstall øker til 26.500, svak økning i gjennomsnittlig antall nummer pr. år, og svak reduksjon i gjennomsnittlig sidetall. Imidlertid er Vi i bekledning avis, slik at formatet er omtrent det dobbelte av de andres vanlige A4-format.

- 3.1 Norges Befalsforbund har 5.500 medlemmer og utgir Befalsbladet som kommer 8 ganger i året i A4-format og med ca. 24-28 sider pr. nummer. I 1981 hadde Befalsbladet ikke noe u-landsstoff, og i 1983 to innslag, en artikkel og en kort notis. Begge gjaldt Norsk Folkehjelps TV-støttede innsamlingsaksjon, tilsammen dekket dette 1,8 sider, eller 1,0 prosent av sidetallet i 1983.
- 3.2 Norsk Fengselstjenestemansforbund har 1.800 medlemmer og gir ut Fengselsmannen i A4-format med fire nummer i året og sidetall på ca. 20. I 1981 inneholdt bladet ikke noe u-landsstoff, men i 1983 var det to oppslag. Det ene gjorde oppmerksom på Aksjon Menneskeverd i TV 23/10, og var en halv-sides drøftelse av offentlig bistand og innsamlingsaksjoner for private organisasjoners utviklingsprosjekter. Den andre innslaget i 1983 var en notis om Forsikringsselskapet Samvirkes samarbeidsavtale med og ekspertbistand til et nystartet forsikringsselskap i Uganda. Ingen av innslagene hadde noe spesiell tilknytning til fagbevegelsen eller fengselstjenestemannens yrkessituasjon. U-landsstoffet utgjorde totalt 0,7 prosent av sidetallet i 1983. Fengselsmannen brakte ikke noe av det u-landsstoffet som ble sendt ut av LO.
- 3.3 Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbund har 10.500 medlemmer og bladet betegnes bare som forbundets fagblad. Det har A4-format, kommer med 10 nummer i året med ca. 20 sider i hvert. I 1981 inneholdt bladet ikke noe u-landsstoff hvis man ser bort fra et referat fra behandlingen av utenrikspolitiske spørsmål på LO-kongressen hvor Midt-Østen og spørsmålet om anerkjennelse av PLO stod sentralt. I 1983 inneholder bladet derimot i alt ni innslag med u-landstema, hvor riktignok hele fem gjelder årets innsamlingsaksjon med støtte gjennom TV. Det dreier seg om artikler som dels forteller om innsamlingsaksjonen, dels om det arbeid Norsk Folkehjelp driver ute, og annonse for aksjonen. Bladet gjengir også den første av de fem artiklene fra studieturen, samt en omtale av internasjonal fagbevegelse i forbindelse med FFI-kongress i Oslo. De to siste innslagene behandler mordet på menneskerettighets-

forkjemperen Marianella Garcia Vilas fra El Salvador, og oppfordring til å støtte menneskerettighetsbevegelsen gjennom en Folkets Fredspris. Omfanget av u-landsstoff dette året utgjorde 8,2 sider, som representerer 4,1 prosent av sidetallet. Av dette gjaldt hele 5,1 sider TV-aksjonen, det vil si to tredjedeler av årets u-landsstoff.

3.4 Norsk Kommuneforbunds Fagblad har et opplag på 153.000, også det i A4-format med 21 nummer i året, hvert på 32 sider. I 1981 hadde Kommuneforbundet 6 innslag med u-landstema. De fleste behandlet forholdene i Sør-Afrika, og flere gjaldt oppfordringer til støtte for innsamlingsaksjonen til Norsk Folkehjelp og AIS for prosjekter der. De to andre innslagene gjaldt Latin-Amerika. Totalt utgjorde de seks innslagene 4,7 sider, det vil si 0,7 prosent av 1981 års sidetall. I 1983 har fagbladet hele 15 u-landsinnslag. Igjen er det stoff omkring høstens TV-støttede innsamlingsaksjon som dominerer. Det er imidlertid geografisk spredning, og blanding av artikler, smånotiser og leserinnlegg. Bladet har også med en omtale av et seminar om fagbevegelsen og Latin-Amerika hvor Kommuneforbundet var medarrangør. Totalt sett utgjør u-landsstoffet 10,8 sider og det vil si 1,6 prosent av sidetallet. Vel halvparten av årets nummer hadde ikke noe u-landsstoff.

3.5 Norsk Olje- og Petrokjemisk Fagforbunds fagblad NOPEF-nytt kommer i A4-format og har et opplag på 4.500. Det har ekspandert i de år vi tar for oss, fra å komme ut i 4 nummer med 16-20 sider i 1981, til 7 nummer med 20-24 sider i 1983. I 1981 var det i alt fire innslag med u-landstema i NOPEF-nytt. Den eneste artikkelen var reisebrev fra en deltaker på FFI-leir for faglig ungdom. De øvrige innslagene var tre notiser angående Sør-Afrika. Også i 1983 hadde NOPEF-nytt fire innslag med u-landstema, om TV-innsamlingen, om fagforeningsbesøk fra Sør-Afrika, om Marianella Garcia Vilas og om en indisk gutt som NOPEF har fjernadoptert. Totalt sett utgjorde dette 2,4 sider, men bare 1,5 prosent av samlet sidetall det året på grunn av bladets ekspansjon. NOPEF-nytt brakte ikke noe av det u-landsstoff LO sendte ut.

3.6 Norsk Sjømannsforbunds Medlemsblad kommer ut i 13.000 eks. 12 ganger i

året og med ca. 30 sider pr. nr. i A4-format. I 1981 hadde medlemsbladet bare to innslag med u-landstema, ett om oljetilførsel til Sør-Afrika og ett om et nødhjelpsprosjekt i Algerie støttet av Norsk Folkehjelp. Tilsammen utgjorde dette en snau side eller 0,3 prosent av samlet sidetall. I 1983 derimot var det hele 13 innslag og ingen av årets nummer var helt uten u-landsomtale. Igjen var det stor konsentrasjon om TV-aksjonen (7 av 13). Sjømannsforbundets medlemsblad trykket imidlertid også tre av fem artikler fra studieturen til Asia i 1982. Endelig var det tre innslag med temaer med nærmere tilknytning til Sjømannsforbundet, nemlig omtale av en norsk støttet sjømannskole i Mosambik, av behandlingen av skipsfartsspørsmål på UNCTAD og kartlegging av norsk skipsfart på Sør-Afrika. Totalt sett utgjorde de 13 innslagene 14,6 sider og det tilsvarer 4,2 prosent av samlet sidetall, altså en klar økning sammenliknet med 1981.

- 3.7 Norsk Teletjenesteforbunds medlemsblad Teletjenesten kommer ut med 10 nummer i året på ca. 20 sider hver. Formatet er noe mindre enn A4 og opplaget er på 13.500. I 1981 hadde Teletjenesten en artikkel om Norsk Folkehjelp hvor det også er en kort omtale av støtte til flyktninger o.a. i u-land. Ellers var det intet u-landsstoff dette året, altså bare 0,1 prosent av totalt sidetall. I 1983 økte tallet på innslag til 11, hvorav fire gjaldt den TV- støtte innsamlingsaksjonen. Et av NFs prosjekter i Zimbabwe var også gjenstand for omtale og ellers var det mest korte notiser på basis av pressemeldinger fra LO. Samlet ble det 7,9 sider som tilsvarer 4,1 prosent av sidetallet i 1983.
- 3.8 Norsk Treindustriarbeiderforbunds medlemsblad heter Trearbeideren. Det kommer ut i 6.200 eks., med 4 nummer i året på ca. 25 sider, i A4-format. I 1981 var det 15 innslag med u-landsstoff, som til sammen fylte 10,2 sider og utgjorde 10,2 prosent av totalt sidetall. Enkelte artikler og notiser har tilknytning til bevilgninger og innsamlinger (AIS og Norsk Folkehjelp, Redd Barna) og forhold for faglige tillitsmenn i enkelte land. Innslagene virker ellers noe spredt og tilfeldig. I 1983 hadde Trearbeideren 7 innslag, det ble 7,9 sider det året, eller 7,9 prosent av sidetallet. Et par av artiklene dreide seg om Norsk Folkehjelps

TV-aksjon, en var den første av artiklene fra LOs studietur til Asia, og ellers var det litt stoff om forholdene for fagorganiserte i Tyrkia og Chile.

Tabell 2.3 U-landsstoff i LO-forbunds fagblad

1	2	3	4	5	1981		1983		12		
					6	7	8	9		10	11
Opplag	Nr.pr. år	Sidetall	Kolonne 2x3	Format (tilnærm.)	U-lands- innslag	U-lands- sider	U-lands- Pst.u- landssider	U-lands- innslag sider	U-lands- Pst.u- landssid.	Bruk av innsl. sene av LO -83	
Befalsbladet	6/8	24	148/192	A4	0	-	-	2	1,8	0,9	0
Fengselsmannen	4	20	80	A4	0	-	-	2	0,67	0,8	0
Norsk Hotell- og Rest. arb. forb.	10	20	200	A4	0	-	-	9	8,2	4,1	1
Norsk Komm.-forbund	21	32	672	A4	6	4,7	0,7	15	10,8	1,6	1
NOPEF-Nytt	4/7	16/24	64/168	A4	4	1,7	2,6	4	2,4	1,4	0
Norsk Sjøm.-forbund	12	gj.sn.30	352	A4	2	1,0	0,3	13	14,6	4,1	3
Teletjenesten	10	gj.sn.20	201/190	A5/A4	1	0,2	0,1	11	7,0	4,1	2
Trearbeideren	4	24	96	A4	15	10,2	10,6	7	7,9	8,2	1
8 fagblad	71/76	186/194	1813/1950		28	17,8	1,0	63	54,3	2,8	
Gjennomsnitt 8 fagblad					3,5	2,2	1,8	7,9	6,8	3,1	
Vi i Bekledning	10	16	160	tabloid	9	9,9	6,2	14	15,1	9,4	
Fabr.arbeideren	10	16	160	tabloid	40	9,2	5,7	38	19,2	12,0	
10 fagblad	91/96	218/226	2133/2270		77			115			
Gjennomsnitt 10 fagblad					7,7		2,6	11,5		4,7	
Fri fagbeveg.	21	16	336	tabloid	56	22,6	6,7	72	39,6	11,8	

Skråstrek i tabellen markerer skille på 1981 og 1983.

Tabell 2.4 U-landsstoff i LO-forbunds fagblad

	Utvalget på åtte fagblad	Ti fag- blad	Utvalget på åtte fagblad	Ti fag- blad *)
Antall innslag med u-landstoff pr. år.	28	77	63	115
Gjennomsnittlig antall innslag med u-lands- stoff pr. år	3,5	7,7	7,9	11,5
Antall sider med u-lands- stoff pr. år	17,8		54,3	
Samlet side- tall med u- landsstoff i prosent av sidetall i bladene	1,0		2,8	
Antall sider med u-lands- stoff gjennem- snittlig fordelt pr. blad pr. år	2,2		6,8	
Gjennomsnittet av den prosent- vise andelen u-landsstoff i de enkelte blad	1,8	2,6	3,1	4,7

*) Formatet på de to fagbladene som er gjennomgått i tillegg til utvalget på åtte, er større. Vi har derfor ikke beregnet samlet sidetall med u-landsstoff i de ti.

3.9 Sammenfatning

Totalt sett var det lite u-landstoff i de bladene vi ha gått gjennom. Vi har tolket u-landsstoff og u-hjelp svært vidt, og ikke bare tatt med stoff som fokuserer på den tredje verden som utviklingsland, fattigdomsproblemer og utviklingshjelpsprosjekter. Selv med en svært vid definisjon viser det seg at de 8 fagbladene tilsammen bare hadde 28 innslag i 1981, at dette fylte i alt snaut 18 sider som representerer 1,0 prosent av bladenes samlede sidetall (se tab. 2.4). Det var klare variasjoner bladene i mellom. Befalsbladet, Fengselsmannen og Norsk Hotell- og Restaurant- arbeidernes Fagblad hadde ikke noe u-landsstoff i 1981, Tele- tjenesten hadde ett innslag. På den annen side hadde Tre- arbeideren 15 innslag. Gjennomsnittet for 1981 var 3,5 innslag pr. blad, 2,2 sider pr. blad og 1,7 prosent av samlet sidetall. I det enkelte blad sett under ett er det en klar økning i u-landsstoffet fra 1981 til 1983. De 8 bladene hadde 63 innslag som fylte 54 sider eller 2,4 prosent av totalt sidetall. Bortsett fra Trearbeideren hvor det er en reduksjon i u-landsstoffet, viser det økning i alle blad, men det er fortsatt ulikheter mellom dem. I 1983 var det gjennomsnittlig 7,9 u-landsinnslag pr. fagblad, dette fylte gjennomsnittlig snaut 7 sider eller 3,1 prosent av bladenes sidetall.

En vesentlig del av dette stoffet er knyttet til Norsk Folkehjelps TV-støttede aksjon høsten 1983. I den forbindelse finnes det en del omtale av forholdene i land og områder hvor NF er engasjert og av prosjekter som støttes av NF. Mye av stoffet er imidlertid mer generelt eller det er selve innsamlingsaksjonen som inntar hovedplassen. Vi har ikke gjort noen virkelig systematisk gjennomgang av innholdet av det stoffet som bringes. Våre inntrykk er imidlertid:

- Det er noe stoff om forholdene for fagorganiserte i land som Chile, Sør-Afrika, Malaysia o.likn.
- Det er meget sjelden stoff fra u-land med klar relevans for det

enkelte fagblads spesielle leserkrets. Det er riktignok noen innslag om Sør-Afrika (olje, skipsfart, boikott o.likn.) i Sjømannsforbundets og NOPEFs blad.

- Utvalget av stoff virker ytterst tilfeldig, det er sjelden tilpasset det enkelte blad og virker kvalitetsmessig svært ujevnt.
- Det stoff som LO har sendt ut (5 artikler ved årsskiftet 1982/83 og 11 pressemeldinger i 1983) er nyttet i liten utstrekning, gjennomsnittlig en melding eller en artikkel pr. blad.
- Den økning som kan spores i u-landsstoffet fra 1981 til 1983 er ikke en refleks av at det fra 1982 sendes ut u-landsstoff fra LO. Økningen synes først og fremst å skyldes inntak av stoff omkring NFs aksjon Menneskeverd.

I tillegg til de 8 tilfeldig utvalgte fagblad har vi som nevnt gått gjennom ytterligere to.

- 3.10 Bekledningsarbeiderforbundet utgir Vi i Bekledning med 10 nr. i året. Bladet kommer i et opplag på 18.000 i tilnærmet tabloidformat og varierende mellom 16 og 24 sider. I 1981 hadde Vi i Bekledning ni innslag med tilknytning til u-land, hovedsaklig artikler eller sammensatte oppslag som gikk over to sider. Flere innslag behandlet AIS, og kampanjen til støtte for det sørlige Afrika som AIS hadde sammen med LO og Norsk Folkehjelp. Bladet brakte også en reportasje fra tekstilproduksjon i Tanzania samt stoff fra en norsk teko-delegasjon til sørøst-Asia med deltakere fra Bekledningsindustriarbeiderforbundet såvel som fra Tekstilfabrikkenes Forening, Confektionsfabrikanternes Landsforbund og Utenriksdepartementet. Totalt sett fylte u-landsstoffet nesten 10 sider eller 7,5 prosent av sidetallet. I 1983 brakte bladet 14 artikler og notiser med u-landstema. (Tallet avhenger litt av hvordan men teller enkeltoppslag innen den samme rammen). Vel 1/3 hadde tilknytning til den TV-støttede innsamlingsaksjonen, men stoffet var i stor grad fokusert om forholdene i de land hvor Norsk Folkehjelp er

engasjert i prosjekter. Det annet hovedtema var norsk teko-industri og u-landsimport og forholdene for tekstilarbeidere i u-land, blant annet den tredje artikkelen LO sendte ut etter studieturen til Asia, og skrevet av forbundets fagbladredaktør Torgrim Kristoffersen. Vi i Bekledning brakte også artikler fra Latin-Amerika. Totalt sett fylte u-landsstoffet 15 sider i 1983, eller vel 9 prosent av alle sidene det året.

3.11 Det andre forbundet vi tok for oss i tillegg til de utvalgte, er Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund som utgir Fabrikkarbeideren i et opplag på 39.000. Også Fabrikkarbeideren er avis, mindre enn tabloidformat, med 16 sider pr. nummer og 10 nr. pr. år. I 1981 hadde Fabrikkarbeideren hele 40 innslag med tilknytning til u-land, men langt det meste var korte notiser. Dermed fylte dette stoffet bare 9 sider eller 5,4 prosent av samlet sidetall i 1981. Tallet på u-landsinnslag steg ikke i 1983, men det var forholdsvis flere artikler og lengre innslag slik at vel 19 sider ble brukt til u-landsrelatert stoff og det er altså over 11 prosent. Meget av stoffet er knyttet til politiske begivenheter, som invasjon og undertrykkelse. Latin-Amerika-stoffet dominerer, særlig i 1983, ved siden av det sørlige Afrika. Det er også notiser om situasjonen i Tyrkia og Afghanistan. Fabrikkarbeideren bringer også notiser om prosjekter som får støtte av AIS, og i 1983 er det en rekke omtaler av Norsk Folkehjelps TV-støttede aksjon.

3.12 Både Vi i bekledning og Fabrikkarbeideren har langt flere innslag med u-landsstoff enn gjennomsnittet for vårt tilfeldige utvalg (se tabell 2.3) og u-landsstoffet opptar forholdsvis mer av spalteplassen i disse to bladene. I begge skjer det en økning i omfanget av u-landsstoffet, særlig markert i Fabrikkarbeideren.

Trekker vi de to bladene inn i beregningen av gjennomsnitt får vi således en økning av omfanget av u-landsstoff i 1981 fra 1,7 til 2,7 prosent, og i 1983 fra 3,1 prosent til 4,6 prosent.

3.13 Endelig har vi sett på Landsorganisasjonens eget organ, Fri Fagbevegelse som kommer i et opplag av 45.000 og som sendes til samorganisasjonene, tillitsvalgte sentralt og lokalt i organisasjonene samt lokale fagforeninger og klubber. Fri Fagbevegelse kommer 21 ganger i året med 16 sider og i omtrent tabloidformat. I 1981 hadde Fri Fagbevegelse hele 56 innslag med u-landstema, men langt de fleste var korte notiser, mens artikler på en halv til en side eller mer var det ytterst få av. U-landsstoffet fylte i alt 22 sider eller 6,7 prosent av sidetallet. Mye av stoffet dreier seg om mangel på faglige rettigheter i mange land, om prosjekter støttet av AIS, LO og Norsk Folkehjelp. Enkelte notiser brakte generelle u-lands- eller u-hjelpsopplysninger. I 1983 økte tallet på u-landsinnslag til 72, som fylte nesten 40 sider, og det tilsvarer nesten 12 prosent av samlet sidetall. Omtrent 1/5 av innslagene i 1983 gjaldt Norsk Folkehjelps TV-aksjon. Også i 1983 var det noe stoff om Tyrkia, om det sørlige Afrika og andre afrikanske land, men latin-amerikanske temaer var mest fremtredende. Fri Fagbevegelse trykket samtlige artikler fra LOs studietur til sørøst-Asia, og tre av disse kom i bladet i 1983. Fri fagbevegelse hadde langt mer u-landsstoff enn gjennomsnittet for de fagbladene vi har undersøkt, både utvalget på 8 og alle 10 fagbladene. Fri fagbevegelse har også noe mer generelt u-lands- og u-hjelpsstoff, og dette virker mindre preget av tilfeldighet enn det man finner i flere av fagbladene.

3.14 Stofftilgang og leserundersøkelser

Så vel Fri Fagbevegelse som syv av de ti forbundsbladene vi har gjennomgått står på den distribusjonslisten som NORADs Informasjonskontor benytter ved utsendelse av pressemeldinger og artikler. På listen står imidlertid hverken Befalsbladet eller Fengselsmannen som har intet (i 1981) eller lite (i 1983) u-landsstoff, og heller ikke NOPEF-nytt, som har noe u-landsstoff. For øvrig kan nevnes at av samtlige LO-forbundsblad står 17 på distribusjonslisten, mens 15 ikke er med.

Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO)

har nylig gjennomført en leserundersøkelse blant medlemmer av Norsk Arbeidsmandsforbund, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund og Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund. (Halvor Fauske og Arvid Fennefoss: "En leserundersøkelse av tre fagblad". FAFO 1984).

Ingen av disse tre forbundenes blad var trukket ut i vårt opprinnelige utvalg av fagblad, men Kjemisk sitt blad Fabrikkarbeideren var blant de vi så på i tillegg til utvalget.

Her er det ikke anledning til å redegjøre for de metoder som er brukt og heller ikke gi en bred presentasjon av funnene, bare kort referere de mest relevante resultatene. Undersøkelsen opererer med 12 kategorier av stofftyper, hvorav internasjonalt stoff er en. På grunnlag av svarene presenteres en firedeling etter hvor populært de enkelte stofftypene sies å være. Internasjonalt stoff kommer sammen med fire andre stofftyper i den minst populære gruppen. Selv om en høyere prosent av de regelmessige leserne av fagbladene enn av de som bare leser dem en gang i blant leser internasjonalt stoff, så er det bare kurs- og opplysningsstoff som for disse rangerer lavere. (Se utdrag av tabell 3.1, 3.3 og 3.4). Det internasjonale stoffet er igjen delt inn i fire grupper, og av disse er det gruppen "faglig solidaritetsarbeid" som antakelig inneholder mest u-landsstoff. Dette fanger imidlertid noe mindre interesse enn gruppen "sikkerhetspolitikk/nedrustning". (Se den gjengitte tabell 3.7).

Utdrag av tabell 3.1 (N= 221), tabell 3.3 (N= 116) og tabell 3.4 (N= 105)

lesehyppighet fordelt på stofftype

Stofftype:	<u>lesehyppighet</u>			
	Regel messig	En gang i blant	Aldri	Ubesvart
<u>Int. stoff</u>				
Alle leserne	18	42	21	18

Regelmessige lesere	28	41	13	18
"En gang i blant"-lesere	7	43	33	17

Tabell 3.7 Antallet som leser de forskjellige typer internasjonalt stoff. Prosent (N= 132)

Leser?	Leser?			SUM
	ja	nei	ubesvart	
Typer internasjonalt stoff				
Sikkerhetspolitikk/ nedrustning	55	29	17	101
Faglig solidaritets- arbeid	45	39	17	101
Om forbundets inter- nasjonale arbeid	40	43	17	100
Internasjonalt økonomisk stoff	30	53	17	100
Annet	9	74	17	100

Kilde: FAFOs leserundersøkelse.

3.15 Anbefalinger

Skal man vurdere om det overhodet er rasjonelt for organisasjonene å satse på produksjon og utsendelse av pressemeldinger, notiser og artikler, må man undersøke om stoffet blir brukt og eventuelt i hvilket omfang. Skal man imidlertid komme videre må man ikke bare se på omfang hittil, men også på innhold og form. Dette vil ha betydning for redaksjonens avgjørelse med hensyn til bruk av stoffet. Dersom det blir brukt og tilbudt leserne, er det interessant å vite hva som tilbys.

Når vi har målt omfanget av u-landsstoff i fagblad har vi benyttet en vid definisjon av u-land, det vil si vi har ikke bare tatt med u-hjelp og omtale av u-land og u-landsproblemer som er direkte knyttet til deres karakter av u-land, men også tatt med annen omtale av u-land, kulturelle forhold, politiske forhold o.a. Vi har også tatt med omtale av besøk, innsamlinger, individuelle hjelpetiltak og -tilbud når disse er relatert til u-land. Vi har ikke foretatt noen systematisk analyse av innhold, men vårt inntrykk er at det i stor utstrekning er knyttet til innsamlinger og aksjoner av ulike slag. Ofte er det reportasjer knyttet til nordmenn som hjelpere. Skal man analysere et større antall notiser og artikler som behandler u-land tror vi at det kan være hensiktsmessig å prøve seg fram med en klassifisering av stoffet som antydnet nedenfor med eksempler:

	GENERELT	LANDSPESIFIKK	LANDSPESIFIKT OG FAG- ELLER SEKT. SPESIFIKT
FORH. I U-LAND	u-land er fattige, rike	Tanz. er blitt fattigere i 70-årene	Jordbr. i Tanz. er særlig problemfylt
FORH. U-LAND/ I-LAND	Bet.forh. mell. u- land/i- land har forv.seg	Tanz. må bet. mye mer sisal for en traktor nå enn tidl.	India møter hindre for sin tekstileksport til til i-land
FORH. U-LAND/ NORGE	Norge gir 1% av BNP som u-hj.	Den største mott. av norsk u-hjelp er Tanz.	Den viktigste sektor i norsk bistand til Kenya er jordbruket
FORH. U-LAND/ DEN/DE NORSKE ORG.	Norske samv.org. driver u-hjelp	Husmorfor. har særlig eng. seg i Kenya	Husmorforb. prosj. har særlig vært støtte til vann- prosj. i Kenya

Videre ville det antakelig være hensiktsmessig å skjelne mellom ulike grader av generaliseringer, slik som i det følgende eksemplet:

Pedro får ikke frokost før han går på skolen

Barna ilandsbyen får ikke mat før de går på skolen

Barna på landsbygda i El Salvador får sjelden mat før de går på skolen

Kalori-inntaket hos skolebarn i u-land er.....

Dersom stoffet er problemrettet ville det være av interesse å få fram hvordan problemer, ressurser og innsats for å overvinne disse beskrives, og eventuelt å bruke matrise som den følgende:

PROBLEM: MATMANGEL

	ARSAK	RESSURSER	INNSATS
U-LAND	uvitenhet, overbef., tørke	godt jordsmonn, bønder som jobber hardt	regjeringen kanaliserer mer ressurser til jordbruk
FORH. U-LAND/ I-LAND	satsing på dyrk. av eksportprod., lave priser på eksportprodukt., forverret bytte- forhold	teknologi, kapital, innsatsvarer	råvareavtaler, u-hjelpseksp., fredskorps- deltakere, kunstgjødsel- forsyninger

Dersom stoffet tar opp årsaker til underutvikling, kan man skjelne mellom de som er relatert til forholdet u-land/i-land, og de som er u-landsrelaterte, og blant disse klassifisere:

- naturgitte: klima, mangel på ressurser;
- kulturelle: religiøse og andre kulturelle hindringer, mangel på utdanning, mangel på teknologiske kunnskaper;
- øk. struktur: mangel på kapital;
- politiske trekk: udugelige politikere, diktatur, korrupsjon, mangel på demokratisk tradisjon.

Vårt inntrykk er imidlertid at årsaker til og forklaringer på underutvikling sjelden berøres og at strategier for utvikling ikke tas opp ofte.

En nærmere undersøkelse av innholdet i u-landsstoffet måtte også omfatte bilder og billedtekster. Om bildet er individ- og situasjonsorientert, og om det i tilfelle viser u-landsinnbyggere i passivitet eller aktivitet, og i hva slags situasjon det viser i-landspersoner. Om bildene er mer prosjektfokusert (sykehusbygg) eller strukturfokusert (slumområde), om billedteksten generaliserer, og om det er u-landet eller u-hjelpen som understrekes.

Vi har sett på noen få artikler med tanke på en slik omfattende klassifisering og kan bare konstatere at det er et svært tidkrevende arbeid. Hvis dette gjennomføres i større omfang må man benytte databehandling for analysen.

Som påpekt innledningsvis sender ikke alle de 12 organisasjonene ut stoff til pressen, og av de som gjør det har vi bare undersøkt tre. Vi kan ikke si hvor stor andel av NORAD-midlene som brukes til dette formålet, idet bare NV har tallfestet det.

Stoff som blir sendt ut av LO og av NV benyttes i liten utstrekning, men det er store variasjoner bladene i mellom. Økt bruk kan henge sammen med god kvalitet, aktualitetspreg og tilpassing til leserkretsen (Bo i 1983), men redaktørenes generelle holdning kan være mer avgjørende.

Kirkeaktuelt tar inn forholdsvis mye u-landsstoff (4-8 pst.). Kirkens Informasjonstjeneste har over 10 pst. u-landsstoff i sine pressemeldinger gjennom NTB, men vi vet ikke i hvor stor utstrekning det benyttes.

Vi vil anbefale at organisasjonene vurderer sin utsendelse av pressemeldinger og artikler med hensyn til form og innhold i forhold til tiltenkt leserkrets. I de organisasjoner hvor denne virksomheten har et visst omfang, bør man søke å registrere i hvilken utstrekning stoffet blir benyttet.

Når det gjelder omfanget av u-landsstoff i det hele i de fagbladene vi har gått gjennom, er det med få unntak lite, det er kvalitetsmessig ujevnt, svært ofte lite tilpasset leserkretsen og noe tilfeldig utvalgt, mye preget av innsamlingsaksjoner.

Vi tror at fagbladene kunne være en meget interessant kanal for u-landsinformasjon dersom stoffet med hensyn til tema og form var tilpasset leserkretsen. Vi tror at man både må få redaktørens generelle interesse vakt, og at det må gis oppdrag og foreligge tilbud om spesielt utformet stoff. Informasjonskontoret i NORAD bør - i samarbeid med organisasjonene der det passer - ta kontakt med redaktører i fag- og medlemsblad av ulike kategorier. Mange redaktører av fag- og medlemsblad er ikke journalister av profesjon, men har kommet i stillingen fra tillitsmannsverv. Stipendreiser for journalister bør gis til søkere som vil skrive spesielt for fagblad, om problemer for ulike yrkesgrupper, om u-landsprosjekter inne ulike fagområder, om u-lands egen innsats på spesielle sektorer.

Fordi u-landsstoffet er ukjent for mange lesere er det desto viktigere at det har profesjonelt sett høy standard. Informasjonskontorets samarbeid med utdanningsinstitusjoner på mediesektoren bør ta sikte på at fag- og medlemsbladenes behov for velskrevet spesialstoff blir tilgodesett. Vi antar at tilbud på spesialrettet, profesjonelt stoff også er avhengig av at honorarsatsene følger gjeldende normer. Vi har ikke gjennomført noen fullstendig undersøkelse av de honorarsatser som brukes, men har inntrykk av at de i mange tilfeller ligger svært lavt.

Videre vil vi anbefale at man senere søker å innpasse u-landsstoff i leserundersøkelser av fagblad. En abstrakt kategorisering av u-hjelp og u-landsstoff vil imidlertid ikke nødvendigvis gi nyttig veiledning hvis tanken er å bryte gjennom generelle stoffkategoribarrierer ("er ikke interessert i u-land") ved å knytte an til lesernes interesser.

Det fjerde spørsmålet vi stilte innledningsvis; I hvilken utstrekning økes lesernes kunnskaper og forståelse av u-landsspørsmål? synes det for tidlig å stille så lenge u-landsstoffet har så beskjedent omfang.

Under enhver omstendighet vil det være uhyre vanskelig å besvare.

VEDLEGG 3 STUDIETURER

Innen informasjonsvirksomheten har NORADs Informasjonskontor hatt midler til ulike typer av u-landsturer, for journalister siden 1965, som delfinansiering i forbindelse med utarbeidelse av læremidler fra 1978 og for studieturer organisert av ungdoms- og kvinneorganisasjoner. Den siste ordningen ble i 1978 utvidet til å gjelde organisasjoner generelt. Det har hittil ikke vært gjennomført noen evaluering av disse reisene.

Når det gjelder ordningen hvor organisasjoner kan søke om støtte til konkrete informasjonstiltak ble det i 1973 foretatt en negativ avgrensning forsåvidt som organisasjonene ble henvist til spesielle støtte- og stipendordninger når det gjaldt studieturer. Da ordningen med rammeavtaler med enkelte organisasjoner ble etablert fra slutten av 1970-årene, ble det ikke lagt noen tilsvarende begrensning på virksomheten til de organisasjoner som gikk inn i slike avtaler.

Studieturer til ett eller flere utviklingsland har da også vært en av de aktivitetsformer som organisasjonene benytter i sin informasjonsvirksomhet. Slike turer har også gått til internasjonale organisasjoner som arbeider med utviklingsspørsmål. Ikke alle organisasjonene gjør bruk av denne aktivitetsformen, men for enkelte er dette et viktig innslag i deres virksomhet. Vi har prøvd å systematisere opplysninger fra studieturene de siste årene, det vil si 1980-84, hvor følgende organisasjoner har hatt studieturer: Frikirkerådet, Kirkens U-landsinformasjon, Landsrådet for norske Ungdomsorganisasjoner, Norske Kvinners Nasjonalråd, Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Landsorganisasjonen, Høyres Studieforbund og Kristelige Folkepartis Studieforbund. Det betyr at alle paraplyorganisasjonene har studieturer som ledd i sin virksomhet, mens dette er mindre vanlig blant de partipolitiske opplysningsforbund. Her er det store forskjeller forsåvidt som HS ikke bare har hatt studieturer hvert år,

men også opptil tre pr. år (1980 og 1982), men med få deltakere. KrFS har hatt turer i 1981 og 1984 og VO i 1980. SO, SpS og AOF har ikke arrangert egne turer, men de to siste har gitt økonomisk støtte til turer arrangert av deres respektive ungdomsorganisasjoner. Organisasjonenes reisehyppighet i løpet av 1980-84 fremgår av tabell 3.1.

Tabell 3.1 Antall studieturer arrangert av organisasjonene 1980-1984.

HS	10
NV	6
LNU	4
Frikirk.	3
LO	3 (1)
NKN	3
KrFS	2
VO	2
<u>KUI</u>	<u>1</u>
<u>SUM</u>	<u>34 (1)</u>

(1)

Vi har ikke inkludert en reise LO skal foreta i slutten av 1984.

Vi har bare i et par tilfeller foretatt selvstendig innsamling av opplysninger om studieturer. Hovedsaklig har vi basert det nedenstående på opplysninger i halvårs- og årsrapporter fra organisasjonene og på deres regnskaper, samt på spesielle reiserapporter når de er oppbevart i NORAD. Det betyr at det kan være hull i vårt materiale slik at de sammenfattende bemerkninger ikke er basert på uttømmende opplysninger. Det er også store variasjoner når det gjelder arten og nøyaktigheten av de opplysninger vi har brukt. Mange interessante spørsmål kan ikke besvares ut fra det materialet vi har. Regnskapene viser ikke alltid hva studieturer har kostet. Det ville være svært

ønskelig å få et bilde av studieturenes betydning i økonomisk henseende, det vil si hvor stor del av den enkelte organisasjons NORAD-midler som går til denne type informasjonstiltak og hvor meget studieturene koster totalt. Det synes imidlertid ikke helt uvanlig at studieturer tar 20-25 prosent av budsjettet, og at de for enkelte organisasjoner i enkelte år kan legge beslag på 30 eller 40 prosent av NORAD-bevilgningen. Selv om man mangler grunnlag for å fastslå deres samlede betydning økonomisk sett, skulle de ovennevnte andelene være indikasjon på at også denne aktivitetsformen bør vurderes.

Av de 36 (1) turene som vi i alle fall har endel opplysninger om, kan vi presentere dette bildet med hensyn til reisemål:

19 turer til Afrika

10 turer til Asia

3 turer til Latin-Amerika

Hertil kommer 4 turer til internasjonale organisasjoner som arbeider med utviklingsspørsmål.

(1)

Her har vi inkludert de to turene som Senterpartiets og Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjoner gjennomførte med støtte fra SpS og fra AOF.

I Afrika er i alt 14 ulike u-land besøkt foruten Sør-Afrika. Samtlige hovedsamarbeidsland har fått besøk, Tanzania og Kenya flest, Mosambik færrest. Dessuten har Zimbabwe fått hyppige besøk. Dette betyr at de fleste turene har gått til det østlige og sørlige Afrika, mer unntaksvis til Vest- og Sentral-Afrika.

I Asia er ialt 12 u-land besøk, foruten Japan. Også i Asia har samtlige hovedsamarbeidsland fått besøk, India oftest (5), Pakistan sjeldnest (1). Ellers har studieturene gått til de industrielt sett interessante land i Sørøst-Asia.

De tre latin-amerikanske turene har gått til ulike land.

Det er bare Høyres Studieforbund som har besøkt internasjonale organisasjoner, men LO planlegger en slik tur i slutten av 1984. (Se tabell 3.2)

Noe over halvparten av turene til Afrika konsentrerer seg om ett land, resten går til 2-4 ulike land. De fleste Asia-turene legger inn besøk i flere land, men noen har valgt bare ett av de følgende: Sri Lanka, India eller Bangladesh.

Studieturene varierer også med hensyn til lengde og ikke minst når det gjelder tallet på deltakere. På hele åtte turer har det vært bare en deltaker. Det gjelder alle Frikirk. reiser, KUIs eneste tur, og to av HS-turene. Studieturene arrangert av HS har gjennomgående hatt få deltakere, tre turer med to deltakere og fem med tre. Også de andre politiske opplysningsorganisasjonene har hatt få deltakere, KrFS en og to, VO en og tre. NKN ligger i mellomskiktet med tre eller fire deltakere, LNU og NV har store delegasjoner, ni til tolv og fem til atten.

Sett under ett har to tredjedeler av deltakerne vært menn. I studieturene fra kristelige organisasjoner og fra LO har det bare vært menn, mens NV har en beskjeden "kvinneprosent", ca. 15, og LNU normal, det vil si ca. 50. I de fleste av HS studieturer er det bare menn eller bare kvinner, men samlet har vel en fjerdedel av deltakerne vært kvinner, det vil si noe under gjennomsnittet.

Studiereisene varierer også med hensyn til lengde. Det vanligste er mellom to og tre uker, over halvparten av studieturene ligger innen et slikt tidsrom. Det gjelder alle LNUs reiser, begge LOs, langt de fleste av HS, og en av NKNs og en av NVs turer. Både NV og NKNs øvrige studieturer er kortere, mellom en og to uker. I den annen ytterlighet ligger KrFS ene tur og to av Frikirk. av en måneds varighet, og Frikirk. tredje tur, på halvannen måned. HS har både en kort tur til Geneve (1 uke) og en til Latin-Amerika (4 uker).

Vi antar at informasjonsverdien av studieturer vil avhenge av en lang rekke forhold. Blant disse vil vi ikke minst peke på klar målsetting med reisen, grundige forberedelser og etterarbeid og informasjonsspredning i ettertid. Det materialet vi har hatt å bygge på gir imidlertid få opplysninger om disse forhold og det er vanskelig å gi en sammenfattende beskrivelse.

Når det gjelder formålet med reisen synes de i mange tilfeller å være nokså lite presist angitt, (få bedre kjennskap til landet, se på NORAD-prosjekter, besøke prosjekter i regi av private organisasjoner osv.). Noen angir naturlig nok spesielle sektorer av interesse (kvinner, fagbevegelse, samvirkeprosjekter, ungdomsorgsorganisasjoner osv.). I enkelte organisasjoner er formålet med reisen mer gjennomdrøftet og presisert.

Det synes også å være store ulikheter med hensyn til forberedelser. Vi vil tro at bestemmelse om reisemål og uttak av deltakere bør skje tidlig. I de fleste, om ikke alle, organisasjonene er praksis at de tilsluttede organisasjoner enten nominerer kandidater som styret el. likn. tar ut deltakerne fra, eller de får tildelt plasser og utpeker sin(e) deltaker(e).

Vi tror at en ryddig organisasjonsmessig behandling er viktig, men kriteriene for valg av deltakere er neppe alltid eksplisitte. I flere organisasjoner, bl.a. Norges Vel og Høyres Studieforbund, ønsker en deltakelse av sentrale organisasjonsfolk og politikere, fordi man da forventer å få den beste effekt. I LNU er utvalgprosedyren mer omstendig og på grunnlag av omfattende opplysninger om de enkelte kandidater.

Vi vil videre anta at tidlig fastsettelse av reisemål og tidspunkt for reisen og tidlig uttak av deltakere er en forutsetning for at reisene kan forberedes ordentlig. Særlig LNU, men også enkelte andre som NV er tidlig ute. LNU er da også den organisasjon som har de mest omfattende forberedelser med bl.a. to helgeseminar. Også NV har praktisert en kort samling før avreise, og - som flere andre - sender ut materiale på

forhånd.

Inntrykk og erfaringer kan få uttrykk i ulike former etter studiereisen. I de fleste tilfeller skrives en rapport etter reisen, men denne varierer sterkt både m.h.t. omfang, kvalitet og forfatterskap. Ellers er det ofte en mer eller mindre uttalt forutsetning at deltakerne etter hjemkomst skal skrive artikler for lokalpressen, fagpressen o.a., være til rådighet for organisasjonen når det gjelder foredrag, utarbeidelse av informasjonsmaterieell og på annen måte.

Vi har begrenset mulighet for å si i hvilken utstrekning dette skjer. Når det gjelder LOs reiser for fagbladredaktører vet vi at antall artikler som ble sendt ut etter reisen i 1982 var 7 og etter januarreisen 1983, 14.

LNU lager en oppsummering ca. et halvt år etter hjemkomsten som bygger på opplysninger fra de enkelte deltakerne om hva de har produsert.

Hvis ikke studieturens deltakere engasjeres i utarbeidelse av en bestemt publikasjon, slik som f.eks. har skjedd i NKN har organisasjonene selv vanligvis ikke noen oversikt over deltakernes innsats etterpå.

I mange tilfeller er imidlertid ikke formålet med studieturen først og fremst å satse på umiddelbar informasjonsformidling. Perspektivet er mer langsiktig, å vekke interesse for u-landsspørsmål hos sentale politikere og organisasjonsledere som ellers har sitt virke på andre felter, og å øke deres kunnskaper om disse spørsmål.

Etter denne mer sammenfattende og svært overflatiske beskrivelse av studieturene, skal vi gi kortfattende omtaler av de enkelte organisasjoners reiser.

Frikirkerådets u-landsinformasjon har hatt tre studieturer i årene 1980-84. Samtlige turer hadde bare en deltaker, enten daglig leder av

organisasjonens u-landsinformasjon eller formann i dens u-landsutvalg. Turene er fordelt på Asia, Afrika og Latin-Amerika med besøk i 3-4 land på hvert kontinent. Varighet 4-7 uker. Med noe forbehold for turen høsten 1984 som ikke er avsluttet ved denne rapportens utskrivning, har det nesten utelukkende vært misjonsstasjoner og misjonsprosjekter, herunder skoler og sykehus, som har vært besøkt. Disse drives av Det norske Misjonsforbund, Methodistkirkens Misjonsselskap, Pinsebevegelsen, De Frie Evangeliske Forsamlinger. Unntaket er en flyktningleir som støttes av Kirkens Nødhjelp.

Det er vanskelig å danne seg et bilde av informasjonsspredningen og verdien av disse reisene. I utgangspunktet er spredningsmulighetene begrenset når turene bare har en deltaker, og denne vel også forutsettes å ha godt kjennskap til u-land på forhånd.

Når det gjelder turer til Asia i 1980 skal den ha resultert i artikler i dagspresse og medlemsblad, men vi mangler oversikt over dette. En syv-siders rapport forteller om reisen. Fra Latin-Amerika-studieturen i 1983 foreligger en to siders rapport samt en kort artikkel og notis i Frikirkerådets u-landsinformasjon som forteller litt om evangeliseringsarbeidet.

Når det gjelder reisen til tre afrikanske land i 1984 foreligger det ikke planer om etterarbeid. Formålet med turen er å se på misjons- og skolesituasjonen.

Kirkens u-landsinformasjon har bare foretatt en studiereise i perioden 1980-84. Det var u-landskonsulenten som alene foretok en lengre reise til åtte land i sør- og øst-Asia i 1982.

Norske Kvinners Nasjonalråd har enkelte år gjennomført studiereiser. I 1981 gikk turen til Sri Lanka, i 1982 til Botswana og den siste til Bangladesh i 1983. På turene deltok henholdsvis fire, fire og tre personer, leder kom fra u-landsutvalget eller det var daglig leder for organisasjonens u-landsinformasjon. Andre deltakere kom fra NKNs styre, fra lokale kvinneråd og tilsluttede organisasjoner. Foruten å

besøke NORAD-støttede prosjekter i Botswana ble det lagt spesiell vekt på kontakt med kvinneorganisasjonene. I Sri Lanka var det besøk ved NORAD-og SIDA- prosjekter, prosjekter i regi av private organisasjoner, ved kvinnebyråer i statsadministrasjonen og hos kvinneorganisasjoner. I Bangladesh var formålet spesielt også å besøke prosjekter som NKNS underavdelinger i 70-årene hadde samlet inn penger til støtte for.

Etter turene synes deltakerne å ha vært aktive som foredragsholdere i sine organisasjoner foruten å ha skrevet artikler om sine inntrykk. Turene til Bangladesh og til Botswana har tydeligvis krevet henholdsvis en sjettedel og en fjerdedel av NORAD-bevilgningen og NKN gir bl.a. økonomisk begrunnelse for ikke å arrangere studietur i 1984.

Landsorganisasjonen har de siste tre år arrangert studiereiser for redaktører av fagblad for LO-tilsluttede fagforbund. (1983-turen ble først avviklet i januar 1984, og 1984-turen skal finne sted i slutten av året). Deltakere har vært 3-4 fagbladredaktører foruten LOs u-landsinformator.

1982-turen gikk til Asia, nærmere bestemt Sri Lanka, Singapore og Malaysia, med hovedvekt på industri og økonomiske forhold i frisonene og ellers fagbevegelsens stilling. Deltakerne kom fra Jernbaneforbundet, Gullsmedarbeiderforbundet og Bekledningsarbeiderforbundet. Redaktøren i Vi i bekledning og u-landskonsulenten skrev en serie på tilsammen fem artikler som ble tatt inn i Fri Fagbevegelse. (Når det gjelder bruken i øvrige fagblad er det undersøkt nærmere, se vedlegg 2).

På den neste turen, som gikk til Kenya og Zambia, var fagbladredaktører med fra Kommuneforbundet, Handel og Kontor, Arbeidsmandsforbundet og Jern og Metall. Hovedvekt lå på besøk hos fagorganisasjonen, sentralt og på lokal plan. I Kenya besøkte gruppen både den stedlige landsorganisasjon og fagorganisasjonens nye skole foruten bedrifter i næringsmiddelindustrien o.a., og NORAD-prosjekt. I Zambia lå hovedvekten på gruveindustrien og gruvearbeiderforbundet foruten på den sentrale fagorganisasjon og den sør-afrikanske SACTU. Turen omfattet

også et kort opphold i London med besøk hos Gruvearbeiderinternasjonalen og orientering i Metallbørsen.

Reise- og natttillegg dekkes av NORAD-midler mens dietten dekkes av forbundene selv. I 1982 ble det brukt kr 80 000,- av NORAD-bevilgningen til reisen, det tilsvarer 20 pst. 1983-turen vil først bli belastet regnskapet i 1984, men det var budsjettert med kr 50 000,- hvilket tilsvarer 10 pst. av bevilgningen.

Turene synes å ha balanse mellom spesialinteresse og mer alminnelig u-landsinformasjon. Det synes også viktig at man fra norsk side får kontakt med virksomhet og grupper som vanligvis faller utenfor u-landsinformasjon. Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved spredningseffekten. Deltakertallet er forholdsvis begrenset, men dette skulle oppveies av deltakernes posisjon som fagbladredaktører og dermed informasjonsspredere. Spredningen av artikler etter en reise synes imidlertid nokså begrenset, men vi har ikke undersøkt om fagbladredaktørenes møte med u-land har en langtidseffekt slik at redaktørene etterspør og bruker mer u-landsstoff.

Hittil har det bare vært mannlige deltakere på studieturene. Dersom alle fagbladredaktørene er menn kunne man vurdere å legge andre kriterier til grunn for utvalget. For å skape et bredere brohode og dypere engasjement, kunne man tenke seg et endret opplegg. Turen kunne for eksempel begrenses til ett land, hele gruppen få generell landorientering og annen bakgrunnsinformasjon for deretter å deles i to-tre mindre grupper hvor deltakerne i hver gruppe representerer samme fag eller kommer fra samme sektor. Det synes også ønskelig at det legges mer presise planer for etterarbeid.

Norges Vel har arrangert studieturer hvert år siden 1982. Allerede i 1980 hadde NV for øvrig fire norske deltakere med på en studietur til Tanzania. De turer NV selv har organisert har gått til Kenya, Elfenbenskysten, Mali, Sierra Leone, Tanzania, og i år til Sudan. Tidligere år har deltakertallet ofte vært høyt, henholdsvis atten, fem, åtte og tretten. Deltakere har kommet fra de fire hovedorganisasjonene

innen samvirkesektoren, landbrukssamvirke, fiske, boligsamvirke og forbrukerkooperasjonen, foruten fra NV selv. Årets reise har færre deltakere, fem, og er mer konsentrert om landbruket.

NVs studieturer virker vel planlagte. Reismålet fastlegges i arbeidsplanen, det vil si ca. ett år i forveien. Når det for eksempel gjelder Tanzaniaturen fikk deltakerne ca. ett halvt år i forveien det første orienteringsbrevet fra NV med noe informasjonsmaterieell. En måned senere kom mer bakgrunnsstoff om Tanzania, om samvirke i u-land og litt om norsk offentlig bistand. Senere fulgte praktiske opplysninger samt et forberedelsesmøte en måned før avreise hvor en representant fra DANIDA møtte for å orientere om det nordiske kooperative prosjektet som skulle besøkes. Selve reisen strakte seg over bare en uke med besøk på kooperative prosjekter innen ulike sektorer og på ulike steder i Tanzania, foruten kontakt med representanter for DANIDA og NORAD.

Samtlige reiser har hatt som hovedformål å studere samvirkeorganisasjoner og prosjekter. Programmet har gjerne vært bygget rundt ett eller flere samvirkeprosjekt, slike som det nordisk støttede i Kenya, og det som NV støtter via den internasjonale kooperasjonen i Vest-Afrika.

Årets studietur gir en ukes opphold i Sør Sudan med hovedvekt på samvirkeorganisasjonenes engasjement i tilknytning til Kirkens Nødhjelps utviklingsarbeid der. Fordi Norges Vel nå er engasjert i dette området forklarer det landvalg og formål med reisen, foruten at den vil ha tilknytning til den TV-støttede innsamlingen i 1985.

NV peker selv på ønskeligheten av at fremtredende ledere i organisasjoner deltar på disse turene. I forbindelse med denne reisen ba vi de fem deltakerne om å fylle ut et spørreskjema (et eksemplar følger vedlagt, hvor reisemålet står åpent fordi skjemaet også har vært benyttet ved andre studieturer). Formålet var å prøve ut et skjema som kunne gi erfaring ved en eventuell spesiell evaluering av studieturer. Her skal bare kort gjengis enkelte av resultatene. Av

deltakerne hadde to ikke vært i u-land tidligere, to hadde vært i u-land som medlem av delegasjoner. Reiselederen hadde jobbet i u-land. På spørsmål om hva som ble ansett å være Sudans største problemer og hva som er karakteristisk for u-land, ble sosiale svakheter nevnt (analfabetisme, dårlig utdanning, dårlige sanitærforhold, mangel på rent vann, dårlig helsevesen), økonomiske svakheter (dårlig utbygget infrastruktur, fravær av pengeholdning, matmangel) og politiske faktorer (ustabile forhold, sentralisering, korrupsjon, stor avstand mellom fattig og rik, borgerkrig, flyktninger o.likn.). Bare en nevnte u-land/i-land-forhold og da helt generelt som nord/ sør motsetning. En deltaker besvarte ikke disse spørsmål.

Når det gjelder etterarbeid, rapportskriving og utnyttning av erfaringer og inntrykk synes det å være mindre organisert og planlagt enn forberedelsene til reisen. Noen av deltakerne hadde imidlertid nokså klare oppfatninger om dette. Dessuten var det sendt ut en pressemelding før reisen hvor det ble opplyst at deltakerne ville være til disposisjon for foredrag og artikkelskriving.

Landsrådet for Norske Ungdomsorganisasjoner er den av paraplyorganisasjonene som gjennomgående satser sterkest på studieturer, og den årlige studieturen med ti eller flere deltakere er det viktigste enkeltinnslaget i LNU's virksomhet. Selve turen varer gjerne tre uker og er konsentrert om ett land. I 1981 var det India, deretter Zimbabwe og så Kenya, og i år var det Nicaragua.

Etter at LNU's styre har besluttet reisemål, sendes en invitasjon til medlemsorganisasjonene om å nominere deltakere, og så foretas det endelige utvalg av deltakere i LNU's styre. Deltakerne er tatt ut et halvt år før avreise. Reisen forberedes blant annet gjennom to weekendkurs hvor såvel generelle u-landsspørsmål, u-hjelp og landorientering står på programmet. Noen måneder forut for avreisen gjennomfører dessuten reiselederen, som vanligvis er LNU's u-landsinformatør, en forberedelsestur for å gjøre avtaler og knytte kontakter.

Programmet under besøket ser ut til å være meget variert med møter hos myndigheter, politiske partier, ungdomsorganisasjoner, offentlige bistandsadministrasjoner og private organisasjoner. Dersom delegasjonen har vært delt i mindre grupper med noe ulikt program, har gjerne besøket begynt og blitt avsluttet i fellesskap. Det har også vært vanlig at arbeidet med å skrive rapport, artikler og utveksle stoff har begynt før de forlater besøkslandet. En stund etter hjemkomsten møtes deltakerne til et avsluttende helgeseminar hvor man fortsetter etterarbeidet. Vi fulgte et slikt seminar etter Nicaraguareisen. Seminaret var lagt opp som et arbeidsseminar hvor deltakerne fra turen gikk gjennom det som fantes av lyd- og billedmateriell. Gjennom bestillinger hos hverandre søkte flere å bygge opp serier til spesielle formål, for eksempel til bruk i barnehager, skoler etc. Deltakerne redegjorde for sin aktivitet etter hjemkomsten, og de fleste hadde hatt flere innlegg i lokalaviser, enkelte i riksaviser, og endel hadde hatt kontakt med barnehager, kulturkontor etc. Dette ble gjort for å etablere vennskapsbyer, starte innsamlinger og for barnehagens del ble det søkt igangsatt et opplegg hvor man brukte forskjellige hjelpemidler som slides, tekst, musikk o.a. Alle deltakerne hadde vært aktive for å spre informasjon, og alle hadde også konkrete planer for høsten. Mange av dem skulle skrive mer, endel skulle holde foredrag i egen organisasjon og endel hadde avtale om foredragsturne på folkehøskoler. Mot slutten av seminaret delte u-landsinformatoren ut et skjema hvor deltakerne skulle redegjøre for sine aktiviteter det første halvåret etter hjemkomsten og returnere det til LNU i begynnelsen av desember.

Opplysninger om kostnader er usikre og noe avhengig av hvilke utgifter som tas med. Kostnadene for studieturen har ligget mellom kr. 130.000 og kr. 200.000, og det vil si at LNU kan ha benyttet over halvparten av tilskuddet til denne aktiviteten.

Høyres Studieforbund er den av de partipolitiske opplysningorganisasjonene som klart satser mest på studieturer i sin informasjonsvirksomhet. I innstillingen av 1979 fra "Plankomiteen for samarbeid med NORAD" vurderte man studieturer blant andre tiltak og konstaterte at de er kostbare og at bare få kan ta del, men at de

involverer opinionsdannere og at man får en spredningseffekt ved at deltakerne opptrer som foredragsholdere og forfattere av materiell.

HS arrangerte tre studieturer i 1980, en i 1981, tre igjen i 1982, en i 1983 og en i 1984. Vi skal se litt nærmere på turen i 1981 og de senere.

Den ene studieturen i 1981 gikk til New York og Washington med besøk i UNDP, UNICEF, UNFPA og Verdensbanken, foruten til den norske FN-delegasjonen m.m. De tre deltakerne var en fra Høyrekvinnene, en fra Unge Høyre og en fra Høyres Studieforbund. Den andre turen hadde bare to deltakere, begge fra Unge Høyre og den varte vel fire uker (samt en privat ferieuke i forlengelse av turen). Turen gikk først til Sveits og deretter til Peru og Bolivia hvor deltakerne besøkte forskjellige sosiale institusjoner og skoler drevet dels av norske misjonsselskaper, dels av andre private organisasjoner.

Den ene turen i 1982 hadde to deltakere (en stortingsrepresentant og en embetsmann i sentraladministrasjonen som samtidig var formann i Høyres bistandspolitiske utvalg). Turen varte noe over to uker og gikk til fire land i Asia: India, Singapore, Malaysia og Indonesia. Deltakerne besøkte blant annet andre lands og internasjonale bistandsadministrasjoner (SIDA, DANIDA, UNDP og WB), en rekke regjeringsdepartementer, enkelte prosjekter med hovedvekt på skipsfart og fiskerier foruten investeringsselskaper og norske industrietableringer. Deltakerne skrev en fyldig rapport fra reisen med en rekke anbefalinger angående utforming av offentlig norsk bistandspolitikk. Reisen til Zimbabwe samme år hadde tre deltakere, to fra Unge Høyres sentralstyre foruten u-landsinformatoren i HS. Også den turen varte litt over to uker og formålet var å besøke prosjekter innen såvel norsk offentlig bistand såvel som prosjekter administrert av frivillige organisasjoner og av FN-organisasjoner. Dessuten ønsket man å studere den politiske situasjonen mer generelt og hadde møter også med landets myndigheter. Det ble utarbeidet en rapport, skrevet en del avisartikler og laget en lysbildeserie fra turen. Endelig arrangerte HS en tur til Geneve med besøk i flere FN-organisjoner

der, ILO, WHO, UNICEF o.a., for særlig å bli kjent med hva disse gjør for å bedre kvinnenenes situasjon i utviklingslandene. De to deltakerne var begge fylkesformenn. Oppholdet varte en uke og det ble skrevet rapport. Tilsammen ble det brukt ca. kr. 96.000 av NORAD-midler til de tre reisene i 1982 og det tilsvarte noe under en fjerdedel av bevilgningen.

Den eneste studieturen i 1983 var Unge Høyres viseformanns opphold ved UNCTAD IV.

Arets studietur gikk til det sørlige Afrika og omfattet landene Angola, Zambia, Zimbabwe og Sør-Afrika. Besøket i det siste landet ble ikke dekket av NORAD-tilskuddet, men gjennom en bevilgning fra Utenriksdepartementet. Det var tre deltakere på turen, to stortingsrepresentanter foruten u-landsinformatoren i HS. En fjerde deltaker fikk sykdomsforfall før avreise. Rapport fra reisen foreligger ikke ennå. Budsjettet lød på kr. 92.000 hvorav kr. 69.000 var NORAD-midler og kr. 23.000 egne midler.

HS har altså arrangert i alt ti studieturer fra 1980 til idag, men fordi turene gjennomgående har få deltakere har bare ialt 20 personer deltatt på disse turene. Internasjonale organisasjoner har vært reisemål ved flere anledninger. Også når turen har vært lagt til u-land har prosjekter eller administrasjon tilknyttet organisasjoner innen FN-familien vært inkludert i besøket. Delegasjonene fra HS synes i større grad enn andre å oppsøke landenes egne myndigheter, samtidig som grasrotbesøk synes mindre vanlige.

Kristelig Folkepartis Studieforbund hadde en studietur til Asia i 1981 og en til Afrika i 1984. I 1981 var eneste deltaker på turen den daværende u-landsinformatoren. Reisen varte en måned og gikk til Thailand, Sri Lanka, Bangladesh og India. Besøket omfattet en rekke prosjekter drevet av private organisasjoner, Redd Barna, Kirkens Nødhjelp, Lutheran World Service o.a. Informanter og omvisere var hovedsaklig nordmenn i disse organisasjonene samt et par representanter for NORAD. Reisen gikk til såvel storbyer med slumområdet som til

jordbruksprosjekter. Inntrykkene fra reisene er tydeligvis benyttet til foredragsvirksomhet i lokallag og i skoler. Bidrag til reiseutgifter var kr. 3.000 fra NORAD-midler foruten et stipend på kr. 10.000 også fra NORAD.

Årets studietur har vært en snau tre ukers tur til Tanzania for den nåværende u-landsinformatør i KrFS samt formannen i KrF's politiske utvalg. Besøksland og deltakere ble fastsatt ca. 3 mndr. før avreise. Tanzania ble valgt som reisemål i samarbeid med NORADs Informasjonskontor og ble ansett som egnet både fordi det er et av Norges hovedsamarbeidsland og fordi frivillige organisasjoner, herunder misjonen, er engasjert i landet. Deltakerne hadde brukt brosjyrer fra NORAD, artikler og samtaler med folk som kjenner Tanzania for å forberede reisen, og hadde også forhåndskjennskap til landet gjennom misjonsarbeid.

Også disse deltakerne ble bedt om å fylle ut det samme spørreskjemaet som ble benyttet overfor deltakere på årets studietur i NVs regi. KrFS u-landsinformatør har tidligere besøkt en rekke u-land i Afrika, Asia og Latin-Amerika i forbindelse med studie- og delegasjonsturer, mens den andre deltakeren ikke tidligere hadde besøkt u-land. For begge var det første gang de reiste til Tanzania. Rapporten foreligger ikke ennå, men planen var å besøke sykehus og sykepleierskole drevet av Norsk Luthersk Misjonssamband, prosjekter drevet av andre frivillige organisasjoner og prosjekter med støtte administrert direkte av NORAD. Reisebudsjettet var på kr. 30.000, hvilket utgjør ca. 17 prosent av årets bevilgning fra NORAD. Det skal lages rapport fra reisen foruten artikler til interne blad, og det antas at informasjon og inntrykk skal utnyttes også på annen måte.

Tabell 3.2 Land besøkt av studieturer fra organisasjonene 1980-84

Angola:	HS	1
Botswana:	HS, NKN, HS	3
Congo:	Frikirk.	1
Elfenbenskysten:	NV, NV	2
Kamerun:	Frikirk.	1
Kenya:	LO, LNU, HS, NV, HS,	5
Mali:	NV	1
Mosambik:	VO, HS	2
Sierra Leone:	NV	1
Sudan:	NV	1
Tanzania:	SpV/SpS, KrFs, NV, VO, NV	5
Zaire:	FriU	1
Zambia:	SpV/SpS, LO, VO,	3
Zimbabwe:	HS, LNU, HS, SpV/SpS	4

Sum: 31

Asia:

Bangladesh:	NKN, KUI, KrFS	3
Filippinene:	KUI	1
Hong-Kong:	FriU, KUI	2
India:	HS, FriU, KrFS, LNU, (AOF)(AUF)	5
Indonesia:	HS, KUI	2
Japan:	FriU, KUI	2
Kina:	KUI	1
Malaysia:	LO, HS	2
Pakistan:	(AOF)(AUF)	1
Singapore:	LO, HS	2
Sri Lanka:	LO, KrFS, VO, NKN	4
Sør-Korea:	KUI	1

Thailand:	FriU, KUI	2
Sum:		28

Latin-Amerika:

Bolivia:	HS (UH)	1
Brasil:	FriU	1
Colombia:	FriU	1
Nicaragua:	LNU	1
Paraguay:	FriU	1
Peru:	HS (UH)	1
Sum:		6

Internasjonale organisasjoner:

ILO:	HS	1
IMF:	LO	1
UNCTAD IV:	HS	1
UNDP:	HS, LO	2
UNICEF:	HS	1
WB:	HS, LO	2
WHO:	HS	1
SUM:		9

Anbefalinger

Selv om ikke alle organisasjonene gjennomfører studieturer og noen få gjør det mer unntaksvis, er dette et meget viktig innslag i flere organisasjoners virksomhet. Studieturene er viktige både fordi de beslaglegger en betydelig del av NORAD- midlene og fordi meget av den øvrige virksomheten i enkelte organisasjoner knyttes rundt studieturene.

Det synes å være god grunn til å foreta en nærmere evaluering av organisasjonenes studieturer. Fordi studieturene direkte berører så få personer vil det være av desto større betydning å prøve å måle effekten for disse og den indirekte virking på noe lengre sikt.

Vi har ikke materiale til å felle noen kategorisk dom over verdien av studieturer mer generelt eller gi en sikker vurdering av de enkelte turene. Vår antakelse er imidlertid at turer med svært få deltakere, men svakt organiserte forberedelser og snever kontaktflate i besøkslandene har begrenset informasjonsverdi. Vi tror at alle organisasjonene må erkjenne at studieturer er en meget ressurskrevende aktivitet dersom de skal gi godt utbytte. Vi tror videre at turer hvor deltakerne er vel forberedet og reisen godt planlagt kan gi betydningsfull stimulans og kunnskapstilfang for informasjonsarbeidet. Vi mener også at studieturer i organisasjonenes regi kan tilpasses medlemsstokkens særinteresser og egne kunnskaper og dermed gi mer utbytte enn helt generelt opplagte turer.

Skal man imidlertid ha den brede målsetting for informasjonsvirksomheten for seg, bør landkunnskap, kontakt med myndigheter, organisasjoner og ulike grupper i befolkningen inngå sammen med besøk som belyser offentlig norsk og multilateral bistandsvirksomhet.

Under enhver omstendighet bør organisasjonene oppmuntres til å avsette tilstrekkelige ressurser til for- og etterarbeid, og foreta egen

vurdering av sine reiser.

Avslutningsvis vil vi nevne at man i Sverige har gjort flere evalueringer av ulike typer av studieturer. "Resan och budskapet," Sth., SIDA 1979 og "Resa med mål" av Margaretha og Rolf Sjøstrøm, Sth., SIDA 1981 er meget omfattende undersøkelser utelukkende av studieturer. Slike reiser omtales også i evalueringsrapportene: "Varje andetag ar internationellt" av Erni og Ola Frihold, Sth., SIDA 1983 og "Sex organisationers u-landsinformation" av Lena Johansson og Gunilla Olsson, Sth., SIDA 1984, som behandler ulike former for informasjonsvirksomhet.

NOEN SPØRSMÅL I FORBINDELSE MED STUDIETUREN

1. Når ble det bestemt at du skulle delta på reisen?
2. Hva er grunnen til at du skal delta på studieturen?
- 3.1 Har du vært i u-land tidligere
- 3.2 I tilfelle hvilket/hvilke?
- 3.3 Hva var formålet i de enkelte tilfeller?

Turistreise

Delegasjonsreise (org., formål)

Studietur (org., formål)

Reprortasjereise (for hvem)

I tilknytning til eget arbeid?

- 3.4 Reiste du alene eller sammen med noen, i tilfelle hvem?
- 3.5 Hvem var reise organisert av?
- 3.6 Med bistand av hvem?

4.1 Har du vært i ... tidligere?

4.3 Hva var formålet i de enkelte tilfeller?

Turistreise

Delegasjonsreise (org., formål)

Studietur (org., formål)

Reportasjereise (for hvem)

I tilknytning til eget arbeid?

4.4 Reiste du alene eller sammen med noen, i tilfelle hvem?

4.5 Hvem var reisen organisert av?

4.6 Med bistand av hvem?

4.7 Er det noe du er usikker eller urolig for i forbindelse med reisen?

5. Det er vel ikke lett å si på forhånd, men hva vil du tro er Sudans største problemer?

6. Har du noen formening og tanker om hvordan Norge kan komme inn og hjelpe?

7. Har du noen tanker om positive faktorer i landet selv som kan bidra til utvikling eller kjenner du noen trekk ved landet som kan gi optimisme m.h.t. utviklingen fremover?

12. Vil du tro at er representativt for u-land slik at besøket der kan gi et godt inntrykk mer generelt?

13. Hva slags materiale har du fått på forhånd for å forberede deg til reisen?

14. Hvem har skaffet dette materialet?

15. Har du på annen måte forberedt deg til reisen?

16. Hva er etter din mening formålet med reisen?

17. Er det meningen at du skal skrive en rapport etter reisen?

18. Er det meningen at en eller flere av de andre deltakerne på reisen skal skrive rapport fra turen?

19. Har din organisasjon noen andre planer for etterarbeid etter reisen som du kjenner til?

20. Har du selv noen planer for hva du skal gjøre med dine erfaringer og inntrykk når du kommer hjem?

VEDLEGG 4

Kurs, seminar, konferanser og møter

VEDLEGG 4 KURS, SEMINAR, KONFERANSER OG MØTER

Det er ikke mulig å gi en sammenfattende fremstilling av den type informasjonsvirksomhet som betegnes som kurs, seminar o.likn. på grunnlag av de planer og rapporter organisasjonene sender NORAD. Betegnelsene for kurs, seminar, konferanse og møte brukes ikke entydig og den tilnærmet samme realitet kan kalles kurs i en organisasjon, men seminar i en annen, osv. Gjennom det store spørreskjemaet som ble sendt organisasjonene, søkte vi å få opplysninger som er sammenliknbare for å få kartlagt denne type av informasjonsvirksomhet.

Vi gav følgende veiledende definisjoner som organisasjonene ble anmodet om å følge i klassifiseringen, uavhengig av hvilke betegnelser organisasjonen selv benytter i planer og rapporter:

Kurs

Vanligvis begrenset deltakerantall til rundt 25-30, kunnskapsoverføring som formål, innledere utenfor deltakernes rekker, begrenset deltakeraktivitet, varighet minst 2 dager.

Seminar

Vanligvis begrenset deltakerantall til rundt 25-30, større deltakeraktivitet, mer basert på gjensidig utveksling av erfaring og kunnskap eller på innledninger og rapporter lagt fram av enkelte deltakere.

Konferanse

Vanligvis store deltakerantall - fra ca. 50 og oppover, 1 dags varighet eller lenger.

Møter

Variierende deltakerantall, ikke over en dags varighet.

Selv på basis av de innkomne svarene er det vanskelig å tegne et pålitelig bilde. Slår vi sammen de ulike typer kurs, konferanser osv., er dette en aktivitetsform samtlige organisasjoner benytter seg av.

Vi mangler opplysninger om hva denne virksomheten koster i KUI og SO, men i begge disse er den tydeligvis meget beskjeden. Basert på opplysninger for 1982 er det store forskjeller organisasjonene i mellom angående hvor store midler som benyttes til denne aktiviteten. Beløpene varierer mellom kr. 17-18.000 i Frikirkkr. og KrFS til over kr. 180.000 i AOF og HS. LNU og NV brukte kr. 35-40.000 hver i 1982 og NKN, SpS og LO mellom kr. 60.000 og 70.000 hver. Dette betyr at Frikirk., KrFS, LNU, NV, LO og NKN anvendte mellom snaut 10 og 20 pst. av NORAD-midlene til dette formålet. De fire øvrige organisasjonene vi har slike opplysninger for, AOF, HS, SpS og VO brukte mellom snaut 40 og 60 pst. til kurs, seminar m.v.

Fordi den andel av NORAD-midlene som brukes til administrasjon i de enkelte organisasjoner varierer (se avsnitt 5.1 foran), kan det være mer opplysende å se på kursutgiftene i relasjon til NORAD-midler anvendt direkte til informasjonstiltak. En rangering av organisasjonene etter hvor meget av midlene de bruker til denne type informasjonsvirksomhet blir imidlertid ikke så svært annerledes. Unntaket er KrFS som i 1982 brukte en meget stor del av midlene til lønn og administrasjon, samtidig som det beskjedne beløpet som gjenstod til informasjonstiltak, i sin helhet ble brukt til møter.

I den grad vi har opplysninger om antall kurs, seminarer m.m. å holde oss til, synes det som om kurs er det vanligste selv om flere, spesielt VO, arrangerer seminar. Enkelte arrangerer også konferanser og møter, men vi finner det vanskelig å være mer presise på grunnlag av de opplysningene vi har.

Vi har også et noe uklart inntrykk av i hvor stor utstrekning kurs, konferanser m.m. utelukkende er viet u-landsspørsmål eller om slike temaer er inkorporert i bredere temaopplegg. I de partipolitiske studieorganisasjonene er det øyensynlig mest vanlig med integrerte opplegg. I 1982 hadde imidlertid AOF 40 pst. rene u-landskurs o.likn., og KrFS bare rene u-landsmøter. I paraplyorganisasjonene synes det å være vanligst å arrangere seminar og konferanser som i sin helhet er

viet u-landsspørsmål.

Vi synes hverken det eksisterende materialet eller det vi kunne hente inn ved å spørre organisasjonene ga noe egentlig inntrykk av denne form for informasjonsvirksomhet. Vi fant det derfor ønskelig selv å følge enkelte kurs og seminarer, særlig fordi denne virksomheten har et betydelig omfang. Innsamling av materiale til denne rapporten skulle imidlertid i det vesentlige skje i sommerhalvåret, det vil si på en tid da kursvirksomheten har stilnet av. Grundig monitoring av kurs og konferanser er dessuten svært ressurskrevende: reiser, flere personer kreves til å følge konferanser, etterarbeidet blir betydelig.

Bare ett kurs ble gjort til gjenstand for mer grundig gjennomgang, nemlig NV-FN-Sambandets kurs i Molde i mai 1984. Dessuten var en av oss til stede ved ytterligere seks kurs o.likn. De rene u-landskurs ble fulgt i sin helhet, på integrerte kurs var vi bare til stede når u-landsspørsmål ble behandlet. Vi har således langt fra besøkt kurs hos alle organisasjoner. Vårt utvalg ga seg i stor utstrekning selv gjennom det tidsrom vi hadde til disposisjon. Enkelte helger i høst arrangerte flere organisasjoner kurs slik at vi måtte foreta et valg. Våre besøk er spredt på ulike organisasjoner og i noen utstrekning har vi søkt å få med kurs i ulike regioner utenfor Oslo. To større arrangementer med internasjonale spørsmål som tema ble avviklet i Bergen i løpet av høsten, men utviklingsspørsmål stod ikke sentralt og vi valgte ikke å besøke disse.

Fordi vi har besøkt så få og utvalget ikke er strukturert, utgjør de et svakt grunnlag for generaliseringer. Nedenfor vil vi imidlertid søke å sammenfatte enkelte karakteristika og våre inntrykk, før vi gir en kort omtale av de enkelte arrangementer.

Bare på ett av de arrangementene vi var til stede på, passer betegnelsen seminar, i følge vår definisjon, nemlig LNUs oppfølgingsseminar for deltakerne i studieturen til Nicaragua vel en måned tidligere. Seminaret hadde bare åtte deltakere og selv om det ble innledet med en orientering fra u-landsinformatoren som også hadde vært

reiseleder, var virksomheten forøvrig i høy grad basert på deltakeraktivitet. Av de øvrige arrangementene hadde de som ble arrangert av HS, SpS, SO og NV-FN-Sambandet (senere referert til som NV/FN) alle rundt 25 deltakere, mens LNU/Kontaktutvalget for Fredskorpset (senere referert til som LNU/FK) hadde 38 og KrFS hele 120 deltakere (se tabell 4.1).

I samtlige arrangementer var foredrag ved utenforstående, ofte høystående personer, den dominerende formen selv om det i varierende utstrekning ble gitt rom for spørsmål fra deltakerne, debatt, og gruppearbeid. Kurspreget synes nokså uttalt ved alle disse arrangementene, og nedenfor benytter vi betegnelsen kurs på de fleste.

Kursenes lengde varierer noe. LNU/FKs konferanse ble avviklet på en dag, og LNUs seminar gikk over to dager, men dekket et tidsrom over en dag. De øvrige strakte seg over tre dager, men kurstiden utgjorde to dager. Samtlige arrangementer var lagt til helger eller deler av helger (se tabell 4.1).

Deltakertallet varierte som nevnt sterkt, fra åtte til 120. Den prosentvise fordelingen kvinner-menn varierte mellom 90-10 på SpS-kurset for Senterkvinner, til 48-52 på SOs kurs. Totalt deltok 157 kvinner og 109 menn på disse kursene som gir en prosentfordeling på 59-41 (jfr. tabell 4.1).

Kvinneflertallet blant deltakerne har ingen parallell blant innlederne (vi har bare tatt med innledere om u-landsspørsmål). På de fleste kurs var alle innledere menn, på KrFs kurs var det imidlertid 2 kvinnelige og 1 mannlig innleder, og på LNU/FKs konferanse var den eneste foredragsholderen mann, men en av tre paneldeltakere var kvinne.

På alle de fire kurs som var arrangert av partipolitiske studieorganisasjoner var u-landsspørsmål bare ett blant flere temaer. Setter vi tallet på u-landsinnslag i forhold til totalen, så utgjorde disse mellom 14 og 60 pst. Ser vi på den delen av total kurstid som ble brukt på u-landsspørsmål, varierer det mellom 10 og 50 pst. (jfr.

tabell 4.1).

De temaene som forøvrig ble behandlet på kursene var ikke internasjonale spørsmål eller saker som på annen måte tematisk var knyttet til u-landsspørsmålene, men behandlet partiets stilling på ulike områder av innenrikspolitikken, som kommunalpolitikk, kvinner og politikk (SpS), helsepolitikk og den politiske situasjonen (KrFS). statsbudsjett, Oslo kommunes økonomi og partiorganisasjon (HS), sysselsetting, politisk arbeid, organisasjonsspørsmål (SO). Paraplyorganisasjonenes tre arrangementer var alle rene u-landskurs.

Totalkostnadene for det enkelte kurs har ligget mellom under kr. 10.000 og kr. 55.000, men i det siste tilfellet dekket deltakerne selv den vesentlige del av utgiftene (se tabell 4.1). Kursutgiftene vil antakelig særlig variere med tallet på deltakere og med det geografiske området deltakerne rekrutteres fra. På kurs med mange deltakere og hele landet som rekrutteringsområde vil reiseutgiftene antakelig veie tungt. Blant annet fordi de fleste av de arrangementene vi fulgte ble avholdt ganske nylig, har vi imidlertid ikke fått utgiftene spesifisert på honorar til foredragsholdere, reiseutgifter, oppholdsutgifter m.m. På integrerte kurs er det ellers eksempel både på at NORAD-andelen av utgiftene er forholdsvis høyere enn u-landsinnslaget på kurset, - og at de er lavere. På integrerte kurs bør en kunne vente at det over en periode ikke er misforhold mellom bruk av u-landsinformasjonsmidler og den plass u-landsspørsmål får i programmet.

Kurs, seminar o.likn. ansees vel også som en anledning til å nå nye lesergrupper med trykt materiell.

På flere av de kursene vi besøkte var det lagt fram trykt materiell, men ikke på alle. På LNU's oppfølgingsseminar etter studieturen til Nicaragua og på SO's landskonferanse var det ikke lagt fram materiell, på HS' konferanse var bare en Unge Høyre-brosjyre tilgjengelig. På LNU/FK's konferanse var det mye materiell fra Fremtiden i våre hender og fra Latin-Amerika gruppene. Bare på tre av kursene var NORAD-materiell tilgjengelig. På KrFS-kurset var det imidlertid bare noen få

eksemplarer av Norkontakt og organisasjonsfolderen om DUH. Både på SpS-kurset og på NV/FN-kurset var det materiell fra såvel FN-Sambandet som fra NORAD. På det sistnevnte var det dessuten sendt ut materiell på forhånd fra NV (to foldere og to artikler, alt med tilknytning til u-landssamvirke som var konferansetema). Dessuten fikk deltakerne på kurset et omslag med materiell, også fra NV, med organisasjonens u-landsengasjement som hovedtema (hefte, brosjyre, folder, blad). Noen måneder etter kurset skulle FN-Sambandet så sende noe mer materiell til deltakerne.

Ved en eventuell evaluering av kurs m.v. bør også hensiktsmessigheten av forhåndsutsendelse, utdeling på kurs og etterutsendelse vurderes. På et par av kursene var det også UNICEF-produkter (kort, kalendre o.likn.) til salgs. Det var ellers en utstilling av gjenstander o.likn. på SpS kurs.

På samtlige kurs unntatt LNUs arbeidsseminar etter Nicaragua-turen, var foredrag den dominerende formen for formidling. Vanligvis var det anledning til spørsmål og diskusjon etter foredragene. På enkelte kurs var det generelt liten respons fra deltakerne, på andre var det flere som deltok i debatten, men de utgjorde et allikevel et lite mindretall.

Paneldebatt ble bare benyttet på LNU/FK-konferansen.

På fire kurs ble deltakerne organisert i diskusjonsgrupper. I enkelte, men ikke i alle tilfeller, synes det å ha engasjert deltakerne. Bruk av arbeidsgrupper i mer målrettet forstand ble ikke benyttet.

AV-midler ble brukt nokså beskjedent. I tre tilfeller benyttet foredragsholderen "overhead" uten at det alltid var velegnet. I et par tilfeller hadde foredragsholderen eller innlederen egne lysbilder. På et kurs (NV/FN) ble det vist både en film og en lysbildeserie med tale.

Ovenfor har vi redegjort mer systematisk for våre inntrykk. I det følgende skal vi omtale og karakterisere de enkelte kurs vi har fulgt.

FN-Sambandets og Selskapet for Norges Vels kurs i Molde, 25-27 mai 1984
 "Samvirke - hjelp til selvhjelp".

Kurset gikk fra sen ettermiddag fredag til søndag ettermiddag, det vil si nesten to døgn. Kurset hadde i alt 25 deltakere, hvorav 18 var kvinner og 7 menn, fordelt på Møre og Romsdal og Trøndelag med langt de fleste fra det sistnevnte distriktet. Invitasjon var gått til ulike samvirkeorganisasjoner, men de fleste deltakerne kom fra bonde- og småbrukerorganisasjoner.

FN-Sambandet hadde på forhånd sendt ut materiell som i det alt vesentlige behandlet samvirke i u-land. Ved ankomsten fikk deltakerne ytterligere materiell samlet i et omslag, brosjyrer, artikler m.m. knyttet til Norges Vels arbeid, samvirke og jordbruk. Dessuten var det lagt ut en god del opplysningsmateriell produsert av NORAD samt UNICEF-produkter til salgs.

Kurset var i sin helhet viet u-landsspørsmål med hovedvekt på samvirke.

Etter middag fredag aften ble det vist en film med svensk tale som behandler to ulike bonde- og småbrukerfamilier i Kenya. Filmen syntes svært kompakt og den ble forholdsvis dårlig utnyttet som utgangspunkt for utdyping. Det første foredraget ble holdt av universitetsdirektør, tidligere stedlig representant for NORAD i Tanzania, Magne Lerheim. Til tross for tittelen "Norsk utviklingshjelp, hvilke retningslinjer gjelder for virksomheten og hvilke resultater kan vi se av arbeidet?" konsentrerte Lerheim sin framstilling om Tanzania og sine erfaringer derfra. Foredraget hadde en form som tydelig nådde kursdeltakerne selvom nokså få deltok i den følgende debatt.

Den andre innlederen var sekretær i FN-Sambandets Vestlandsavdeling, Jan Aksel Næss som snakket om "U-land og i-land, hvorfor er noen fattige og noen rike, og hvor går veien ut av fattigdommen?" Innlederen tok opp en rekke sentrale momenter knyttet til u-lands -

i-landsrelasjoner, utviklingsproblemer og u-landenes aktuelle situasjon. Form og framstilling syntes imidlertid ikke særlig tilpasset deltakerne på kurset.

Den tredje innleder var u-landskonsulent i Norges Vel, Trond Norheim som hadde temaet "Samvirke som hjelp til selvhjelp". Hans framstilling av samvirke som bidrag til utvikling var grei å følge og åpnet også for vanskeligheter i dette arbeidet. Fremføringen var imidlertid neppe tilstrekkelig engasjerende til å nå deltakere som da hadde hatt nærmere 10 timer med foredrag og en omgang gruppearbeid.

Gruppearbeidet tidligere på dagen syntes ikke spesielt vellykket, muligens på grunn av liten forberedelse og mindre egnete spørsmål.

Siste dagen, søndag, åpnet med foredrag av professor ved Norges Landbrukshøgskole, Sigmund Borgan, som behandlet "Bør verdens ressurs-situasjon få konsekvenser for norsk jordbruk og norske fiskerier?" Fremstillingen tok utgangspunkt i forhold som var mer kjente for deltakerne, og var mer globalt enn spesifikt u-landsorientert. Heller ikke her deltok imidlertid mange i diskusjonen.

Siste foredragsholder var amanuensis ved Universitet i Tromsø, Svein Jentoft som snakket om "Fiskerikooperasjonen i Nicaragua", og som både ga litt bakgrunnsinformasjon om landet, redegjorde mer spesielt for fiskerisektoren og problemene der, samt tiltak som nå settes i gang.

Selv om flere av innlederne var gode i form og /eller innhold, led kurset av at timeplanen generelt syntes å bli for stram, opplegget for foredragspreget, bruken av AV-midler ikke spesielt vellykket, og deltakeraktiviteten beskjeden.

I forbindelse med kurset prøvde vi ut et kunnskapsskjema og et holdningsskjema på kursdeltakerne. Resultatene av dette samt en detaljert gjennomgang av kursets innhold og organisering og gjennomgang av opplysningsmateriellet er oversendt NORAD i utrykt notat.

Oppfølgingsseminar etter Landsrådet for Norske ungdomsorganisasjoners studietur til Nicaragua, i Oslo 24-25 august 1984.

Seminaret begynte fredag ettermiddag og ble avsluttet lørdag formiddag, det vil si det varte et knapt døgn.

Deltakerne på seminaret var de samme som hadde deltatt i LNUs studietur til Nicaragua, åtte representanter fra ulike ungdomsorganisasjoner tilsluttet LNU og LNUs u-landsinformatør Anders Tunold. Dessuten var invitert to enkeltpersoner som hadde vært i Nicaragua samtidig.

Det dreide seg om et arbeidsseminar hvor formålet var gjensidig informasjon og hjelp i de enkelte deltakeres videre arbeid med å spre informasjon etter studieturen.

Forut for seminaret hadde deltakerne fått tilsendt kopier av avisartikler og intervjuer i tilknytning til studieturen, som allerede var publisert.

Seminaret ble ledet av u-landsinformatør og reiseleder Tunold som innledet med oversikt over arbeidsoppgaver og timeplan.

1. Gjennomgang av lysbildeserier som deltakerne hadde laget og tatt med. Diskusjon om hvilke temaer som man ønsket å legge vekt på og skaffe billeddekning for. Det ble organisert utveksling og gjensidig bestilling av kopier.
2. Plater med musikk fra Nicaragua ble spilt, og det ble gjort avtaler om avspilling og opptak.
3. Den følgende dag la reiselederen fram utkast til takkebrev til alle de organisasjoner og myndigheter man hadde kontakt med i Nicaragua, disse ble oversatt og undertegnet av samtlige.
4. Reiselederen ga en redegjørelse for ulike informasjonstiltak som

studieturdeltakerne kunne benytte seg av og hvordan de kunne gå fram i oppfølgingsarbeidet med informasjonsspredning (artikler til aviser og blad, skolebesøk, debatt deltakelse, foredrag med lysbilder i egne organisasjoner). Også mer uvanlige tiltak ble anbefalt:

- forbindelseslinjer mellom Norge - u-land (by/by, barnehage/barnehage osv.)
- u-landsstand utenfor lokalbutikker med opplysninger om fordeling av pris på ulike ledd
- bruk av u-landsspill i ungdomsklubber o.likn.
- bruk av gjenstander, rollespill
- "gallup" som lek på kurs o.likn.
- bruk av FN-Sambandets tilbud.

5. Deretter la deltakerne etter tur fram hvilke informasjonstiltak de planla foruten å gi en redegjørelse for hvilke aktiviteter de allerede hadde gjennomført. Redegjørelsene ga inntrykk av at meget allerede var gjort eller under planlegging. Pr. 15. desember s.å. skulle imidlertid studieturdeltakerne ha fylt ut et spørreskjema som gir en samlet oversikt over oppfølgingsarbeidet.
6. Dessuten hadde tre av deltakerne laget avisen LNU-nytt viet Nicaragua og distribusjon av denne ble diskutert.
7. Endelig ble det samlet inn lydopptak som var gjort i Nicaragua for redigering til en kassett som kunne kopieres til bruk av andre.

Dette seminaret var preget av høy og jevn deltakeraktivitet, antakelig dels på grunn av seminarets målrettede karakter, men også fordi gruppen var liten og på forhånd godt sammensveiset. Selv om reiselederen/-u-landsinformatoren ga god struktur gjennom sine innledninger, var det ellers deltakerne selv som i stor grad styrte gjennomføringen av det arbeid som skulle utføres. Fordi vi ikke har fulgt de forberedende seminarene, har vi ikke grunnlag for å foreta noen sammenlikning.

Sosialistisk Opplysningsforbunds landskonferanse i Oslo 7-9 september 1984.

Konferansen gikk fra fredag ettermiddag til søndag middag og varte således snaut to døgn. Den hadde 25 deltakere, hvorav 12 var kvinner og 13 menn. Av deltakerne var 6 fra styret, 2 fra kontoret og 3 fra andre organisasjoner. 13 fylker var representert ved 14 deltakere, 6 fylker var ikke representert.

Det ble ikke lagt fram noe opplysningsmateriell om u-landsspørsmål.

Av syv hovedinnslag på konferansen var ett u-landsrelatert, "Drømmen om den tredje verden". Hovedvekten skulle legges på kulturelle aspekter. Først ble det holdt en kort innledning av journalist Ivar Hippe som hovedsaklig snakket om karneval som strategi mot rasisme, og viste noen få lysbilder fra karneval i Brasil og i Oslo. Innledningen ble etterfulgt av endel innlegg fra deltakerne.

Hovedinnleder under dette tema var forsker Tord Høivik, PRIO, som spente vidt og tok for seg ulike kulturbegrep, de samfunnstyper som historisk har etterfulgt hverandre, med hovedvekt på dagens kulturelle utfordringer i bred forstand. Innledningen munnet ut i utfordringer i mediautviklingen og retningslinjer og råd. Med tematisk tyngdepunkt innen informasjonsproblemer var innledningen tilpasset deltakerne som aktive i studiearbeid, men var neppe lett å følge for samtlige. I den etterfølgende diskusjon kom det fram ønsker om mer konkrete forslag til formidling om u-landsinformasjon innen den nye mediastruktur. Det ble ikke arbeidet videre med problemet i grupper.

Dagskonferanse arrangert av Kontaktutvalget for fredskorpset og Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner, i Oslo 15. september 1984.

"U-hjelp - også en fredsfunksjon?"

Konferansen ble åpnet kl. 10.00 og avsluttet ca. kl. 18.00 samme dag. Av 38 deltakere var 19 kvinner og 19 menn. Organisatorisk var deltakerne fordelt slik:

Kontaktutvalget for Fredskorpset	3
Fredskorpskontoret	3
Fredskorpsbandet	7
Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner	3

For øvrig kom deltakerne fra ungdomsorganisasjoner tilsluttet LNU, fra solidaritetsorganisasjoner og private u-hjelpsorganisasjoner.

Det var lagt fram opplysningsmateriell fra Fremtiden i våre hender og fra Latin Amerika gruppene.

Konferansen var i sin helhet viet u-landsspørsmål. Først innledet førsteamanuensis Helge Hveem, Universitetet i Oslo, under tittelen "Utviklingshjelp som politisk virkemiddel". Innlederen behandlet først u-hjelp generelt i historisk perspektiv, de formål den har tjent og former den har tatt; u-hjelpen ble plassert i den større u-land - i-land sammenheng, norsk u-hjelps ulike funksjoner ble berørt og til slutt fikk man en gjennomgang av sentrale diskusjonstemaer under utformingen av norsk bistandspolitik. En tredjedel av deltakerne engasjerte seg i den etterfølgende debatt.

Det andre hovedpunktet var en paneldebatt med tittel "Utviklingshjelpen - er den fredsfremmende?"

Med i panelet var informasjonssekretær i Departementet for utviklingshjelp Svein Tornås, prosjektplanlegger i Norsk Folkehjelp, Mona Gleditsch og lærer, tidligere fredskorpsdeltaker Odd Vågland. Innleggene fra debattantene bidro til en nyttig problematisering av

tittelens spørsmål, og blant annet følgende temaer ble berørt: vanskeligheter med å nå fram med u-hjelp til utsatte grupper når landets eget regime står i veien, u-hjelp som bidrag i frigjøringsprosesser, om vellykket u-hjelp som kan være konfliktutløsende, om u-hjelp som ikke bør sette lokk på samfunnskonflikter, om u-hjelpsformer som kan virke passiviserende på lokalbefolkningen.

I den etterfølgende debatt deltok over en tredjedel fra salen, noen med flere innlegg, foruten panelet selv.

Etter lunsj presenterte følgende skoler og organisasjoner seg:

- Agder Distriktshøgskole (u-landslinja)
- Fellesrådet for det sørlige Afrika
- Framtida i Våre Hender
- Fredskorpset
- LNU/Landsrådet for Norske Ungdsomsorganisasjoner
- Latin-Amerika gruppene i Norge
- Namibiaforeningen
- U-landshjelp fra folk til folk.

Til tross for meget uheldig form på salen og plassering av deltakere, var ganske mange av disse aktive i debattene. Det var ikke gruppearbeid og ingen AV-midler i bruk.

Oslo Høyres tillitsmannskonferanse i Rygge, Østfold, 28-29 september 1984.

Konferansen varte et snaut døgn, fra fredag ettermiddag til lørdag middag.

Den hadde 27 deltakere, hvorav 16 kvinner og 11 menn. Samtlige var tilltigsvalgte i bydelsforeninger i Oslo.

To av fem innslag var viet u-hjelp. De øvrige temaer var statsbudsjettet, krisen i Oslo kommune og aktivisering av partiorganisasjonen.

Av opplysningsmateriell om u land og u-hjelp var det på konferansen bare tilgjengelig en liten, men velredigert brosjyre "U-hjelp, hvorfor og hvordan", utgitt av Unge Høyres Landsforbund.

Etter konferansens åpning kom det første u-hjelpsinnslaget som var et foredrag av Unge Høyres formann Kai Henriksen om "Norsk handels- og u-hjelpspolitik - umoral satt i system?" Etter en innledning om u-landenes NØV-krav, norsk politikk og kritikk av UNCTAD-forhandlingene var hovedtemaet på den ene side den erklærte norske u-landspolitik om økt markedstilgang for u-landsprodukter og den faktiske situasjonen med hensyn til importordninger på den annen sammen med uttalt kritikk av denne.

Fremstillingsformen var grei, men var ikke ledsaget av AV-midler eller andre hjelpemidler. Innledningen ble etterfulgt av en lang rekke spørsmål, og svar fra innlederen, slik at totalt fylte dette innslaget ca 1 1/2 time.

Det andre u-landsinnslaget kom lørdag formiddag mellom temaene Oslo kommune og partiorganisatoriske spørsmål. Innleder var stortingsrepresentant Per Kristian Foss som også var formann i Høyres

programkomite. Under tittelen "Høyres program - et godt program også når det gjelder u-hjelp?" omtalte han både målsetting for u-hjelpens omfang og uenighet innen Regjeringen om dette spørsmål og andre spørsmål, særlig når det gjaldt rollen norsk næringsliv skulle spille i denne sammenheng. Forholdet norsk u-hjelp - norsk næringsliv utgjorde hovedtyngden i foredraget. Etter innledningen ble det stilt enkelte spørsmål fra deltakerne. Det ble ikke benyttet hjelpemidler, heller ikke gruppearbeid eller annen deltakeraktivitet.

Kristelig Folkepartis internatmøte på Vasstulan Høyfjellsseter, Buskerud 19-21 oktober 1984

Møtet begynte sent fredag og ble avsluttet søndag middag, og varte således snaut to døgn. Møtet hadde 120 deltakere fra Telemark, Buskerud og Vestfold. Det var 67 kvinner og 53 menn.

Det var meget begrenset tilbud av informasjonsmateriell, noen få eksemplarer av Norkontakt samt folderen om det nye departementets organisering.

Tre av innledningene var viet u land/u-hjelp, mens to andre temaer var norsk helsevesen og KrF og den politiske situasjon. Hertil kommer tre andakter og et gudstjenestemøte.

Det første u-landsinnslaget var statsråd Reidun Bruslettens foredrag "Norsk u hjelp i 1980 årene". Hun omtalte opprettelsen av det nye departementet og det framtidige u-hjelpsarbeid med utgangspunkt i viktige retningslinjer i prinsippmeldingen (som skulle legges fram uken etter). Hovedvekt ble lagt på fattigdomsorienteringen, og dens konsekvenser for samarbeidsformer innen bilateral bistand og sektororientering. Også nye forslag som blandede kreditter og medlemskap i den interamerikanske utviklingsbank ble berørt, samt en oppfordring til fortsatt oppslutning om misjonsarbeidet.

Deretter ble de 120 deltakerne delt inn i 10 grupper som tok for seg 7 formulerte oppgaver som alle gjaldt u-hjelp (former, sektororientering, mottakerorientering, næringslivets rolle og u-landsinformasjon). En time var satt av til gruppearbeid og en time til den etterfølgende plenumsbehandling. Besvarelsene ga inntrykk av mye konkret kunnskap og bevisste holdninger, men det syntes som de utpekte gruppelederene var svært sentrale i utformingen av besvarelsene.

Etter lunsj fulgte en forholdsvis kort innledning om misjon og u-hjelp

som ble gitt av Arne Dahle, u-landssekretær i KrFS. Det ble gitt noe historisk tilbakeblikk, inntrykk fra egne besøk ved misjonsstasjoner, men hovedvekten ble lagt på argumentasjon til fordel for misjonsarbeid og prosjekter gjennom misjonen. Endelig ble debatten om NORAD-midler i misjonsarbeidet og evangeliseringens hovedplass tatt opp, særlig med utgangspunkt i en tidligere evalueringsrapport. Innledningen ble fulgt av en rekke spørsmål og diskusjonsinnlegg fra en rekke av deltakerne.

Møtets tredje u-landsinnledning ble holdt av statsrådets personlige sekretær, Hanne-Marie Kårstad under tittelen "U-landskvinnens statusrolle - betydning for utvikling". Hun berørte u-landskvinnens spesielt utsatte stilling, men også hennes sentrale rolle særlig for matvareproduksjonen. Midler til spesielle kvinneprosjekter såvel som betydningen av integrerte prosjekter ble omtalt. Selv om fremføringen ikke var spesielt overbevisende, ble den utgangspunkt for en livlig og engasjert debatt.

I tillegg til disse innledningene som var annonsert i programmet, ble det vist 35 lysbilder, hovedsaklig fra en sykepleierskole i Tanzania som delvis er finansiert av misjonen, samt enkelte bilder av lokalbefolkningen, misjonærer og fra en nasjonalpark.

Heller ikke her ble AV-midler tatt i bruk i forbindelse med innledningene.

Senterkvinnenes konferanse i Bjerkvik, Troms 27-28 oktober 1984

Konferansen varte ett døgn, fra lørdag formiddag til søndag middag. Kurset hadde 20 deltakere, 18 kvinner og 2 menn, 15 kom fra Troms og 8 fra Nordland.

"U-landsarbeid" var ett av de fire hovedtemaene, men dekket 40% av kurstiden. De øvrige temaer var kvinnepolitikk og kommunalpolitikk.

Det var lagt ut ganske mye opplysningsmateriell om u-land og u-hjelp, herunder NORAD-materiell og publikasjoner fra Mot-Sult kampanjen, WHO, UNESCO, foruten tre brosjyrer om u-hjelp og u-land utarbeidet av Sp. Endelig var det UNICEF-materiell til salgs.

Det var også lagt fram forskjellig husflidsmateriell fra Botswana, Zambia og Zimbabwe på initiativ fra en av innlederne. Gjenstandene ble imidlertid ikke benyttet i noen presentasjon eller demonstrasjon.

Hovedinnledningen i konferansens u-landsavsnitt ble gitt av Jan Brotnov, som er u-landsinformatør i SpS. Blant temaer i innledningen var opprettelse av det nye departementet og prinsippmeldingen. Hovedvekt ble lagt på miljøproblemer, befolkningsvekst, problemer med teknologioverføring, dessuten ble forholdet rike/fattige land berørt, utplyndring, manglende samhandel u-land imellom, og endelig tiltak og strategi som sjølberging, samvirke m.m.

Innledningen favnet således over et bredt tematisk register, var svært teoretisk og varte i 1 time uten pause. Enkelte overheads ble brukt for å illustrere miljøproblemer, befolkningsvekst og flernasjonale selskapers kontroll med omsetning av typiske u-lands jordbruksprodukter. Også disse var kompliserte. Etter innledning ble det få spørsmål og debattinnlegg.

Det andre innlegget var ved Hjørdis Kulseng som hadde bodd i Botswana

og Zimbabwe hvor hennes mann hadde arbeidet for World Lutheran Service som leder i flyktningeleir. Kulseng viste lysbilder fra Botswana og fortalte om egne inntrykk, og bidro vel dermed til å gi et mer virkelighetsnært u-landsbilde. Lysbildene ble imidlertid ikke presentert i en sammenheng som kunne gi økt kunnskap og forståelse.

Konferansens u-landsavsnitt ble avsluttet med gruppearbeid. Deltakerne arbeidet i tre grupper, hvorav den første skulle ta for seg de største problemene u-landene står overfor, hvordan de best kan løses og hva Norge kan bidra med. Den andre gruppen skulle komme med eventuelle forslag til endringer i avsnittene "Norge og den tredje verden" og "Menneskerettighetene" i Sps programforslag. Den tredje gruppen skulle diskutere konkrete tiltak fra Senter-organisasjonen. Gruppene syntes å ha arbeidet interessert med sine oppgaver, og det er senere laget et to-siders stikkordsmessig sammendrag av resultatet av deres arbeid.

TABELL 4.1 SYV KURS MED U-LANDSTEMA I 1984

Org.	Loka- lisering	Tidspkt.	Lengde i dager	U-lands innsl. i pst. av alle	U-landstid i pst. av hel tid	Delt		Innl		Kostnader			
						total	M	K	M	K	abs. tall	pst. andel	
NV-FN- sambandet	Molde	mai	2	100	100	25	7	18	5	5	0	39 550	1)
LNU	Oslo	aug	1	100	100	8	4	4	-			67 000	19
SO	Oslo	sept	2	14	10	25	13	12	2	2		24 380	25
HS	Rygge	sept	2	40	40	27	11	16	2	2	0	15 560	26
LNU - kontakt utvalget for Freds- korpset	Oslo	sept	1	100	100	38	19	19	4	3	1	15 480	100 4)
Kr FS		okt	2	60 2)	50	120	53	67	3	1	2	10 150 3) 55 000 3)	74 14
Sp S		okt	2	25	40	20	2	20	1	1	0	6 500	46
						266	109	157	17	12	5		

1) To tredjedeler av kursutgiftene ble dekket av FN-sambandets to lokalavdelinger, en tredjedel av NV.

2) Dette gjelder andel av foredrag. Hertil kommer 3 andakter og et gudstjenestemøte

3) Kursets totalkostnad er beregnet til kr 55 000. Imidlertid betalte deltakerne selv bidrag slik at Kr FSs utgifter var begrenset til vel kr 10 000. Avhengig av hvilket utgiftstall man legger til grunn blir NORAD-andelen 14 eller 74 prosent.

4) LNU bidro bare med utsending av materiale o.l. Reiseutgifter samt opphold, honorar og lokalleie ble dekket av NORAD.

